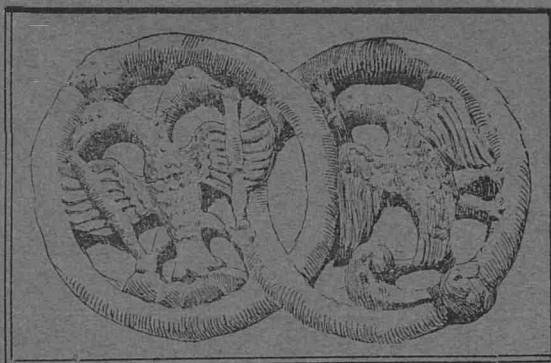

N. IORGA

...

Scrisori de boieri Scrisori de Domni

— Ediția a III-a —

Așezământul tipografic
și Legătoria de cărți

„DATINA
ROMĂNEASCĂ“

DIN VĂLENII-DE-MUNTE

1932

N. IORGA

SCRISORI DE BOIERI
SCRISORI DE DOMNI

EDIȚIA A III-A

VĂLENII-DE-MUNTE

AȘEZĂMÂNTUL TIPOGRAFIC „DATINA ROMĂNEASCĂ“

1931

www.dacoromanica.ro

CÂTEVA CONSIDERAȚII ASUPRA BOIERIMII NOASTRE.

I.

Boieria e, cum numele o arată, de origine bulgărească, — la vecinii noștri de peste Dunăre βολιάδες, pluralul de la *bol*, *bul*, vechiul nume turanic pentru sfetnicii Hanului, întâlnindu-se încă de la începutul așezării lor în Mesia slavă. Dar atribuțiile, rangurile, privilegiile sânt curat est-romane, bizantine. Bulgarii primind și în această privință covârșitoarea înrăurire de cultura a Constantinopolei împărătești.

Noi n'am avut, trăind ca săteni risipiți prin văi, iar nu ca oști rătăcitoare strânse împrejurul steagului, a tuului de coadă de cal, ca aceia, astfel de frunțași, în stare a da nației o nobileme. Din Voevod s'au făcut Domni, de la 1300 înainte, la organizarea Principatelor, dar din cnezi sau juzi nu ni s'au păstrat măcar conducători, cu oarecare prestigiu și neatâr-nare, ai satelor și grupelor de sate: cuvântul a ajuns să însemne numai țerani liberi. Voevozii-Domni n'au avut o Curte, și ei erau încunjurați, neaparat, în cele d'întăiu decenii, numai de sfetnici în port românesc, asămănători cu bătrânii chemați la judecățile țer-rânești.

Aruncarea dincoace de Dunare, de avântul turcesc, a căpeteniilor sârbo-bulgare ni-a dat, împreună cu o limbă de Stat, cu o cancelarie, și înalți dregători alcătuind un Sfat de o esență politică superioară și un rost de Curte mai deplin. Atunci au răsărit în

preajma lui Vodă Logofeți pentru punerea pecetii, Vornici-majordomi pentru judecățile Mărici Sale, Vistieri pentru perperii și ducații domnești, Postelnici-șambelani pentru grija persoanei Voievodului, Stratornici pentru gătirea oștilor și Comiși pentru paza cailor.

Din Țara-Românească, supusă cea d'întăiu înrăuirilor de peste Dunăre, numele și lucrul au trecut în Moldova, asupra căreia nu putea să lucreze cu aceeași putere Ungaria, de orientare latina, și Ruso-Lituanian, totuși barbară, vecinele sale. Încă din vremea lui Petru al Mușatei, prietenul, ocrotitul lui Mircea Munteanul, cei d'întăiu boieri apar. Li se adaugă tovarăși, speciali acestuilalt principat, între cari cei mai însemnați sânt pârcălabii din cetăți, analogi burggrafilor germani, dar, în ce privește cuvântul ca și în ce privește demnitatea, printr'o filieră ungurească.

Cei d'întăiu boieri au fost neapărat străini, în Țara-Românească; în scurtă vreme însă dregatorii greco-slavi sânt foarte puțini și abia mai pot fi recunoscuți din ceilalți.

II.

Această boierime a începuturilor de organizare românească n'a fost și stăpâna de moșii mari și nu era de nevoie ca ea să stăpânească o bucată de pamânt mai întinsă. Astfel lipsia întâia condiție pentru crearea acelei eredități în funcțiuni care hotărăște apariția unei adevărate aristocrații.

În adevăr boierii erau, sau foști țerani, sau străini. Nici unii, nici alții nu aduceau cu ei o situație superioară ca stăpâni de ogoare. Pentru a preface *moșia*, deci moștenirea, țeranilor liberi în posesiunea particulară a boierilor, ar fi trebuit să găsească oameni gata să vândă. Pentru aceasta lipsia însă și nevoia și dorința, care, aceasta, ar fi rezultat numai din aspirațiile, neexistente atunci, către un traiu mai larg și mai împodobit. Și să nu uităm mai ales că în acest timp, dacă turmele, cirezile erau prețuite, pământul n'avea decât prea puțină valoare.

Boierul ajungea proprietar numai în margenile dărniceii răsplătitoare a Domnului față de tovarășii sai în luptă, de credincioșii săi în pribegie, de împrumutătorii săi în zilele grele. Ce putea da însă Domnul? Firește că numai ce avea: întâiu drepturile sale vocodale asupra pământului țerănesc liber, dijma, din care apoi, cu vremea și cu sila, se puteau scoate drepturi mai mari. și apoi posesiunea asupra moștenirii sale, asupra patrimoniilor confiscate de la *hicleni* sau trădători și asupra „pusliului” fără stăpân. Colonizarea, tot mai întinsă, ca și confiscarea tot mai deasă în luptele pentru Scaun ale pretendenților, au stabilit astfel, încă din veacul al XV-lea, legătura dintre dregător și proprietar mare, și ele făcură deci să existe o aristocrație românească: atunci când îi lipsia toiagul slujbei, ea avea cascele de la moșie, cu dijma sămănăturilor, cu stăpânirea iazului, a pădurii, a morii și cârciumei, dar niciodată dreptul de judecată și de pedeapsă.

III.

Din acest regim patriarhal, egalitar, al gospodăriilor independente și al schimbului în natura, a doua jumătate a veacului al XVI-lea ne strămută în regimul de lupte, de încălcări, de stratificare socială, al banului. Și aceasta prin cererea birului turcesc în bani întâiu, și, apoi, prin pătrunderea în țerile noastre, la început numai în calitate de creditori ai Domnilor ce-și cumpărau tronul la Poartă, a capitaliștilor țari-grădeni, Greci, Armeni, Turci (Ieniceri), Evrei.

Atunci proprietatea mică lichidă, de nevoia asprilor pentru Impăratul păgân. Boierii cari vindcau boi, porci, lână peste hotar și primiau în schimb bani de aur și de argint, se grăbiră să cumpere întâiu brazda și apoi pe plugar. Antagonismul dintre țeran și stăpânul său cel nou apare în Moldova în luptele pentru Domnie din anii 1560 (Alexandru Lăpușneanu cu Despot și Tomșa), iar în Țara-Românească Buzeștii cei cu sute de moșii hotărăsc Domnia și soarta lui Mihai Viteazul, însemnând și într'o cronică proprie

röstul lor covârşitor. Prin analogie cu Ardealul și după o cerere de acolo, la încheierea alianței de apărare împotriva Turcilor, dar după voia boierilor trimiși s'o încheie, se decretează de marele cuceritor „legătura lui Mihai-Vodă”, care opria pe țeran de a-și căuta libertatea pe alt pământ decât acela ce trebuise să-l vândă bogatului.

IV.

S'ar fi ajuns, cum s'a încercat în Moldova prin Movilești și în Țara-Românească supt Radu Șerban ca și supt Simion Movilă, la o oligarhie caracterisată, dacă luptele pentru Domnie de la începutul veacului al XVII-lea n'ar fi împuținat, în amândouă țerile, sămânța boierilor și n'ar fi biruit, pe ruinele puterii marilor neamuri de țară, regimul vechiu al Domnilor de la Poartă, puși să lovească în cei mari și să cruțe pe „săracii Impăratului”.

Mișcarea olteană prin care se stabilește în Țara-Românească îndelungata Domnie pașnică și iubită a lui Matei din Brâncoveni, se datorește faptului că peste Olt rămăseseră încă destui din marele bielșug al micii nobilimi. Răscoala seimenilor, măcelurile de supt Constantin-Basarab și Mihnea-cel-Rău isprăvesc iute și cu aceasta. Brâncoveanu are, în adevăr, ca și înaintașul său Șerban Cantacuzino, o frumoasă Curte, dar, când te uiți bine, e o singură familie, cu cimotiile și clienții ei. Câteva lovituri de sabie pe gâturile Cantacuzinilor vor ajunge pentru ca această ultimă aparență de aristocrație dominatoare prin Domnul ales de dânsa să piară.

În Moldova, mai de mult, vechea boierime fiind despoiată de capitaliștii străini de lege creștină, aceștia fac răpede, supt Vasile Lupu și urmașii săi, o nouă nobilime: Cantacuzinii, Rusetestii, îi stau în frunte. Ea se naționalizează curând, dar tocmai de aceia și decade ca spirit de clasă.

Dimitrie Cantemir, negăsind ca să sprijine o politică nouă decât boieri nestatornici și fără influență în țară, încercă să se sprijine pe acea clasă răz-

boinică, a cărui ocupație fusese până acum între străini, la Sobieski Polonul, la Țarul muscălesc, la Carol al XII-lea, „Șvedul” năvălitor. Incercă să ridice clasa mazililor trăitori la țară, a răzeșilor în legătură cu poporul. Interesanta lui tentativă căzu în 1711, și Nicolae Mavrocordat restabili și mai energic regimul prielnic numai țăranilor pe cari, după tradițiile părintești, fiul său Constantin era să-i emancipeze legal.

V.

Epoca fanariotă nu înseamnă stăpânirea prin Greci. Ca să împiedece aceasta, erau încă destul de puternici boierii din amândouă țerile, moșieri cari țineau în mâna lor, prin muncitorii pământului, toată viața țerii. Din potrivă, Fanariotul se identifică neapărat cu interesele partidelor boierești: Cantacuzinești la Munteni, Rusetzești, Sturdzești în Moldova.

Caracterul acestei vremi, în ce privește pe boieri, e altul. Mai sever decât înainte se mărginesc rangurile, înfățișate prin costume și atribute deosebite. Încă mai de mult ființă acea împărțire în trei clase, acea triplare a boierimii pe care o descrie Dimitrie Cantemir. Acum se alege, ca la **S**tambul, Divanul cel mare, și cei „cinci de sus”, protipendada, sânt numai icoana adunării Vizirului cu cei d'întăiu demnitari ai Împărăției otomane.

VI.

Și de-odată se trece acum, supt influența maștrilor de limbi și de danț, a ofițerilor ruși și austrieci din armatele de ocupație, a cetirii gazetelor și cărților aduse prin consulate și a călătoriilor în Apus, la forme nouă de viață, pe care firește că boierimea le primește cea d'întăiu. Discuția liberă a politicei apare în răvașele din 1821-2, când se înjgheabă atâtea tovrășii pentru prefacerea în sens boieresc, oligarhic, ca și în sens „democratic”, cu boierinașii, a țerilor noastre.

O altă ordine politică nu ieși însă de-a dreptul și

exclusiv din această mișcare. Noua ocupație rusească, dictatura lui Chiselev, Regulamentul Organic uciseră boierimea supt raportul politic. *Cinovnicii*, funcționarii cu titluri nobiliare, îi luară locul. Iar preponderanța capitalului mobil, adus în parte de străini, o nimic supt raportul economic. Pentru a se distinge, ea căută închiderea într'o cultură străină sau retragerea permanentă pe teritoriul acestei culturi, Franța. Înstrăinându-se astfel cu totul de națiunea pe care o condusesse până acum, ea se sinucise moral¹.

N. Iorga.

---

¹ Lămuriri pentru câte o scrisoare se găsesc în notele de la sfârșit.

SCRISORI DE BOIERI

I.

Albul Vornic.

(Țara-Românească.)

(1431-3.)

1.

De la jupân Albul pârgarilor brașoveni iubitoare închinăciuni (heretisanii). Și astfel vă grăim: ce fel de om aș fi eu, dacă, după ce m'am înțeles cu voi și m'am jurat, iarăși m'aș gândi să vă prăd? Un Dumnezeu am și un suflet am, și pe trupul și sângele lui Hristos și pe sufletul meu și să nu mor în pravoslavnică lege creștinească, că niciun gând rău nu este asupra voastră. Ci mergeți-mi slobod, și nicio grijă să nu aveți, căci ni e drag să fiți ai noștri frați, cum ați fost și mai înainte. Și Dumnezeu să vă bucure. Scris în Aprilie 2.

(Bogdan, *Relațiile Terii-Românești cu Brașovul*, I, București 1905, p. 249, n-1 ccviii.)

2.

De la jupânul Albul multă sănătate și închinăciune fraților miei, pârgarilor brașoveni, la toți, la cei mari

și la cei mici. Și iată vă dăm de știre despre acel Voevod pe care l-ați pus aici, Drăculea: cui îi e drag dintre voi, pupați-l, că multă vreme n'o să-l mai vedeți; căci am nădejde în Dumnezeu că, de unde merge, nu se va mai întoarce. Și mie, care am făcut pentru voi bine, nu-mi arătați nicio mulțămintă; dar Dumnezeu știe, și el va da credință. Drept aceia, cum ați pus cuvântul odată și ați tocmit, să stați la aceia, și să lăsați a fi drumurile slobode. Ce-i place cuiva, să aducă: și fier, și mied, și toate cumpărăturile. Și cine are vre-o datorie, să și-o scoată în voie. Ci săracilor oameni cari se găsesc să vie, fiecare cu ce poate, pe Prahova ori pe Teleajin, voi li prădați casele și-i bântuiți, ca să nu vie. Drept aceia, dacă vă este voia și pofta să stați la cuvânt, eu să știu, iar, dacă v'ați pus alt gând, și noi să știm ce avem de făcut. Și Dumnezeu să vă bucure.

(*Ibid.*, p. 250, n-1 ccx.)

II.

Dragomir Manea.

(Țara-Românească.)

(1471-2.)

De la jupân Dragomir Manea multă sănătate bunilor noștri prieteni, județului din Brașov, și celor doisprezece pângari. Și drept aceia cele ce mi-ați încredințat și scris în carte, eu bine le-am înțeles. Cum vă sunt prieten, deci să știți d-voastră, că, așa precum v'am fost până acum prieten, tot așa voi fi și de acum înainte, și vouă, și prietenilor voștri.

Așijderea mi-ați orânduit să mă ostenesc până la Batâr Iștfan și până la dumneavoastră; ci dumneavoastră să știți că n'am putut să mă ostenesc; de ce,

că am îmbătrânit, și mă veți ierta dumneavoastră. Ci dumneavoastră să trimeteți la dumnealui Voevodul cuvinte bune, să faceți pace și tocmeală, — că vedeți, pentru Ștefan Voevod¹ ce rău s'a făcut și până acum. Pentru aceia, mai bine să fie bine decât rău. Și Dumnezeu să înmulțească anii dumneavoastră. Amin.

(*Ibid.*, p. 264, n-1 CCCXVIII)

III.

Crăciun Pârcălabul.

(Țara-Românească.)
(17 Novembre 1476.)

Dumneavoastră prieteni prea iubiți mie. Vă fac știre dumneavoastră că cetatea Bucureștilor s'a câștigat Sâmbăta trecută². Deci mă rog de dumneavoastră să binevoiți a lăuda pe Domnul atotputernicul cu organe și cu cântece și cu clopote, cum și noi am făcut în țara noastră, care e și a voastră. Și să știți dumneavoastră că domnii și boierii a toată țara s'au supus lui Vlad-Vodă³. Despre alta, vă rog pe dumneavoastră a ni trimete doi dulgheri, și fiecare trebuie să aibă trei slugi, cari să-i și poată ajuta. Și li se va da o sumă de bani, și vor fi ținuți bine cu băutură și mâncare; de altmintrelea îi va duce numai la Târgoviște, de-i va pune să zidească o casă. S'a scris această scrisoare din porunca dumisale lui Vlad-Vodă și acestui aducător al scrisorii de față trebuie

¹ Al Moldovei, cel Mare. Băthory nu era încă Voevod în Ardeal.

² 16 Novembre.

³ Tepeș, întors în domnie.

să-i creadă toate domniile voastre. Dată la Târgoviște, Duminecă după aceea, anul Domnului 1476.

Crăciun, pârcălab de Târgoviște,
al vostru credincios în toate.

(Hurmuzaki, XV, p. 95, n-l CLXVIII; singura scrisoare de până la 1507 tradusă din latinește.)

IV.

Neagu Vornicul, Vlad Vornicul și Cazan Vistierul.

(Țara-Românească.)

(1480 sau ultimele zile din 1479.)

Prea-cinstiților și de Dumnezeu dăruitorilor și ai miei prea-iubiți și dulci și buni prieteni, județul și cei 12 pârgari din Brașov, multă sănătate și iubitoare închinăciune vă aducem ca prinos vouă, prietenilor, al vostru prieten jupân Neagul ce a fost Vornic. Și vă dau de știre dumneavoastră: ială cum s'a prilejit treaba cea neașteptată, de s'a făcut rău pentru rău. Iată că și trimese Domnul nostru¹ solii la Batâr Iștfan pentru cele bune și pe credința voastră. Și, când erau solii acolo, ci atunci veni Laiotă și prinse Vistieria Țerii-Românești și acele suflete. Că șlim bine că sunteți înțelepți; dar să știți aceia că, până nu veți întoarce cea Vistierie, care e a Țerii-Românești și stă în casele voastre, ci voi pace nu veți avea, cât va sta Țara-Românească. Iar, pentru acele suflete ce sunt asijderea în mâinile voastre și în a' voastre case², nu

¹ Basarab-cel-Mic, care fusese silit a merge cu Turcii asupra Ardealului, lupta de la Cîmpul-Pîinii; 13 Octombrie 1479.

² Doamna lui Basarab, bunica și sora, — crinse de Basarab-cel-Mare.

puteți voi face cumva să le scoateți din robie și să le trimeteți iarăși în țară? Că bine știm că nu vă e nicio cinste să-i țineți, de nu e chiar rușine. În Brașov bine știm că n'a fost acel obicei, ci care era voia Brașovenilor, așa a și fost; căci cine a cărat pietre și a pornit să zidească Brașovul, el a pornit-o de aceia ca nici Craiul să nu vă scoată din obicei. Deci socotiți, — că sunteți înțelepți, — că va trimete Dumnezeu pe Domnul Voevodul vostru, și-i va da lungi și multe zile; deci la urmă socotiți voi ce viață și ce bine veți avea. Și Dumnezeu să vă înmulțească anii.

Jupânul Neagul Vornicul și jupânul Vladul
Vornicul și jupânul Cazan Vistierul.

(Bogdan, *l. c.*, pp. 210-1, n-l CCXXIII.)

V.

Cazan Vistierul și Staico Comisul.

(Țara-Românească.)

(1480 sau ultimele zile din 1479.)

Doamnei noastre, Doamnei Mariei¹, cu multă sănătate și adâncă închinare aducem prinos Domniei Tale, noi, robii Domniei Tale, și îți dăm de știre Domniei Tale că am auzit despre Domnia Ta că te-a scos Dumnezeu din mânilor vrăjmașului, și ești în mânilor oamenilor Domnului nostru Voevodului. Drept aceia pe Dumnezeu îl preamărim și-i mulțămim pentru Domnia Ta, că te-a scos Dumnezeu să vii, să ni fii iarăși cum ni-ai fost și mai înainte Doamnă. Și să știi Domnia Ta, că, de când ai plecat, ci noi am stat, și zi și noapte, pentru treaba Domniei Tale pe lângă Domnul nostru Voevodul, ca să te scoatem. Și

¹ A lui Basarab-cel-Mic.

avem nădejde în Dumnezeu că în curând Dumnezeu te va scoate să vii și să ni fii Doamnă, precum și domnului nostru Voevodul. Și Dumnezeu să vă înmulțească anii.

Robii Domniei Tale, jupânul Cazan Vistierul și jupânul Staico Comisul.

(*Ibid.*, p. 277, n-1 CCXXV.)

VI.

Boierii Brăilei.

(1481.)

De la toți boierii brăileni și de la toți cnezii și de la toți Româniii îți scriem ție, Ștefane Voevod, Domn moldovenesc. Este în tine omenie, ai tu minte, ai tu creieri, de-ți strici cerneala și hârtia pentru un copil de femeie stricată, fiul Călțunei, și zici că-ți este fiu¹? De-ți este fiu și vrei să-i faci bine, ci tu orânduiește să fie după moartea ta Domn în locul tău, și pe mă-sa iea-o și o ține, să-ți fie Doamnă, cum au ținut-o în țara noastră toți pescarii brăileni; ci tu ține-ți-o să-ți fie Doamnă. Și învăță-ți tu țara ta cum să te slujească, iar pe noi să ne lași în pace, că, de-ți cauți dușman, îl și găsești! Și așa să știi: avem Domn mare și bun, și avem pace din toate laturile; să știi că toți pe capete vom veni asupra ta și vom sta pe lângă Domnul nostru Basarab Voevod, până ce vă vom pierde capetele.

(*Ibid.*, p. 282, n-1 CCXXIX.)

---

pretendentul Mircea-Vodă, fiu al lui V a cul,

VII.

Tricoliciu Vornicul.*(Moldova.)**(c. 1482¹.)*

Dumnealui Tricoliciu Vornicul scrie jupănesei mele Negritei și fetei mele Neagșei și nepoatei mele de fiică Marei și nepotului meu de fiică Mihuței, și Mișei, așijderea nepot al meu, și lui Nicoară din Vaslui și fratelui meu Dragotă Tămășanul și lui Pașcu și lui Miloș și lui Cozma Morcul, fratele lui Soltan, și la toți ai mrei iubiți frați și prieteni. Și vă dau de știre că până în acest ceas sunt în viață și că am căzut în mâinile Domnului Basarab Voevod², și ma ține ferecat, cum Dumnezeu a orânduit. Drept vă rog pe voi: nu mă uitați și nu lăsați să mi se risipească, ori marfă ce va fi, ori scule. Și să nu vă certați pentru averea mea până ce veți auzi că sunt viu, ci să îngrijiți și să căutați cu milă caii și iepele și oile și porcii și toata averea câtă este. Și de asemenea pe mine să nu mă uitați, ci tot aceia ce vi se va părea mai bine, aceia să faceți, ca să nu pier. Și să mai știți că Soltan, fratele lui Cozma, este cu mine viu, până ceasul ni va veni. Și mila lui Dumnezeu să vă înmulțească anii, amin. Scris în Târgoviște, Ianuar.

(Bogdan, Documente moldovenești din sec. XV și XVI în arhivul Brașovului, București 1905, p. 57, n-1 xxvi.)

---

¹ În legătură cu cele arătate de mine în *Istoria armatei*, I, pp. 171-2.

² Cel-Mic.

VIII.

Staicu Logofătul.*(Țara-Românească.)**(1483.)*

Prea-cinstiților și ai noștri buni și dulci prieteni, județului și pângarilor din Brașov, multă adâncă închinare o aducem prinos Domniei Voastre. Drept aceea dăm în știre Domniilor Voastre că a venit om din Nicopole acuma, Duminecă, și ni spune că i-au ieșit oamenii lui la Nicopol, iar el a rămas îndărăt să strângă oaste. Ci Marele Împărat a plecat, și s'a apropiat de Sofia, și Pașii au pornit cu oștile înainte în sus pe Dunăre, spre Smederova. Și Ali-Beg caută un chip să vă ajungă; și mă tem să nu treacă peste voi, să vă prade. Dar m'am hotărât odată să slujesc drept creștinilor, — și să nu ziceți că nu v'am dat de știre; ci păziți-vă cum știți mai bine. Și să trimețeți om care să fie cu mine; astfel, orice veste ni va veni, mai răpede vă vom da de știre. Și Dumnezeu să vă înmulțească anii. Scris în Târgoviște, luna lui Iunie 23 zile.

Mai micul Domniilor Voastre prieten
Jupân Staicu Logofăt¹.

(Bogdan, Relațiile cu Brașovul, I, p. 209, n-l CCXLIV.)

---

¹ Pentru datare, Iorga, *Geschichte des osmanischen Reiches*, II, p. 261.

IX.

Alexie, pârcălab de Cetatea-de-Baltă.*(Moldova.)**(1507.)*

Inchinăciune și prietenie cu toată cinstea, dumnea-voastră cărora vă datorim o deosebită iubire. Știți că zilele trecute am fost în cetatea dumneavoastră, împreună cu dumneavoastră, pentru treaba Măriei Sale lui Bogdan-Vodă al Moldovei, și v'am spus pe larg însărcinarea acelui Domn, și i-am trimes scrisorile d-voastră și ce ați pus să se scrie pentru d-voastră, împreună cu darurile d-voastră. Și acum, zi și noapte, și în tot ceasul, aștept să vie solul și sluga noastră cu acelea. Orice mi se va porunci peste aceia de Măria Sa Bogdan-Vodă, vă voi da știre. Și am auzit de la unii că solul vostru, pe care-l trimeseserăți la Măria Sa Craiul, s'a întors la voi și a adus veste de la Măria Sa Craiul, despre acel lucru pentru care am fost trimis la voi de Măria Sa Voevodul Moldovei. Deci ne rugăm de D-voastră să binevoiți, de hatârul Măriei Sale Bogdan Voevod, să ni vestiți și să ni aduceți la cunoștință prin scrisori voia Mariei Sale Craiului, ce v'a poruncit pentru lucrul acela. Ca ați făgăduit a-mi da de veste despre acel lotru¹ care e prins și oprit în mâinile voastre. Să știți cu siguranță că, dacă-i veți fi cu bunăvoință Măriei Sale Bogdan Voevod, vă va răsplăti și veți primi de la noi slujbe, precum și toată prietenia. Altfel ce vă va spune în cuvintele noastre înfățișătorul celor de față, să-ți fiți buni și să voiți a crede. Din târgul Cetatea-de-Baltă, 13 Ianuar, anul Domnului 1507.

---

¹ Pretendentul moldovénesc.

Alexie, pârcălabul Cetății-de-Baltă, al vostru credincios.

Dumnealor judeului, juraților, bătrânilor și celorlalți cetățeni ai Sibiului, domni și prieteni ai noștri vrednici de cinste.

(Hurmuzaki, XV, p. 175, n-1 CCCXXII; din latinește.)

X.

Vlădica de Vad Anastasie și boierii Dracșin și Tomșa.

(*Moldova.*)

(1529.)

Ne închinăm cu toată cinstea. Să știți toți, ca unii ce sânteți ai noștri buni domni și prieteni, să știți, dragii noștri domni, mă rog dumneavoastră, că dumneavoastră cu toți domnii să faceți bine să ieșiți în câmp împreună cu toate bunurile ce sânt ale domniilor noștri, și vom veni și noi la dumneavoastră și vom aduce toți oamenii și vitele ce am luat. Și să vă îngrijiți iute să nu ni se aducă vre-o pagubă, căci și noi vom face atunci (?) ca alor voștri să li se aducă pagube, ba chiar și dumneavoastră. Și să mai știți, dragii noștri domni, că vom ținea jurământul și învoiala ce au avut domnii noștri cu voi. Și, dragii noștri domni, să mai știți cu adevărat că Sâmbătă noi încă n'am fost știut de pacea ce o făcurăți cu Mihail pârcălabul, când am venit noi. Și vă mai rugăm odată, că fără vre-o zăbavă, cât mai iute, puteți să ieșiți cu ai noștri, pe temeiul jurământului nostru, și tot așa și noi vom veni cu tot ce am luat, pe temeiul jurământului vostru. Și să ni dați de știre când

trebuie să venim. Și jurământul ce facem acum noi, îl cerem înapoi de la dumneavoastră, cu scrisorile dumneavoastră, pentru siguranța păcii. Alta nu mai este. Dumnezeu să vă ție. Din Aldorful-de-sus, la 11 Octomvrie, anul 1529.

Anastasia Vlădica, Dracșin, pârcălabul de Ciceiu, Tomșa.

Dumnealui judei și pârgarilor și juraților și la toată obștea din Bistrița și celelalte, să vă mearga aceeași scrisoare.

(*Ibid.*, p. 337, n-1 DCXXIV; din nemțește.)

XI.

Matiaș Vistierul.

(*Moldova.*)

(1529.)

1.

Dumneata, nouă iubit în adevăr. Ne închinam dumitale. Și, odată cu închinăciunea, să știți, Domnul nostru prea-îndurătorul câte nevoi are la Rodna, mai ales de pâne și de vin. Pentru care cerem, și chiar vă încredințăm și vă poruncim, în numele Domnului nostru prea-îndurător, ca, îndată ce veți vedea scrisoarea de față, să binevoiți a orândui treizeci de cară, unde le puteți orândui mai aproape, ca să ducă apoi cu credință hrana ce va fi nevoie slugilor Domnului nostru prea-îndurător la Rodna. Deci în acestea să nu faceți altfel. Că bine știți cum că Domnul nostru prea-îndurător dorește slujbă foarte credincioasă, atât de la noi, cât și de la voi. Deci să cauțăm cu toții a-i sluji credincios. Altfel, vă dorim dum-

nevoastră sănătate fericită. În Cetatea Unguraşului, 21 Octomvrie, anul 1530.

Noi, Matiaş Vistiernicul prea-milostivului Petru-Vodă al Moldovei.

Dumisale lui Toma Pielarul, jude al Bistriţei, frate şi prieten nouă iubit în adevăr.

(*Ibid.*, p. 358, n-1 DCLXIX; din latineşte.)

2.

(1538-41.)

Jupânul Matiaş Vistiernic scriem închinăciune şi multă sănătate la al nostru bun şi cinstit prieten şi domn, Tămaş, birăul Bistriţei. După aceia ne rugăm de dumneata pentru jupâneasa mea şi mama ei şi pentru fiii noştri şi pentru vitele noastre, să te povăţuiască Dumnezeu, al nostru bun şi cinstit şi de nădejde prieten, pe ei să nu-i dai nici la o lature; nici lui Ianăş Craiul, nici lui Petru Voevod, nicăirea. Ci să te povăţuiască Dumnezeu a-i ţinea acolo la dumneata, până ce voiu veni să-i scot, şi când vei spune d-ta, — mult mă rog de dumneata. Că noi i-am trimis la mâna dumitale, pe credinţa şi pe sufletul dumitale, ca să n'aibă nicio nevoie şi nicio pagubă. Şi ce va fi voia dumitale spre mine, ci eu în toate voiu împlini voia dumitale. Că iarăşi la Dumnezeu mi-i nădejdea şi la dumneata; poţi acum dumneata să-mi faci şi bine şi rău: cum Duhul Sfânt te va povăţui, așa să faci. Şi Dumnezeu să înmulţească zilele şi anii dumitale.

Scris în Suceava, Septemvrie 29.

Prietenului meu drag şi dulce, jupânului birău din Bistriţa.

(Şt. Nicolaescu, *Documente slavo-române*, pp. 53-5; din slavo-neşte.)

XII.

Mogoș Spătarul.*(Țara-Românească.)**(După 1534.)*

Scrie jupânul Mogoș Spatarul multă sănătate și plecaciune, Didei din Sad și Comșei și vouă, Săde-
nilor toți. Și iată ce vă grăiesc: când veniră Turcii de
ne călcară în picioare și ne prădară — pentru că
la voi prădau și vă robiau, iar la noi atâta n'au robît,
ci, de spre altă pradă, întocmai ca și la voi, — atunci
de ce folos ni-a fost domnul nostru Craiul? Că el nici
nu ne-a căulat, nici nu ne-a îngrijit, ci ne-a lăsat.
Deci acum, când au prădat Turcii, m'au trimis dom-
nii lor și pe mine cu oaste la locul vostru să vă prăd
și să vă robesc: că mi-au dat și Turci, ce i-am avut,
dar erau în veșminte românești. Și am venit până
la casele voastre, și, când am fost acolo, ci au venit
la noi oamenii voștri, Micul din Rămești și Toma din
Măldărești, cu toți ai lor, și mi s'au rugat pentru voi,
ca să nu vă prăd și să nu vă robesc. Deci am socotit
eu că sânteți și voi creștini cum și noi sântem și m'am
învârtejit fără să vă fac niciun rău. Drept accia vă
zic: fiți-mi mie prieteni buni, ca să vă fiu drept prie-
ten, și nu veți peri astfel fără de știre. Căci, dacă îmi
veți fi mie prieteni, tot așa vă voi fi și eu, ca și cum
ar fi unul din ai voștri aice. Și acuma să nu vă căi-
nați, de nimic să n'aveți teamă; că au fost baluți Tur-
cii și stau cu pază. Și, după această carte, de o veți
arăta și Sibiienilor și vor vedea-o, și de-mi vor veni
vorbe dulci de la Sibieni și de la Bran¹, li voi fi
bun prieten, bun și oricărui chip: ca și cum ar fi

---

¹ Pare să fie o cetire rea. Poate: Braș[ov].

unul din ei aici într'una, dintre Sibieni, așa li voi fi eu. Și orice vă vor spune vouă oamenii noștri, Micul din Rămești și Toma din Măldărești, să li dați voi credință, căci sânt adevărate cuvintele mele. Altfel nu e.

(Șt. Nicolaescu, *l. c.*, pp. 35-5; din slavonește.)

XIII.

Huru Vornicul.

(*Moldova.*)

(1538-41.)

Jupânul Huru, Marele-Vornic. Scriu prietenului mie drag și dulce, dumnealui biraului din Bistriță. Dăm de știre dumitale, când a fost mai înainte de această vreme, când a fugit Petru Voevod, atunci și eu am trimes pe jupâneasa mea și copiii mici acolo la dumneavoastra. Alla, când erau acolo, s'a.1 spaimântat foarte de o năpaste, și au ascuns niște bani într'o groapă, și n'au mai putut scoate banii din acea groapă când s'au învârtejit înapoi, și i-au lăsat acolo, Și eu am trimes slugile mele la dumneata ca sa-mi aduca banii; ci dumneata nu știu ce oam. ni ai trimes dumneata cu slugile noastre, și m-au scos banii și mi-au ispitit slugile, și au luat 1.900 de zloți. Pentru aceia, te rog pe dumneata, ca pe prietenul meu iubit, să te povățuiască Dumnezeu sa m'incești pe acei oameni ca să-mi dea înapoi banii: 1.900 de zloți, ce mi-au luat de la slugile mele. Mult m'a rog de dumneata. Și eu asemenea voi face voia dumitale în ce va fi treaba dumitale la noi. Și Dumnezeu să-ți dea sănătate, amin.

Scris în Suceava, Mart 26.

(*Ibid*, pp. 178-9, n-1 LXXVII; din slavonește.)

XIV.

Boierii lui Alexandru-Vodă Cornea.*(Moldova.)**(1540-1.)*

Facem șliul Măriei Tale că Măria Ta știe însăși că a fost întâiu Voevodul Petru Domn al țerii Moldovei; și, cât a fost Domn, Dumnezeu știe ce Domn a fost și care i-au fost voia și gândurile; cu niciunul din Domnii ce sânt în jurul acestei țeri a noastre creștine, vrut să rămâie în pace, ci ar fi purtat razboiu într'una și ar fi varsat sângele creștinesc; și nu-i era nimic nici sângele, nici binele creștinilor. Ci Maria Ta încăși știe câte rele a adus șie și țerii noastre creștine și cât rău a făcut țerii prin obiceiul lui cel rău. Și Dumnezeu știe cum se va isprăvi. El a fost pričina, Petru Voevod, de au venit Turcii asupra lui și a țerii, și el a fost gonit din țară, și Impăratul avea gânduri foarte rele fața de această țara nenorocită, voind sa așeze în ea sangeaci, și, dacă n'a putut să așeze în ea sangeaci, e ca pe boierii țoți n'a putut să-i adune într'un loc și sa-i ucidă. Imparatul, văzând ca nu poate altfel sa capete țara și pe boieri, a alergat la violenția sa și la violenția sfetnicilor sai: a îmbracă un Turc în veșmântul nostru și l-a pus Domn în țara Moldovei. Și noi în acel ceas am fost mulțămiiți și așa: de ar fi pus Domn pe un Țigan ori pe un Arap, tot l-am fi primit, numai Impăratul să nu se întoarcă și să nu prade țara până la capat. Deci, când a fost pus Ștefan Voevod ca Domn, ne închinam lui ca unui Domn și credeam ca toate vor fi bune de acuma. Gândiam că e Domn creștin, de legea noastră, dar el era Turc, îmbracă în veșmântul nostru. De nu l-am fi cunoscut până în acest ceas

și n'am fi băgat de samă viclenia lui, ar fi adus pei-rea lui și a bieteii țeri. Dar am văzut că a început cu încetul a da țara Impăratului; voiă să-i dea tot țermul de la Dunare până în munte, precum și Nistrul tot. Văzând aceasta, țara s'a deprins a-l cunoaște, și a înțeles că Domnul e mai prielnic Turcilor decât nouă, creștinilor. Au fost două-trei răscoale, supt alți Domni. Dar noi, boierii, n'am îngăduit să-l taie, pentru că la noi nu era obiceiul acesta, și nu va fi cât vom trăi. Apoi boierii au început a-i descoperi vicleria: nu voiă să asculte pe nimeni, făcca pâri lainice, primia învățături de la Impăratul, învățături protivnice Măriei Tale și nouă. Văzând că nu se poate face nimic cu dânsul, s'a iscat într'o noapte răscoală, și s'a făcut dreptate asupra lui și asupra tuturor oamenilor pe cari Impăratul îi trimesese în țară. Și am luat alt Domn nou, pe care-l știm cu toții că e colorător al Domnilor, fiu al lui Bogdan-Vodă și nepot al bătrânului Ștefan-Vodă, moștenitor drept al țerii Moldovci. Ne-am supus lui cu toții și am iotărât să ni fie Domn și să domnească precum au domnit întâiu bunicul, apoi tatăl său, ca să ni putem apăra țara împotriva dușmanilor ei, să rămânem în paç cu creștinii și să li slujim. Pentru că, milostive Craiu, cu acest dușman al Creștinătății nu puteam nici să n'apărăm înșine, nici să fim prieteni ai creștinilor, pentru că el însuși li era dușman.

Măria Ta știi bine că noi toți, boierii țerii Moldovei, mari și mici, toată boierimea și țara toată, avem o legătură; a nu o părăsi, nici a o călca în cel mai mic lucru; din potrivă, milostive Doamne, vom să facem mai strânsă această legătură, dacă așa e voia lui Dumnezeu și Maria Ta nu ești împotrivă.

Dumnezeu sfântul să te povățuiască pe Măria Ta ca să dea prietenia sa stăpânului nostru Voevodului

Io Alexandru și nouă, după vechile jurăminte și legături; să-i fie milă de stăpânul nostru, de noi și de această bială țară creștinească. Dacă Măria Ta n'ai milă de noi și de această țară nenorocită, Dumnezeu sigur știe ce va fi, căci noi nu știm. Ce au făcut unii oameni, înlăturând pe Ștefan-Vodă, vom plăti-o noi cu capetele noastre și cu sângele nostru. Dumnezeu martur ni este că nu s'a putut altfel, dar numai Măria Ta, cu ajutorul domnilor creștini, puteți împiedeca urrârile. Milostive Craiu, Măria Ta ești înțelept și vei hotărî ce vei crede mai bine. Dacă Dumnezeu te povățuiește pe Măria Ta să aperi pe stăpânul nostru și capetele noastre, Măria Ta binevoiește a da o carte de trecere solilor noștri ca să poată veni lângă Măria Ta, și Măria Ta trimete pe ai Mărei Tale lângă stăpânul nostru. Atunci Măria Ta vei putea fi lămurit mai mult asupra gândurilor stăpânului nostru, asupra gândurilor noastre și ale țerii noastre.

Milostive Craiu, Țarul turcesc trimesese un ceauș la Ștefan Voevod răposatul; dar n'a gasit pe Ștefan Voevod, că era la Suceava (?), ci a gasit pe Alexandru Voevod și i-a poruncit să meargă la Malla (?) și în Ardeal și cu Muntenii și cu cinci sangeaci să plece la războiu. Și aceasta, milostive Craiu, dacă să meargă ori să nu meargă, se va hotărî, și se va da de știre starostelui de Cameniță, și el va da de știre Măriei Tale.

Milostive Craiu, ceia ce Petru Vartic, Vornicul țerii Moldovei, a spus Hatmanului Măriei Tale, dumsale lui Tarnowski, să creadă Măria Ta, ca graiul Domnului nostru și al Sfatului domnesc.

(*Ibid.*, Supl. II¹, pff. 139-41, no. LXX; din polonește.)

XV.

Vartie Vornicul.*(Moldova.)**(1542.)*

Că-mi scrie Maria Ta, să-ți dau de știre despre Țarul turcesc, încotro se va întoarce, deci să știi Măria Ta că în vara aceasta nu va pleca nicăieri, ci va trimete câteva oști spre Buda, ca s'o zidească. Dar în alt an va ieși cu putere mare în Țara Ungurească, el însuși cu toate puterile sale.

E adevărat că acuma se chiamă la războiu pretutinde ai în Ținuturile turcești, dar poate numai ca să sperie, pentru ca să poată zidi anul acesta cu siguranța Buda.

Dar eu te asigur pe Măria Ta, ca prieten credincios al Mariei Tale, că, după cât am înțeles eu, dacă Domnii creștini vreau să isprăvească ceva asupra Turcilor, acuma au vremea cea mai potrivita, și alta mai bună nu vor mai avea-o pe urmă. Acum chiar trebuie să se ridice Domnii creștini ca să meargă la Buda s'o iea și, dărâmând-o, să-i înece rămășițele în Dunare. Că, de o vor întări Turcii, atunci niciodată nu-i vor mai izgoni creștinii.

Ţe miram foarte ca Măria Sa Craiul¹ rămâne atâta la Vilna: mai bine ar fi ca Maria Sa să-și vadă de lucru din vreme.

Despre domnul meu Voevodul, să știi așa Maria Ta cum că are voie de a purta războiu în Ardeal pentru cetățile acelea ce s'au luat de la dânsul² și pentru slobozirea prinșilor ce stau în Făgăraș. Și are în a-

---

¹ Poloniei.

² Ciceul și Cetatea-de-Baltă.

jutor 4.000 de Turci, dacă Ungurii nu-i vor ieși din
celățile acelea și nu vor da drumul prinșilor.

Vartic, Hatmanul Moldovei.

(Hurmuzaki, II, p. 240, n-l CCIX; din latinește.)

XVI.

Andrei Hatmanul.

(*Moldova.*)

(1589.)

Îți scriu dumitale mulțăminta mea și închinarea mea.
Îți doresc dumitale de la Dumnezeu să-ți dea multă,
bună sănătate.

Apoi dumneata ai fost trimis un om la milostivul
Domnul nostru în zilele trecute pentru că mari și
multe pagube sânt de acolo, că vite, vaci și cai se
prăpădesc aici, în țara aceasta. Din pricina accia a-
cum milostivul nostru Domn a pus alt dregător acolo,
și i-a dat așa putere Măria Sa că, unde s'o găsi ast-
fel de om rău, sau de va auzi oriunde în țara a-
ceasta, să-l prindă, ori de va fi în sat călugăresc, ori
de va fi în sat vlădicesc, oriunde în Țițutul milosti-
vului nostru Domn, în toate părțile să-i prindă pe ast-
fel de oameni făcători de rele, și d-voastră să vă
slujească ei cu judecată dreaptă. De aceia, de veți a-
vea cândva astfel de pagubă, scrieți dregătorului de a-
cuma, și oriunde vă va sluji cu dreptate. Dumnezeu
să te țină pe d-ta în multă și bună sănătate.

Dată la Iași, în ziua de 13 Iulie 1589.

Andrei, Hatmanul cel Mare al țerii Moldovei.

Dumisale judeului celui mare al cetății Bistriței și
celelalte, domnul nostru vrednic de cinste.

(*Ibid.*, XV, pp. 702-3, n-l MCCXCV; din ungurește.)

XVII.

Ureche Vornicul.*(Moldova.)**(1591.)*

Iară de dăbilari să știi dumneata că tuturor toate pecetluirile dumitale s'au ținut în samă, și pre locuri au fost până și-au dat samele; numai ce n'au fost de setnici de stupi, că au ieșit cu mneata, la Hârlău și la Dorogoiu și la Hotin; ce am trimăs să strângă ce vor afla acoloa rămășițe; ce nemică la Hârlău n'au aflat, nici la Dorogoiu, că au fost istovit; iară de la Holin au aflat rămășițe de urdiniș, 200 taleri, de-au adus la Vistierie.

(Ibid., XI. p. 233, n-l CCCLVIII.)

XVIII.

Orăș Hatmanul.*(Moldova.)**(1592.)*

Înțelepte, vestite doamne jude, împreună cu cinstitul Sfat al dumitale în cetatea crăiască a Bistriței, închinăciunea noastră prietenească și dorință de toată fericirea înainte de toate. Apoi noi, Orăș Vornicul, Hatman peste oastea cea mare de supt munte, strânsă acum în țara Moldovei, împreună cu alți domni prieteni ai miei, îți fac știut dumitale că milostivul nostru stăpân domnul Petru Voevod¹, acum ales din mila lui Dumnezeu, oblăduitor a toată țara Moldovei, a fost înștiințat cum că oastea se adună spre războiu lângă cetatea crăiască a dumitale, Bistrița, și, de oare ce Mă-

---

¹ Care se dădea drept fiul lui Alexandru Lăpușneanu.

ria Sa nu ştie bine încotro ori de ce se găleşte oastea lângă cetatea dumatăle, Măria Sa nu se prea încrede şi socoate că aţi avea de gând a năvăli în țara sa pe la cetatea dumneavoastră. Deci Măria Sa a avut grijă şi ni-a poruncit să fim gata în fiecare zi, cu Cazaci şi alţi ostaşi puternici, a ne apăra cu ajutorul lui Dumnezeu de duşmanii noştri, dacă s'ar găsi cineva din țara dumneavoastră care ar voi să năvălească în țara milostivului nostru Domn. Deci prin scrisoarea de faţă vă îndemnăm şi înştiinţăm cu credinţă pe dumneavoastră ca dumneavoastră să trăiţi în pace şi fără grijă şi să ţineţi d-voastră vecinătate credincioasă, cinstită şi creştinească, şi cu milostivul nostru stăpân Domnul, şi cu noi; ceia ce să aşteptaţi dumneavoastră oricând de la milostivul nostru stăpân Domnul. De aceasta vă rugăm şi vă înştiinţăm pe dumneavoastră cu toată credinţa şi cu tot dinadinsul, ca dumneavoastră îndată şi curând să ni daţi de ştire, lui şi nouă, ce gând ori voie aveţi dumneavoastră faţă de dânsul: aveţi de gând să ţineţi bună vecinătate cu el, cum aţi făcut şi la alţi Domni, ori nu, şi ce scop are oastea de lângă cetatea d-voastră şi încotro. Dacă dumneavoastră făgăduiţi milostivului Domn, Voevodului nostru, bună credinţă şi toată iubirea creştinească, el se va arăta pe urmă faţă de dumneavoastră mult mai prietenos şi mai frăţeşte de cum a făcut înainte de aceasta vre-un Domn; ceia ce veţi încerca-o dumneavoastră la sfârşit şi cu adevărat. Deci vă rugăm ca dumneavoastră să scrieţi îndată stăpânului nostru milostiv Domnului şi să-i înfăţişaţi credincioasa noastră vecinătate (cum e şi lucru creştinesc) şi să-i spuneţi ce gând are oastea de la noi. De vom băga de samă așa ceva la dumneavoastră, vom fi la rândul nostru oricând aplecaţi către dumneavoastră şi ai dumneavoastră cu credinţă şi cu sfat. Cu aceasta vă încredinţăm pe dum-

neavoastră lui Dumnezeu Sfântul în mânilor sale îndurătoare, pentru scut și ocrotire. Din Baia, anul Domnului 1592, 26 Septemvrie.

Al dumneavoastră de bine voitor și totdeauna credincios vecin, Orăș Vornicul, căpitan peste oastea de supt munte în Moldova.

Înțeleptului, vestitului și cumintelui domn, domnului Gașpar Budaker, jude în cetatea crăiască a Bistriței, împreună cu cinstitul și cumintele Sfat, și celelalte, Domnului nostru îndurător și prieten, în mânilor sale.

(*Ibid.*, pp. 713-4, n-1 MCCCXII; din nemțește.)

XIX.

Jurj Pogan.

(*Maramurăș.*)

(1593.)

Cire iaste pan Pogan Jurj, șpan ot Maramoreș i pau Toma jurat ot *tij* [de acolo] scriem închirăciure și slujbă pan Orban birovo i pan Simion pârcălab ot [—din] Bistriță. Dup' acia de ce-ați trimes omul voștru la noi, de rândul aceștii oștii ce au trecut prin Maramureș, vă dăm a ști că au fost a lui Corneș¹ o mie de omiri năimiți în bani. De altă latură, acmù nu știm, că au fost doi omiri a noștri în Țara Leșească; ce i-au zis că nu e acolo nece o veste rea. De' ica înrainte ce vrem ști vrem audzi noi, vă vrem da a ști, ca somsidzilor² noștri. Derept acia și acmù avem oin acolo: de ne va aduce vr'o veste, vă vrem da a ști.

¹ Gașpar Kornis.

² După ungurește, — vecini.

Și iară vă rugăm, ce vreți audzi din Moldova, c'am înțeles că aveți omiri în Moldova, ce veste vă vor aduce, ne rugăm să ne dați a ști, au de rău, au de bine. Și mântuiți-vă în Domnul, amin.

Scris în Săliște, luna lui Maiu 2 zile.

Dumisale Orban birăul de la Bistrița.

(*Ibid.*, XV. pp. 731-2, n-1 CCCXXXIV; partea cu litere italice, din slavonește.)

XX.

Boierii din partidul lui Petru Șchiopul.

(1593.)

Multă sănătate și viață să trimeată Dumnezeu dumitale și iubitului dumitale fiu și toți oamenii dumitale. Când au fost Iulie 9, sosit-au carte de la Măia Ta în mâna noastră; ce ni-ai scris, tot am înțeles. Scrii și rogi să nu grăbim pentru lucrul dumitale; așa să știi Maria Ta că acel sfat și acel gând tot am sfătuit și am gândit, iar acesta lucru și aceasta începătură au eepul Bostan¹ și cu Mihnea-Vodă², când noi niciunul n'am fost în Țarigrad. Pe ceaia vreme Stolnicul au fost la București; când am venit, ei au fost mers și au fost grăit și la Măria [Sa] și lui Piri³, iar drept aceea acel sfat încă au trecut. Dacă am venit noi la Costandinie⁴, noi am grai cu Vornicul; după vreme, cum am vazut vreme, într'acel chip am nevoit, căci am vazut că acel loc se schimbă, și acel om din locurile-i, că și într'alt chip nu e. Dacă și noi am fă-

¹ Agent armean.

² Turcul, nepotul lui Petru Șchiopul și fost Domn munțean.

³ Pașă.

⁴ Constantinopol.

cul așa, căci au fost și lesne a începe, căci toți, mici, mari, au] nevoie spre Domnia Ta, căci văzură că acei oameni nu sânt de treabă, nici de slujbă, nici pot îngădui. Deci, de-am fi îngăduit, cum scrii Domnia Ta, Dumnezeu știe cine ar fi încăput până acmù. Apoi s'ar fi prins și Domniei Tale zăbavă, lucru delungat. Iar, de-ai fi Domnia Ta sârguit, să fii până acmù venit, avem nădejde pre Dumnezeu să fi fost până acmù și la moșie. Iar ce vom face? Dumnezeu n'au vrut, au Domnia Ta n'ai nevoie, căce fiecru lucru cu nevoie se face, nevoind și rugând pre Dumnezeu: Dumnezeu e milostiv a da. Deci de alte parți avem nădejde sa nu avem sminteală, nici de vrajmași, nici de prieteni; numai acum au rămas pre Domnia Ta, de va fi sminteală. Iar noi, — cât vedem și pricepem—, pană ne chiamă și ne pohtesc, trebuiește să răspundem; acmù ne roagă, apoi vom ruga noi, și nu vom avea pre cine ruga, nici ne vor asculta. Iar ne scrii, pană nu vom vedea scriptura dumitale și omul din casa dumitale, sa nu facem nimic; noi, ce-am putut, am făcut, și isprava ți-an trimes în tot chipul, pre Iurgachi. De acmù omul dumitale și scriptura, ce ni va fi bun? Domnia Ta lasă toată nevoia și vino, și scapa de acù; alte toate va tocmi Dumnezeu.

Iulie 9 au ieșit Sinan-Pașa la oaste spre Urumeli, și toate tocmelile sânt în mâna lui. În ce ceas veri sosi, tot îți va fi pre voie. Și vom merge și noi cu Pașa. Iar Stolnicul va fi în Țarigrad. Oamenii nevoie să iasă la oamenii sai, unde sânt îngropați moșii, părinții, frații; Domnia Ta nu știm ce faci. Au suparat-ai de catra cești creștini de'ncoace și de cinstea lor și de binele lor? Adu-ți aminte câte biserici sânt facute de moșii voștri și de frați și de Domnia Ta! Cum e vremea acmù, nu trebuiește gânduri

lungi¹.. Să știi Domnia Ta că cu Pașa [au] purces și Ereiz și Tefterdarul²; ceta ce-au fost la Halep, când ai fost și Domnia Ta, acela e Marele-Tefterdar. Aceia dăm știre. Dumnezeu lungească zilele dumitale; amin. Iulie 10 [1593].

(*Ibid.*, pp. 343-9, n-1 CCCCLXXXIII.)

XXI.

Gheorghe Hatmanul.

(*Moldova.*)

(1594.)

La jupânul Gheorghie Hatmanul și la jupâneasa Cămărășoia³ și la Ivan și la Aslan și Mihail⁴ multă sănătate facem dumilorvoastre. De veți întreba de sănătatea noastră, sântem sanatoși, cu mila lui Dumnezeu. Alta, cartea ce ni-ai trimis cu poșta, ni-au venit și am înțeles de sănătatea dumilorvoastre, și foarte ni au parut bine. După aceea ne rugăm dumnilorvoastre, pre cine va veni, să trimeteți pururea câte o carte, sa șlim de sănătatea duminilorvoastre. Alta, sa dea Dumnezeu ceastă carte a noastră să afle pre dumneavoastră în toată sănătatea; amin.

Scris în Veneția, în luna, în Iulie 11 zile.

De la jupânul Gheorghie Camăraș și de la Hatmanea și de la alalți de la toți.

¹ Aici, câteva cuvinte în criptogramă.

² Reis-Efendi (un fel de Postelnic turcesc), și Cămărașul de socoteli.

³ Soția lui Gheorghe Cămărașul.

⁴ Fiii lor.

În mâna jupânului Gheorghe Hatmanul să se ducă în Boldzan¹ această carte.

(*Ibid.*, p. 490, n-1 DCX.)

XXII.

Ștefan Logofătul.

(*Moldova.*)

(1594.)

Prea-puternice doamne, doamne nouă prea milostive, domnule cancelar².

Slujbele mele prea-umilite le înfașez cu stăruință milostivei îndurări a Măriei Tale, al meu domn milostiv: sănătate bună și fericire cer de la Domnul. Dumnezeu să dea Măriei Tale, domnul meu milostiv; fără sfârșit, precum și mie.

În vremea aceasta s'au adus scrisori de la Măria Sa Domnul muntean cu vestea că o mare putere de neprieteni a sosit la Furtian (*sic*), loc muntenesc. Și Măria Sa³ înaintează împreună cu noi împotriva acestui dușman. Ne rugăm deci umilit de Măria Ta să binevoiești a avea grija noastră și a tot poporului creștin, și mai ales de spre partea acestor pagâni de Tataři, cari sânt neprieteni a tot poporul creștin. Căci noi toți, mari și mici, avem toată nădejdea în Dumnezeu și în Maria Ta, îndurătorul nostru Domn. Nădăjduim cu totul că Maria Ta în bunăvoința Măriei Tale nu va voi niciodată să ne uite.

Cu acest prilej, mă închin stăruitor pe mine și.

¹ Bozen în Tirol; italienește: Bolzano.

² Ioan Zamoyski, al Poloniei.

³ Aron-Vodă.

slujba mea umilă milostivei îndurări a Măriei Tale, domnul meu milostiv.

Sluga umilă a domnului meu milostiv: Ștefan ce am fost Logofăt al țerii Moldovei¹.

29 Iulie, după calendarul cel nou², anul 1594.

(*Ibid.*, Supl. II¹, p. 339, n-1 CLXXXIII; din slavonește.)

XXIII.

Ștefan Răzvan.

(*Moldova.*)

(1594.)

Strălucite și mărețe Domn, prietenul meu foarte prețuit.

Inchinarea și asigurarea slujbei mele. Știi prea bine d-ta că Măria Sa Impăratul a trimis în aceste părți pe solul său, dumnealui Ioan de' Marini, Ragusan, care a lucrat cu Domnul nostru și a îndeplinit toate după dorință. Deci Măria Sa a făcut cu acel sol în numele Măriei Sale Impăratului o legătură veșnică cu acel sol; și mă rog să fie spre cinstea lui Dumnezeu Sfântul și a toată creștinătatea. Acum trimet domniei tale un cal prin solul Măriei Sale, dumnealui Mihail Tolnay, marele căpitan al călărilor și pedestrilor din Curtea Domnului nostru, pe care, de și e trimis de un necunoscut, să-l ieai d-ta în nume de bine. Ci te rog pe d-ta, ca să mă pot îndrepta în slujba mea viitoare, să fii bun d-ta a da credință deplină acestui sol al Măriei Sale Domnului în toate ce va spune în privința mea și a face după dorința mea; și, dacă, precum am credința, d-ta vei face

¹ Pare a fi Ștefan din 7107 (Hasdeu, *Arhiva istorică*, I¹, p. 117.)

² Adecă anii de la Hristos, nu de la Facerea Lumii.

acest lucru, mă vei avea pentru acestea toate amin-tilor și recunoscător și pe mine. Și te rog pe d-ta să nu uiți de mine, și la Măria Sa Impăratul și la alții. Celelalte ți le va spune d-tale limpede dumnealui Ioan de' Marini Ragusanul, solul Măriei Sale, și chiar dumnealui Mihail Tolnay, cărora li vei da 'd-ta în toate credință, și ne mai rugăm să nu desprețuiești a face lucrul mieu. Doresc să fii sănătos d-ta cât mai îndelung. Că toți am înțeles de marea istețime și vestita vrednicie a d-tale. Din cetate din Iașul Moldovei, 15 August, anul Domnului 1594.

Al d-tale prieten și slujitor Ștefan Razvan, Hatmanul.

[Către d-rul Pezzen, ministru al Impăratului.]

(*Ibid.*, XII, p. 7, n-1 xiv; din latinește.)

XXIV.

Vornicul din Câmpulungul Moldovei.

(1595.)

Scriem închinăciune și multă sănătate domnului Budachi Ianâș, birăul de cetatea Bistriței, și pârgarilor, și pârcălabului, și la tot svatul dumnitale. După aceia ne rugăm dumnilorvoastre să faceți bine să nu se oprească oamenii și neguțătorii prin pâri și preș datorii, că acmù, cu mila lui Dumnezeu, să fie Măria Lui Craiu sănătos și Domnul nostru Ștefan-Vodă, iaste o țară ca alaltă. Cine va avea pâră de oamenii de ceasta parte, noi vom trimite la dumneavoastră să-i legiuți dumneavoastră; ai dumnilorvoastre vor avea leage la Domnul nostru și la noi.

(*Ibid.*, XV, p. 730, n-1 MCCCXIX.)

XXV.

Luca Stroici.*(Moldova.)**(1597.)*

Inchin cu staruință vechile mele slujbe supuse bunăvoinții d-tale.

La 28 Februar, la moșia mea din Zvinigorod, am primit un trimes al Măriei Sale lui Vodă, aducătorul scrisorilor d-tale, și care merge la d-ta și apoi la Măria Sa Craiul cu scrisori. D-ta ai binevoit să-mi trimiteți două copii de pe scrisorile lui Mehmed-Pașa Satârghi, care e Serdar al oștirii, scrise în limba românească, și d-ta îmi poruncești să le scriu pe leșește și să ți le trimet d-tale. Intr'una din scrisori Măria Sa Vodă îmi spune un lucru pe care nu-l scrisese d-tale și-mi poruncește să ieau izvod după locul acela, — ceia ce fac pe însemnarea adausă, din care d-ta vei pricepe de ce e vorba. Cât despre alte trebi și vești ce se află în scrisoarea Măriei Sale, ele se află și în scrisoarea către d-ta; nu le voi spune deci din nou și ma voiu mulțami să amintesc cu stăruință încă odată slujbel mele supuse bunăvoinții d-tale, Domnul meu cel milostiv.

Din Zvinigorod, 29 April 1597.

Luca Stroici Logofăt,
cu mâna mea,

(Ibid., Supt. II², p. 416, n-1 CCXIV ; din polonește.)

XXVI.

Badea Grădișteanu și Iani Comisul.*(Țara-Românească.)**(1599.)*

Scris-am eu, Badea Stolnicul și Iani Comisul, pârcălabii de în Făgăraș, aicea această carte a noastră până

la Budachiu Ianoș¹. Să știi că am luat 110 teancuri de postav roșu de la popa Lazăr și de la Șincher Gheorghe. Așa să se știe. *Scris în cetatea Făgărașului. Scris în Noiembrie 26 d' zile, anul 7107.*

(*Ibid.*, XV, p. 745, n-l MCCCCXXXVIII; din slavonește partea cu litere italice.)

XXVII.

Armașul Sava.

(Țara-Românească.)

(1599.)

După mulțămirea mea. Aceasta vreau sa va dau știre că Voevodul Mihai, Măria Sa, mi-a dat Jeciul cu toată moșia ce se ține de el. De aceia dijmele care au fost rânduite pentru Báthory Jicmon aici la Jeciu. din acelea să nu dați nimănui fara știrea mea, din ce aveți acolo: nici vin, nici grâu, nici ovas, nici altceva nimic; ci să vă îngrijiți de toate și să nu faceți jaf în nimic. Pentru că să știți cu siguranță ca, dacă veți face altfel, veți plăti paguba. Fiți sănătoși. Dat din cetatea Veciului, 4 Dechemvrie 1599.

[Către Bistrițeni.]

(*Ibid.*, XII, pp. 528-9, n-l DCCCXLVII; din ungurește.)

XXVIII.

Boierii munteni din partidul polon.

(1599².)

Asigurăm de slujbele noastre foarte umile buna-voința d-tale.

¹ Ioan Budacker, judele Bistriței.

² Vezi pentru dată *ibid.*, p. 551, n-l CCXCI.

Când întâiaș dată am venit aici la d-ta, îndurătorul mieu Domn, cu scrisori de la Vlădica și de la toți boierii Țerii-Românești, am spus din viu graiu d-tale de robia cea grea a țerii acesteia sărace. Am povestit căderea ei și rugăciunile ei către d-ta. Am cerut de la d-ta să n'o uiți și s'o scapi din mâinile Turcilor și ale Tatarilor, și mai ales ale lui Mihai-Vodă, care pentru noi e mai rău ca un Turc. Dumneata, îndurătorul nostru Domn, ni-ai dat atunci bune făgăduieli, ne-ai trimis la Măria Sa Craiul și ni-ai făgăduit un răspuns după îngroparea Măriei Sale Crăieșei. Așteptând răspunsul, am mers în Moldova. Cum am ajuns, am primit alte scrisori, pe care ți le-am dat ieri d-tale, îndurătorul nostru domn. În acele scrisori ni se scrie cu durere mare și cu lacrimi să mergem să te găsim din nou pe d-ta, îndurătorul nostru domn, să-ți povestim tot și să ne plângem înaintea bunăvoinței d-tale; ni se spune să ne închinăm adânc d-tale și să-ți spunem că boierii munteni se așează cu totul supt puterea și ocrotirea Mariei Sale Craiului și a Coroanei Poloniei. Măria Sa Ieremia-Vodă al Moldovei se află supt puterea și ocrotirea d-tale; voim să fim și noi ca și Moldova; boierii munteni și toata țara nu vreau să caute altă ocrotire decât a Coroanei Poloniei. Și să nu creadă nimeni că Țara-Românească ar putea să se supuie Neamțului sau împăratului creștin. Nu se poate aceasta, căci nici țara, nici boierii n'ar primi-o nicio dată, cum asigură toți. Dacă ar trebui să se supuie Nemților, ar vrea mai bine ca Turcii să-i prindă, pe ei și pe femeile și copiii lor; ar vrea să se supuie mai bine Turcilor decât Nemților, căci ei știu că Nemții sânt departe și că n'ar putea să-i ocrotească, nici să-i apere. Turcii ni sânt în spate, și boierii noștri știu că Turcii nu vor îngădui ca Mihai să fie Domnul Țerii-Românești; e viața lor în joc. Chiar dacă ar ră-

mânea doi Turci și Mihai-Vodă al treilea, nu ar fi pace între ei.

De aceia această țară nenorocită se pune supt ocrotirea Măriei Sale Craiului și a Coroanei Poloniei și toți, mici și mari, bătrâni și tineri, precum și boierii, se roagă pentru numele Domnului Hristos ca d-ta, domnul nostru cel îndurător, să li dai ca Dómn ve fratele lui Ieremia-Vodă. Toți boierii Țerii-Românești și toată țara-l cer și-l iubesc, pentru că vreau să fie la un loc și în unire cu țara Moldovei. Căci suntem toți de o limbă și de o lege, și în vremile de odinioară astfel Domnul moldovenesc ajungea Domn muntean și Domnul muntean Domn moldovenesc.

Toată țara și toți boierii se roagă deci de bunăvoința d-tale, domnul nostru cel îndurător, pentru ca d-ta să împlinești dorințele și rugăciunile lor, și ei, toți, precum și noi înșine, vom fi slugile prea-supuse ale d-tale, domnul nostru cel îndurător, și în tot ceia ce d-ta vei avea nevoie de Măria Sa fratele Măriei Sale, toți vom fi la poruncile d-tale. D-ta să iei bine seama că nu cerem decât două lucruri de la Măria Sa Craiul și de la d-ta, domnul nostru cel îndurător: întâiu ca Măria Sa Craiul și d-ta să vă învoiți ca fratele Măriei Sale Ieremia-Vodă să fie Domnul nostru; apoi ca Măria Sa Craiul și d-ta să dați voie lefegiilor să meargă cu noi, pe banii noștri. Și d-ta vei ști sa te arăți că nu știi nimic și că nu te-ai înțeles nici cum cu noi. Și vom da, din partea noastră, dovezi de iubirea noastră Măriei Sale Craiului.

Incă un lucru îl supunem luării aminte binevoitoare a d-tale. O mare mulțime de Turci se află pe malul Dunării la toate vadurile; așteaptă răspunsul lui Ieremia-Vodă pentru fratele lui; caci ei trag toată nădejdea că fratele lui Ieremia-Vodă va ajunge în cu-

rând Domn al acestei țeri. Dacă însă văd că se face zăbavă, vor porni, vor trece Dunărea și vor căta a pune Domn pe vre-un Turc, ori vre-un lotru, care nu va avea milă nici de țară, nici de creștini, și nici țerile vecine nu vor fi bucuroase de altfel de lotri.

Cei mai umili și mai supuși slujitori d-tale, domnul nostru cel îndurător.

Dan Vistierul, Vintilă Clucerul și toți boierii munteni.

Milostive doamne, cerem bunavoința d-tale, domnul nostru cel îndurător, pentru ca d-ta să binevoiești a nu-ți cruța osteneala și a ceti această scrisoare până la capăt.

(*Ibid.*, Supl. II, pp. 487-8; din polonește.)

[Către Ioan Zamoycki.]

La 23 April 1601 Dan, Logofătul muntean, unul din pribegi, scrie despre „Doamnele așa de nacăjite, așa de bolnave, așa de tulburate de frică”, ale lui Ieremia și Simion, adapostite la Hotin.

(*Ibid.*, II, pp. 30-1, n-1 XIX; din polonește.)

XXIX.

Banul Mihalcea.

(Țara-Românească.)

(1600.)

1.

Inchinăciunea mea, dorindu-ți toată fericirea de la Dumnezeu a tot puternicul.

Trebuie să te cercetez pe d-ta cu scrisoarea mea, căci d-ta știi din ce pricini am fost trimes de preaindurătorul meu Domn la Măria Sa și ce am tratat,

și că am trimes pe tovarășul meu să întrebe și să cerceteze voia Domnului meu prea-îndurător și să arăte cererile Măriei Sale Impăratului. De oare ce însă până acum mi-a sosit răspuns de la Domnul meu preaîndurător, și el își va arăta voia M. S. Impăratului prin scrisoare, te rog deci pe d-ta cu cea mai mare stăruință, ori să-mi dea răspuns, ori să vii însuși într'acoace și la Domnul meu, căci nu e vreme de pierdut; căci acum cer Turcii pace și Domnul meu nu știe de ce să se apuce. Cum d-ta vei afla aceasta și de la dumnealui Carlo Magno¹ și-ți voi scrie d-tale, pentru mai multă siguranță, toate învățăturile ce Domnul meu mi le va da. Deci să te gândești d-ta foarte bine la aceia, și să vii cât poți de iute la Domnul meu. Iar, dacă d-ta nu poți să vii, și eu mă duc de aicea, că nu mai pot aștepta: că așa e și voia Domnului meu prea-îndurător. Turcii, și ei așteaptă greu răspunsul, și Domnul meu nu li poate da nici-unul, până nu știe care e voia Măriei Sale. Pentru anul, până nu știe care e voia Măriei Sale. Pentru aceea cer din nou cu tot dinadinsul ca d-ta să binevoiești a veni cât mai iute, ori să-mi dai răspuns prin scrisoare, de ce să mă țin și ce trebuie să arăt Domnului meu.

Al d-tale de binevoitor și credincios prieten: Banul Mihalache Caragea, boierul lui Mihai Voevod.

Măriei Sale d-lui Vartolomeiu Petz, doctor în drept, sfetnic al M. S. Impăratului, președinte al Camerei de Războiu, domn și frate iubit.

(*Ibid.*, pp. 716-7, n-1 MCXIV; din nemțește.)

2.

Despre Domnul meu îndurător, Voevodul, îți

---

¹ Agent împărătesc în Ardeal.

scriu d-tale aceia că Dumnezeu Sfântul, după așteptarea Măriei Sale Împăratului, i-a dat toată Moldova în mână și toată țara i s'a supus; iar Voevodul de acolo a fugit, și Voevodul, Domnul nostru, e după dânsul cu husarii și călărimea în sus, spre Hotin; iar pedestrima a lăsat-o împreună în tabără lângă Iași..

Mediaș, 19 Maiu 1600.

Mihail Banul, ispravnicul M. S. lui Vodă, sfetnicul cel mare.

[Catre comisarii împărătești în Ardeal.]

(*Ibid.*, p. 912, n-l MCCLXX; din nemțește.)

3.

Dumneavoastră prieteni iubiți. Inchinăciune și asigurare de prietenie. Fiindca a venit de la Măria Sa Domnul nostru¹ poruncă și unele știri, Măria Sa cere ca uneltele ce le aveți să le trimeteți. Vă poruncim deci, cu putere de la Măria Sa, să trimeteți praf de pușca și altele multe, tunuri și patru cară, la Balgrad. Dar carăle, să fie cu rogojini și cu coviltire. La tunuri să puneți 60 de cai. Așa să faceți. In Mediaș, 30 Maiu, anul Domnului 1600.

Mihail Banul, ispravnic
și sfetnic al Măriei Sale lui Vodă.

(*Ibid.*, p. 925, n-l MCCXCVI; din ungurește.)

XXX.

Logofătul Teodosie.

(Țara-Românească.)

(1600.)

...Fiindcă d-voastră, când ați fost la Balgrad, ați

— —
¹ Mihai Viteazul.

venit la mine pentru niște lucruri de nevoie, rugându-mă să stăruiu la Măria Sa Vodă și în afacerea d-voastră, am stăruiu deci cum v'a fost pofta, la Măria Sa; ceia ce știți și d-voastră bine. Deci și d-ta¹, de bună voia d-tale, mi-ai făgădui atunci un cal de trăsură. Mă rog de d-voastră, ca de domnii miei de bine voitori, să încredințați calul acela slugii ce aduce răvașul acesta. Și, pe urmă, în ce vă pot sluji la Măria Sa, vă voi sluji bucuros, dacă în cele de nevoie vă veți îndrepta la Măria Sa. Să vă ție Dumnezeu. Din cetatea Făgărașului, 18 Mart, anul Domnului 1600. Prietenul d-voastră: Logofătul Teodosie, sfetnic de taină al Măriei Sale Domnului Ardealului.

(*Ibid.*, XII, p. 793, n-1 MCLIV; din ungurește.)

XXXI.

Leca Aga.

(1600.)

Leca Aga, sfetnic al M. S. lui Mihai-Vodă, Domn al Țerii-Românești, și căpitan al cetății Gherla, și celelalte. Fiindcă Lugassy Ferent are leafă de la Domnul nostru pentru 50 de cai, l-am orânduit la Vermeș, la Sângiorz, la Lechnița, în părțile Bistriței, cu ai lui, ca să trăiască acolo. Deci vă poruncesc ca nime dintre voi să nu îndrăznească a ținea satele acelea, ci să-i lăsați a trăi acolo în pace. Altfel să nu faceți. Cetind scrisorile, dați-le înapoi aducătorului.

Din cetatea Gherlei, 23 Mart 1600.

(*Ibid.*, p. 799, n-1 MCLXII; din ungurește.)

---

¹ Judele Bistriței.

XXXII.

Gheorghe Pitarul*(Țara-Românească.)**(1600.)*

D-ta, prietenul nostru totdeauna prețuit. Am înțeles scrisoarea d-tale ce scrii pentru lemne, că nu le poți trimete acuma, fiind vremea nesigura. Vă îndreptați cu aceia ca și spre Moldova s'au dus multe lemne în cară, și la sărăcime. Aceia însă noi n'o putem ținea atâta în seama, ca toate carăle să le și întoarcem acasă, — caci avem mare nevoie de ele. Ci d-voastra trimeteți trei care, și le voi trimete și pe acestea tot odata. D-ta însă nu zăbovi, căci până atunci pe acestea nu le putem întoarce. Fii sănătos și fericit.

La Balgrad, 11 Maiu, în anul 1600.

Gheorghe Pitarul, pârcalab de Balgrad.

(Ibid., p. 900, n-l MCCLV; din ungurește.)

XXXIII.

Udrea Hatmanul.*(1600).*

Pan Udrea Hatmanul și pârcălabul Sucevei scriem viață și multă sănătate la dumnealui Budac Ianaș, birăul de Bistriță. După acia dau știre dumitale că au adus iliș juratul din Iad la noi 80 de fartare de fămina și 2.550 de pita făcută. Pantru aceia dam știre dumitale. Și să te veselești de la Dumnezeu, adevar. Scris în Suceava, luna lui Maiu 24.

Și voi, schelarilor, nine sa n'aibă a băntui peste zisa noastră.

(Ibid., XV, p. 763, n-l MDXIV; partea cu litere italice, din slavonește.)

XXXIV.

Cocrișel.

(1600.)

Scriu închinăciune și multă sănătate părintelui meu Spiridon și maicei mele Costandei. Și după aceea vă dau știre că sânt viu până acum, nu-s perit, ci am scăpat de la Bălgrad când au bătut Mihai-Vodă războiul cu Ungurii. Deci m'au prins niște Sași; deci au vrut să mă taie. Eu m'am rugat și am spus că sânt fecior Mogâldei. Deci nu m'au pierdut. De aci eu am trimis carte la Andriaș din Bistrița; el au trimis la Sași de m'au cerșut. Ei au cerșut 300 de taleri, iară Andriaș m'au scos drept 100 de taleri, și m'au adus la Bistrița. Eu am spus că m'au prins Mihai-Vodă la Hotin și m'au dus în Țara Ungurească. Deci mă rog domnilorvoastre ca lui Dumnezeu din cer să nevoiți să mă scoateți lângă voi, în țară creștină, și să nevoiți să dați știre părintelui meu Mogâlde Vornicului, că eu zac în temniță de mânăncă lutul și păduchii. Și eu am spus cătră Andriaș că sânt nepot de frate și fecior de suflet jurat în biserică. Deci iară mă rog domnilorvoastre să nu mă zăbăviți aice, ce să mă scoateți. Măcar numai de-aș presi cu trupul, încă să ies în țară, să nu mor de dorul vostru. Și îmbătrânesc, și am făcut o barbă până în brâu. Și să afle aiastă scrisoare a mea sănătoși pre dumneavoastră *de la Domnul*, amin.

Iscălesc: Feciorul vostru Cocrișel.—Și sânt numai cu camașa.

La parintele meu, la Spiridon.

(*Ibid.*, p. 773, n-1 MDXCIV; partea cu litere italice din slavonește.)

XXXV.

Boierii din partidul lui Radu-Vodă Șerban.*(Țara-Românească.)**(1614.)*

Prea-milostive Doamne, să fii dumneata sănătos. Rugămu-ne Domniei Tale ca Domnului nostru cela milostivul. Pentru care lucruri știi dumneata, când ne-am despărțit de dumneata, în ce credință ne-ai lăsat, în aceia sânt[em] și până acum, și de câteva ori am trimes de am dat în știre dumitale, și cu mare frică, ca să nu pierdem capetele de acest Domn turc [Radu Mihnea]. Și dumneata până acum niciun lucru adevărit nu ni trimeți, ce numai nădejde. Ce noi într'această nădejde cădem la lucruri foarte grele, că întâiu în țara noastră acum strigă hoguea; că-și ține acest Domn frații și surorile în casă cu el, și sânt Turci. Și robii cari au scăpat de prin catarge și de printr'alte robii, măcar de la Mihai-Vodă, — Domnul cine este în țară, el îi dă Turcilor, și alte multe nevoi care nu le-am scris. Acum înțelegem că are Turcul gând să puie în țara noastră Pașă, așijderea și în țerile ce sânt vecine cu noi. Deci, dacă vom cădea noi la aceia să rămâie în țara noastră Pașă și mănăstirile și bisericile noastre să fie meceturi Turcilor și coconii noștri să-i facă ieniceri și fetele noastre să le ia Turcii lor muieri, cum fac într'alte țări ce sânt supuse lor, deci noi, din zilele lui Mihai-Vodă, de când ne-am supus și ne-am jurat creștinilor, pentru aceia ne-am jurat și ne-am supus noi supt Impăratul creștinesc, ca să nu cădem noi la un

lucru ca acesta. Drept aceia am târpit noi mari cheltuieli și robii și arsuri și sânge vărsat pentru creștini, ca să avem căutare la nevoia noastră. Ce mult ne mirăm, au dumneata nu faci știre Impăratului de nevoile noastre? Ce, de este vina din dumneata, că nu faci în știre Impăratului să ne caute la nevoile noastre, Dumnezeu îți va fi platnic, cum te-ai jurat cu noi. Ce trebuiește dumneata plecat și cu lacrăni de la noi să aduci aminte Impăratului nostru. Noi că, măcar să [—dacă] n'am fi noi avut nicio tocmeală cu creștinii și acum a[m] striga mila Impărăției Sale, încă s'ar cădea să caute, fiind noi creștini, — că să nu rămânem păgâni. Căci inima noastră nu se poate suferi cu păgânii. Căci și an, când am venit cu Turcii asupra lui Bătur [Báthory, Gabriel], și atunce numai ce așteptam să auzim de dumneata și de ceva oaste creștinească; noi ne grijiseam ca să fim vrăjmașii lor cei mai mari, cum am făcut știre dumitale. Ce ne rugăm dumitale, dă în știre Impărăției Sale, că acum este vreme bună, și sântem toți gata a sluji Impărăției Sale, și dumitale, cum veri înțelege dumneata și de la Logofătul Oancea. Măcar să [—de] nu ne-am împreunat noi cu Logofatul, iar, dac'a venit sluga Logofătului, toate pe rând i-am făcut în știre cu omul nostru, cum stau lucrurile de încoace. Care nu sântem noi îndoiiți că nu vor veni în știre dumitale. Ce ne rugăm să fie cu taină acest lucru. Că, de s'ar înțelege, toți ni-am pierde capetele. Să fii dumnuata sanătos, amin. *Scris April, 29 de zile.*

† Noi toți boierii din țară, și de la slujitori, plecat ne închinăm dumitale.

(Iorga, în *Convorbiri literare*, an. 1900, pp. 272-3.)

XXXVI.

Un boierinaș muntean.

(1630.)

† Cinstite logofete, să fii dumneata sănătos. Dau știre dumată, pentru rândul slujbei noastre de aici, că slujim pân'o petrecui foarte bun[ă]. Când a fost Luni în prânz, în 18 zile, eu mă dusasem de la soroc să locmesc niște mieare, cu cești neguștori, să o iau, că ne grăbia Turcul cu mieare, în urma mea fost-au venit feciorul Filieșanul cu 30 de oameni la mine să mă prinză. El nu m'au găsit acolo, ce-au găsit feciorii, ce-au și prins a-i uciderea și a 'ntrebară de mine unde sânt; ei, deacă au văzut nevoia, au fugit. Ce-au luat și caii miei toți, de n'am rămas nici cu unul, ce sânt pedestru; și au luat calul Savei și al lui Ion și al lui Stan Pășitul, și au luat și banii câți erau strânși de mierărie, toți, și câți bani au fost de pre birărie, că atunci ni venise neșle feciori den birărie și au luat; iară, câți n'au fost băgat în berbeniță, toate; și au luat dulama mea și haincele Radului fraține-mieu; i-au luat tot, de-au rămas numai cu cămeașa, și au luat dulămile feciorilor, de sânt numai cu trupurile; și ni-au luat și cămeși și tot ce-au găsit; și, călă vilă au găsit de trăsură de miere¹, toată o au luat; și vaci și cai și tot; și calastisele, câte au fost de astă vară, toate le-au luat,—ca era în desagii cu banii; și, câți birari au găsit, toți i-au luat de i-au legat, de li-au luat banii și calastisele, și i-au despuiat,— de i-au lasat cu pielea; și au luat calul Paraschivei și al Neaniului și al unchiașului Stroe și al Radului Badăcel. Mai rea răutate n'am vazut de când sânt. Când am mers la Târg¹, venise veste la capitanul cuna

---

¹ Oprită pentru dajdea mieril.

² Târgu-Jiului.

trece Aslan Vornicul cu Gorgan și cu Mateiu¹ și cu alalți boiari cu tot, la munte; ce-am și încălecat cu Sârbii: ce-am mers Luni seara la Runcul Clucerul, dimineața ne-am sculat de noapte, ci ne-am dus unde au fost ei tăbărâți. Ce ne-am pus în gura plaiului, ca să nu-i lăsăm să treacă. Ei au venit toți de față, că era mulți, și tot de folos. Ce-au și dat la noi; când am stătut să vedem ce vor să facă, au ieșit nainlea lor Mihai Clucerul și Dumitru căpitan, și chema pre căpitanul să meargă la ei, și striga să ne închinăm lor. Dacă au văzut că nu vom, ei au și dat la noi, de ne-au risipit, de-au fugit cine încotrò au putul. Vru-tu-ne-am pune și capetele după alalte nevoi.

Dacă am venit la Târg, scris-au Vornicul cărți la Vodă și la Vornicul și la toți boiarii, cum au fugit Aslan Vornic, cu feciorul lui, și Gorgan Spătarul și Aga Mateiu și Barbu Brădescul și fratele lui Mihai Cluceriul și Barbul de Poiană și feciorii Iscrului și Barbul de Fratoștiță și feciorul lui Malcociu, și alții mulți de la Olt și de la Romanați și de la Jiul-de-jos și de la Mehedinți. Ce-am vrut să viiu eu cu cărțile să spui ce-am văzut, și au scris și Vornicul și căpitanul la Vodă și la boiari ce răutate au făcut; ci apoi eu gândiiu cum voiu veni și să las aicea slujba pustie, ce-am trimes cești feciori și cu un Sârb cu cărțile; ce vor spune și ei și de în gură ce-au văzut.

Că acum țeara fuge toată, că le-au zis acci boiari țerii: „Fugiți toți după noi, nu mai dați nemic”, ce acum nu rămâne nime. Ce să știți dumneavoastră că acs... (*rupt*) Rumânii nu vor să dea nemic, ci bal feciorii și li ieau banii și trăsurile, și zic că li-au zis boiarii să nu dea nemic, că li vine alt Domn. Ci acum

---

¹ Viitorul Matei Basarab.

noi ne-am îngrozit, de nu știm ce vom să facem, că ni e frică că ne vor ucide. Ci acum, pân' nu se va face o tocmală, noi nu îndrăznim nimic să ne tindem, și nici feciorii nu cutează să umble nicăirea, să-și strângă câte o rămășiță; ce-am mai rămas să văz cum va fi lucrul, și să pornesc nește vite de birărie la Curte. Ci să știi, logofete, că nu va să se aleagă nimic din județ, că s'a făcut lucru ca acela,— că acei boiari s'au lăudat cătră țară că preste puține zile vor veni cu Domn. De altele ce voi scrie dumnitale? Spune-vor și din gură cești feciori, cum a fost. Aceasta scriu dumnitale. Să fie dumneata sănătos.

† Mai micul dumnitale: Vasilie. — *Scris Octomvrie 20 (rupt)*.

[V-o] † La dumnealui, la Paraschiva Logofatul, să să dea.

(Iorga, *Studii și documente*, IV, pp. 19-20.)

XXXVII.

Teodor Ianovici.

(*Moldova.*)

(*1633 și urm.*)

1.

Iți slujesc d-tale ca domnului meu credincios, ș. a.

Au venit la mine slugile d-tale, cinstite domn birău, voinde să afle de la mine starea țerii noastre și știri. Despre care eu te asigur, ca pe un cinstit domn vecin, numai pe scurt, că noi acum am venit de acolo, din Constantinopol, în ziua aceea când au venit și slugile d-tale la mine. Noi sântem în stare ticăloasă, fiindcă Impăratul turcesc i-a luat capul blândului

nostru Domn Barnovschi la 2 Iulie; ceia ce să crezi d-ta cu siguranță. Așa după acela ni-a dat Impăratul pe un Voevod anume Moise¹, care ni-a fost Domn și înainte de aceasta, în Scaunul de frunte. Despre starea oștilor, pot să-ți spun că încă la Poartă ni s'a spus să fim gata, căci Sultanul vrea însuși să meargă în Țara Leșească, de oare ce Rușii l-au îndemnat prin mine.

În sfârșit, ceia ce am văzut cu ochii noștri și la întoarcerea acasă pot să-ți scriu: că Voevodul Țerii-Românești a fost cu toate puterile în tabără, și acela², după porunca Impăratului, vrea să meargă cu noi împreună în Țara Leșească. În drum, lângă Dunăre, am găsit trei nobili tineri din țara d-voastră: pentru ce voiau să meargă la Impărat, nu știm, ci nouă ni-au dat răspuns că principele i-a trimes la Impăratul.

Aici în țara noastră Hanul tătăresc însuși a descălecat, cu toate puterile lui, în pustie. Noi așa știm că și el ar merge asuupra Poloniei. Gândul lor singur nu-l știe nimeni, ca la niște câni. Tot cât am stat acolo la Poartă, Cazacii, cari au fost pe apă, au făcut grozav de mari pagube în Țara Turcească, așa că numai drum de o zi a fost de nu au venit în Constantinopol. Auzim și aceia că aici lângă Nistru sânt 12.000 de Cazaci în tabără. Dacă din nou auzim așa ceva care v'ar fi d-voastră spre pagubă, vă dăm de știre prin oamenii d-voastră. Noi, pentru aceia, suntem cu alt gând, aici, în țară, dar, dacă vine Voevodul în Scaun, știm că va fi cu știrea d-voastră.

(Hurmuzaki, XV, pp. 991-2; n-l MDCCCLXXXIV; din polonește.)

---

¹ Movilă.

² Mateiu Basarab.

2.

Măria Ta domnule Martine¹. Îți țin gata slujbele mele cu orice fel de supunere.

Am luat mare bucurie din scrisorile d-tale, în care-mi scrii să te înștiințez pe duumneata care a fost izbânda războiului între Turci și Leși și ce a făcut vrednic de amintire Abaza-Pașa venind în Polonia cu puterea sa cea mare. Care e așa, că Abaza-Pașa, rupând legătura și pacea pe care o făcuseră Polonii cu Turcii, a venit asupra lor cu oastea sa. Cu toate că Măria Sa Domnul Moldovei își cheltuisese o minunată șiliniță ca să-l poată întoarce de la hotărâre, pentru că Măria Sa Vodă înțelesese că întru nimic nu poate strica pe Poloni, totuși el, Pașa, cu îndrăzneală, stând la gândul său, a venit asupra lor, socotind întru nimica pe Poloni, la cari cu puțin înainte era sol de la Impăratul Turcilor, adecă ceauș, cu întărirea păcii. Pentru care Polonii nu credeau că Pașa va trece la ei Nistrul, ca unii ce știau că s'a făcut legătura și s'a întărit de Impăratul. Pentru care și ei găliseră sol mare la Impăratul, dacă n'ar fi venit Abaza-Pașa la dânșii. Dar el, rupând pacea, a intrat în Polonia, și nu li-a putut strica nimic; numai a stricat și jăfuit țara noastră; începând de la râul Prut și până la Nistru, n'a mai rămas o casă: toate le-au ars, și pe mulți dintre ai noștri i-au dus în șerbie. Și așa s'a întors: rupând pacea cu Polonii și neisprăvind nimica, s'a întors la Dunăre cu rușine și mare pagubă în ai săi. Și Tatarii cari erau cu Orac-Mârza și cu cei doi fii ai lui Cantemir s'au întors în Bugeac, la locurile sale. Iar Hatmanul Polonilor, Koniecpolski, cu alți Poloni, a mișcat tabăra, fără pa-

---

¹ Birăul Bistriței.

gubă între ai săi, în jos, de la Camenița la Bar. Iar despre Muscali, când am fost sol în tabăra Polonilor, de la Măria Sa Domnul nostru, mi-a arătat Măria Sa Hatmanul Polonilor scrisori trimese de la Craiu, în care asigură pe Hatman că a început un mare războiu cu Muscalii, în care biruitor a ieșit Craiul leșesc, și s'a făcut mare vărsare de sânge, și încă mai rămâne Craiul la Smolensk cu oastea sa. De acestea toate pe care le-am văzut și auzit, înștiințăm pe d-voastră, și ce le vom auzi de acuma, despre toate sântem gata a înștiința pe d-voastră. Până atunci fii sănatos și urmărește-mă cu frățescă dragoste.

In Suceava, anul 1633, Noiembrie 11.

Al d-voastră credincios prieten și gata de slujbă,
Teodor Ioanovici.

Dacă aş vrea să le scriu toate, nu mi-ar ajunge hârtie să scriu, nu de lauda lui, adecă a lui Abaza-Paşa, ci de curată prostia lui și de zădarnica lui mânie. Pentru care, celelalte din gură le va spune dumnealui Mihai, care a fost la mine.

Măriei Sale, domnului Martin Deitran¹, jude al Bistriței, domn și prieten al meu prea-mare, în mâni să i se dea.

(Ibib., pp. 993-9, n-1 MDCCCXCIII; din latinește.)

3.

D-ta, doamne Martine,

Inchinăciunea mea cu tot felul de slujbe ale mele vă înfățișăm d-voastră, și altele.

Că am zăbovit în a-ți face plata pentru ceasornicul îndreptat, până acuma, mă rog să n'o luați d-voas-

¹ Dietrich.

tră în nume de rău și să n'o puneți în seama neîn-grijirii mele; că am vorbit cu Domnul Mihai și mă în-voisem cu el, ca, în loc de bani, să dau porci îngrășați aceluia meșter, care apoi, plecând în Țara-de-Jos a Moldovei, și întorcându-se din acele locuri, nu m'a gă-sit în locurile noastre, căci plecasem la Iași. Totuși în lipsa mea a găsit porcii, pe cari domnul Mihai n'a vrut însă să-i primească, nu știu din ce pricină: poate nu i-au plăcut. Iarăși însă a scris către mine cărți domnul Mihai, pe care mi le-au adus târziu, deschise și rupte, adecă atunci când era târgul cel mare la Bistrița. Pentru care eu pe acea vreme aș fi trimis ba-nii, dar n'am putut găsi pe nimeni care să voiască a merge în Ardeal. Ci, acuma, precum mi-ai dat de veste d-ta prin Petru Sasul din Suceava, despre acei bani, ce-i voiu da; care-i va duce la d-ta. Numai te rog să nu-mi ții în nume de rău că am zăbovit cu fa-cerea plății acestui meșter până la vremea aceasta. Despre lucruri nouă, dacă sânt, te înștiințez pe d-ta, că Polonii cu adevărat au făcut pace cu Muscalii și au avut triumf mare zilele acestea. Iar în Moldova, Domnul care era, adecă Moise, a trecut zilele ace-s-tea în Polonia; iar cellalt, care va să vie, e Lupul, care înainte era Vornic-Mare în Moldova, acela ce mersese la Țarigrad. Despre acestea te înștiințez acum pe d-ta; cele ce vor fi de acuma, despre toate te voiu înștiința bucuros pe d-ta. Iar până atunci mă dau în seama îndurării și prieteniei d-tale. April 12, anul 1634.

Al d-tale prieten credincios și gata de slujbă.

Teodor Ianovici.

D-sale domnului Martin Dietrich, jude al Bistriței, domn și prieten al meu foarte mare, să i se dea în mână.

(*Ibid.*, pp. 1002, n-1 MDCCCXCVII; din latinește.)

XXXVIII.

Pătrașco Ciogolea.*(Moldova.)**(1631.)*

Adecă eu Pătrașco Ciogolea Vel Logofăt scriem parcea și sănătate la iubiți prietenii noștri și frați, la domnii de Bistriță, la Șimon birăul, și cu toți domnii Măriei Tale. Alta, pohtim de la dumneavoastră să faceți Măria dumilorvoastre pentru voia noastră, să ni trimeteți pe acest diac, anume Teodor diac, din Felder, pentru căci ne-au fost și de înaintea vreme om [al] nostru; acmù-l pohtim de la Măriile Voastre, să ni-l dați. Noi încă vom sluji Măriilor Voastre, întru ce va fi pohta dumilorvoastre la noi. Că avem [niște] cuconi să ni-i învețe. Alta, pohtim, de bine ce veți face și-l veți lăsa, [să las]ați și vama de două, trei vite ce va avea. De aceasta foarte [ne rugăm dum]neavoastră, și să dăruiască milostivul Dumnezeu să vă afle această scrisoare a noastră pe Măriile dumilorvoastre sănătoși *de la Hristos, amin. In Suceava, Iunie.*

Bun prieten și gata fiecând a slujirea: Pătrașco Ciogolea Vel Logofăt, *iscălesc.*

Mă închin dumilorvoastre și mă rog.

La iubiți frați și prieteli a noștri, la domnii de Bistriță, cu cinste să se dea ceastă carte, și *multă sănătate.*

(Ibid., p. 1009, n-1 MĐCCCCVI; oărțile cu litere italice, din slavonește.)

XXXIX.

Gavril Hatmanul, fratele lui Vasile Lupu.*(Moldova.)**(de la 1638.)*

Al nostru întru tot cinstit bun frate și mare prieten, dumnealui jupan Andreiaș, birăul și județul a cinstitei cetăți a Bistriței, poftim de la Dumnezeu pace și sănătate dumitale și a toată cinstită casei dumitale. Alta, poftim pre dumneata pentru nește vărniceri, doară s'ar afla acolo. Că facem o beserică de piatră, de va vrea Dumnezeu să fie cu ajutorul Sfinției Sale. Ce nu putem afla aicea, în țară la noi, meșterii să poată lucra var de piatră. Ce am înțeles de [la] oamenii dumitale cum acolo la dumneavoastră sânt meșteri buni și pot face var de piatră. Pentr'aceia mă rog dumitale, de se vor găsi acolo meșteri ca aceea, să înveți dumneata să vie un meșler aicea la noi, să vază piatra. De-i va părea cum să o poată lucra, să facă var, eu mă voiu tocni cu dânsul ca să-i plătim, și atunci voiu porunci, și mă voiu ruga dumitale să ni dai de acolo patru vărniceri, să vie să lucreze aicea. Ce vei face dumneata bine pentru voia noastră, avea-vom a mulțami și a sluji, ce va fi porunca dumitale, aicea la noi. Și Dumnezeu să dăruiască să afle ceastă scrisoare a noastră pre dumneata sănătos și vesel, depreună cu toată cinstită casa dumitale, *de la Hristos*, amin. *Scris în Suceava, Maiu 31.*

Intru tot a dumilale neîndoit frate și bun prieten Gavril, Hatman și pârcălab Sucevei den țara Moldovei, mă închin dumitale cu sănătate.

Intru cinstite mânilor dumisale jupânului Andreiaș birău, județul a cinstitei cetăți a Bistriței, cu cinste să fie dată.

(*Ibid.*, p. 1044, n-1 MDCCCLXI; părțile cu litere italice, din slavonește.)

XL.

Hancea Vornicul.

(1638-43.)

Hance, Vornicul de târg de Suceava, scriem pace și sănătate dumată, jupâne Andrieș, domnului de Bistriță, și altor domni. Alta, dăm știre pentru rândul ceslor meșteri pietrari ce i-ați trimis dumneavoastră aice, la Suceavă, să lucreze la Curtea Măriei Sale lui Vodă: patru uși și patru ferestre și două scipurèle, însă și cu alți meșteri. Ce Măriei Sale lui Vodă nu i-au foarte plăcut lucrul, ce, pre cât au lucrat, li-au făcut Măria Sa Vodă plată, de au dat pietrarilor șesezeci de lei și olarilor douăzeci de lei, și cartea Măriei Sale încă au trimes la d-voastră. De aceasta scriem, și să fiți d-voastră sănătoși.

Hancea Vel Vornic.

(*Ibid.*, p. 1053, n-1 MDCCDCLXXIII.)

XLI.

Ienachi Cămărașul.

(*Moldova.*)

(1638-42.)

Intru tot cinstit și prea-iubit al nostru mai mare dumnealui pan Mihai, marele-județ de la cinstitul

Braşeu, poftim de la milostivul Dumnezeu tot binele dumitale, împreunat să fie cu toţi cinstiţi oamenii d-tale. Alta, de vei cerca d-ta de noi a şti, să ştii d-ta, cu norocul Măriei Sale Domnul nostru sântem cu sănătate şi cu bună pace. Alta, dăm ştire d-tale că am trimis pre Apostol acolo, pentru trebi domneşti ce trebuiesc acmù la Paşti, boboaie¹ şi cămeşi şi comănace de mişei², şi de suliţe ce trebuiesc Măriei Sale iar acmù, şi la o masă domnească. Deci poftim pre d-ta să fie cu ştirea d-tale, pentru vameşi, să li zici d-ta să nu învăluiască de vamă, că nu putem tot trepăda la Craiu, că dumneavoastră ştiţi că altă dată nu s'au învăluit care au fost lucruri domneşti. Şi a zis solul Barcea Ianăş³ că este învăţătura de la Măria Sa Craiu să nu învăluiască lucrurile cele domneşti, că nici se cade să dăm ştire Măriei Sale lui Craiu pentru nimic. De iasta poftim pre d-ta. Să fii d-ta sănătos de la *Hristos*, amin. La Ocnă, Mart 11.

Prietenul d-tale Ienachi Cămăraş de Ocnă,
sluga Mărilor Voastre.

(Iorga, *Braşovul şi Români*, pp. 56-7, n-1 1; părţile în italice, din slavoneşte.)

XLII.

Dragomir Vornicul.

(*Ţara-Românească.*)

(c. 1650.)

1.

La al nostru cinstit şi prea-iubit şi de la inimă dulce şi bun prieten, jupân Mihai, judeţul cel mare

¹ Postav prost.

² Căciuli pentru săraci.

³ Poate Barcsai Acăş, Acăşiu Barcsai.

pentru cinstită cetatea Braşovului. Pohtim de la milostivul Dumnezeu să dăruiască d-tale multă sănătate și bună pace, împreună cu toată cinstită casa d-tale. Cătră aceasta, cinstită cartea dumatăle, ce mi-ai scris pre feciorul nostru, pre Lupul vătavul, venitu-mi-au, și cu dragoste o am primit, și scrisorii d-tale pre rând i-am înțeles, și mulțămim dumatăle pentru căci nu sântem uitați de cătră dumneata. Așijderea **facem** știre dumatăle că, având Măria Sa Domnul nostru această sticlărie, carea este de treaba Măriei Sale, scris-a Măria Sa pentru pământul ce se află în olatul cetății supt ascultarea dumatăle. Ce și noi pohtim pre dumneata ca să aibă poruncă și să sânguiască, să nu facă zăbavă. Iar ce va fi pohtă și treaba dumatăle aici către Măria Sa Domnul nostru și cătră țara noastră, nu ne pregeta, ce în tot ceasul ni poruncește. Noi sântem bucuroși și gata să slujim dumatăle. De aceasta pohtim. Amin. Aprilie 11.

Neîndoit și bun prieten dumatăle

Dragomir Vel Vornic

La al nostru cinstit și iubit și de la inimă dulce și bun prieten și de aproape vecin jupân Mihai, județul cel mare dentru cinstită cetatea Braşovului, cu cinste să se dea.

(*Ibid.*, pp. 107-8.)

2.

La al nostru cinstit și bun prieten și de aproape vecin, jupânul Mihai, județul cetății Braşovului, viață și bună sănătate pohtim de la milostivul Dumnezeu să-ți dăruiască dumatăle, împreună cu toată cinstită casa dumatăle. Pentru care lucru, să [—de] vei întreba d-la și de sănătatea Mariei Sale Domnul nostru, cu ajutorul milostivului Dumnezeu este Măria Lui să-

nătos; lângă cinstite spatele Măriei Sale aflămu-ne și noi sănătoși. Alta, întâmplându-se a venire feciorul nostru Lupul Vătaful pentru trebile noastre, ca să ni târguiască câte ceva de acolo, n'am putut lăsa ca să nu scriem d-tale, ca să putem ști de bună sănăta-tea dumatiale. Numai și dumneata, scrie-ni dum-neata în toată vremea, de ce vor fi trebile dumatiale aicea, la Măria Sa Domnul nostru, — că noi vom fi nevoitori a sluji d-tale. Aceasta scriem. Să fii dum-neata sănătos, amin.

Scris în April 4 zile, leaf 7152 [1644].

Fratele dumatiale, Dragonir Vel Vornic.

La al nostru cinstit și prea-iubit și bun prieten și de aproape vecin, jupânul Mihai, județul cetății Brașovului, cu cinste să se dea.

(Ibid., p. 110, n-1 2; partea în italice din slavonește.)

XLIII.

Socol Clucerul.

(c. 1650.)

La al nostru cinstit și prea-iubit și întru toate nă-dăjdutor, mai mare părintele nostru jupânul Mihai, marele-județ de întru cinstit Scaunul cetății Brașovului, sănătate poltesc de la milostivul Dumnezeu, împreună cu tot binele, să dăruiască Sfinția Sa dumatiale de împreună cu toată cinstita casa dumatiale și cu toți prietnicii d-tale. Alta, cinstită cartea d-tale care mi i-ai trimes, foarte cu mare dragoste o am priimit și de toate pre rând am înțeles. De care lucru dăm laudă și mulțămim milostivului Dumnezeu de această veselie ce s'au început întru cinstita casa d-tale cu sora noastră, fia dumatiale. Milostivul Dum-

nezeu să dăruiască să fie în ceasul cel bun, și să li dăruiască Sfinția Sa zile îndelungate și viață norocită, împreună cu tot binele. Alta, să [—de] veri pohti dumneata a ști și de bună sănătate a Măriei Sale lui Vodă, este Măria Sa sănătos și vesel și întru bună pace. Așijderea și noi încă ne aflăm cu sănătate pre lângă spatele Măriei Sale. Alta, și noi, după pohta dumitale, apropiindu-se ziua cea de veselie, trimis-am cu cinste pre omul nostru și ca un fecior, Boiar Ișfan¹. Dumneata să primești cu dragoste și să iei în nume de bine, ca de la un fecior al dumitale. Numai să dăruiască milostivul Dumnezeu să petreceți dumneavoastră această veselie cu pace și cu bună sănătate. De aceasta am scris dumitale. Să fii dumneata sănătos... *Aprilie 26 de zile.*

Al dumitale ca un fecior: Socol Vel Clucer.

Cu cinste să se dea această carte întru cinstită mâna a cinstit și prea-iubit mai mare părintele nostru, dumnealui jupânul Mihai, marele-județ dentru cinstit Scaunul cetății Brașovului.

LXIV.

Ciogolea Serdarul.

(1653.)

Milostive Doamne,

Eu, unul den slujitorii Măriei Tale cei străini, mâncând pânea și sarea Măriei Tale de atâția ani, ferindu-mă de osândă, să nu-mi vie asupra pentru pânea și sarea Măriei Tale, care o mănânc dentr'atâția ani, îți fac știre Măriei Tale pentru Ștefan Gheorghie, Logofătul-cel-Mare, că-ți este adevărat hi-

¹ Ștefan Boler, Făgărășean.

clean, și s'au ajuns cu Racoți și cu Domnul munte-nesc, și sânt gata oștile, și a' lui Matei-Vodă, să vie asupra Măriei Tale. De care lucru adevărat să crezi Măria Ta că nu este într'alt chip.

Miron Costin, în Kogălniceanu, *Letopisețe*, I, p. 323).

XLV.

Gheorghe Ștefan Logofătul¹ și Ștefan Ciogolea.

(1653.)

Noi carii sântem scriși pre nume mai jos legămu-ne cu credință și cu dereptate să fim Mariei Sale Craiul Ardealului și pre aceste lucruri carele sânt scrise, pre sutletul nostru cel creștinesc, cum așa să ne ajute noua Dumnezeu și Sfântă-Măria Precista și sfinții îngeri și toți sfinții lui Dumnezeu, și Sfânta Biserică și Sfântul Post, cum, de i se va face mila Măriei Sale Craiul Ardealului de această săraca țară, și va lua de pre asupra noastră pre Vodă care este acum, pre Vasilie-Vodă, și pentru acesta lucru va porni Măria Sa oștile, să [=de] nu vom putea amândoi, iar unul dintre noi vom merge în oștile Măriei Sale, iar cellalt dintru noi vom fi împotriva lui Vodă, ca nice să poată a strânge oști, nici el să poată scăpa. A doua țară legămu-ne și pre acesta cum, ce va cheltui Măria Sa pentru-acesta lucru la Turci și la Talari, și pre oști, plata, — aceia o luăm asupra noastră, și avuția lui Vodă, unde vom ști, Măriei Sale au omului Măriei Sale vom face știre, și vom nevoi cu toată puterea noastră ca să meargă la mânilor Măriei Sale.

† *Eu Gheorghe Ștefan Vel Logofăt iscălesc; Ștefan Vel Sărdar iscălesc.*

(Iorga, *Studii și documente*, IV, pp. 29-3), n-l xxxix; părțile cu italice, din slavonește.)

¹ Apoi Domn al Moldovei.

XLVI.

Un fecior de hotnog.*(Moldova.)**(c. 1653.)*

Cinstite părintele nostru, dumneata jupâne Logofete, să fii dumneata sănătos. Rogu-mă lui Dumnezeu și dumitale, de va fi cu voia dumitale, să mă trimeți dumneata să fiu și [eu] un fecior dumitale, să-ți slujesc dumitale, ca și alte slugi a' dumitale. Că am rămas sărac de părinți, și sânt neînsurat, și nu mă pociu sprijini. De mă vei priimi dumneata, eu ți-oiu sluji dumitale cu svânta dereptate. Și ți-oiu dărui dumitale un loc de prisacă, cu casa gata, și zemnic, carele este la Costești lângă Docolina. Ce va fi voia dumitale; să fii dumneata sănătos *de la* Iristos; amin,

† Mai mic și plecat de supt talpele dumitale: Mârzea, feciorul hotnogului de Costești.

(Ibid., V, p. 7, n-1 33; idem.)

XLVII.

Lupu Prăjescu.*(Moldova.)**(c. 1653.)*

Dumneata frate cumătre Visticiernice Buhuș, închinu-mă dumitale cu sănătate. Altă, dau știre dumitale că au pârât la Vodă cel vătăman din cea slobozie muntenească de lângă Târgul-Frumos, au pârât pre dumneata și pre Grama că li-ați cosit fânașul lor, și ei acmù n'au unde cosi. Deci au trinșis Vodă un

aprod să aprinză fânațele toate, și a' dumitale, și 'a Gramei. și să fie aprodul tot acoloa când vor arde acele fânațe. Și s'au scârbit pe dumneavoastră foarte rău. Aiasta dau știre dumitale. Și să fii dumneata sănătos de la Hristos, amin, Avgust 20.

† Ce veți fi cosit dumneavoastră, din cele hotăre a' târgului, ce vi s'au dat dumilorvoastre, acele fânețe au zis Vodă să le aprinză.

Fratele dumneavoastră: Lupul Prăjescul.

† La dumnealui, la Vistiernicul Buhuș ca să șe dea.

(*Ibid*, po. 20-1, n-1 91; *idem.*)

XLVIII.

Vasile Prăjescu.

(*c. 1653.*)

Dumneata Vistiernice Buhuș, închinămu-ne dumitale cu sănătate. Alta, ne rugăm dumitale de cea bucățea de iarbă de la Dădești, de la area dumitale cea veche, den drum, în sus, că dumitale încă îți va ajunge. Poți să faci dumneata o mie de stoguri. că n'am vrut să cosim până va veni un răspuns de la dumneata. De aceasta ne rugăm dumitale. Și să fii dumneata sănătos *de la Hristos*, amin.

Mai mic feciorul dumitale: Vasile, mă [în]chin dumitale.

† De la Vasilie Prăjescul, pentru fân[ul] de la Dădești.

(*Ibid.*, p. 21, n-1 92; *idem.*)

XLIX.

Un curtean din Moldova.

(*c. 1653.*)

Cinstite Postelnice Iordache¹. Să fii dumneata să-

¹ Probabil: Cantacuzino.

nătos. Mă rog dumnetale, pentru Dumnezeu, și pentru sufletul părinților dumnetale, fă-ți dumnetă pomană pentru mine, de grăiește Măriei Sale lui Vodă de mă scoate de la această slujbă. Că iată mă pripesc și mă gătesc de oaste, și eu sânt sărac și n'am nici car, nici nimic. Ci mă rog dumnetale, fă-ți dumnetă pomană de grăiește de mă scoate, iar eu, căci vei osteni dumneata de mă vei scoate, iată că din partea mea de moșie îți dăruiesc dumnetale 50 de stânjeni de moșie, — și pomana dumnetale nesăvârșită va fi. De aceasta mă rog dumnetale: să fii dumneata sănătos.

Mai mic și plecatul dumnetale: Iancul.

(*Ibid.*, p. 23. n-1 101.)

L.

Boierii lui Gheorghe-Vodă Șefan.

(*Moldova.*)

(1655.)

Adecă noi, Ghedeon, arhiepiscop și Mitropolitul Sucevei, Anastasie episcopul de Roman și Iorest episcopul de Rădăuți, Sava episcopul de Huși, așijdere și noi, tot Sfatul țerii Moldovei, anume Ionașco Rusul Vel Logofăt și Ștefan Boul Vel Vornic de Țara-de-jos, Vasilie Hatman i pârcălab *de Suceava*, Dabija Vel Vornic de Țara-de-sus și Ilie Șeptelici Vel Postelnic, Gligorașco Rusul Vel Spătar și Mogâldea Vel Păharnic și Solomon Vel Vistiernic și toți alți boieri și lăcitorii țerii Moldovei, dăm știre și mărturisim cu această scrisoare tuturoră cui se cade pentru că, fiind această țară de multe părți împresurată și îngreuiată, mai vârtos de spre Impărăție cu birul și cu alte

multe cheltuieli, deci, văzând noi, Sfattul țerii, și toți locuitorii țerii, că nici într'un chip nu vom putea a rădica acele cheltuieli cu țara și din puterea noastră, căzut-am cu toții și ne-am rugat prea-luminatului și înălțatului Racoți Gheorghe, cu mila lui Dumnezeu Craiu țerii Ardealului, domn părților Țerii Ungurești și span Secuilor, cum într'atâta lipsă și nevoie, cu atâtea cheltuieli, să ni fie Măria Sa într'ajutor. Deci Măria Sa, ca un Domn milostiv, neîndurându-se de această săracă de țară, a o lăsa la atâta nevoie și greutate, ce s'a milostivit și cu oști ne-a ajutorat și cu bani ne-a împrumutat, la atâta nevoie a noastră și a țerii. Că, de nu s'ar fi milosttit Maria Sa să ne ajutorească, iar noi de pe această săracă țară și din prilejul nostru nici într'un chip nu le-am fi putut rădica. De care lucru este și la știrea acestor țeri de prin prejur, a toate, cum în opt luni am dat două biruri la Impărăție, fără de alte multe cheltuieli, care ce ni-au fost numai a le da; așijderea și la Hanul și în multe părți, unde am avut nevoia și greul țerii. De care lucru, din toată datoria, fără cât s'au dat Măriei Sale până acum la această vreme și an, 7614 [1655], luna Septemvrie în șese zile, rămas-am Măriei Sale cu o sută douăzeci și șese de mii de talere bătute. Pentru care datorie adevărim pe a noastră mare credință și jurăm pre sfânta Evanghelie și pre sfinții Apostoli și pre toți sfinții, cum, până la ziua Crăciunului, care este așijderea leat, luna Dechemvrie 25 zile, după călindarul cel vechiu, ca să plinim această datorie care scriem mai sus Măriei Sale lui Craiu, deplin. Așijderea și până la ziua aceasta ca să avem a trimite Măriei Sale, nepohtit de Măria Sa, câte 15.000 de taleri, sau mai sus sau mai jos. Iar, să [=de] nu am plini până la ziua aceasta datoria toată, iar Măria Sa ca să fie volnic a-și lua

în tot chipul, cum va fi voia Măriei Sale, până se va plini datoria Măriei Sale. Și, nu numai noi ce ne legăm pre această tocmeală, ce, de s'ar tâmpla vreunora din noi vre-o moarte sau schimbare, ca să fie datori a plini boierii cari vor fi în cinste în locul nostru, și coconii noștri. Așijdere și Măriei Sale de s'ar tâmpla vre-o moarte, de care Dumnezeu să ferească, iar noi să fim legați pre aceasta tocmeală și Măriei Sale Crăiesei și coconului Mariei Sale. Pre acestea pe toate ne legăm, și pentru mai mare credință cu iscăliturile noastre adevărim, și cu peceți întărim. Dată e din târg din Iași, luna., zile, 7161, iar de la Nașterea Domnului Isus Hristos 1655.

(Urmează iscăliturile.)

(*Ibid.*, IV, pp. 44-5; părțile cu litere italice, din slavonește.)

LI.

Constantin Cantacuzino Postelnicul.

(Țara-Românească.)

(1655.)

Eu, Constantin Cantacuzino, care am fost în zilele răposatului Matei Voevod, încă din începutul Domniei Măriei Sale până și la sfârșit, Postelnic-Mare, iară, după răpăusarea Măriei Sale, în zilele alesului Constantin Șerban Voevod, nepohtind nicio boierie, ce rămâind mazil, dau această carte a mea cui se va cuveni a ști, mai vârtos seninatului și innălțatului Craiului, domnului, domnului Gheorghie Racoț, din mila lui Dumnezeu Craiului Ardealului, domnului părților Țerii Ungurești și șpanului Săcuilor, și altele. Văzând că și prea-luminatul și prea-milostivul Domnul nostru Constantin Șerban Voevod este cu jurământ întărit spre vecinățeasca prietenie cătră

Măria Sa Craiul, care și de Dumnezeu este plăcută și de oameni priimită, — eu încă mă jur Măriei Sale seninatului Craiu, în numele Tatălui și al Fiului și al Duhului Sfânt, care este în fețe trei, iar în Dumnezeire unul, o adevărată Sfântă Troiță, cum că voiu fi Măriei Sale slugă direaptă, cum și Măriei Sale Domnului nostru, și, ce voiu auzi, au de bine, au de rău, au de vre-un viclean al Măriei Sale, au veri de ce vrăjmaș al Măriei Sale, au în taina, au aieve, cu toate prilejurile a da de știre Măriei Sale nu voiu înceta. Inșă și eu cu frații miei de mila Măriei Sale lui Craiu să nu fim lipsiți. De frații miei, carii sânt în Moldova¹, încă feleluiesc cum Măriei Sale lui Craiu și Mariei Sale lui Ștefan Voevod vor fi direpte slugi, și pre Măriile Sale nu-i vor vicleni, ce ca pre mimilostivi domni și stapâni vor avea pre Măriile Sale. Spre care lucru, pentru mai mare credința, iscălit-am cartea mea, și cu obișnuită pecetea mea o am și întărit. In București, luna lui Ghenarie, anul 7163 1655].

Constantin fost Mare Postelnic.

(Ibid., pp. 32-3, n-1 XLI; idem.)

LII.

Boierii lui Constantin-Vodă Basarab.

Ignatie, cu mila lui Dumnezeu Mitropolit a toată Țara-Românească, și celelalte, și noi, toți boierii carii sântem moșneni Țerii-Românești, împreună cu roșii și cu alți slujitori, carii sânt moșneni pământeni țerii, păhărnicii și spălărei, și cu alle cete birnici, dăm zăpisiul nostru prea-luminatului și înălța-

¹ Iordachi și Toma.

tului domnului Io Gheorghie Racoț, den mila lui Dumnezeu Craiului Ardealului, domnul părții ungurești și celelalte¹; cum, întâmplându-ni-se întru țara noastră a se face niște lucruri rele dentru niște oameni străini cari vineră dentru alte țeri în pământul nostru, de începură a îngreuiarea și a stricarea raiuaa prea-luminatului și prea-puternicului Impărat cu jacuri și cu hojii, până mai o sfârșiră,—dup'aceia se apucara de noi, cari dam și radicam haraciul cinstitului Impărat, de începură a ne jacui și a ni prăda casele și bucatele și avuțiile noastre, pân' intrară și cu sabia în noi, în două, trei rânduri, de omorără atâta samă de boierime, dentru mijlocul nostru. Și, pre câți omorără, nu dederă nici să-i îngroape, ce-i lepădară, de-i mâncară fiarele și câinii. Așijderea și pre noi, gonindu-ne ca sa ne omoare, scoaseră-ne și din țara noastră, și, ce avum, mult, puțin, lot ni luară. Deci unii dentru noi scăpăm în pământul cinstitului Impărat, la poala Mariei Sale uui Siauș²-Pașa al Dârstorului³, alții la Pașa de la Temeșvar⁴, alții prin Moldova, alții scapam și aici, în pământul și biruința Măriei Sale prea-luminatului și creștin Domn și Craiu, carele este mai sus zis. Și dup'aceste, nici așa nu se lăsară, ce se rădicară și asupra Domnului carele ni l-au dat cinstitul Impărat. Deci noi, carii scăpăm aici la poala Măriei Sale lui Craiu, știindu-l pre Măria Lui drept și credincios prea-luminatului și prea-puternicului Impărat, cu jalbă și cu lacrăme căzum la poala Măriei Sale lui Craiu, însă și cu voia și porunca Măriei Sale Domnul nostru Io Constantin Voevod, rugându-ne și spuindu-i

¹ Ținutul dintre Ardeal și Tisa.

² Slavuș.

³ Sillstra.

⁴ Timișoara.

cum că acești hoți au strical țara prea-luminatului Impărat, cât nici haraciul n'are de unde i se da, — ca să facă Măria Sa milă cu noi și, ca un credincios și drept ce este Măria Sa prea-luminatului și puternicului Impărat, să arate această slujbă Impărăției Sale, să tinză ajutorul și puterea Măriei Sale. ca să scoatem țara den mâna acestor străini hoți, ca să fie țara iarăși supusă și plecată prea-luminatului Impărat, și sa dăm haraciul Impăratului, cum am dat și mai denainte vreme. Intr'aceia Măria Sa, ca un Domn și Craiu creștin, facu-i-se milă de noi, și, mai vârtos vrând să arate și slujbă prea-luminatului și puternicului Impărat, fu Măria Sa bucuros, cu toată nevoința și cu puterea Măriei Sale, a scoate acea țară din mâna hoților. Drept aceia și noi dăm acest zapis în mâna Măriei Sale lui Craiu cum, de-ar fi vr'o întrebare sau vr'o împutaciune de la Impărăție, ori în viața Măriei Sale, ori în urma Măriei Sale, cine va dărui Dumnezeu a fi Craiu, — pentru acest lucru să avem noi a merge cu capetele noastre să dăm samă la Impărăție, iar Măria Sa nicio seamă să n'aibă a da. Și pentru credință pusu-ni-am toți peceteile aici mai jos și iscăliturile noastre, ca să fie de credință. Scris în Ernul¹, luna lui Maiu, 20 de zile.

(Urmează iscălituri.)

(*Ibid.*, IV, pp. 33-6; *idem.*)

LIII.

Dabija Vornicul.

(*Moldova.*)

(1655.)

Milostive și luminate Doamne, să fii Măria Dumi-

---

¹ In Ardeal.

tale sănatos. Fac știre Mariei Dumitale, când au fost astăzi, Vineri, venit-a Dumitrașco de Jilești și cu alți călărași, cu o carte de la Spatarul Irizica ¹, scriind cum au venit boieri dintr'acolo și șed la Focșani, și ne așteaptă sa mergem și noi acolo, la margene, să facem pace. Deci eu i-am dat răspuns într'acesta chip, că mai așteptăm să mai vie niște boieri de la Maria Dumitale, peste două, trei zile. Deci vom merge și vom face pace. Deci să știi Maria Dumitale că mi s'a rugat Dumitrașco ca să-i spui cu direptul; deci eu i-am spus că vin Tatarii și vine Pașa și Craiul; deci venim și noi, — nu cu alte meșteșuguri, ce vin cu știrea Impărăției. Deci el încă a zis că este așa, ca au obicit și ei. Deci mi-au zis: scriem Maria Dumitale, vre'ntr'un chip să li faci pace de spre Craiul și de spre Tatarii, și de spre Pașa, ca să caute ei vinovații carii au facut acele lucruri, sa-i puie la mijloc, să-i dea pre mâna Impărăției. Deci să știi Măria Dumitale că am scris și eu la Neagul Căpitanul și la Răzmiriță Căpitanul, că mi-a zis el să scriu; că li este voroava și lor așa, că, de se va duce Spătarul mai încolo, ei să treacă încoace, să nu meargă într'acolo. Deci s'au rugat să scriu la Maria Dumitale, dacă vor trece, să nu aibă nevoie. Deci cu încă li-am scris precum este porunca Măriei Dumitale, să vie, că nu vor avea nicio nevoie. Deci, precum va fi acesta răspunsul, — am zis până Sâmbătă să ni dea răspunsul—, vom da știre Măriei Dumitale. Să fii Măria Dumitale sănatos *de la Iristos*, amin.

Boierinul Măriei Dumitale
Dabija.

(*Ibid.*, IV, pp. 36-7, n-l XLIII; partea cu litere italice, din slavonește.)

¹ Șeful răscealei împotriva lui Constantin Basarab și doritor de Domnie.

LIV.

Călărașii răsculați împotriva lui Constantin-Vodă Basarab.

Adecă noi, calărașii, slugile Mariei Sale Domnul nostru, lui Io Constantin Șerban Voevod, de supt ascultarea lui Coman Căpitan, marturisimu-ne, adeverim și ne încredințăm cu acest zăpis al nostru, carele dan la mâna Măriei Sale lui Racoț Gheorghie, Craiul Ardealului și părților Țerii Ungurești domn și Secuilor șpan, și la mâna Măriei Sale Domnul nostru Constandin Șerban Voevod, să fie de credință cum ca noi fiind calarași și având milă de [de la] Măria Sa Domnul nostru, n'am păzit credința noastră către Măria Sa cum s'a căzut, ce am umblat după cuvântul unora și altora din boieri și din slujitori. Care umblare a noastră adusu-ne-a de am căzut den credința Domnului nostru și am greșit Măriei Sale; care greșeală a noastră surpase-ne din mila Măriei Sale jos. Ce Măria Lui, ca un Domn bun și milosârdnic și milostiv, milostivitu-s'a de ni-a iertat greșeala noastră, și iar ne-a tras supt mila Măriei Sale, învrednicindu-ne a cele ce le-am avut și pân' acum. Inșă într'acesta chip cum de-acum nainte numai de porunca Măriei Sale să ascultăm, ce va porunci Măria Lui, ori aievea, ori în taină. Iar după cuvântul și învățătura altora din boieri sau din lăcuitorii țerii să nu umblăm, nici în seamă să le băgăm. Iar, de le-am cunoaște că sânt spre vătămarea cinstei Domnului nostru, acelea numai decât să le arătăm Măriei Sale, cum se cade slugilor derepte, și slujba Măriei Sale să avem de-acum înaintea mai cu mare ascultare și cu mare cinste a o păzi; și întru slujba Măriilor Sale bucuroși și far' de toată cru-

țarea vom fi gata a vărsa sângele nostru. Iar care dintru noi se va afla umblând cumva strinște¹ de către Măria Sa Domnul nostru, arătând ceva hiclenie și necredință, ori în ce lucru care s'ar atinge de vătămarea cinstei Domnului nostru, veri cu fapta, veri cu cuvântul, acel om, veri căpitan, veri iuzbaș, veri ceauș, veri stegar², veri cetaș, cu groaznică moarte a muri dator să fie, împreună cu muierea lui și cu feciorii lui, făr' de toată cruțarea. Și jurământul care am avut cu dărăbanții și cu călărașii și cu alte cete ale țerii, carele erau spre lucrurile cele rele, hiclene și vătămătoare, acele să fie toate călcatе și puse jos, Numai de-acum nainte să ținem acest jurământ și credință cătră Măria Sa Craiu și cătră Domnul nostru. De care cumva odată [s'ar] întărta niscai oameni răi de-ai țerii și iubitori de răzmiriță și cari se va scula asupra Domnului nostru, să ne aflăm lângă Măria Sa stând cu toată vârtuțea noastră împotriva vrăjmașilor ca aceia, până la moartea noastră. Și, pentru mai tare credința noastră, să aibă acest zapis al nostru, iscălitu-i-am și l-am pecetluit. *Scris în luna lui Dechemvrie — zile, anul 7164 [1655].*

(Urmează iscăliturile. — Tot așa Păhârniciei lui Iane Căpitan, lefecii lui Leca Căpitan za Botezați.)

(*Ibid.*, pp. 37-9; *idem.*)

LV.

Radul Comisul.

(Țara-Românească.)

(1658.)

La ai noștri cinstiți și mai mari buni prieteni, dum-

¹ Răzleț.

² Grade de oștire: sutaș, locotenent și stegar.

nealor jupânul Mihaiu Golșmit și jupânul Mihaiu Herman, *marc-județ al cinstitei cetăți a Brașovului*, pohtim de la milostivul-Dumnezeu bună pace și sănătate să dăruiască dumnilorvoastre și tot binele întru delungată viață. Și, să [=de] veți pohti dumnilorvoastre a ști și de noi, cu mila lui Dumnezeu aflămu-ne bine sănătoși, pân' acum. Și, să veți pohti dumnilorvoastre a ști de rândul veștilor dintr'acoace, veți ști dumnilorvoastre că am ajuns cu oștile pân' aici, la Oradia-Mare, și de aci sântem mergători cu Măria Sa Hanul și cu Pașa la Timișoară, la Veziriu-Azem¹. Alta, când au mers frate-mieu Moise acasă, eu nu m'am putut prileji să-mi scriu câte ceva acasă; ce pohtim pre dumnilor voastre că am scris cest răvășel de trebile casei, — că și noi sântem aici lângă Pașă; ce ni este nădejdea pre Dumnezeu. Și veți ști și dumnilorvoastre că Hanul și toate oștile vor să dea pe la Rășava², să iea țara noastră în lung. Așa este cuvântul aici. Ce pohtim pe dumnilorvoastre că este un fecior al nostru acia, anume Voicu, lăsăm acest răvășel să-l ducă la jupâneasa noastră, să aibă grijă și pază, până vor trece oștile. Iar noi nu vom uita binele dumniilor voastre niciodinioară, și 'ntru ce ne veți afla dumnilorvoastre, cu slujbă-direaptă voiu fi către dumnilorvoastre, de la *Iristos*, amin. Scris *Septemurie 10 zile*, 7167 (1658).

Bun prietnicul dumnilorvoastre
și vecin de aproape:

Radul Comis.

¹ Marele-Vizir.

² Orșova.

Și mă 'nchin părintelui Vasilie de sănătate.

La ai noștri cinstiți și socotiți mai mari și buni prieteni și vecini de aproape, jupânul Mihaiu i jupânul Mihaiu Herman¹.

(N. Iorga, *Brașovul și Români*, pp. 290-1, n-1 8; partea cu litere italice, din slavonește.)

LVI.

Gheorghe Banul Băleanul și alți pribegi munteni.

(1674.)

Prea-luminatului, milostivului și creștinului Craiu Mihail Apafi, den mila lui Dumnezeu Ardealului Craiu, părților Țerii Ungurești domn și Secuilor șpan, ca milostivului Craiu, cu plecăciune ne închinăm Măriei Tale.

Rugăm pre milostivul și puternicul Dumnezeu să păzească pre Măria Ta cu bună sănătate și pace întru luminată Crăia Măriei Tale în mulți și fericiți ani. După aceasta, facem știre Măriei Tale, că noi, după mila Măriei Tale cea crăiască, care ai avut Măria Ta către noi, făcând Măria Ta pentru noi multe ostenele ca să putem merge în țară cu pace, și noi eram odihniți întru cărțile Măriei Sale Ducăi-Vodă care ni-au trimis cu boierul Măriei Tale Gheorghie diac, precum știi Măria Ta că am dat cuvânt și înaintea Măriei Tale și de gătiam den zi în zi, și numai ce era să venim la luminată fața Măriei Tale ca să mulțămim Măriei Tale și să ni luăm ziua bună, să mergem în țară. Iar, când fu să purcedem la Măria Ta ca să ni luăm ziua bună, nouă ni veni cuvânt den țară cum Măria Sa Duca-Vodă, de câte

¹ Judele Brașovului.

ni-a făgăduit, la cuvânt nu și-a stătut. Că Măria Sa a făgăduit pentru bucatele noastre, că, ce a luat, ni va da și, ce nu ni-a luat, nu ni va mai lua. Și am trimis și oamenii noștri înainte la Măria Sa ca să ni grijească câte ceva pre la case. Iar Măria Sa, necum să ni dea ceva den ce ni-a luat, ce încă și ce a mai fost neluat, încă a luat tot, și nimic n'a lăsat. Deci noi, acestea înțelegând, am stătut de ne-am mirat, în ce chip face Măria Sa acest lucru, de nu-și stă la cuvânt și arată Măria Sa lucrul într'alt chip, nu precum a făgăduit. Iar încă tot ne găliam să venim la Măria Ta, să dăm știre Măriei Tale de acest lucru, și atunci sosi și boierul Măriei Tale Gheorghe diac cu porunca Măriei Tale către noi. Dup'aceia mai vartos ne îndemnăm și purcesem să venim la Măria Ta. Iar, când fu acum, se adevără că ar fi pus Măria Sa Duca-Vodă pre Stroe Vornicul la opreală, și pre un ginere al nostru l-a pus la muncă, de l-a ars, aruncându-li năpaste mare, zicând că am trimis noi cărți prin taină la dânșii, și a zis că ni-au trimis și ei de acolo cărți. De care lucru noi de această năpaste foarte ne știm că sântem oameni direpți, și nu este cum zic ei, nici se va afla să li fim trimis cărți prin taină cu nescare meștesuguri, sau ei să ni fie trimis într'acesta chip. Iar, de față, noi am trimis mai înna-nte, cu boierul Măriei Tale Gheorghe diac și cu oamenii noștri. Când am scris la Domn și la alți boieri, am scris și la Stroe Vornicul, iar alt nu știm nimic de acele năpăști. Ci ne rugam Măriei Tale să nu fie ceva îngreuiată inima Măriei Tale pentru acesteia ce zic ei și năpăstuiesc; că noi cu capetele noastre ne vom prinde înaintea Măriei Tale, cum, de vom fi scris noi cu aceste lucruri acolo, sau să ni fie venit de acolo, precum zic ei, nici cum nu se va afla acest lucru. Ci numai aceste lucruri sânt

năpăști și meșteșuguri, că, alt, tot ce am avut, ni-au luat, numai ce-am rămas cu capetele. Poate fi că poftesc sa ni iea și capetele; ci la mâna Măriei Tale rămâne viața noastră, — că ei cu acestea meșteșuguri s'au apucat acum să ni sfârșească și viața. Ce cum va lumina puternicul Dumnezeu curata iniuina Măriei Tale! Puternicul și milostivul Dumnezeu să păzească pre Măria Ta întru luminată Crăia Măriei Tale cu bună sănătate și pace în mulți și fericiți ani.

Plecați și slugi Măriei Tale:

Gheorghe Banul, Neagoe Secuianul Vornicul, Ivașco Logofăt, Ilriza Vistier, Ilie Șătrar.

(*Studii și documente*, IX, pp 23-4.)

LVII.

Mihai și Șerban Cantacuzino.

(*Țara-Românească.*)

(1676.)

Eu, Mihai și Șerban Cantacuzino, jurănu-ne pre viul Dumnezeu, care este Tatăl, Fiul, Duhul Sfânt, deplina sfânta Troiță, unul drept Dumnezeu, cum că noi a patru legi, ce sânt întru această țară¹ primite, cu toată nevoița noastră sili-vom a le păzi și cu asuprirea acelor legi sau cu scăderea lor legea noastră nu vom sili a întemcia, — nici împotriva lor, nici aievea, nici în taină, nu vom lucra, nici în față; a căruia [= oricărui] om pentru lege urâciune și împrotivnicire nu vom purta, și fieștecăruia vom sili ca să-și poată ținea el legea lui în volnicia sa;

¹ În Ardeal.

și împotriva a fieștecăruia lege nu vom face practică, ca să-i fie spre asupreală, nice sfat rău nu vom da, nice cu arma noastră, nice însune, nice cu mijlocul alluia vom fi împotrivnici. Ce încă, de am înțelege unii ca aceia împotrivnici, vom da știre a tot Sfatul Măriei Sale, și vom sta și împotriva unora ca aceia. Nice Măriei Sale lui Craiu împotrivnic sfat ca acela nu vom da; și țerii acesteia volnicie, pace și toate judecățile ei duple priceperea puterii noastre sili-vom a le păzi, și împotriva ei cu țeri străine nu vom face practice și sfaturi. Și, pentru că și Craii cu jurământ adevereaza pre moșnenii țerii, oricari am fi vadnici (sic) împotriva binelui țerii, va da știre țerii și sctenicilor. Noi încă dară ne legăm pre acel jurământ ce am zis mai sus: ori până când și Craii nouă datul jurământ și făgăduințele și condiții le vor ținea, noi încă sântem până atunce a le ținea, și unul la alalt, ori până când n'ar strica oarecărele din aproapele prieten; iar oarecare ar vrea a călca sau a strica acest jurământ, adăvărându-se lucrul, să rămâie în toate pata veșnică a necredinței. Pre care și noi mărturisim a o ținea.

Scris la Noiembrie 6 zile, anul 1676.

Mihail Cantacuzino, m. p.

Șerban Cantacuzino, m. p.

Eu, Mihai și Șerban, Cantacuzinii, jurămu-ne în numele Tatălui și al Fiului și al Duhului Sfânt, adevărată și deplină Sfânta Troiță, unul drept Dumnezeu, cum că prea-luminatului și noao milostiv domn, Măria Sa Apafi Mihai, den milă lui Dumnezeu Craiul țerii Ardealului, domn părții ungurești și șpanului Secuilor, vom fi drepte slugi și credincioase, prietenilor Măriei Sale prieteni și vrăjmașilor Măriei

Sale vrajmași. Orice am înțelege de răul sau paguba Măriei Sale, de timpuriu vom face în știre, și cu toată puterea împotriva încă vom sta, — așa sa ni dea Dumnezeu stăpânia sufletelor noastre! Iar și Maria Sa încă sa ni fie milostiv și folositor domn.

Scris în Noi-muri, 6 zil^o, anul 1676.

(Ibid, IV, pp. 61-2, n-l LVIII; Ibidem.)

LVIII.

Mihai Cantacuzino.

(Țara-Românească.)

(1678.)

Prea-milostive și înalțate Craiu, doamne, doamne, mie milostive, plecata slujba închin Mariei Tale, că prea-milostivului mie domn.

Domnul Dumnezeu cu lina pace și cu îndelungată biruință să dăruiască pre Maria Ta.

Cu această mică și plecata-mi scrisoare vrui ca să cerc de fericită și înfrumusețata sanatatea Mariei Tale și ca să fac știre Mariei Tale despre vești ce am înțelege, savai — de și] că de spre toate părțile mai adesea vor fi viind Mariei Tale, iar și de la ai noștri, când pot adevăra, — numai cât și noua semnează ca să dam știre Măriei Tale. Cum și astazi, Miercuri, Avgust 7 zile, ni-a venit scrisoare de la ai noștri, plecate slugile Măriei Tale, scriindu-ni ca Joi, Avgust 1-iu zile, au venit nește calărași tocmai de la tabăra, carii au fost purces de loc cu un Turc mare, carele a fost mergând de la Vizirul la Impăratul cu trebi și cu câte s'au fost întâmplat păn' în vremea aceea, și, așa, viind pana aproape de Buli¹, li-au ieșit

---

¹ Bug, râu.

o seamă de Cazaci înainte. Ei, având înaintea streață și simțind de Cazaci, și-au schimbat cealmalele și și-au pus işlice, — ca au fost o sumă bună de Turci, că câte puținei nu pot umbla. Așa, părăndu-se Cazacilor că sânt creștini, i-au lăsat de au trecut câtva. În urmă, prinzând pre unii și adevărând ca sânt Turci, i-au lovit; den cari să fie scăpat numai vre-o 3-6, iar alalți toți să fie perit; și pre Aga acel mare l-au prins viu, cu toată solia lui. Den creștini carii au fost venit cu acei Turci, până a li prinde vestea, încă au perit câțiva, unii și den slugile Domnului, iar apoi, care s'a adevărat creștin, l-au lasat. Și scriu cum să fie fost la 8.000 de Cazaci. Ramadanotchi¹ înă sa fie trecut Niprul, nestându-și Tatarii înainte, pe cari i-au fost trimis Vizirul sa pazească la trecătoarea apei, sa nu-i lase sa treaca. Dară n'au putut nimic să li stea împotriva. Iar încă tabererele acestea mari încă nu s'au lovit; numai ce vin încet; iar den cetate în toată vremea iese de se lovesc, sabie la sabie, și mulți den Turci sa fie perit. Ca acestea pana acum am înțeles. Și iar, ce am putea ști adevărat, numai cât voiu face știre Mariei Tale, dupa dreptatea noastră ce avem catre Maria Ta. Numai ne rugan Mariei Tale, den buna și milostiva mila Mariei Tale să nu fim aparaji; și mila lui Dumnezeu pururea să umbreasca pe Măria Ta.

Avgust 8 zile, 1678.

A Mariei Tale mică și plecata sluga:

Mihai C antacuzino .

Prea-luminatului și înalțatului Craiu, domnului Apafi Mihai, den mila lui Dumnezeu țerii Ardealului Craiu, domnului părții Țerii Ungurești și șpanului

¹ Căpetenie de Cazaci.

Secuilor, domnului, domnului meu milostivului, cu plăcăciune să se dea.

(*Ibid.*, IX, pp. 165-7.)

LIX.

Lupu Costachi.

(*Moldova.*)

(*c. 1680.*)

Iubite fiul meu Vasilachi, sanatate poftesc de la milostivul Dumnezeu. Și acea bucurie¹ a lui Paval să trimiță milostivul Dumnezeu sa fie de bine și de sănătate: Noi, de aceia, a veni n'avem cum, că nu ne lasa vremea, și Vasilcăi înca i-i cam rau la obi iz; ce n'a putea veni să fie la cununie. Ce sa-l cununî tu, cu Catrina, amândoi. Și iata ca am trimis două postave, și-i dau și partea lui de la Cozmești, carea-i la mine zălog de atâta vreme, și i-oiu da și un copil de Țigan și o copilă de Țigan. Acestea să-i dai la cununie, și să fiți toți sănătoși.

La iubit fiul meu Vasilachi, cu sănătate sa se dea.

(Iorga, *Studii și documente*, XVI, pp 131-2, n-l IV.)

LX.

Ioan Boldescu.

(*c. 1680.*)

Ioan Boldescul scriem închinăciune la ai noștri cinstiți părinți de la sfânta mănăstire ot Beserecani, parintele igumănul Partenie și la tot soborul, de la

---

¹ Nuntă.

mai mic și plecat și mult păcătos să priimiți Molifta Voastră măltanie și smerenie. Alt[a], trimet un ispisoc și scrisoare Molitfelor Voastre și, câte se vor afla, toate vă voi da-le cum am găsit și am scris. Numai ce mă rog să-mi dați și Molifta Voastră dobitoacele cu zapt¹ întru mânilor acestor feciori ai noștri carii trimetem acolo, anume Procopie, Gligorie. Și carele va mai veni de acolo, noi vom plăti. Și milostivul Dumnezeu să va daruiască Impărăția Cerului Molitfelor Voastre.

Și, de vor fi oile tunse, veți socoti de allelea să dați. *La Cristești, Maiu 25.*

La cinstit părintele igumenul Partenie și la tot soborul de la sfânta mănăstire Beserecani să se dea.

(Iasdeu, *Archiva istorică*, I, p, 72, n-1 87.)

LXI.

Ioan Hăbășescul ².

(*Moldova.*)

(*c. 1680.*)

Cinstite al nostru mai mare frate, dumneata Medelnicer-Mare, sa fii dumneata sănătos. Cu sanatate mă închin dumitale, și poftesc de la milostivul Dumnezeu dumitale pururea multă sanatate și cinstita viață, împreuna cu toată cinstită casa dumitale. Pentru tocmala carea am făcut cu dumneata pentru prisaca ot Tumaș, într'aceia vreme neînlâmplându-mi-se zaptul acolo, dac'am sosit, căutatu-l'am, și-l trimit dumitale pre acest fecior al nostru. Numai de stupi, mă rog dumitale să-mi dai mai de aproape de pre

¹ În seamă.

² Către Nicolae Buhuș.

aici, ca de acolo n'am cumu-i aduce, atâta cale, și pentr'alâtea frânturi; ce ma rog dumitale să-mi dai de-aici. Altă, pentru rândul peștelui de sămânță, însemna-te-voiu eu pre dumneata pre cât va trebui dumitale, c'am pus de-l strâng într'un coteț: numai atâta, de-are fi și cu voia dumitale, eu aș fi foarte bucuros la un schimb. Eu să însemnez dumitale de pește de sămânță, și dumneata să mă însemni de unul din ceia ce li-i ciurma în ziua de Ignat. Nu pentru alta, ce și trebuie acmù să se afle, ca spune un păcat mare ci celuia¹ ce n'are de-acel fel, ales acmù la Crăciun. Și din mațele de știucă nu pociu face de ceia ce se chiamă pre numele dumitale lui treti Logofat², de se pun așa (*dosemn de cârnaț*), ca mațele știucii sânt supțiri, iar nouă, fiind oameni de țara, ni-a foarte trebui de-acel fel să fie mai groși. Deci, ce va fi mila dumitale, de vr'un — porc], mulțami-vom dumitale; de n'a fi, la prilej tot ți-om mulțami. Să fii dumneata sănătos *de la Hristos*, amin.

La Habășești, Dechemvrie 20.

(*Ibid.*, XI, pp. 120-1.)

LXII.

[**Miron Costin.**]

(*Moldova.*)

(1681.)

Ma mir mult că dumneata, îndurătorul micu domn, nu mi-ai scris zilele acestea, nici prin om anume, nici

¹ Aceluia.

² Chișcă sau Cârnaț.

cu alt prilej. Maria Sa Craiul, îndurătorul meu domn, îmi făgăduise să-mi vestească îndată, prin dumneata, sfârșitul dietei. Știu din alt izvor ca dieta s'a disolvat, dar aş voi mult să am o știre sigură de la dumneata, milostivul meu domn. Mă rog deci umilit dumatule, milostivul meu domn¹, binevoiește a-mi scrie prin cel ce va da această scrisoare tot ceia ce ai să-mi vestești. Aici știrea disolvării dietei a mișcat dureros pe cetățenii acestor țeri și a stârnit mare bucurie între Turci. Oamenii de aici cred ca Muscalii s'au hotărît pentru pacea cu Turcii. Ieri a fost înțeles Maria sa Voda² în Scaun, adaugându-i-se și Ucraina, ca să ramâie și ea supt stăpânirea lui. Vodă va trimete la Nimirov³ un Hatman ales de el; Măria Sa Vodă însuși pleaca zilele acestea ca să meargă la Poarta sa-și plece fața la picioarele Impăratului, cu prilejul capatarii înca a unei țeri, cum e obiceiul la Poartă, Cât despre mersul în Țara Ungurească, nu se mai aude nimic. Iată în grabă tot, și, lasându-mă în seama iubirii statornice și frațești a dumatule, ramân ș. a. (*sic*). 26 Iunie 1681.

(Hurmuzaki, *Supl.* II°, pp. 135-6, n-1 LXX; din polonește)

LXIII.

Ilie Moțoc și Savin Zmucilă.

(*Moldova.*)

(1683.)

Ai noștri cinstiți frați, dumnealor Cantemir și alți boieri carii dumneavoastra sânteiți străinați din oci-

¹ Un nobil polon.

² D. ca.

³ Capitala Ucrainei.

nile dumilorvvoastre, cu sănătate ne înclinam și facem știre dumilorvvoastre. Iată ca și noi, cu mila lui Dumnezeu și cu puterea creșlinească și cu porunca Măriei Sale lui Voda, mergem în jos de ne vom împreuna cu Maria Sa Cunițchie Hatmanul, cu oaste ce avem, 10.000 de calări și 1.000 de pedestri, tot cu foc și cu puști; și, împreunându-ne cu Hatmanul Cunițchie, ne vom pogori asupra Buceagului de-am luera. Deci și dumneavoastra nu faceți alta zabava, ci numai încalecați cu câți oameni veți avea, și veniți la noi, să farâmam pagânul, să ni rascumpărăm pământul nostru, care dentr'însul ne strainasera păgânii. Și sa știți dumneavoastră ca ni sosi o carte la Chiperești, de la Miron Hajdau, pârcalabul de Soroca, scriind cum au trecul pre de ceia parte de Nistru un polcovnic, Tireșco de la Hatmanul Popovici, cu 21.000 de oaste și cu 28 de puști, fară 6.000 de oaste ce este la Cunițchie și fara câta-i cu noi, de-om lovi Tighina și Bugeagul. Deci foarte sa va fie dumilorvvoastre bucurie și fara nicio îndoiala; numai sa veniți.* Și, cu atâta obârșind, sa fiți dumnea-voastra sănatoși.

Chiperești, Noiembrie 28.

Fratele dumitale: Ilie Moțac, Medelnicer, Savin biv Medelnicer, ne închinam dumilorvvoastre.

La dunnealor cinstiți frații noștri Cantemir Clucerul și alți boieri pribegi să se dea cu sănătate.

(Tanoviceanu, în *Archiva Societății științifice și literare*, VIII, p. 716; partea cu litere italice, di slavonește.)

LXIV.

Postelnicul Mihai Băjescu.

(1690.)

Cinstite părinte Macarie, închinu-mă Sfinției Tale cu sanatate.

Pricina întâmplării acestei scrisori nu este alta fara cât vei ști Sfinția Ta ca a venit un fecior de ia manastire și-mi spuse de Sfinția Ta de olatul¹. Rău mi-a parut, iar, nevoi ce petrecem și noi, fie mila lui Dumnezeu. Iată nu putuiu ținea a nu scrie, ci scris-am Sfinției Tale și de cel lucrșor pentru știința, ca sa știi din țara. Vei ști că s'au pustii buncașele lui Voda, ca, fiind Haizler² la Câmpulung, iar Voda a trimes pe supt cumpat cu Stolnicul Constantin³ la Tatarî, de vin. de a fost și el, cu fețe și cu înțeleșug, de prapadi țara cu Tătarii. Încă, ce a fost acum, el trimete mângâiele Neamțului, iar Voda gândește alt lucru cu Nemții. Ca grohul⁴ vei ști Sfinția Ta că vine la Voda tot noaptea, și scriu ei amândoi carți ia împarația Turcului, ca sa vie acum de primavara, nu că din gura s'au plecat Neamțului, macar cu darea, iar de la inimă vedeai-vei în primavara ce va sa-i lucreze. Ca mai mult asculta] de Stolnicul Constantin și frate-sau⁵ și Vistierul Aga Cornea⁶ și Constantin Știrbei, încă Vlădica este chehaiua și Sfatul Divanului, iară pe alți boieri i-au pus pe toți la opreală, tot cu sfatul grohului: cum a venit el într'o noapte,

---

¹ Un arhiepiscop al olatului, raielei turcești.

² Generalul Heissler.

³ Cantacuzino.

⁴ Conte Emeric Tököly.

⁵ Mihai.

⁶ Brăiloiu.

iară a doua noapte i-a pus pe boieri la opreală; și nu știu ce i-au făcut pe cine a putut prinde. Iar alți boieri au fugit prin munți: lasa ca vor peri și aceia, că e zapadă pe munte! Intr'acesta chip știu că vei spune dumisale Agăi și tatei Staico Păharnicului¹. Auzim și înțelegem că zic cum să vie Nemții de primăvară, iar Voda cu grohul așa roagă Dumnezeu, ca ei sânt frați de cruce, amândoi sa se faca ce s'or face. Și el, grohul, a mânat la Impăratul Turcului, să-i mai trimița oști, să pazeasca toate trecatorile de spre Nemți, și zic cum să fie sculat Tatarii cu mic cu mare, să vie de primăvară. Iara alții zic — ca am înțeles de Radul logofătul de taina² — într'alt chip, zicând un lucru mare grohul cătră Vodă; care înțelegând, și-oiu mai scrie Sfinției Tale. Și spune la tata Staico să-natate dîn gură. Iară ravașul mă rog Sfinției Tale ca unui cinstit sa-l bagă în foc; numai vei spune tatei Staico din gura. Știu ca Sfinția Ta ești într'un lemn înghețat, care-l pui lângă foc, și nu-ți l-aș lega, ca ni e frica, de sântem morți. Acum au trimis haraciul Imparației Turcului: cinci haraciuri în acest an au trimes la Turc, și acum a venit un mârzac să-i dea patru sute de pungi; iar Tatarii sânt tot în țară pe margini, cu grohul, — că el îmblă tot noaptea ca un hoț. Și, de nu se va păzi Nemții, să vezi ce va să li lucreze Voda cu grohul! Știu că, ce a avut Constantin-Vodă, a trecut tot de ceia parte. Înțelegem că s'a sculat Moscul: măcar de ar da Dumnezeu să fie unș ca aceia! Mă rog Sfinției Tale, fură câte un cuvânt de la tata Staico și ni scrie, să vedem și noi; că boierii sânt morți toți, și, de nu li va da Dumnezeu Nemților putere să biruiască, iară boierii vor să pieie toți, și

---

¹ Merișanu.

² Poșescu, cronicarul.

prea-puternica Impărăție va sa-și puă sufletul, numai de nu ne va izbavi de acest om. Și ma rog Sfinției Tale să întrebi numai din gură pe tata Staico: de nu va fi zabavă multă, să sărim și noi; iar, de va fi zăbava, macar ca tot sântem noi cei morți; și mă rog Sfinției Tale să-ți ieai pază. Și fie mila lui Dumnezeu cu Sfinția Ta. Și mulțamim Sfinției Tale de ce mi-ai trimis de la mănăstire.

Mihai Postelnic sin Mareș Ban Bajescul.

Februarie, zile 8, leat 7198 1690.

P. S. Și tot cerceteaza Sfinția Ta la mănăstire, -- că noua ni e nadejdea tot pre Sfinția Ta, până ce va fi mila lui Dumnezeu spre țara și spre noi. Din gură lă poți spune acestea toate, iar răvașul ma rog Sfinției Tale sa-l bagi, îndata ce-l vei citi, în foc. Inca zău a avut minte Haizler de a ieșit, că era gândul lui Voda cu al grohului sa prinză pe Haizler. Iar numai cât a facut grohul zabavă; iar —Voda] înca, ce a dat bani lui Haizler, a dat de mare nevoie. Inca, ce a făgaduil, n'a dat, nici va mai da; că el se gatește de un lucru mare la primavară asupra Nemților. De nu mi-ai fi Sfinția Ta tata sufletesc, nu ți-aș spune, ci, fiindu-mi, și scriindu-mi de la mănăstire, iată am scris și Sfinției Tale ca sa știi, și să știi ce vei spune; dara din gură, iara răvașul ma rog să nu-l dai. Că-l va lua Măria Sa Haizler, și ma tem, ca cei mari sânt cu multe dulcețuri și amare amarăciuni; și vor peri toți boierii. Și ma rog Sfinției Tale iată că se lasă postul, ci sa ni scrii câte ceva; iar să știi Sfinția Ta pe cine vei da răvașul, ca acum sânt tuiburările cele cu tremur.

Intru cinstita mâna Sfinției Sale părintelui Macarie cu sănătate sa se dea.

(Hurmuz ki, V, pp. 310-1, n-l CCXIII; cf. Tanovicianu, în *Arhiva societății științifice și literare*, VII, pp. 102-4)

LXV.

Boierii munteni partisani ai Impăratului.

(1690.)

Prea-înnălțați, prea-slăviți și prea-luminați domni otcârmuitori sfetnici a' puternicii prea sfintei și marii Impărății a Romanilor.

Cu robească închinăciune așternându-ne la purbele [pulpele] einstitelor picioarelor Măriilor Voastre, cu mare jale și obede ne jăluim dând știre Măriilor Voastre de săraca a noastră țară, Țara-Românească, că la atâtea pustiiri și spargerii a ajuns, cât doară niciodată la ei stepenă a ajunge nu se va învrednici. și toată a ei pustiire, spargere și risipă, măcar ca nebiruitorul și tiranul jug al Turcilor asupra noastră fără nicio milostenie, cu cumplite jafuri și nesupuitoare tirăniile ne-a cârmuit și ne-a supărat, ci tot doară ni se pare că ar fi fost mai ușor a le purta, iară, de când au venit acești oameni străini, Greci țarigrădani, căroră moșii și strămoșii au fost adevărați Turci, cari ei se numesc Cantacuzinești, a' căror tirăniile, jafuri, prăzi și sugeri de sânge a săracilor ce au făcut și neconținut fac asupra săracei de țeri și în ce foc a stins ardem și în câte cazne și munci cumplite ne aflăm, de aceasta, fără de dumnezeiescul neam, limbă omenească a spune nu poate. Iară varsări de sânge și omoruri nenumărate a' boierilor, întocma ca Neron, și, în ce ne aflăm, le putem asăna cu ale Iadului munci. Că și acesta, de acum Domnitorul țerii, Constantin-Vodă Brâncoveanu, dintr'acela neam fiind, toate mai suszisele tirăniile neconținut asupra noastră le are, și Domnia lui, nu cu a săracei de țeri voie și alegerea boierilor o a luat, ci peste voia și fără știrea țerii și a boierilor, numai de singuratec neamul lui

pus cu tiraneasca putere o a luat, și, din neamul acesta, de când a venit în țara noastră, toate obiceiurile și rânduielile țerii noastre le-a stricat. Și acesta biruitor Constantin-Voda și cu unchiul său Constantin Cantacuzino mai cu mari tiranii muncesc a le strica, și neamurile boierilor a le stânge de pe fața pământului. Și ce fel de meșteșuguri hielene au arătat către oastea împarateasca, va fi putut luminata Poarta a înțelege, și de acum multe va putea înțelege, și de acum multe va putea simți. Ci cu mare plecaciune și smerenie ne rugăm Mariilor Voastre, de acesta neam și de acum-stăpânitorul Domn deplin a ne mântui sa va milostiviți, și noua, dintru a lor tiranie scăpaților săraci de boieri, a ni da audiență a veni la Luminata Poarta, sa ni putem varsa obiditele lacrame, de multe nedreptăți, sa va milostiviți. Ca noi la sfânta creștineasca Imparație și la Măria Voastră ca la izvor de viață năzuim.

Și cu aceste ale noastre obidite jalobe în paza puternicului Dumnezeu lasam pe Maria Voastra, și rămânem Mariilor Voastre veșnice și plecate slugi.

Boierii cari am scăpat din Țara-Românească

(Urmează iscăliturile: Stroe Șătraru, Preda Căpitan, Radu Clucerul, Drăghici Postelnicul, Gherghina Cășitan. etc.)

(Humuzaki, V, p. 363, n-1 CCXLVII.)

LXVI.

Șerban Vlădescu.

(Țara-Românească.)

(1695.)

Cinstitului și al nostru bun prieten și de aproape vecin, dumnealui jupân Ioan Mancăș, județul din ce-

talea Braşovului, sănătate şi tot binele pohtim dumitale de la Dumnezeu.

Cinstită scrisoarea dumitale, dinpreună cu omui dumitale, ni-a venit. De a dumitale fericită şi bună sănătate ne-am bucurat. Ce ni scrii dumneata, ani înţeles: ni scrii dumneata cum că ai trimis oamenii dumitale după porunca Măriei Sale Domnului nostru, ca să aducă dumitale oamenii din Tohan şi din Zărneşti, cari sânt fugiţi aici în ţară, să-i aducă acia, la locul lor. Aşa este precum zici dumneata, — c'au venit oamenii dumitale şi aici la noi, de ni-au arătat cartea Măriei Sale lui Vodă, ca să-i rădice, care unde îi va găsi. Şi noi încă li-am zis dumlorsaly să-i rădice care pe unde îi va găsi, — că de nimeni opreală să n'aibă; iar, de li va sta cineva împotrivă, atunci vor veni la noi. Ce să ştii dumneata că nimeni împotriva lor nu li-a stătut, ca să nu-şi ia oamenii. Ce dumneata, după cum porunceşte Măria Sa Vodă, trimete şi-i rădică, şi fă cum e pohta dumitale cu dânşii, şi oamenii noştri, Rucărenii, cari porunceşte Măria Sa Vodă ca să-i dai dumneata, precum ţi-i dă Măria Sa ai dumitale, şi dumneata dă ai noştri, Că pe ai dumlorsvoastre nimeni nu-i opreşte, ce, când va fi voia dumitale, atunci îi vei lua. Şi, cu aceasta sfârşind, mila lui Dumnezeu să fie cu dumneata. A-prilie 15 zile, leat 7203 [1695].

Al dumitale bun prieten şi de bine voitor, gata spre slujba dumitale:

Şerban Pârvul, biv Vel Comis, Vlădescul¹.

Cinstitului şi al nostru şi de aproape vecin, dumnealui marelui-judeţului Braşovului, cu cinstle şi cu sănătate să se dea. S'a scris din Vlădeşti.

(Iorga, *Braşovul şi Români*, pp. 134-5, n-1 12.)

¹ Ispravnic de Câmpulung.

LXVII.

Drăghici Spătarul.*(Țara-Românească.)**(1696.)*

Cinstitului și prea-iubitului nostru bun preten, ca un părinte, Măria Sa jupân Haneș Mancoș, marele-județ dintru cinstita cetate Brașovului, sănătate și tot binele pohtesc de la Domnul Hristos ca să trimită Măriei Tale, dinpreună cu toată cinstită familia Măriei Tale.

Pricina scrisorii noastre catră Măria Ta nu este de alta. numai ce, întâiu, ca să cerectăm de bună și nouă dorită sănătatea Măriei Tale, care pururea pohtim de la Dumnezeu ca să auzim. A doua, încă vei ști Măria Ta că și eu am mers puțințel până la București, și nu știu cum am venit, că m'a făcut Măria Sa Vodă ca pe dracul, pentru sfoară. Și nici n'am apucat să descalec bine, m'a înturnal Maria Sa Vodă înapoi ca să fac istovul tot de sfoară. Ci acum iata că trimiseiu pe Mihai înnainte; ci mă rog Măriei Tale, și iar mă rog, să faci Măria Ta bine să poruncești țeh-meșterului să facă cum va face, să strângă toată sfoara până Sămbătă. Iată că și eu încă voiu veni poimâni; ci mă rog Măriei Tale, ca unui părinte al meu, să faci Măria Ta acest bine, pentru voia Măriei Sale lui Vodă, ca să se strângă aceasta sfoară toată. Că, de nu se va face acum, în ceastă sălptă-mână, tot istovul, nu știu cum voiu să mă mai duc la Măria Sa Vodă. Ca Măria Sa Vodă încă acum a lăsat în nadejdea Măriei Tale, și în nădejdea Măriei Tale a trimis acii, Măria Sa zice că ar fi găsit și într'altă parte meșteri, ci, fiind Măria Ta prieten

vechii Mariei Sale lui Voda, în nădejdea Mariei Tale s'a lasat. Ci iarăși ma rog Mariei Tale, sa nu ma lași Maria Ta acum; și eu voi ramânea dator a sluji Mariei Tale în toată vremea, ori la ce m'ai pohti Maria Ta. Și mă rog Mariei Tale pentru o gazda, ca să mă rânduiești Maria Ta, când voi veni poi-mâini, să fie bunișoara; și foarte voi mulțumi Mariei Tale. Dé aceste ma rog Mariei Tale; și mila lui Dumnezeu rog în tot ceasul ca să fie cu Maria Ta.

Aprilie 20 de zițe, leat 7201 1696.

Al Mariei Tale cel spre slujba ca un fiu:

Draghici Spatar.

Cinstitului Mariei Sale jupânului Hanoș Mancaș, mare județ al cinstitei cetați Brașovul, cu cinște și cu multa sănătate sa se dea.

(*Ibid.*, pp. 81-2, n-1 4.)

LXVIII.

Constantin Cantacuzino Stolnicul.

1696.)

Cinstite al nostru bune vecine și prietene, dumneata jupâne județe, sanătate și tot binele de la Atotputern'cul Dumnezeu poftesc dumitale.

Cartea dumitale de la sluga dumitale cu cinste și cu dragoste o am luat, și, de buna sanalatea dumitale înțelegând, ne-am bucurat. Cărea în lunga vreme a fi întreaga și cu norocire de la Domnul Dumnezeu poftim. Alalte câte dumneata ni mai scrii, înca am înțeles. De care lucru foarte ni-a parut și ni pare rau, de suparările și nedreptățile oamenilor dumneavoastra ce au avut aici, de unii și de alții: unii trăgându-li bucatele, alții luându-li banii afară den socot ala și den obicei. Inșă savai [macar] ca dum-

neata, acestea ce ai ostenit de mi-ai scris mie, și Măriei Sale lui Vodă încă ai scris, de ai dat în știre, iar și mie, cât mi-a fost prin puțință, n'am pregetat a nu grăi Măriei Sale. Care lucru nici Măriei Sale nu i-a părut niciun bine de unele ca acestea ce se fac. Pentru că porunca Măriei Sale nici n'a fost, nici este să se facă unele ca acestea, să se ia cele ce nu este obiceiul și direptatea; ce n'avem ce face, dacă [=de] vreme ce așa sânt slugile! Măcar că mi se pare că ca acestea nici într'o țară, nici la un loc nu lipsesc: jafuri și mâncături de oameni răi ca aceia. Unde și aici, ca nu sânt de aceia, nu tăgăduim. Drept aceia, unii ca aceia, cine a fost de a umblat într'acest chip, înțelegând Măria Sa Vodă, și necinste cum li s'a cuvenit au luat, unii încă și din diregătoria lor au scăzut și, cui ce au luat fără cale, ca să întoarca înapoi a poruncit Maria Sa. Iar, precum am zis, ca aceia răi, nicăiri în lume nu lipsesc. Că iată și vremile și oamenii acum s'au iuțit foarte: poate fi căci și stăpânitorii și puternicii cei mai mari cer mai mult, și afara din obicei și socoteală vor să ia, și așa urmează și alalte necuvioșințe și pagube mai multe la norod. Insa, cât dara pentru aceasta, cu oamenii dumneavoastră, mai multe nu lungesc, de vreme ce din cartea Măriei Sale lui Vodă, ce răspunde dumitale, mai pre larg vei înțelege dumneata, și de la sluga dumitale așijderea. Și, iarăși, și de acum înnainte, întru cele ce ne vei pofti dumneata și va fi prin puțința noastră, în lucruri cuvioase și direpte, gata sântem pururea a sluji dumneavoastră, ca unor buni vecini și buni prieteni. Și mila lui Dumnezeu să fie tot cu cu dumneata din toată voința poftim.

Al dumitale de bine voitor prieten și vecin și gata pururea a sluji.

Constantinus Cantacuzenus.

Cinstitului și nouă bun prietenului și de aproape vecin, dumnealui jupânului Ioanes Mancoș, marelui-județ al cinstitei cetăți ai Brașovului. cu cinste și cu multă sănătate să să dea.

(*Ibid.*, pp. 366-8, n-1 5.)

LXIX.

Nicolae Costin.

(*Moldova.*)

(1699.)

Cinstite al mieu frate mai mare, dumnealui cumnatul Teodor Pălade Vel Vistier, cu fericită sănătate mă 'nchin dumitale. Nu supăr mai mult pe dumneata, fără cât fac știre dumitale pentru o Țigancă de pe Ceaurești, care a fost după un Țigan al dumnealui Pitarului Ilie, cari au făcut dinpreuna 1 copiii, și eu am împarțit copiii cu Pitarul: 2 am luat eu și 2 dumnealui Pitarul Ilie. Și așeși atuncea i-am schimbat cu văru-mie Neculai Șoldan, având două Țigance după 2 Țigani ai miei, și văru-mieu Șoldan iarași i-a vândut Pitarului Ilie, fiindu-i și cumnat de pre Bașolă Vistiernicul, precum arată scrisorile la mâna Pitarului Ilie acum. Niște juzi ai dumisale, cari umblă de strâng Țigani de pe Ceaurești, îi fac gâlceavă, și vor sai iea Țigani, cu porunca dumitale. La care acmù n'am putut să stau șă vorovesc cu dumneata pentru aceasta, dar poftesc pe dumneata să n'aiba supărare dumnealui Pitarul Ilie, să i se iea vre-un Țigan, până voi veni eu de la Ținut, și atunci, dacă va fi să iea dumnealui, eu m'oiu așeza cu dumneata. Aceasta poftesc, și mă rog dumitale. Și fii dumneata sănatos. Leat 7208 [1699]. Octomvrie 13.

Al dumitale mai mic și plecat frate și sluga,

Nicolae Costin.

(Iorga, *Stu lii și documente*, VII, pp. 301-2, n-1 19.)

LXX

Costandachi Clucurul

(c. 1700.)

Al nostru de binevoitor, dumneata cumnate Ilic, să-nalate, și tot fericitul bine îți poftesc dumitale de la milostivul Dumnezeu. Cinstit răvașul dumisale uncheșului Bașotă și un om cu o luminată carte a Mărici Sale lui Vodă mi-au venit, în care scriu pentru Bălăceanu Țiganul, să-l dau. De care lucru eu Țiganul nu-l popresc dumitale; numai iată că și eu, nezabăvind, voiu să vin la Iași, și voiu aduce și Țiganul cu mine la Iași, și, dacă ne vom putea așeza amândoi, eu voiu da dumitale bănișori gata. Ce poftesc pe dumneata să nu-mi faci mai mult zulum, că, precum îți scriu dumitale, întru adevăr așa a fi: voiu aduce Țiganul la Iași, de ne-om putea locmi, bine; de nu, am dat talerii, va rămânea. Iar pentru un copil al lui Ion Țiganul, aceia nu-i nimic: eu am izvod iscălit de dumnealor, și la dumnealor este izvod iscălit de mine, și nu-i nimic aceia. Ion Țiganul a avut niște copii cu acea Țigancă ce zic dumnealor, dar au murit și Țiganca și copiii aceia cu totul. Iar Ion Țiganul a luat acum de curând-o Țigancă a noastră, și cu aceia are vre-o 2 copilași mititei. Iar, pentru Bălăceanu, i-am spus și frate-mieu Scarlatache că i l-a dat uncheșul Zbiere lui, zicând c'a dat el alt Țigan dumitale, au ce poveste a fi având, nu știu ele (*sic*). Eu aceia nu puiu la socoteală. Dumneata vei întreba și pe frate-mieu Scărlătachi, iar eu, cum zic, voiu aduce Țiganul la Iași, și'n ce chip va fi, va fi. Aceasta poftesc pe dumneata, și să fii dumneata sănătos.

Al dumitale cumnat și gata spre slujbă:

Costandachi Vel Clucur.

(*Ibid.*, p. 303, n- 122.)

LXXI.

Constantin Știrbei

*(Țara-Românească.)**(1700.)*

Cinstului și de bună rudă și de Dumnezeu ales și nouă de aproape vecin, dumnealui marele-județ la cinstită celatea Brașovului, de la Dumnezeu tot fericitul bine pohtim ca să dăruiască dumnetale.

Intâmplarea scrisorii noastre către dumneata nu este de alt cevași fără de cât pohtim pe dumneata ca să avem iertăciune de supărarea noastră care facem dumnetale. Că sânt acum trei ani și mai bine, decât a fost luat dumnealui jupânul Hanăș lăcătușul, Sasul, de acii, de la Brașov, 7 buți de vin, de la slugă a noastră, și de atunce tocma acum, la vremea culesului de vii, a venit dumnealui și a zis că den 7 buți ce a luat de la sluga noastră, i-au lipsit dumisale vin vedre 127. Și noi pe dumnealui l-am întrebat, acele 7 buți de câte vedre de vin le-a luat peste tot de la sluga noastră, și câți bani gata a dat la mâna slugii noastre. Dumnealui a zis că nu știe, și a zis dumnealui că-i sânt scrisorile acolo la Brașov, și și-au pus dumnealui zi cu noi înaintea dumnealui Radul Vel Comis Golescul, cum că va veni dumnealui pân' în 10 săptămâni, de ne vom isprăvi, și va aduce dumnealui scrisorile dumnesale, de se va vedea câte vedre de vin a luat într'acele 7 buți și câți bani gata a dat la mâna slugii noastre, și să măsurăm buțile cu vadra de aicea, de la oraș, de la Pitești, care a făcut Măria Sa Vodă: că buțile care a luat dumnealui atunce, sânt toate de față. Și am dat și mâna cu dumnealui cum că se va afla la zi fără de nicio sminteală. Și de atunce pân' acum sânt

12 săptămâni, și dumnealui n'a mai venit ca să ni isprăvim pân' sânt buțile de față, — că apoi se vor da buțile la unii și la alții; ci va fi gâlceavă. Ci pohtim pe dumneata să-i poruncești dumneata, de are cevași cu sluga noastră, să vie dumnealui să-și cate, și numele nostru nu trebuiește să ni-l poarte dumnealui, că este rușine, că noi într'adins atunci la zi, când s'a umplut 3 săptămâni, ne-am aflat la viile noastre, ca să ni isprăvim cu dumnealui, și dumnealui n'a venit... Acum astă ună dată iar ne aflăm aicea, la Pitești, cu slujba Măriei Sale lui Vodă. Ci pohtim pe dumnealui, numai să vie dumnealui până sântem și noi aicea, ca să ni isprăvim. Că, de nu va veni dumnealui nici acum, iată că eu într'adins am trimis cu cheltuiala noastră ca să facem știre și dumnetale, și, de nu va veni dumnealui nici acum, pe urmă de nicio treabă nu va fi venirea dumisale, — că noi nu pohtim paguba prietenilor și vecinilor noștri. Și, cu aceasta sfârșind, mila Domnului Hristos să fie în toată vremea cu dumneata. Dechemvre 17, leat 7208 [17000].

Tot al dumnetale bun prieten și de binele dumnetale voitor și gata în toată vremea spre slujba dumnetale: Costandin biv Vel Clucer Știrbei.

Cinstitului și de bună rudă și de Dumnezeu ales și nouă de aproape vecin, dumnealui marele-județ de la cinstită cetatea Brașovului, cu cinste și cu fericită sănătate să se dea.

(Iorga *Brașovul și Românii*, pp. 38-9, n-1 7.)

LXXII.

Ilie Abăzà.

(*Moldova.*)

(1722.)

Iubite frate, vere Sandule, dumitale cu sănătate mă închin. Aflându-mă și eu acmù în Moscu, îmi dete

Panaioti neguțătorul o carte de la dumneata, scrisăi din anul 7229 [1721], Septemvrie 10.

Pentru banii ce ți-s dator, care mi-a plâns inima: dacă am înțeles de scăpăciunea dumitale, și sânt bucuros să-ți plătesc, numai n'am nicio putere acmù, că m'a pedepsit Dumnezeu: întâiu cu foc mi-a ars casa, nefiind eu acasă, și mare pagubă am avut; acmù de un an, mi s'a săvârșit și soțul, Dumnezeu să-l ierte, și n'am nicio facere.

Am cersit voie de la Impărăție să-mi vând moșia ce am aice și să-ți plătesc, și nu m'a pozvolit; ce, frate, mă rog nu-ți bănuî, că, cu vreme, păgubaș nu te voiu lăsa, măcar că eu, ce-am pierdut, n'oiu mai întoarce, iar dumneata păgubaș nu vei fi de spre mine. Vărului Vasilie încă mă închin de sănătate, și-l poftesc să-mi trimiță răspuns de partea ce mi s'a făcut mie de a uncheșului Ciocârlan¹, să nu tacă dumnealui mălcom; că mi se pare că eu sânt cela ce i-am fătun de l-a prîmit uncheșul Ciocârlan, nu altul, — care am carte frăține-mieu, a lui Ion, de-mî scrie că cartea mea a dat-o în mâna dumisale vărului Vasile.

Bunu-i Dumnezeu, doar n'om muri toți aice, și cu vreme nădăjduim pe Măria Sa Mihai-Vodă², să ni facem o așezare și să venim în țară. Și să fii dumneata sănătos.

Din Mosc, leat 7230 [1722], Aprilie 23.

Fratele dumitale Ilie Abazà, mă închin cu sănătate tuturor.

(Iorga, *Studii și documente*, XVI, pp. 108-9, n-1 v)

¹ Vornicul.

² Racoviță.

LXXIII.

Toader Costachi.*(Moldova.)**(1729.)*

Cinstite frate cumnate Comise, cu buna dimineața ma închin dumatiale. Cinstita frățeasca scrisoare a dumatiale am luat pentru aceasta spaima de Tatarsi, și pre aici au fost și este. Ci, pentru Sultanul, vei ști dumneata că pricina într'acesta chip au fost: acest Sultan a fost Calga. și, neînvoindu-se cu Hanul, precum a scris Hanul la Poartă, și a venit să-l mazi-lească. Dar el n'a umblat după accia, ci s'a ridicat din Crâm cu 7 șirini și cu 12 mârzacii, cu oardele lor, și au venit la Bugeac, și au trimis la mârzacii; cei mai mulți au mers de s'au închinat lui, iar 2, 3 mârzacii au trecut peste Dunăre; pe carii, bucatele lor le-a dat în prada, muierile, copiii în robie și de aici, din Bugeac. au trimis harz¹ la Poartă, de la toți mârzacii, precum îl pohtesc pe dânsul să li fie Han, și cu acel harz au mers 2 mârzacii și 2 șirini. Iar el s'a pornit asupra lui Giaman-Sahaidac (*sic*) cu vre-o 12.000 de oaste, de nu s'ar închina, să-i prade, și de acolo să meargă asupra Hanului. Ci, de l-or da Han pe acesta, poate s'or potoli toate, iar, de nu, este cu grijă. Acestea mi le-a spus un copil din casă, care l-a trimis Vodă la Ilagasi² cu carți, și Ilagasi este acesta al Sultanului, iar pe cel vechiu, care era pus de Hanul, l-au dat afară. Măria Sa Vodă încă a trimis pe Vel Ușer³ de este lângă Sultanul. Și acum s'a mai potolit

---

¹ Rugăminte.

² Aga Mării.

³ Alexandru Amira.

și spaima; dar s'a fost speriat și marginea prea rău, cât au fost stând cu toți încărcăți. Eu încă am trimis un fecior până la frate-mieu Vasile, c'a trecut și el acasă; ci astăzi poate a nins. Ce-a mai fi, oi u serie dumitale. Grecenii și alte sate de peste Prut s'au închinat toate la Sultanul. Dumneata, cât poți, tot îi mai îmblânzește pe oameni, precum și eu aici, până vom mai vedea cum este cu acest [lucru].

Rămâiu plecat fratele dumitale

Toader Costachi.

Paraschivei mă închin cu multă sănătate; Maria sărută mâinile dumilorvoastre. De la Galați dacă îți-a veni, mă rog să-mi scri.

Cinstit fratelui meu, dumnealui Constantin biv Vel Comis, cu multă sănătate să se dea.

(*Ibid.*, pp. 133-4, n-l IV.)

LXXIV.

Nicolae Roset.

(1740.)

1.

Cu întoarcerea dumneaei cumnatei Catrinei Spătăresei iată trimiț dumitale prăjitoarea de cafea, așezată binișor în cutie. Hamurile încă vor veni negreșit, pentru cai, nemțește. Ajutând Dumnezeu, peste cinci, șese zile vom să mergem la Sibiiu, să [ne] închinăm Măriei [Sale] seninatului prințep. Ce, acole fiind adunare mare, voi u sili în tot chipul, că doar oi u găsi mai pe plăcere și de ticnă. După aceasta fac știre dumitale că iată, îmbulzindu-mă strâmtoarea vremii, de vreme ce, cum se trăiește pe aice și ce scumpete este,

vei înțelege și den dumneai cumnata, am vândut dumnealui unchiului Iordache Cantacuzino Spătarul moșia mea den Ionășeni, pe apa Jijiei, care știi dumneata că-mi este și mie danie, iar den neamul dumnealui: mi-au dat pe dânsa galbeni ungurești 100, care bani i-am și luat deplin și tocma, după cum arată zapisul meu la mâna dumnealui. Inșă, fiindcă acea moșie (după cum îmi spuse dumneai cumnata) a fost făcut schimb — Dumnezeu să-l pomenască — tatăl nostru cu altă moșie a dumnealui, și den pricina vremilor au rămas și până acum scrisorile acei moșii la dumneavoastră, acum dar să le căutați, și să-i dați dumisale toate acele scrisori, de vreme ce dumnealui este stăpân acelei moșii, că nice s'ar fi căzut altul, fiind iar de la neamul dumnealui. Ce dar vă poftesc, fără de alt cuvânt sau preungire să-i dați scrisorile, ca să nu mă supăr, de vreme ce i-am vândut-o cu toată voia mea, și am luat și toți banii. Contesa mea, cumnata dumitale, se închină dumitale cu frățescă dragoste, rugându-vă den cer toate cele fericite. Dumneai cumnatei îi rugăm fericită sănătate; pe nepoțica Zmărăndița dulce o sărutăm, și iar rugăm dumitale de frățescă căutare.

P. S. Iar după frățesca îmbrățișare. Ceia ce în trecutele zile cu frățescă „confidentie” am scris dumitale asupra halului meu, iar ți le aduc aminte, și te rog să le socotești frățeste și creștinește, nădăjduind că nu mă veți socoti nice pe mine de tot înstrăinat de cele părintești, de mă cunoașteți de frate, după cum și cu dreptate, este, și strâmtorarea halului meu trebuie a vă pricinui „fraternam compassionem”, ca să nu-ți dai pricină de a întărâta dreapta Celui de sus. Și iartă de supărare, și mă rog de răspuns fără de zăbavă. Scumpetea de pe aici și ce fel mă lupt,

vei înțelege mai pe larg de la dumneai cumnata Spă-tăreasa.

Cinsttitului și al meu prea-iubit, dumnealui fratelui Constantin Roset, Vel Vornic, cu căzuta cinste și fericită sănătate. La Iași.

Brașov, Maiu 2 zile, anul 1740.

(*Ibid.*, V, pp. 56-7, n-1 256.)

2.

(1740.)

[A primit șezeci de ughi], rămășița prețului de pe moșie, care am vândut dumitale, și iată trimiț dumitale și zapisul. Contesa mea, cumnata dumi-tale, mulțumește foarte de neuitare, și se închină cu frățească dragoste, și dumisale nepotului Constantin¹ îi rugăm fericită sănătate. Și mulțumesc de ciubuc, și mai rog și de ceva tutun „basmă-ghiubec”. Și dum-nicalui încă să-mi poruncească ce ar pohti dentr'a-coace, și voiu face datoria.

P. S. Soro, mă rog să nu mă uitați cu vin roș de Cotnari...

Brașov, Avgust 19 zile, anul 1740.

Cinstitei și prea-iubitei mele ca o soră, dumneai verei Catrinei Pășcăniței, Cantacuzenei, cu căzuta cinste, la Pășcani.

(*Ibid.*, p. 57, n-1 256.)

---

¹ Pășcanul, Pătharnic.

LXXV.

Iordachi Cantacuzino.*(Moldova.)**(c. 1740.)*

Clucer Mărdare, sănătate îți poftim. Alta, pentru niște Țigani cari s'au dat, ai dumisale Pitarului Ilie, din Țiganiii Măriei Sale Mihai-Vodă¹, cari știi povestea, și, mergând acolo, i-a luat pe Țigani și i-a dus la casa dumisale; dar ei acum s'au sculat și au fugit iar acolo înapoi. Pentru care, viind omul dumisale acolo, să-i dai pe mâna omului, ca să-i aducă iarăși la dumnealui. Căci știi povestea cum i-ai dat, că și cartea gospod. și răvașul nostru este la dumneata. Ci dă Țiganiii după cum s'a hotărît atunci! Aceasta, și fii dumneata sănătos.

Iunie 18.

(Ibid., VII, p. 327, n-1 85.)

LXXVI.

Barbu Văcărescu*(1749.)*

Cinstiților și ai noștri buni prieteni și vecini de aproape, dumneata doamne Closius, județul cinstitei cetăți a Brașovului, și la tot cinstitul Sfat[ul] dumneavoastră de obște, cu multă sănătate închinându-mă, rog pre Atotputernicul Dumnezeu ca să vă dăruiască în viață întreagă și fericită sănătate, învrednicindu-vă a prăznui Invierea Domnului nostru Isus Hristos întru mulți ani. Prietenească cartea dumneavoa-

¹ Racoviță.

tră bucurându-mă am luat, și cele ce scrieți dumneavoastră, am înțeles. Cartea ce ați scris dumneavoastră către Maria Sa Vodă, prea-înnălțatul inieu stăpân, însumi eu o am dus Innălțimii Sale, și, de vreme ce Măria Sa este pornit spre faceri de bine și spre apărarea tuturor celor ce se umbresc supt aripile stăpânirii sale, îndată mi-a dat poruncă de s'au scris porunci de iznoava, cătră toți ispravnicii județelor, pentru oamenii dumneavoastră carii pogoară cu oile aici în țară, ca să-i apere și să-i păzească de către toți carii s'ar îndrăzni să li facă vre-o supărare. Și încă și de cătră saigiii împărătești, la cumpărătoarea oilor, să nu li facă silă sau să li iea fără de voia lor oile ce le vor fi având de prăseală, ci numai cele sterpe, cele ce au de vânzare. Și acestea iarăși cu prețul lor și cu bună tocmeală, scriind pentru aceasta către saigiii și vechilul dumisale Casap-bașei, Agăi, ca să nu-i supere, — după cum și din luminată cartea Innălțimii Sale, ce scrie cătră dumneavoastră, vă veți îndestula. Iar, de vor avea vre-o supărare de cătră cineva, numai decât să li porunciți dmneavoastră să vie să dea jalbă la Măria Sa Vodă, la Divan, și fără de îndoială să fiți dumneavoastră că-și va afla dreptatea fieștecarele, și acel ce va îndrăzni a-i supăra, își va lua căzuta pedeapsă. Și, iarăși, la cele ce mă veți cunoaște dumneavoastră vrednic a vă putea sluji, cu îndrăzneală să-mi scrieți, că nu mă feresc a sluji dumneavoastră la ceia ce-mi va fi prin puțință. Și într'acestași chip se va păzi buna vecinătate și prieteșugul nostru; de care mai de treabă nu poate fi altul lucru asemenea. Și eu pururea rămâiu al dumneavoastră bun prieten, vecin de aproape și gata slugă:

Barbul Văcărescul Vel Vistier.

Mart 13 zile, 1749.

Cinstitului și ai noștri buni prieteni și vecini de aproape, dumisale Closius, județul cetății Brașovului, și la tot cinstitul Sfat, cu întreagă sănătate și cu toată fericirea să să dea, la Brașov.

(Iorga, *Brașovul și Românii*, pp. 378-9, n-1 14.)

LXXVII.

Ienachi Cantacuzino

(*Moldova.*)

(1780.)

1.

Cu frățească dragoste mă închin dumitale. Până acum nu ți-am scris, că lucrul umbla îngăimat, și în tot chipul cere, și nici el nu știe ce cere. Care la toate m'am primit, și deosebit că și [cu] Măria Sa Vodă am avut vorbă, și ca la un duhovnic m'am ispoveduit, și mi-au adevărit cum capul lasu-l, și judecatune-am, și-au pus pe Gălăteanul¹ și pe Roznovanul de i-au zis și-au dat izvod ce cer, și am primit. Și, văzând c'am primit, au întors, și numai decât cer moșiile de la Cernăuți, să i le dau de istov. Care i-am răspuns că nu i li voi da: cum și lui Vodă, la vorba ce am avut, i-am spus că nu i le voi da nici de cum; și acum, astăzi, mâni, se alege. Dumneata, cele ce ți-am scris în [scrisoare], dumneata le mistuiește în Cordon², unde-i ști, cum și scrisorile pe moșii ce ți-am dat; și nicio grijă să n'aibi, că, orice mi s'ar

¹ Egumenul de Galata.

² Bucovina, după cordonul sanitar tras la anexare.

înlâmpla, de la mâna dumitale nu se vor lua, că-s puse anume, și la preconșinvol¹, și la diată; și, te vor și întreba sau de ți-or scrie, să zici că scrisori n'ai luat. Și [chiar] de acolo, și orice vrei să-mi scrii, foarte cu om ales și cu taină, și nu prin mâna vătafului meu.

Iulie 21.

Fratele dumitale,

I. Cantacuzino, Spătar.

La nepotul Ienachi Canta este să se dea.

(Iorga, *Studii și documente*, VII, p. 229, n-1 84.)

2.

(1791.)

Catre cinstitul meu părinte, dumnealui bade Iordachi Cantacuzino, biv Vel Vornic.

Cinstita părinteasca scrisoarea dumitale cu multă fiască plecăciune primind, laudând numele Ziditorului pentru a dumneavoastră întregime prea-fericitei sănătăți. Și, pentru cele ce mi se poruncesc de către dumneata, pe larg înțelegând, iată, după poruncă, am trimis răspuns. Și anii dumitale de la prea-milos-tivul Dumnezeu îndelungați și prea-fericiți.

1791, Avgust 27.

(*Ibid.*, p. 245, n-1 144.)

LXXVIII.

Stan Jianu.

(Țara-Românească.)

(1785.)

1.

...Moartea prea-iubitului și procopsitului și înțelep-tului meu fiu Zamfir . . . Focul ce arde apururea în

¹ Foaia de zestre.

înama mea . . . Mie tot mi se pare căci este în vis acest foc ce m'a călcat; îmi pare că este dus în vre-o călătorie sau în vre-o slujbă, de nu-l văz înnaintea ochilor miei, iar, când îmi vine câte-o scrisoare de la vre-o rudenie sau de la vre-un prieten, de mângâiere, și-mi scriu de mângâiere, cunoscând că este adevărat focul ce m'a călcat, îmi aprind focul jalei . . . Aș fi pohtit, pentru păcatele mele, să mă fi pedepsit Dumnezeu ori cu pagubă de a pierde tot ce am, ori mie să-mi fi dat patimă de boală, să pățimesc pân' la sfârșit vieții mele, în scârbe și dureri, și să fi trăit răposatul, că, la lipsa ce m'aș fi aflat și la durerile bolii, m'aș fi chivernisit și m'aș fi mângâiat după înțelepciunea ce avea. Numai, neputând întoarce focul ce m'a călcat, zic și eu că: Domnul a dat, Domnul a luat, și poate fi că va Dumnezeu la sfârșitul meu să n'am nicio mângâiere, că la el îmi era toată nădejdea. . . . Și vrăjmașii miei vor fi la mâhnire, și vor zice de ce să nu pățimesc eu dureri de lipsă de boală pentru păcatele mele; ci se întâmplă moartea lui fără vreme și fără pricină de moarte, că, fiind sănătos, vrând să fie mai sănătos, s'a înșelat de un becisnic doftor ce avem aici, și, din doftoriile ce i-a dat, la nouă zile l-am îngropat. Oh, oh, ce foc m'a călcat!

16 Aprilie.

(*Ibid.*, VIII, p. 11.)

2.

(1786.)

...Pentru cinstea boieriei Postelniciei, ce m'a miluit Măria Sa Vodă, că, înștiințare luând, ați avut mare bucurie, făcându-mi orație ca să trăiască Măria Sa Vodă și eu să mă învrednicesc și la altă cinste,

mai mare..., și eu rog pe milostivul Dumnezeu ca să trăiască Măria Sa Vodă, să-l avem Domn și stăpân până la adânci bătrânețe în luminat Scaunul Măriei Sale, cu norocire... Pentru că această cinste este mare boierie, din protipendadă, și, măcar că din protipendadă este al doilea după Vistier-Mare, dar mai înainte vreme, la Domnii trecuți, această boierie o aveau boierii greci din cei mai mari, feciori de capichihaiete și gineri de capichihaiete, cei cari era tot omùrul¹ în mâni-li: care Măria Sa răposatul Grigore-Vodă² pe dumnealui Banul Hrisoscolev din Postelnic l-a făcut Ban-Mare, și Măria Sa Mihai-Vodă cel bătrân³ pe răposatul Postelnicul Ianache Moruzi, tatăl Dvornicului Muruzi de la București, din Postelnic l-a făcut iar Ban (precum și alți Domni asemenea), și apoi iar pe dumnealui Banul Hrisoscolev Măria Sa Alexandru-Vodă Ghica din Ban-Mare l-a făcut iar Postelnic, iar, din boierii greci, cei mai mulți, din Postelnici dragomani și apoi Domni, și această boierie, cum zic, o aveau numai boieri greci, fiind la Țarigrad cea mai cinstită boierie, și aici în țară cu toată puterea, iar Măria Sa Vodă, ca un milostiv Domn și stăpân, nu deosebește pe boierii greci dintre boierii pământeni, nici pe boierii pământeni dintre boierii greci, ci voiește ca să fie toți de o obște, și pe cei vrednici și credincioși boieri greci i-a cinstit cu boierie din boieriile pământenilor, precum pe dumnealui Postelnicul Ralet l-a făcut Vel Logofăt. Așa și pe boierii pământeni, li-a dat boierilor Grecilor, și, din boieri pământeni, pe dumnealui Dinu Fi-

---

¹ Toate tretile.

² Grigore Matei Ghica.

³ Racoviță.

lipescul, din Cluciar haleà¹ Postelnic, și pe dumnealui Scarlat Ghica, fiul dumnealui Banului Ghica, din Clucer și Agă iarăși paià² Postelnic, ca și pe mine (vrând Măria Sa ca să nu se deosebească nici partea Craiovei de București), pe dumnealui Clucer Gianoglu din Clucer paià, Spătar, pe mine, din Paharnic paià, Postelnic. Eu, după trebile ce aveam la București, după ce m'a cinstit Măria Sa cu boieria, mi s'a făcut și țin de cheltuială și alte icramuri³. Hotărârea îmi era să șez, nu numai Crăciunul să-l fac acolo, ci și Paștile, dar, întâmplându-se o trebuință aici la Craiova, m'a pornit Măria Sa Vodă, cu menzil⁴, de am venit, și, până când va fi voia Măriei Sale lui Vodă, mă aflu aici la Craiova.

Craiova, 28 Dechemvrie 1786.

(*Ibid.*, pp. 12-3, n-1 57.)

LXXIX.

Gherasim Cantacuzino.

(*Moldova.*)

(1792.)

Cinstită și a mea ca o fică, dumneata nepoată Mariușo Vistiereasă, cu părintească dragoste mă închin dumitale.

Scrisoarea dumitale am luat, și de sănătatea dumneavoastră m'am bucurat. Cele ce-mi scrii, am înțeles, și pentru că ar fi zis Norsis Haivaz Armeanul cum că niște mazili ar avea a trage părți din moșiile

¹ Actual.

² Fost.

³ Onoruri.

⁴ Poștă.

de la Cernăuți, cu scrisoare, eu știu că moșia Ușihlibii este baștină mironească¹, care este arătată întâiu la împărțeala veche din zilele lui Vasile-Vodă, și într'altă împărțeală ce s'a făcut mai pe urmă, ci este iscălită de noi, de neamuri, și de alți boieri mari încredințată și nu are nicio pricină; iar la moșia Malitinița a fost o pricină cu un Mihalachi Cracalie, pe care l-am avut și slugă, carele, luând o fată din casă de la mătușă-mea Ileana Joroaia, a jăluit întâiu aice, la Domnia lui Grigore-Vodă Calimah, arătând cum că fata ce-au luat-o din casa mătușă-mea este dreaptă fată mătușă-mea, iar nu slujnică. Dar eu n'am știut; apoi pe urmă s'a doveditt că a fost făcută în sărăcie². Cu toate aceste, după judecățile ce-am avut cu dânsul, atât aice, cât și în Cordon, la Nemți, prin vechil ce-am trimis, l-am rămas din judecată, având scrisori, ispisoare domnești pe moșia Malitiniții, și, după hotărârea judecății ce s'a dat, este trecut și la protocol. Iar, de-au rămas niscaiva hotarnice a moșiilor Ușihlibii și a Malitiniții la Buțura și la Mihalachi Cracalie, fiindcă ei au fost vechili la hotărît, acele nu prind loc nimica, că nu sânt pe numele lor făcute. Dar mie mi-a spus Norsis că niște hotarnice ce-au fost rămas la dânsii, le-au dat la răposatul nepot Ianachi. Și cu aceasta rămâiu

Al dumitale ca un părinte:

Gherasim Cantacuzino.

92 (97?), Ghenarie 9.

Cinstită a mea ca o fiică, dumisale nepoatei Mariuței Vistieresei, cu părințească dragoste să se dea: la Horodniceni.

(*Ibid*, VII, pp 245-6, n-1 148.)

¹ A lui Miron Costin.

² Naturală.

LXXX.

(1795¹.)

(Ianachi Cantacuzino Vistier către „a] meu iubit ca un frate și cumnat”, Lupul Balș biv Vel Spătar.)

Boala întru care mă aflu de 30 de zile pătimind la pat supt obial, m'a adus tocma la starea cea mai de pe urmă, unde nu sânt vrednic din pat a mă mișca. Cordonul fiind închis, a veni doftor aice nu se poate. La Iași, la Șmilțu² am trimes și l-am rugat destul, și n'a primit să vie. Eu, ca să mă urnesc din pat, nu pot, la starea ce-am ajuns, pentru ca să viu la Iași, să mă caute doftorii. Iată că a rămas aicea să pieiu necăutat. Pentru numele lui Dumnezeu mă rog, frate, fă orice chip vei ști, și doar vei putea să-mi trimiți pe unul din doftori: Volfi³ sau Șmilțu, iar altul nu, și să-i plătesc cu toată mulțăminta pentru osteneala ce va face. Iar, dacă vei vedea că nu va nici unul dintr'amândoi să vie, atuncea mă rog fă rugămintea cătră prea-înnălțatul stăpân ca să aibă poruncă unul dintr'aceștia să vie să mă caute, și să-i plătesc oricât mi-a cere. Și, pentru plata menzilului, cu care are a veni doftorul, cât va fi, se va da de la trimisul acesta. Numai mă rog, cu un ceas mai înainte, să poată proftaxi⁴ doftorul aice. Căci acun văd că s'au sfârșit toate. — Dumitale ca un frate și slugă: Ianachi Canta Vistier.

[Autograf:] Boala este tusă cu vătămarea plămânilor, și, cum m'ar putea aduce la stare ca să pot merge acolo să mă caut, — că aice este peste mână.

(*Ibid.*, p. 27, n-l 127)

¹ 26 Octombree.

² Schmeltz.

³ Andreas Wolf, care a scris *Beschreibung der Moldau*.

⁴ Sosl.

LXXXI.

Barbu Știrbei.

(Țara-Românească.)

(1796.)

1.

Atâta prieteni de mulți și prietene am făcut, cât nu pot să-ți spui: așa trăiesc chiar ca când aș fi acasă! Că, după ce merg la fântână de beau apă, unde sânt cincizece sute domni și doamne, cântă musica până isprăvim apa, apoi facem spațiri pe la grădini, unde sânt asemenea musici. Zic dumitale că așa traiu n'am trăit de când sânt! Este un înbasador de la Șpania, de la care am cunoscut multă dragoste: zice ca să mă duc cu dânsul la Dresna¹, unde este el înbasador; destul că eu am gând să mă duc până la Lipsca. Numai mă rog, chir Hagi², numai dumneata să știi, să nu se facă vre-o vorbă, ca să se auză în țară, și, ce auzi dumneata din țară, orice, înștiințează-mă, ca să știu și eu.. Imi scrie Catinca că la trei scrisori n'a primit răspuns, și eu pe toată săptămâna îi scriu; ci nu știu ce este pricina... Mult se miră de portul nostru, dar li și place... Eu, de mă voiu duce la Lipsca, voiu lua bani de la Difur³, că am trebuință acolo, de târguit..

Carălspat⁴, 12 Iunie 1796.

(*Analele Academiei Române*, XIX, pp. 221-2.)

¹ Dresda.

² Hagi Constandin Pop, mare negustor în Sibiu.

³ Dufour.

⁴ Karlsbad.

2.

(1796.)

Aici sânt mai mulți de opt sute de prinți și prințese: am și făcut prieteșug mai cu toți. Mâne m'a și poftit la masă un anbesador de la Ișpania, și multă dragoste îmi arată omul acesta, încât, unde voi fi, trebuie să vie la mine. Și, cum zic, petrec foarte bine, nelipsit sânt de la comèdii și de la baluri cu dânșii, — pentru că și mă poftesc. Cărți nu joc, te ascult; măcar că nimeni nu joacă pe aici cărți. Aici este și Excelenția Sa fețagumaister Ghiur-Vales¹, care a fost la Țara-Românească; am făcut prieteșug, și prea mult m'a lăudat la alții prinți, cari sânt din toată lumea. Cu toate că mă cam discolipsec [=am greutate] pentru limbă, că nu știu, dar știu câtevași talienește, și cu tălmaciu, îmi este destul. „La dumnealui doftorul Molnar² să-i spui, mă rog, că mă închin cu frățească dragoste și foarte îi mulțumesc de recomendația ce mi-a făcut la Madama³, că foarte am rămas mulțămit, în vreme ce am cunoscut mare evghenie⁴, — că nu este săptămână a nu mă cerceta cu scrisori de la Praga, aici, la Carălspat, și, la doamna unde am șezut, mă rog să-i spui că mă închin cu sănătate, precum și la domnișoara.

(Ibid., p. 223.)

---

¹ Feldzeugmeister Wallis.

² Ioan, — scriitor și profesor ardelean.

³ Sora lui, d-na Jagić, din Praga.

⁴ Nobleță, amabilitate,

LXXXII.

Iordachi Roset Roznovanuł.

*(Moldova.)**(1821.)*

Preosfințite Mitropolit¹, cu cea mai adâncă plecăciune aduc sărutări blagoslovitorei dreptei Preasfinției Tale.

Incredințându-mă fără îndoire de nota ce Consulatul Rosiei până în ceasul acesta va fi și dat, cred și după dânsa neapărată următoarea ridicare a acestui Consulat, pe de o parte am judecat câte se pot întâmpla în urma acestora, pe de altă parte că poate și fără a voi eu să fi având dușmani, nebăgați în seamă, cari să se ademeneze de o vreme ca aceia și să cuteze mult asupra mea. Cu cât m'am găsit pe mine, am purces, neiertându-mă vremea nici mai mult a lua, nici vestire fraților miei simpatrioți și prieteni a li da. Cu toate acestea, de și silnică, pentru arătatele pricini, a fost depărtarea mea, însă nici de cum nu m'am deslipit de iubirea Patriei, nici de simpatrioții miei, cărora, și mai ales anume dumisale Vistierului Sandul Sturza, dumisale Logofătului Grigoraș Sturza, dumisale Logofătului Iordachi Canta, aducându-li, mă rog, multe frățești închinăciuni, nu mai puțin și dumisale Logofătului Constantin Balș, bine încredințați vă poftesc să rămâneți că, nu numai închezășluirea cea prin sfinte legături, dată de mai înainte, dar și acum altele nouă nu vor șterge din inima mea iubirea Patriei și până la cel mai din urmă pont lucrarea pentru binele ei și a împreună-patrioților miei, — precum aceasta,

---

¹ Veniamin Costachi.

din minutul ce am ajuns aici, la carantină, o am pus în lucrare. Atât numai mă rog Preaosfinției Tale ca să arăți dumilorsale boierilor că, de vor socoti dumnealor de ceia ce vor găsi cu cale a lucra întru aceasta, să mă norocească și pe mine cu înștiințare, ca, pe lângă a dumilorsale lucrări, să unesc și eu pe a' mele.

Preaosfințite, casa mea a rămas cu toate cele într'insa în apărarea lui Dumnezeu; pentru aceasta dar rog pe Preosfinția Ta ca, dacă Serdarul va arăta cerând loc acolo în Stratenie¹ în vre-o bașcă, să binevoiești a porunci să se găsească un loc sigur spre a se așeza, ca să nu rămâie a se face câstig celor ce privesc spre jăcuire, oameni fără căpătâiu, amintere numiți crai. Aceste vestind și rugându-mă,

Rămân al Preaosfinției Tale plecat fiu sufletesc și osârdnică slugă: *Iordache Roset, Vistiernic.*

1821, Mart 19.

P. S. Mă rog să mă norocesc și cu răspunsul Preaosfinției Tale.

(Erbiceanu, *Istoria Mitropoliei Moldovei*, pp. 107-8, n-1 civ.)

LXXXIII.

Iordachi Drăghici.

(*Moldova.*)

(1821.)

Cu pecăciune mă închin dumitale.

Am primit mai întâiu prea-dorita dumitale scrioare, acea trimeasă de la slobozie, încă aflându-ne în carantină. Și, văzând cele scrise, atât cătră mine, cât și cătră dumnealui Vistierul Roznovanu, pe

¹ Biserica cea veche a Mitropoliei.

lângă altele și pentru niște nelegiuite lucrări a' unor învățați întru aceasta, de atunee aș fi făcut răspunsul cuviincios, dar, neștiind unde vei putea fi păr' la primirea acelu răspuns, și îngrijindu-ne ca să nu cadă, după starea drumurilor de astăzi, primește acum răspunsul și mulțămirile noastre pentru o așa delicată îndatorire, pentru care vom fi cunoscători, împreună cu părintele Mitropolitul. Ci mi-au spus că și Preaosfinției Sale i-ai scris pentru totdeauna. Și aceasta din partea mea, numai pentru că dumnealui Vistierul Roznovanu s'a pornit astăzi păr' în ziuă la Chișinău, salt.

Am primit și acolo două scrisori trimise din carantina Leovei, din 5 și din 9 a' acestei luni, tocmai ieri sara, la 22 a' lunii, în plicul dumisale Aftanasie Artinò; arătându-mi numitul că întârzierea a urmat din pricina omului ce l-au fost trimes atunce când au luat cărțile; care, pierzându-și calul pe drum și, după câteva zile ce l-a căutat, negăsindu-l, s'a întors înapoi pe jos, iarăși la Leova. Înțelegând dar ccele cuprinse și întru aceste, răspund, întâiu, în pricina trecerii vitelor din Moldova în ceasta parte, că, asemenea interes având și noi aicea pentru vitele noastre, după lucrarea ce am făcut la Gubernia din Chișinău, prin Exelenția Sa ghegeneral Namvroschie, tot ce s'a isprăvit este aceasta, ca vitele mari, adecă: boi, vaci, iepe și cai de herghelie, să nu facă nicio carantină, decât, în trecerea lor în iasta parte, prin apă, spălându-le bine, să fie slobozenie a le duce unde va voi, spre pășune. Iar oile să facă neapărat 14 zile carantina în ocol osebit, unde să le hrănească stăpânul cu fânul sau cu iarba, și apoi să le sloboadă. După care hotărâri mi-au spus că s'a trimes poruncă de urmare și cătră espectorul de acolo, că vitele acestea, ca un tamazlâc boieresc sau negușitoresc, nu au să

se oprească la întoarcere în urmă; futsă urmează a lua adeverința cantoriei de acolo, adeveritoare că au a petrece pentru vreme în Basarabia, și arătătoare de numărul și felul fieștecăroră. Al doilea, că, de vreme ce dumneata acum ai împlinit zilele carantinei, de prisos am socotit scoaterea recomandației espectorului de aice cătră acel de acolo pentru înlesnirile dumitale, mai ales aflându-se și supărat de pătimirea boalei soției dumisale. Iar cătră dumnealui Aftanasie Artinò, iată recomandația mea întocma precum o ceri; care va prinde loc ca și cea din partea lui chir Costachi Papazoglu. Și, al treilea, pentru aflarea fiului dumitale și a Slugerului Grigore, de au trecut la Cernăuți, sau ba, aștept să vie omul mieu, Gheorghită, ci șede în Dorohoiu, pe care îl voi îndatora ca să cerceteze și să mă înștiințeze, ca să fac cunoscut dumitale.

Cred că, pe lângă mahniciunea încunjurărilor noastre, ni-au mai adaos și nenorocirile dumneavoastră, ce ni însemnezi. Nu știu dacă și acolo este vrednica de jele privire care aice urmează pe toată ziua și ceasul, cu trecerea băjeniilor nenorociților patrioți, iar mai ales a sărăcimii, lipsiți și isterisiți de toate, încât unii pier de foame pe câmpii, femei îngreunate au născut fără moașă, și au murit și ele și pruncii, și câte alte vrednice de jele lucruri. Rămâne ca mila cerească numai să prefacă lucrurile, ca să ne putem învrednici la urma noastră în liniște și siguranție, și să ni ferească, pe lângă altele, orașul Iașii de spre vre-o ardere. De care mă tem foarte dacă eteriștii nu se vor trage din Iași mai înainte de sosirea oștilor otomanești, ci se aud că au să vie, — căci de spre acești din partea aceasta¹ păr' acum nu se vede niciun fel de

---

¹ Rușii.

plecare a mișcării. Și crede-mă în cuget că nici știu, nici pot să-ți dau vre-o idee de cele ce pot fi. Iar, luând cea mai mică lumină măcar a vre unei mișcări, îndată cu înadins om voiu împărtăși pe dumneata: să știu însă numai unde îi să te așezi cu șederea, după ieșirea din carantină. La Iași a sosit ieri cneazul Iordachi Cantacuzino, cu o somă de oștiri, greci, trimiși de Ipsilant, cu proclamațiile sale împreună, că este orânduit în locul său la Moldavia, îndemnând și sfătuind pe toți pământeni ca să se întoarcă la urma lor și să-i dea ascultare și supunere. Apoi, de ești trimis sau fugar, vremea a arăta-o.

Dumnealui Spătarului Gavriil Iamandi poftesc să-i arăți frățeștile mele plecăciuni și cele în pricina vitelor; asemenea și tuturor boierilor bârlădeni, de cari aș vrea anume să știu cine sânt acolo. Iar dumisale Agăi Petrachi Negri poftesc să faci bine a arăta din partea dumisale Vistierului Roznovanu părinteștile închinăciuni și că-l roagă ca să-i facă o ecthesis¹ de toate întâmplările, de la despărțirea din Iași și pân' au intrat în carantină, cum și de orișice științi mai are; care să o trimeată drept aice, fiindcă mi-am lăsat înadins om ca să-l răpăd după dumnealui cu acea relație. Și foarte mult îl va îndatori, căci, de n'ar fi fost graba pornirii la Chișinău, era să-i scrie însuși dumnealui, precum îi va mărturisi cumnatul dumisale Iordache Donici, ce era de față. Și, osebit, fiindcă aice se aude, despre eteriști, că și Galații ar fi ocupariști de dânșii și în Focșani ar fi lăsat un trup de oșteni greci cneazul Cantacuzino², iar, de spre Nemții Aghenției, ce sânt cu droaia aice în carantină, din potrivă, și că în Focșani se află peste 1.500 Turci, cum și în Bârlad, ca vr'o sută, după ade-

¹ Expunere,

² Gheorghe.

vărate științe ce au cu înadins veniți de acolo, care aceste dumneavoastră le puteți afla mai cu lesnire la Leova, fiind mai cu apropiere, poftesc, și pentru aceste și pentru orice alte aflări, să faci bine a-mi da o deplină știință, cu cât' se va putea mai în grabă. Cu care mă vei îndatori și pe mine și pe ceilalți foarte. Fiind al dumitale slugă credincioasă,

821, Maiu 23. Iordachi Drăghici Spătar.

...al meu mai mare, dumnealui arh. Vornicului Alecu Calimah, cu plecaciune, la Leova.

(Iorga, *Documentele Callimacki*, II, pp. 61-4, n-1 138.)

LXXXIV.

Costachi Conachi.

(*Moldova.*)

(1821.)

Preosfințite,

Dumnealui Vistiernicului, prin jurământul Sfintei Troițe, sfătuieste pe Preosfinția Voastră a sta pe loc sau a merge la moșiile Slatinei din Ținutul Hotinului, iar a trece hotarul nici de cum nu găsește de cuviință. Asupra acestui sfat a făcut strașnice jurământuri că-ți vorovește din durere.

Iar apoi, din partea mea (dacă poate fi primită sfătuirea), zic că, de vreme ce cu bună seamă Turcii se suie spre Iași, negreșit, ori trebuie să vă cheme la Iași sau ba. De nu veți fi chemați, foarte bine, iar de veți fi chemați, este de primejdie a vă afla în granița nemțească, pe cât știm ale Nemților urmări la acest fel de cereri.

Pentru mergerea la Slatina, dacă va fi adevărată călcarea mănăstirii Bistriței de cătră eteriști (pre-

cum se vorovește pe aice), apoi va fi de primejdie a merge la Slatina, iar a intra în Moldova fără bo-lerimea toată de acolo, cu toate a' lor, este și mai fără cuviință. Aceasta socotesc, aceasta arăt: poate greșesc, și rămâne la înțelepciunea Preaosfinției Voastre și la Dumnezeu să vă lumineze. O notă ce s'a ivit în limba franțuzească din partea lui Langeron cuprinde cum că, după înștiințarea ministrului¹ Stroganof, se vestește tuturor negoțienților² ca să-și ia măsuri de averile lor, pentru că guvernământul³ turcesc nu mai păzește nicio măsură în purtările sale. O scrisoare a lui Țigară din Odesa vestește ridicarea la Sultan-Baiazet⁴ a familiei și a tuturor Grecilor calimahicești⁵, cu călcarea casei și prădăciunea de astăzi a averilor lui Țigară: publicația lui Langeron arată că înștiințarea lui Stroganof este din 29 Maiu, adecă cu două zile în urma ridicării Calimaheștilor, ce a fost la 27 Maiu. Eu însă nu pot da crezare acelei hârtii tipărite: întâiu că nu putea în țară a face publicații franțuzești în textul rusesc, al doilea, că trebuia asemenea înștiințare să fie cătră Inzov⁶, că să publicarisească și Exelenția Sa, fiindcă și în Ismail și în toate porturile sânt neguțători corespondenți și tovarăși cu mulți din Țarigrad.

Chiselef (adecă al doilea după Vinchenstein)⁷ vine astăzi în Chișinău, și zic că trece la Sculeni.

Al Preaosfinției Voastre fiu sufletesc și slugă.

Conache.

Iulie 12, 1821.

(Erbiceanu, l. c., pp. 134-5, n-1 CXXXVII.)

¹ La Constantinopol; al Rusiei.

² *Négociants*, negustori.

³ *Gouvernement*, Guvernul.

⁴ Moschele din Constantinopol.

⁵ Din familia lui Scarlat și Iancu Callimachi.

⁶ Generalul comandant în Basarabia.

⁷ Wittgenstein.

LXXXV

Teodor Balș Logofătul.

*(Moldova.)**(1821.)*

Cu fiască plecăciune închinându-mă, sărut blagoslovitoarea dreapta Preaosfinției Voastre.

Am primit mult mie dorită arhierescă scrisoarea Preosfinției Voastre: s'a umplut sufletul meu de veselie bucurătoare pentru întregimea sănătății Preaosfinției Voastre. Am suspinat din adâncul inimii suspinare zdruncinătoare, cetind parastisirea¹ pătimirii vrednicilor de jale și de tânguire ticăloși părinți și norod patriot. Acestea prefăcând urcarea ochilor miei în lacrimi și tipăărindu-mi în gând în loc de bărbăție suspinuri, multă vreme am rămas fără glas. În urmă, ca dintr'un vis deșteptându-mă, am lăudat, laud și voiu lăuda pe îputernicitul Dumnezeu, pe acel ce încă ne iubește, ne umbrește, ceartă și se miostivește, nu ne-a părăsit până în sfârșit.

Nenorocitele întâmplări ne-au gonit din prietena și iubita Patria noastră, ne-au păgubit foarte: rătăcindu-ne ca oile: am pierdut mângâierea petrecerii și odihna. A fost însă pe dreptate cereasca mânie pornită asupra noastră, pentru păcate. Să nu ne desnădăjduim, nici să pierdem bărbăția sufletului, căci, prin nădejde și răbdare, de și pătimim, ne vom mântui, și vom birui toate nenorocitele întâmplări. Eu mă aflu în vrâsta bătrânețelor, cuprins de slăbiciune, în casă și loc străin, lipsit de odihnă, isterisit de vederi și de sinanastrofia² iubiților patrioți, împins de

---

¹ Înfățișarea.

² Societatea.

valurile nestatornicelor vești: o parte în bucurie și zece în mahniciune. Ce-mi rămâne a face? Suspină, suflă, și zi ceia ce ți-a mai rămas. Dumnezeuule, umbrește cu mila ta ticăloasa țară și sănătatea doritorilor patrioți, ca să vedem multa ta milostivire prăcând acest rău în bine. O, cât de norociți vom fi atunci, aflându-ne în doritul bine, știindu-mi greșelile șterse de cereasca Pronie și deprinși întru toate întâmplările!

Dorind din tot sufletul, zic: să ne vedem sănătoși.

Fiind al Preosfinției Voastre fiu sufletesc și supusă slugă, *Balș Logofăt*.

'821, Octombrie 6; Chișiinău.

(*Ibid.*, pp. 167-8, n-1 CLXXX.)

ADAUS
(Scrisori nouă și lămuriri)

I.

Barnovschi Păharnicul.

(c. 1601.)

Dumnealui Bârnovschi Marele-Ceașnic vă scrie închinăciune de multă viață și sănătate prietenilor noștri buni, prea-iubiți și prea-prețuiți, dumneata parcă labe de Bistrița și dumneata, birăule tot de acolo¹.

După aceasta dau știre dumilorvoastre de rândul a nește furi și tâlhari și făcători rei, nește Sârbi ce-au fost la Mihai-Vodă mainte și s'au închinat apoi la Leși. Iară, când este acmù, ei s'au sculat de-au fugit den Țara Leșească. Dacă au trecut în țara noastră, ei au luat tot prin munte până la Câmpulung. Deci, noi, dacă am prins de veste, noi am mirosit după 'nșii. Deci, când am sosit la Câmpulung, ei intra' în munte; deci nu li-am putut strica nemică. Și au grăit oameni de'i noștri cu dânșii; decî i-au întrebă ce oameni sânt și unde mărg, și cum li este voia. Ei au zis că mărg să slujească la Jicmon¹. Deci eu vă dau știre dumilorvoastre, foarte să vă păziți de nește câni ca eștia, să nu-i credeți până nu veți vedea 'adevăr încotro mărg și cum li este tocmala. *De*

---

¹ Partea aceasta, în slavonește.

² Sigimund Báthory.

aceia dăm știre d-voastră, și să fie sănătate de la Domnul, amin.

Scriem prietenului nostru, dumnealui pârcaľabu-lui din Bistriță și d-voastră, birăul tot de acolo.

(Hirm izaki, XV, p. 779; partea cu litere negre, din slavonește.)

II.

Dima Portarul.

(c. 1601.)

Adecă eu, Dima, Portar de cetatea Sucevei, scriem multă pace și sănătate de la Dumnezeu la bun prietenul Măriei Sale Domnul nostru și al nostru, la dumnealui marele birăul de Bistriță și la toți domnii de acolo, să fiți dumile-voastre sănătoși și veseli, cu toți oamenii dumilorvoastre. Altă, dăm știre dumitale, frațele nostru mai mare, birăul de Bistriță, c'am trimis cest. neguțător den țara noastră cu bani gata, a Măriei Sale Domnul nostru, tot lei, să cumpere cuie de șindile de treaba cetății. Ce vă pohtim pre dumneata să faci dumneata pentru voia Măriei Sale Domnul nostru, să fie cumpărătura cum au fost de 'ntăiu, câte trei mii la un leu bătut, să cumpere nouăzeci de mii de cuie. Iar, când au venit al doilea rând, el le-a cumpărat mai scumpe, pentru căci Măria Sa Domnul nostru a dat tot lei bătuți, iar cine [a] venit la cuie, el a adus de alți bani: pentru aceia s'au luat mai scumpe. Iar acmù dăm știre dumnitale c'am trimis tot lei bătuți. Ce ne rugăm dumnitale să faci dumneata pentru voia Măriei Sale Domnul nostru, să se cumpere câte trei mii de cuie la un leu bătut, nouăzeci de mii. Și să faci dumneata scrisoarea dumitale la noi, cestui neguțător cum s'au cumpărat, să aibă credința dumitale la noi. Iar, pentru ce vei face dum-

neata pentru voia Măriei Sale Domnul nostru, mai mult vom avea a sluji trebile dumitale, cē vei pohti dumneata de la noi. Dăruiască milostivul Dumnezeu să fii dumneata sănătos și vesel cu toată casa dumitale, și să fii dumneata bun frate și prieten cu toată inima dumitale. Să fii dumneata sănătos.

Iacob diac *am scris din cetatea Sucevei, luna lui Junie 8.* Intru mâna dumisale birăului de Bistrița cu cinste să se dea.

(*Ibid.*, pp. 783-9, n-1 MDCX.)

III.

Boierii munteni din partidul polon¹,

(1603 și urm.)

1.

Inchinăm slujbele noastre umilite și credincioasa noastră supunere îndurătoarei bună-voințe a Măriei Sale Craiului, îndurătorul nostru Domn și binefăcător².

Măria Sa Simion-Vodă, Domnul Țerii-Românești, Domnul nostru, binevoind a trimete la Măria Voastră solii săi, cinstiți Vasile Clucerul și Voicu Vistierul, noi, supuși ai Domniei muntene, și cei de stare bisericască, și cei de stare mirenească, i-am însărcinat, după instrucția ce li-am dat, să arăte cu de-amănuntul trebile noastre Măriei Voastre, al nostru îndurător Domn și binefăcător, rugând cu umilință pe Măria Ta, ca pe un Domn creștin, să-ți fie milă de cădere noastră de astăzi, să urmezi cu îndurătoarea și

¹ V. mai sus la data de 1598.

² Regele Sigismund al Poloniei.

binevoitoarea ocrotire crăiască față de noi, credincioșii Măriei Tale supuși și slugi, cari păstrăm cu credință supunerea noastră ce am jurat odată Măriei Tale, și să nu ne înlături de supt aripile îndurătoarei Măriei Tale ocrotiri, ci să aibi grijă de noi până la capăt, ca de însiși supușii Măriei Tale. Pentru care Dumnezeu cel atotputernic te va răsplăti veșnic pe Măria Ta, pe când noi și urmașii noștri vom crede de datoria noastră să fim vrednici de ocrotirea Măriei Tale prin credința și supunerea noastră veșnică, și, cât va fi viață în trupurile noastre, ne vom ruga de Dumnezeu pentru buna sănătate și fericita Domnie a Măriei Tale. Drept ce închinăm încă odată cu stăruință și smerenie prea-umilite noastră slujbă și supunerea noastră credincioasă bunăvoinței îndurătoare a Măriei Tale. Iași, 10 ale lunii lui Februar, anul de la Hristos 1603.

Ai Măriei Tale, îndurătorul nostru Domn, credincioși supuși și umilite slugi:

Smeritul Eftimie Mitropolit al Ungrovlahiei, Dan Daniilovici Mare Logofăt, Teodosie Mare-Logofăt, Ienachi Spătar, Cristea Mare-Armaș, Andreico Comis, Tudor Sluger, Danul Postelnic, Fiera Logofăt, Oancea Vornic, Șerban Vornic, Dumbravă Stolnic, Barbul Armaș.

(Hurmuzaki, *Supl.* II°, pp. 264-5, n-1 cxxxI: din polonește.)

2.

Inchinăm cu stăruință slujbele noastre umilite îndurătoarei bunăvoinți a d-tale, îndurătorul nostru domn și binefăcător, ș. a.¹

Aducem la cunoștința d-tale, îndurătorul nostru

¹ Ioan Zamoyski, Hatman și Cancelariu polon.

domn și binefăcător, marea noastră robie, precum și a Țerii-Românești. D-ta, îndurătorul nostru domn și binefăcător, ai binevoit să dai dovezi de îndurătoarea d-tale bunăvoință pentru Măria Sa Vodă, stăpânul nostru, pentru noi, supușii Măriei Sale Craiului, și pentru țara noastră, venind cu o oaste mare a Măriei Sale Craiului Poloniei, îndurătorul nostru Domn și binefăcător. Dușmanul, care atinsese cinstea Măriei Sale Craiului, îndurătorul nostru Domn și binefăcător, a fost, spre marea slavă a Măriei Sale Craiului și a d-tale¹, gonit din țara noastră, și d-ta ai binevoit să nu cruți nici osteneală, nici muncă, nici cheltuială, ca să dai Măriei Sale lui Vodă, Domnul nostru, țara lui, și nouă tuturor moșia noastră. Dar, unii din dușmanii noștri înțelegându-se cu Basta, care acum se află încă în Țara-Ungurească, și cu învoirea comandantului de atunci al oștilor leșești, am fost siliți a ni părăsi țara, lăsând-o fără nicio ocrotire. Ce durere, îndurătoare Doamne, să vedem că altul se bucură acum de biata noastră țară, pe când noi, nenorociții, cari ni-am lăsat țara cu Măria Sa Domnul, stăpânul nostru, suferim o nemărgenită pagubă și robie, ducând o viață rătăcitoare pe pământ străin! Acum, în țara noastră, Turcul și Tatarul, de o parte, ard satele și orașele, prind șiucid oamenii, pradă bisericile, așa încât nu se mai poate cânta slavă lui Dumnezeu în lăcașul Său, și, de alta, oamenii lui Basta pun foc pe ai noștri, îi chinuiesc, îi omoară, îi taie. Ceilalți s'au împrăștiat în toate părțile, în Țara Turcească, în Moldova, în Polonia; s'au așezat în sălașuri și stau acolo de frică. Acuma un an, am scris Măriei Sale Craiului, precum și d-tale, întrebându-vă ce trebuie să facem. Măria Sa Craiul a binevoit

---

¹ Calificativele obișnuite.

să ni scrie ca să rămânem aici, în țara Moldovei, până la primirea învățăturilor sale, și până acuma le așteptăm cu Măria Sa Domnul, stăpânul nostru, rămâind lângă Măria Sa Domnul Moldovei.

Aducându-mi aminte de jurământul ce am făcut în-țaiu lui Dumnezeu, apoi Măriei Sale Craiului, și având, afară de aceasta, nădejde tare în mila Dumnezeului nostru, în bunăvoința îndurătoare a Măriei Sale Craiului și în a d-tale, sântem încredințați că Măria Sa Craiul nu va voi să ne lase fără țară, ca să nu mai rătăcim prin țeri străine și pentru ca străinii să nu rătăcă pe sama cinstei d-tale. Noi, toți locuitorii munteni și clerici și mireni, ne rugăm deci de d-ta să stărui pe lângă Măria Sa Craiul ca să dea bieteii noastre țeri și nouă dovada bunăvoinței sale crăiești, ca să nu ne împrăștiem prin țeri străine și dușmane. Nu parasi țara și pe noi toți, căci, dacă bunăvoința îndurătoare a Măriei Sale și a d-tale vrea numai, ne vom afla iarăși cu toții în țara noastră, ca odinioară.

Ni vine acum, îndurătorul nostru domn, vestea că Turcii pregătesc oaste și vreau să puie în Scaun un Turc. Gândește-te d-ta câte mănăstiri și biserici vor fi prădate și slava Domnului nu va mai putea fi cinstită în ele. Pentru numele lui Dumnezeu, domnul nostru îndurător, binevoiește a nu ne împrăștia, ci, din potrivă, scapă-ne de dușmanii noștri, chiar pentru cinstea d-tale, care trebuie să rămâie neatinsă ca mai înainte. Dumnezeu îți va ținea în samă d-tale. Apoi, îndurătorul nostru domn, te rugăm pe d-ta să binevoiești a scrie Măriei Sale Craiului ca Măria Sa să scrie Sfântului Părinte Papa arătându-i această mare pradă a țerii noastre; mănăstirile, bisericile sânt goale; slava lui Dumnezeu nu se mai cântă de frica dușmanului; multe suflete creștine cad în mâna păgânilor; Sf. Părinte Papa să fie bun a scrie Impăratu-

lui creștin spuindu-i acestea toate și rugându-l să lase în pace această țară, cum a fost și până acum; căci ce folos poate să scoată Măria Sa Impăratul din această țară, de vor strica-o Turcii și Tatarii? Și acum mulți oameni fug și vin aici la noi, și ce va fi mai târziu, când nimeni nu va îndrăzni să se întoarcă în țara sa, de frică să nu cadă iarăși în mâinile păgânilor? Ne rugăm deci încă odată, pentru numele lui Dumnezeu, noi toți, și clerici și mireni, cari sântem împrăstiați pe tot pământul, ca d-ta să binevoiești a scrie Măriei Sale Craiului ca să ni spuie ce trebuie să facem, și noi, în toată viața noastră, precum și urmașii noștri, vom tot ruga pe Dumnezeu pentru sănătatea Măriei Sale Craiului și pentru a d-tale, precum și a seminției Sale. Dacă nu avem acuma îndurătorul ajutor de la Măria Sa Craiul, nici de la d-ta, ca să ni putem câștiga înapoi țara, atunci, de vreme ce nu mai putem face altfel, d-ta o să fii bun să ne ierți că ne vom îndrepta către Turci și vom încerca a goni pe dușman din țara noastră. Căci nu putem îngădui ca acest dușman să prade până la capăt țara noastră, cum a prădat-o până acuma. Te rugăm pe d-ta să binevoiești să ni dai la această scrisoare răspunsul cât mai iute. Inchinăm cu stăruință încă odată slujbele noastre umilite bunăvoinței milostive a d-tale. Iași, 9 April, anul Domnului 1604.

Slugi smerite:

Eftimie Mitropolitul, Dan Danevici Vornicul, Ienachi Spătarul, Gheorghe Postelnicul, Iani Stolnicul, Sima egumen, Eftimie egumenul mănăstirii din Deal, Calist egumenul, Cârstea Armaș, Andreico Comis, Radu Logofăt, Simion Pitar, Oancea Vornic, Voicu Vistiernic, Șerban Vornic, Petre Stolnic, Neagoe Armaș, Hrizan Armaș, Calotă Vornic, Oprea logofăt, Onofrie egumenul mănăstirii Mislea, Oancea Vătah, Teodosie

egumenul de Sfânta Troiță, Nan Postelnicul, Gurie Postelnicul, Stanciul Armaș, Aldimir Logofăt.

(*Ibid.*, pp. 331-3, n-l CLXVI; din polonește.)

IV.

Lupu Mălaiu.

(*Moldova.*)

(1617.)

Eu Lupul Mălaiu scriu multă pace și sănătate domnilor de Bistriță. Alta, de veți avea a ști Măria Voastră de rândul veștilor den Moldova, cum este, c'au strigat la Hotin cărți, de acmù 20 de zile, să treacă Nistrul 80 de mii de Leși, 25 de mii de Litfani și deacii câteva mii de Căzaccii Niprului. Iar Turcii fac poduri mereie pre Dunăre, pre trei locuri. Deci nu știm cum va fi. Dumneavoastră veți da știre iar la noi; deci om da de știre iar la dumneavoastră, cum vom ști. Iar, de rândul celor oști de nainte, i-au bătut Moldovenii. De aiasta dăm dumnilorvoastre știre. Dăm știre de ce știm. Și să fiți dumilevoastre sănătoși mulți ani și buni dela Dumnezeu, amin.

Inchinăciune și sănătate dumnilorvoastre, eu, mai mic, Lupul Mălaiu, feciorul dumnilorvoastre, eu am a sluji dumnilorvoastre pururea; dăruiască-vă Dumnezeu pace și sănătate.

Inchinăciune și sănătate la domnii de Bistriță, la birăul de Bistriță; să se dea în mâna dumisale.

(*Ibid.*, XV, p. 370, n-l MDCCXXXIV.)

V.

Ionașco Rotompan.*(Moldova.)**(1621.)*

Milostivul Dumnezeu să dăruiască bună pace și sănătate dumitale, Andreiaș Șelar, birăul de cetatea Bistriței, și la tot Sfatul dumitale. Alta, de veți vrea să știți de sănătatea dumisale Măriei Sale lui Alexandru-Vodă, cu mila lui Dumnezeu este sănătos și cu pace la Scaunul Măriei Sale, și cu toată țara oștită depreună. Alta, alte oști până acmù, de altă parte nu au intrat în țara noastră de nicăiri: auzim de Impăratul că vine, și de Leși încă auzim că sânt oștiți în țara sa. Alta, niște Tatars de la Bugeac au mers de câteva ori la hranița leșească de au stricat. Alta, veți înțelege dumilevoastre și de oamenii dumilevoastre carii au venit aicea. Alta, ne rugăm dumilorvoastre să ni fiți dumneavoastră prieteni. Noi așijderea foarte bucuroși a fi prietenii dumilorvoastre. Alta, a fost un om, anume Gavriliță den Rotompănești și șede în Bârgăul-de-jos; ce a furat acel om niște iepe și-au fugit acolo: a fost având boi 2; ci i-am luat 2 boi gloabă. Acmù se laudă că va veni cu tâlhari de va zăberi vită de aicea. Ne rugăm să aibă certare. Alta, ne rugăm că au tâlhuit ceste mănăstiri de au luat argint mult, boieresc și mănăstiresc. Ce ne rugăm în taină, doar se va ivi la cei câni de tâlhari, să aibă certare. Și să fiți sănătoși de la Dumnezeu, amin.

Prietenul dumilorvoastre Ionașco Rotompan, Vornicul de Câmpulung.

Dumisale lui Andreiaș birăul de Bistriță, și la tot Sfatul dumisale.

(*Ibid*, XV, pp. 897-8, n-1 MDCCLXXI; partea cu litere italice, din slavonește.)

VI.

Boierii munteni din partidul lui Leon-Vodă.

(1631.)

La al nostru cinstit și prea-iubit și bun prieten și vecin de aproape, jupân Hrăj[â]lă Crăștov, *județul cetății Brașovului*. Pohtim de la milostivul Dumnezeu bună viață și sănătate să dăruiască dumitale. Să [de] veri cerca dumneata și de a noastră sănătate, har milostivului Dumnezeu până pre acum sântem sănătoși. Alta, dăm știre dumnetale, când am fost ieri, Vineri, Avgust 10 zile, venitu-ni-au cuvânt de la oamenii noștri den sus, zicând cum va să pogoare Teodosie Spătarul cu oaste pre la Târgul-Jiiului, iar, ceilalți pribegi, Matei va să pogoare pre la Rucăr cu oaste, Gorgan pre Teleajân cu alte oști. De care lucru, numai ce stăm de ne mirăm, și nu știm: acest lucru poate să fie cu știrea Măriei Sale Craiu, au nu este. Derept aceia, pohtim pre dumneata, ca pre un prieten bun și ca pre un vecin bun, că dumneata știi că am fost [în] vecinătate bună cu dumneata și săracii s'au hrănit unii cu alalți, cu vecinătate și cu bună pace, acum vedem că se amestecă un lucru ca acesta, — știi d-ta că, de va fi acestej blăstămate de țeri vre-o nevoie, și nouă, și, de va fi acesta lucru cu voia Măriei Sale lui Craiu, știm că și dumneavoastră încă nu o putea fi niciun bine... Că, fiind aicea Schimni-Ceauș¹, carele au prins Scaunul, și, dacă au

¹ Ceaușul de Scaun, la așezarea și scoate ea Domnilor.

văzut un lucru ca acesta, nu l-am mai putea ținea, nici l-am mai putea opri, ce numai decât au trimes oamenii lui la Cantemir, la Tatari și la Măria Sa Vizirul și la alți Pași, să li dea știre și să-i pornească asupra lor. Ce știm că niciun lucru bun nu va fi, ca și de alte rânduri când s'au făcut niște lucruri ca acesta. Ce pohtim pre d-ta, ca pre un bun prieten, ca pre un vecin bun carele ni ești d-ta și ni-ai fost până acum, să ni dai știre dumneata de toate lucrurile și de toate veștile ce vor fi dentr'acia, să vedem acesta lucru ce va fi, ca să putem ști de la dumneata acest răspuns, să știm de toate. Noi încă vom sluji dumitale cu dragoste. Aceasta pohtim pre dumneata, și *Dumnezeu te veselească de la Domnul*; amin. *Scris în București, August 11 zile, în anul 7139.*

Buni prieteni ai dumneatale și vecini de aproape; toți boierii țerii, mari și mici.

La al nostru cinstit și prea-iubit și bun prieten și vecin de aproape, jupân Hărăjilă Crăstov, județul de întru cinstită cetatea Brașovului, *de la Domnul să i se dea.*

(Iotga, *Studii și documente*, IV, pp. 104-5, n-1 I; partea cu litere italice, din slavonește.)

NOTE LA SCRISORI

Note la scrisori

I. Cariera lui Albul începe supt Mircea-cel-Bătrân și urmează până în zilele lui Alexandru-Vodă Aldea, care-l lasă ispravnic de Scaun în lipsa lui, și în ale lui Vlad Dracul. În scrisoarea a doua, Drăculea de care-și bate joc e Vlad Dracul. Între Dracul și Drăculea nu e tot atâta deosebire ca între Negrul și Negrea, Lupul și Lupea, căci avem și Dracea; dincoace, ca în Mamulea din Mamul, articolul intră în formarea derivației. Deci numele sânt deosebite. „Dracul” pentru Vlad nu se găsește nicăiri: vechea cronică, produsă de Ludescu, nici nu știe anume pe acesta, confundându-l cu fiul său Țepeș, al „Drăculii”.

II. Dragomir își zice al „Manii”, nu ca să se deosebească de vre-un Dragomir al Udriștii, căci tot el e și acesta, Manea fiind fiul lui Udriște cel bătrân.

IV. Negrul Vornicul e începătorul vestitului neam al Craioveștilor (boieri din Craiova, pe care o întemeie acest neam) și bunicul, prin fiică-sa Neaga, al lui Basarab-Neagoe.

VIII. „Marele Impărat” e Sutanul. Ali-Beg Mihaloglu comandă la Dunăre, cu drept ereditar.

X. Episcopia ardeleană a Vadului a întemeiat-o în părțile Bistriței Ștefan-cel-Mare.

XI. Matiaș Vistiernicul a înălțat mănăstirea Coșula și biserica din Horodniceni.

XII Mogoș Spătarul e începătorul neamului viteaz al Buzeștilor.

XIII. Vartic, boier de căpetenie al Moldovei, supt Petru Rareș, și urmașii săi; numele său întreg e Petru Vartic. A fost ispravnic la clădirea bisericii domnești din Târgu-Frumos. Petru-Vodă în a doua Domnie îl puse Hatman în locul lui Mihul, tăiat (Iorga, *Documente geografice*, din „Buletinul societății geografice” pe 1900, p. 4; *Inscripții*, II, p. 291).

XVIII. Neamul Pogan [= păgân] e vechiu și vestit în Maramurăș. Un Isac era pe același timp, adus de Mihai Viteazul poate, Vornic de gloată în Moldova. Săliștea Maramurășului era unul din cele mai însemnate centre sătești ale Ținutului.

XIX. Ureche Vornicul e Nistor, tatăl lui Grigore, cronicarul. Mărturia, cerută de Petru Șchiopul, pe care în retragerea sa din Bozen, în Tirol, îl urmăreau creditorii (v. și n-l xx), e îndreptată către acesta.

XXI. Gheorghe Hatmanul întovărășise în surgun pe Petru-Vodă, mort de curând la șcrierea scurtului răvaș, pe care-l dăm fiindcă a fost redactat în românește.

XXIV. Craiul e Sigismund Báthory, prinț al Ardealului și urmaș al regilor Ungariei, iar Ștefan-Vodă e Răzvan, care închinase Moldova celui d'întăiu, confundând-o oarecum cu posesiunile acestuia.

XXV. Scrisoarea lui Luca (Lupu) Stroici, care căpătase și indigenatul polon, e adresată lui Ioan Zamoy sky, Hatman și Cancelar al Poloniei.

XXVI. Badea din Grădiște și Iani din Coșești (Coșescul) comandau în Făgăraș ca dregători ai lui Mihai Viteazul.

XXIX. Logofătul Teodosie, din neamul Rudenilor, e acela care a scris însemnările de cronică privitoare la Mihai pe care ni le-a păstrat versiunea latină adăugită și împodobită a Silesianului Baltazar Walter.

XXXII. Udrea Hatmanul, începătorul Bălenilor, e unul din boierii cărora Mihai Viteazul li încredință cârmuirea Moldovei.

XXXV. Scrisoarea partidului creștin e adresată lui Radu Șerban însuși, pe atunci așezat ca pribeag la Viena, unde era să-și isprăvească în curând viața.

XXXVI. Compilația lui Ludescu arată lămurit, reproducând rânduri mai vechi, ce a stârnit răscoala împotriva lui Radu-Vodă care-și zicea fiul lui Ștefan Tomșa. Locul a fost reprodus în publicația mea „Din faptele strămoșilor”. V. și, la urmă, altă scrisoare românească, a partizanilor lui Leon.

XXXVIII. De la diacul Toader ni-a rămas o predică românească ținută de dânsul la înmormântarea soției lui Pătrașco Ciogolea, stăpânul său.

XLII. Dragomir Vornicul, boier mai bătrân, a stat în fruntea sfetnicilor lui Matei.

XLIII. Socol din Cornățeni a fost, în 1653, una din jertfele seimenilor răsculați. La Câmpulung el făcu un pod și supraveghè reparația străvechii mănăstiri.

LVIII. Mihai Hatmanul, fiu al lui Constantin Postelnicul Cantacuzino și al Ilinei fiica lui Radu-Vodă Șerban, a fost tăiat de Turci. Biserica din Sinaia și, în București, a Colței, între altele, i se datoresc lui.

LXII. Trebuie să fie scrisoarea lui Miron Costin, pentru că de la „Mironașco” își luau Polonii știrile din Moldova.

LXIII. Boierii aceștia, cari se îndreptau către Constantin Cantemir, viitorul Domn al Moldovei, fuseseră îndemnați de izbânda lui Ștefan-Vodă Petriceicu, întors în Domnie, asupra lui Duca-Vodă, prins de un poghiaz polon la moșia lui, Domnești, ca să între în legătură cu șeful căzăcesc Kunicki spre a lovi Bugeacul tăărăsc.

LXIV. Germanii intraseră în țară fără voia lui Constantin-Vodă Brâncoveanu. Acesta, chemând pe Talari în ajutor, căută să aibă totuși o întrevedere cu comandantul Imperialilor, la moșia sa Drăgănești. Peste câteva luni, în lupta biruitoare de la Zărnești,

Brâncoveanu era să prindă pe Heissler. Banul Mareș fusese un prieten al Cantacuzinilor împotriva carora scrie cu atâta patimă fiul său Mihai.

LXVI. Pârzu Viștierul Vlădescu, tatăl lui Șerban, fusese omorât de țacoma tiranie a lui Mihnea cel Rău.

LXIX. E Nicolae Costin, fiul lui Miron și, ca și acesta, și pe urmele acestuia, cronicar al Moldovei.

LXXI. Ilie Abaza, care se facu apoi călugarul Ilarion, era unul din boierinașii, de nobleța militară, cari trecură cu Dimitrie-Vodă Cațemir în Rusia la 1711 și se cairă apoi amar de această hotarâre.

LXXIV. Ginere al Brâncoveanului, soț al Domniței Ancuța, conte al Sfântului Imperiu Roman, lăudator interesat al lui Nicolae-Vodă Mavrocordat, Roset n'avu o soartă potrivita cu aceste mari titluri, însemnate talente și strălucite înrudiri.

LXXXII. Barbu Știrbei tatăl adoptiv al lui Știrbei-Vodă, născut ca fiu al lui Dumitrachi Bibescu făcea în Apus, la Karlsbad, o calatorie pentru sănătate.

LXXXIV. Iordachi Draghiș Vornicul ajunsese sfetnicul cel mai ascultat al noului Domn de țara din 1822, Ioan Sându Sturza, și el alcătui și un proiect de constituție, care se sfarâmă de împotrivirea consulului rusesc.

Adaus :

I. Barnovschi Păharnicul e tatăl lui Miron-Voda, Movilă, după mamă.

SCRISORI DE DOMNI

P R E F A Ț A

Ceva despre datina politică românească

Lecțiile de istorie a Românilor ținute la Vălenii-de-Munte înaintea auditoriului cursurilor de vară au înfățișat în 1911 împrejurările trecute ale vieții noastre naționale în legătură cu acea mărturie sigură, străvezie, cuprinzând mult — nu ca fapte, ci ca fel de a gândi și de a simți — în cuvinte puține care sânt scrisorile Domnilor, și anume acelea dintre ele care au un scop sau măcar un element istoric, A fost auzit astfel pe rând graiul stăpânilor cari au avut țerile noastre în seamă, de la cei mai depărtați cari au lăsat ceva scris până aproape în vremile noastre.

Scrisorile au fost, bine înțeles, numai un punct de plecare pentru multe și felurite lămuriri. Acestea nu puteau fi nouă decât în forma pe care o îmbrăcau și în amănunte pe care n'am avut prilejul să le comunic altă dată; de sigur că vor fi fost și unele puncte de vedere care se înfățișau atunci întâia oară. A le păstra în scris, așa cum ele au putut să răsară în hasardul inspirației momentane a unui curs mai mult popular, nu-mi trece prin gând.

Dar, odată strânse, traduse, explicate, scrisorile nu trebuiau, cred, să rămâie pierdute pentru acel public larg, așa de doritor de a cunoaște lucruri substanțiale, temeinice, folositoare, și căruia cărțile ce-i trebuie sânt în adevăr tocmai acelea care i se dau mai rar. Le-am cuprins deci în această publicație.

Din toate aceste scrisori se desfac idei politice, și e spre lauda noastră ca nație, e o dovadă a pătrunderii și a simțului nostru de realitate, că aceste idei

politice s'au putut păstra, peste schimbările, atât de dese, ale stăpânitorilor, adesea și de sânge deosebit, timp de peste cinci veacuri, de o jumătate de mileniu. Numai când există o conștiință publică, pe care boierii o puteau vădi prin scris și cuvânt, iar cei de jos prin gradul de credință și de ascultare față de boieri, ori prin tulburări, răscoale și războaie lăuntrice, numai atunci ideile personale și toanele unui prinț sau ale altuia au trebuit totdeauna să cedeze față de o datină atotputernică, pe care toți erau gata s'o apere, și împotriva oricui.

Această datină politică are, firește, același caracter ca și datina socială, datina culturală, cea literară și cea artistică. Într'insa ca și în toate acestea se deosebesc două elemente hotărâtoare: unul e *unirea aici a elementelor de înrâurire creștină venite din Răsărit și din Apus*, iar cellalt *potrivirea acestor elemente cu condițiile geografice și istorice ale țerii*.

După Sârbi și Bulgari noi am primit, supt toate raporturile, moștenirea Bizanțului pe care eram gata, în expansiunea noastră din a doua jumătate a veacului al XIV-lea, să-l și înlocuim. Turcii ne-au împiedecat de la aceasta. Ni-au tăiat calea, ni-au frânt aripile cuceritoare, ni-au închis granițele, ni-au luat, în vămi și drumuri, izvoarele de bogăție și de putere, ni-au împușinat sângele prin tribut și furnituri militare, neîngăduindu-ni astfel un prisos de energie care li-ar fi tulburat fără îndoială împărăteasca atotputernicie din Arhipelag la Dunăre.

Dar am păstrat toate acele forme politice, forme sociale și forme culturale care veniau, prin Imperiul bizantin din vechea Romă, și pe care adesea, în proporții mult mai mari, le luaseră de la același izvor Sultanii înșiși ai Osmanilor. Am păstrat altfel tradiția Romanilor Răsăritului.

Dar nu ne-am oprit în loc, în acea imobilitate a ideilor, în acea nestrămutare a așezămintelor și obiceiurilor, care deosebește Bizanțul. Apusul ni trimetea neconținut, în răpedea, vioaia, neconținut originala lui evoluție, gânduri pe care nu le avuseră Grecii, Asia-ticii, Sârbii, Bulgarii. Și noi nu le răspingem, ci, primindu-le, ne pătrundeam de ele.

Creștini voiam să fim, și gândul nostru era totdeauna acela de a urma o răspicată politică de orientare creștină. Niciodată n'a fost o mișcare împotriva „tiraniei păgâne“, asigurătoare însă în atâtea privinți, fără ca noi să nu tresărim de dorința libertății de acțiune alături de ceilalți frați întru Hristos. Deci creștinismul nostru n'a fost niciodată, ca acela al Răsăritenilor, mulțămît cu plecarea genunchilor, cu spunerea rugăciunilor, cu mișcarea mătâniilor și facerea exterioară a semnelor sfânt. Nu, pentru noi ideea creștină a însemnat totdeauna: răscoală, războiu, recucerire, căpătare înapoi a celor pierdute: crucea noastră a fost mai mult aceea, bătută de soare, de pe vârful steagurilor, decât crucea încunjurată de fumul tămâii în umbra altarelor.

Această tălmăcire a creștinismului, fiind energică, activă, laică, militară, e apuseană, Răsăritul preferând renunțarea, lăsarea „în plata lui Dumnezeu“ a vinovaților de robire, de apăsare, de stoarcere. Locuțiunea pe care am întrebuintat-o face parte însă din graiul poporului și ea înfățișează o pornire obișnuită a sătenilor noștri. Nici la dâșii fapta, răpede, mânioasă, nu se potrivește cu liniștea acestei filosofii supuse, și aceia cari au spus mai des „capul plecat sabia nu-l taie“, au dat mai multe capete tăiate, fiindcă n'au vrut a se pleca. Și în masele adânci s'a dat astfel neconținut o tragică luptă între cele două concepții de viață: cea resignată a Răsăritului și cea energetică a Apusului, dintre care una înțelege a stăpâni lumea de sus prin liniște desprețuitoare, iar cealaltă a o cuceri prin neastâmpăr încrezător, setos de lucruri și stări nouă, din mijlocul chiar al mișcărilor sale. Dar în clasa dominantă, în acea boierime răsărită din luptă și nimicită printr'însa, gata de certele învierșurate ale partidelor personale, atunci când nu eră cu puțință ciocnirea oștilor ce sprijiniau Domni deosebiți, concepția Apusului, ofensiva totdeauna trează, nerăbdarea în veșnică fierbere, râvnirea fără puțință de saș au biruit. Spiritul de aventură, romantismul desfrânat al unui Despot, al unui Gratiani, al unui Dimitrie Cantemir au avut credincioșii lor între fruntașii țerii din deosebitele timpuri.

Dar toți trei, și alții ca dâșii, n'au căzut numai prin întâmplări nenorocite sau prin faptul, mai decisiv, că

hotărârile lor erau greșite, că socotelile lor păcătuiau, că adevărul nu se potrivea cu visurile răsărite în mintea lor ambițioasă. Țara nu i-a sprijinit: nici țara de jos, care pornește greu pentru altceva decât nevoile ei, de mult și adânc simțite, dar nici cealaltă țară, a boierilor.

Aici vedem prețul celuilalt caracter al datinei noastre politice, poruncitoarea intervenire a necesităților locale și istorice. Da, voiam să facem politica hotărâtă a Creștinătății, și o înțelegeam ca pornire îndrăzneată asupra dușmanului care dăduse jos crucile de pe cupolele cetății împărătești, stăpâna noastră cea mai bătrână. Dar nu eram gata să sărim oricând și oricum asupra vechiului protivnic, nici să primim o legătură cu ochii închiși, supt năframa aurită a speranțelor, cu „desrobitorii“, Austriaci ori Ruși. Condiții, neplăcute, împovărătoare, zăbavnice, dar mântuitoare, au pus pe toți Domnii noștri acelor cari se îmbulziau să ne „scape de tiranie“ : Mihai Viteazul și Radu Șerban le-au pus lui Rudolf; Matei Basarab și Șerban Cantacuzino, Brâncoveanu, Constantin Cantemir și chiar fiul său Dimitrie, lui Leopold I-iu, lui Ferdinand al II-lea, lui Ioan Sobieski, lui Petru cel-Mare. „Sfioși“ și „perfizi“ am știut să rămânem totdeauna când era vorba de însăși viața noastră și de tot viitorul ce-l aveam înainte.

Astfel niciodată nu pierdeam din vedere lipsurile, suferințele acestei țeri. Noi n'am dat lumii priveliștile, strălucite, dar cu așa de triste urmări, ale unui Mohacs, ale unei Pavia, ale unei Pultava, în care Unguri, Francesi, Suedesi s'au răpezit spre o biruință înșelătoare, dincolo de perdeaua strălucită a căreia se ascundea moartea, robia, desastrul. Poate de aceia, fiind mai puțin decât atâtea popoare, și la un loc așa de plin de primejdii, ne-am și putut păstra. Cei mai mari și mai puternici Domni ai noștri n'au un singur cuvânt de provocare, de trufie, de siguranță, în mijloacele și în chemarea lor. Îi opria și umilința impusă de creștinismul răsăritean, dar și firea neamului lor, întrupată în acea tradiție care cu fiecare veac se făcea mai puternică. Ei caută ce poate fi mai nenorocit în viitor, socot forțele lor cât mai puțin și cât mai mult pe ale vrăjmașului. Și astfel nimic nu-i poate uimi, nu-i poate îmbăta de bucurie, nici amorți de durere: fiecare biruință a fost

bine pregătită, fiecare înfrângere prevăzută și ușurată prin această prevedere chiar.

Ne oprim aici. Cel d'întăiu element al datinei noastre politice face originalitatea Românilor în istoria universală, cel de-al doilea valoarea lor politică permanentă.

I.

Alexandru-Aldea.

(1435.)

De la cei d'întăiu Domni ai Țerii-Românești ori ai Moldovei n'avem scrisori. Cea mai veche urmă scrisă din partea lor e piatra de mormânt, aflătoare la biserica domnească, la „Mănăstirea“ din Câmpulung, a lui Nicolae Alexandru-Vodă, fiul lui Basarab întemeietorul: ea poartă data de 16 Novembre 1364 („În luna lui Noiembrie 16 a răposat marele și de-sine-statătorul Domn Io Nicolae Alexandru-Voevod, fiul marelui Basarab Voevod, în anul 6873 — de la Facerea Lumii —, indicția 3; veșnica lui pomenire“).

De la privilegiul latin al lui Vladislav, fiul lui Nicolae Alexandru, datat 20 Ianuar 1368, începe un șir întreg de privilegii de yamă pentru negustorii din Ardeal și Polonia, precum și de scrisori privitoare la asemenea chestiuni. Nu găsim însă niciuna cu caracter politic, oglindind o concepție de Stat, până la Alexandru-Aldea.

Ca bojer, Aldea, numit apoi Alexandru, ca Domn, după Alexandru-cel-Bun al Moldovei, care-l ajutase împotriva concurentului — și fratelui său după tată — Vlad Dracul, Alexandru, care iea Domnia la 1431 și o ține până la 1435 numai, când se stinge de moarte bună, avea înaintea sa *primejdia turcească*. O avuse și Vladislav, care fusese oprit prin năvălirea și întinderea Osmanlăilor de a înlocui peste Dunăre Statele în decădere ale Bulgarilor și Sârbilor printr'o stăpânire românească. Astfel *supt et se oprește expansiunea noastră spre Miazăzi*, Mircea-cel-Bătrân (în opunere cu Mircea-cel-Tânăr, Ciobanul, din întâia jumătate a veacului al XVI-lea) *trebuie să apere Dunărea de dânșii*. Biruitor la

Rovine, e silit a trece în Ardeal, și de câteva luni de zile Domnul cel mai puternic e Vlad, pus de Sultan. Dan, fiul lui Dan I-ii și nepotul de frate al lui Mircea, prin luptele lui la Dunăre servește interesele regelui Ungariei și Împărat Sigismund, asigurându-i *un întâiu front de apărare*.

Venind după el, Alexandru-Aldea e silit a trăi în apele moarte ale vasalității turcești. Sultanul merge mai departe față de dânsul. Îi cere contingentul militar împotriva Ardealului, pe care-l și atacaseră, de mai multe ori, achingiile lui prădători. Astfel el, împărțit între iubirea lui firească pentru creștini și frica de stăpânul cel atotputernic, scrie aceste rânduri în 1435, lăsând a se oglindi în ele conștiința lui chinuită.

Ediție: I. Bogdan, *Documente și regeste privitoare la relațiile Țării-Românești cu Brașovul și Ungaria în secolul XV și XVI*, București, Socec, 1902. p. 32 și urm., no. XXXVIII; *Documente privitoare la relațiile Țării-Românești cu Brașovul și cu Țara Ungurească în secolul XV și XVI*; București, Carol Göbl. 1 (1413-1508), p. 49 și urm. (cu textul slavon).

Cf. cele, din urmă lămuriri în Iorga, *Geschichte des osmanischen Reiches*, I, Gotha, 1908, p. 414.

Către nandorșpanul și către Ștefan Rozgonyi, șpan de Timișoara.

De la Voevodul muntean, Domnul feciorul lui Mircea, de la Aldea Voevod către nandorșpan¹ și către Ștefan Rozgonyi, șpan de Timișoara², multă închinăciune d-voastră. De multe ori v'am dat veste că Turcii cu adevărat vin în Ardeal și să știți că au și venit cu adevărat; și de multe ori v'am sfătuit să trimeteți oaste, și cu dâșii pe Chesarul Ceałapi³. Și să știți că sânt

¹ Șpanul (contele) cel mare, Palatinul.

² Căpitan de margene, împotriva Turcilor, al Ungariei.

³ David Celebi, pretendent turc. Tatăl său, Murad Orbul (orbit pentru că umbla după tron), era un pretins fiu al Sultanului Mohammed I-ii. Trăiau în Ungaria din mila lui Sigismund. Din visurile lor de mărire nu s'a ales nimic. — Celeabi, Celebi = nobil, gentilom.

în oaste 70.000 și 4.000, și să știți că nu sânt voinici de ispravă, toți sânt băieți tineri și toți sânt copii și femei; nu e cine să apuce armele; nici jumătate nu sânt buni voinici. Știți d-voastră cum m'am dus la Murad, la Țar¹, și cum am făcut jurământ cu el și cum am grăit cu el; toate vi le-am dat de știre d-voastră, cu teamă. Ce-am făcut, anu făcut, și am mers la el; toate acestea cu frică le-am făcut, căci țara mi-au luat-o și au fost încéput să mă apuce de cap, și li-am dat copii boierești acolo. Și asta s'o știți d-voastră: Turcii mi-au risipit toată țara, după ce cu credință și cu jurământ s'au fost legat, și credința au fost primit-o. Și să știți d-voastră că va veni acea oaste în Ardeal și că eu voiu fi cu ei; iar, dacă eu cu dânșii nu voiu veni, eu pe Albul împreună cu dânșii îl voiu trimete. Și, pe Dumnezeuul meu și pe credința mea, când oastea voastră va veni, în acel ceas eu mă voiu da la o parte de oastea lor. De multe ori Turcii m'au înșelat, acuma vreau și eu tot așa să li fac; zău că din ei nici sămânță n'o să rămâie! Ceia ce am jurat dumisale Craiului și d-voastră, celorlalți oameni de neam, acel jurământ, acea credință să mă bată, dacă voiu face altfel și dacă voiu uita pânea crăiască și sarea, și dacă vă voiu pune gând rău celorlalți nemeși ai țerii voastre; mă jur, pe ocină și credință și pe capul mieu, că altfel nu voiu face decât cum v'am scris în carte. Și fie așa-ți grăiesc: dacă poți cât mai răpede pe Țarul Cealapî să-l trimeți cu oaste, trimete-l, că eu singur voiu face să meargă jumătate din acea oaste la Cealapî. Și voiu face așa să dea pe însuși Domnul Rumeliei² și pe Domnul Hamza³, îndată ce va veni Cea

---

¹ În 1432.

² Beglerbegul (begul begilor) și Sofia.

³ Cel de Asia.

lapî. Şi de aceia am zăbovit : din Moldova am cerut ajutor¹; până acum ce gând .port dumisale Craiului, acelaşi şi Domnului moldovenesc. Ştiu că şi Cealapî are oaste mare şi că pe încetul va veni la el; ci să-mi trimeată Cealapî omul lui; aceasta în grabă; eu o să-l învăţ cum să vie cu oastea. Ştiu că va ajuta Dumnezeu creştinilor până va veni cu oastea Cealapî. Şi această carte s'a scris în Buzău.

Şi Dumnezeu să-ţi înmulţească anii şi zilele.

II.

Vlad Dracul.

(1445.)

După moartea lui Alexandru Aldea, Vlad Dracul rămâne singur stăpânitor. Dovedeşte energie şi isteţime. Nu-şi alege prietenii decât după nevoia din fiecare clipă. În fundul sufletului său e însă tot prietenul creştinilor: dacă în lupta de la Varna a fugit, era de sigur mai bine decât să se fi îndărătnicit să piară după ce Ungurii şi Polonii regelui Vladislav şi ai lui Ioan Hunyadi (Iancu-Vodă „Sibiianul“, fiul lui Voicu din Inidora Ardealului; apoi şi guvernator al Ardealului) o pierduseră.

Alexandru-Aldea trimesese, neavând fii, feciori de boieri la Poartă ca ostateci. Vlad dădu pe amândoi fiii săi, unul după altul pe Vlad (Țepeş), care învăţă acolo cruzimea, şi pe Radu (cel Frumos), care se alese cu depravarea². Ca şi Aldea, şi el făcu drumul de închinare la Poartă. Încă de la Mircea, Domnii munteni dădeau birul, haraciul.

De la 1442 până la 1446, când îl ucise ca trădător, pe el şi pe fiul său Mircea, printr'o răpede năvălire de iarnă, Hunyadi, Vlad fu însă aliatul creştinilor. După înfrângerea creştinilor la Varna, corăbiile burgunde şi

¹ Unde-i bătuse rău pe Turci în Iunie 1432.

² De aceia în Bogdan, ediţia textelor slavone, pp. 78-9, nb. LIV, se vorbeşte de „copilaşii pe carl i-a lăsat (i-a pus în prîmejdie) să fie măcelăriţi“, pentru a sluji pe creştini.

papale, care trebuiau să ajute atacul, intrară pe Dunăre, și ostașii de pe ele se uniră cu ai lui Vlad pentru a nimici cetățile de pe malul drept ale Turcilor. Giurgiul, unde stătuse adesea Mircea-cel-Bătrân, care-l și întărise, fu luat înapoi. Atunci, 1445, scrie Vlad această scrisoare cerând mijloace pentru a-și apăra cucerirea. Se spune anume în cronica franceză a lui Wavrin, după povestirile șefului expediției, că Giurgiul, apărat bine de fiul vestitului Turacan-beg, n'a putut fi luat decât dându-i-se foc.

Ediție: Bogdan¹, p. 54, no. LI; Bogdan², p. 80, no. LV.

Io Vlad, Voevod și Domn, scrie Domnia Mea prietenilor Domniei Mele pârgarilor din Brașov și vă rugăm ca pe ai miei buni prieteni, pentru că ni-a dat Dumnezeu și norocul creștinilor acea cetate, care li-a fost păgânilor în mâni, pentru că ce au fost întărituri în ea, au ars toate, și de iznoavă o întărim. Vă rugăm să ne ajutați cu arcuri și cu săgeți și cu puști și să ni dați silitră, ca să facem praf, să-l punem în cetate, căci este țaria și a voastră, și a noastră, și a toți creștinii. Așișdere, ce vă va spune sluga Domniei Mele Dragomir, să-i dați credință, că sânt vorbele Domniei Mele. Și Dumnezeu să vă dea bucurie.

Prietenilor Domniei Mele pârgarilor din Brașov.

III.

Vladislav.

(1448.)

Domnul care rămase în Scaunul muntean după peirea lui Vlad și a fiului său mai mare, singurul aflător în țară, fu un fiu al lui Dan al II-lea, Vladislav. Fricos, plecat înaintea Turcilor, nu îndrăzni să iea parte la ma-

¹ Crtea din 1902.

² Cartea cu texte slavone.

rea expediție de răsbunare, din 1448, a lui Hunyadi, ba nici să ajute Ardealul în acest timp, ci, oportunist mișel, așteptă în Târgoviște hotărârea luptei celei mari, care nu fu în folosul creștinilor. În tot ce avem de la dânsul nu se vede măcar părerea de rău că el, creștin, urmând și datina tuturor înaintașilor săi, tradiția politică a țerii, nu poate ajuta creștinilor.

Mai târziu dușmănia cu Hunyadi se înviesună prin luarea feudelor muntene din Ardeal, Făgărașul și Amlașul, pe care Vlad Dracul le avuse, de către „gubernator“. Se ajunsese, după o trecătoare pace, și la năvăliri în Ardeal. Cetatea Făgărașului, ținută încă de Unguri, fu asediată; bunurile Huniazilor și cele, vecine, ale Sașilor arseră.

E ușor de înțeles deci pentru ce, încă în primăvara anului 1456, înainte de-a alerga să apere Belgradul, Hunyadi trimise împotriva-i pe Vlad Țepeș, care-l bătut și ucise.

Supt Vladislav, pacea ungaro-turcă din 1452 hotărâ că Țara-Românească, care „se ține“ de Împărăția osmană, cu tribut, are și datorii față de Unguri, „cu ascultare, supunere, îndatorire și cu alte slujbe“.

Vă dăm de știre că dumnealui Nicolae din Ocna Sibiiului¹ ni scrie să facem bunătate a veni la dânsul până ce Măria Sa Ioan Gubernatorul Crăiului ungurești, se va întoarce din război. Noi de aceia nu putem s'o facem, pentru că Marțea trecută [29 Octomvrie] fratele naipului² din Nicopol a venit la noi și a spus cu cea mai mare siguranță cum că Murad, Domnul Turcilor, trei zile de-a rândul fără contenire a avut luptă împotriva a chiar dumisale Ioan Gubernatorul și în ziua cea din urmă l-a închis între carăle taberei, iar Împăratul însuși pe jos s'a coborât între Ieniceri și pe toți cei ce erau afară și înuntru carelor taberei i-au lovit și i-au ucis. Dacă am veni acum la dânsul, Turcii îndată și pe

¹ Vizakna pentru Unguri.

² Dregător turcesc civil.

noi și pe voi ar putea să ne nimicească. Deci vă rugăm, stând în pace, să aveți răbdare până vom vedea urmările dumisale lui Ioan însuși. E îndoială despre viața lui chiar. Dacă însă va ieși slobod din războiu, ne vom întâlni cu el și vom face pace bună. Inșă, dacă acum ni veți fi protivnici, de se va face ceva, să fie în paguba sufletelor noastre și de primejdie înaintea lui Dumnezeu să răspundeți. Dat în Târgoviște, în ajunul zilei Tuturor Sfinților [31 Octomvre], anul Domnului [14]48.

Vlad, Voevodul muntean, fratele vostru în toate.

Dumnealor județului și juraților din Brașov, frați și prieteni prea-iubiți.

IV.

Vlad Țepeș.

(1456.)

În anul așezării sale în Scaun chiar, 1456, noul Domn muntean, Vlad Țepeș, adresă către vecinii săi Brașovenii o scrisoare, care merită a fi înfățișată. În ea se vede, nu frica lui de Turci, căci frică n'a avut vre-odată, dar credința lui că nu e vremea încă să se ridice asupra lor, că ei sânt mai tari decât dânsul și pot face orice vor cu țara și persoana lui. Tonul în care cere ajutorul, afirmarea faptului că în Țara-Românească toți creștinii au de apărat neatârnamea și siguranța lor, nu e numai o prevestire a ceea ce trebuia să facă în curând acest strașnic om, ci încă o manifestare a tradiției politice.

Ediție : Hurmuzaki, XV, la această dată.

Dumneavoastră, fraților, prietenilor și vecinilor noștri cu adevărat iubiți. Prin aceasta vă dăm știre, cum v'am dat știre și mai înainte, că acum a venit la noi solul Turcilor: să vă între bine în minte și să păstrați cu tărie ce ne-am învoit mai înainte pentru frăție și

pace bună: ce am zis atunci, acum și totdeauna cu tragere de inimă a noastră și bunăvoință vom ținea statornic. Așa precum ne ostenim și lucrăm pentru ale noastre, așa, și mai mult, voim să ne ostenim și să lucrăm pentru ale voastre. Iată acum a venit vremea și ceasul pe care d'inainte vi le-am spus: sarcini mari, aproape cu neputință de purtat, vreau să le puie Turcii pe umerii noștri și să ne îngreuiе. Nu pentru noi sau pentru ai noștri pun greutatea așa de mari, ci pentru voi și ai voștri vreau Turcii aceia să facă și să ne silească. Pentru că, în ce privește ale noastre, zău că ușor am putea face pace și bună liniște, dar pentru voi și ai voștri pacea cu acei Turci nu putem s'o facem, că ei caută cale să iasă și să prade la voi prin țara noastră; și afară de aceasta ne mai silesc în multe cele a lucra împotriva credinței catolice și împotriva noastră. Însă voința noastră desăvârșită este a nu face nimic rău împotriva voastră, ci nu voim a ne despărți de voi nicio dată, voind, cum am spus și v'am jurat, să fiu frate credincios și prieten al vostru, De aceia am oprit aici pe solul turcesc până voi da de știre. Și să vă gândiți că, atunci când un om ori Domn e puternic și tare, atunci poate face pacea cum vrea; dar, când e fără putere, unul mai tare va veni asupra lui și va face cu dânsul ce va voi. De aceia cu aceasta vă cerem de la fiecare din voi, cu dragoste, ca, la vederea acestora, îndată, pentru folosul nostru și al vostru, fără zăbavă să ni trimiteți ajutor 200 ori 100 ori 50 de oameni aleși până Dumineca viitoare. Când vor vedea Turcii putere de la Unguri, vor fi mai moi, și li vom spune că vin și mai mulți. Așa că vom putea rândui după cuviință lucrurile noastre și ale voastre până ce vom fi avut porunci de la dumnealui Craiul. Cum v'am zis mai sus, pentru binele, apărarea și folosul alor voștri și alor noștri cât puteți mai iute grăbiți, că, martur mi-e Dum-

nezeu, ne gândim mai mult la binele și statornicia voastră decât la ale noastre. Și voi gândiți-vă bine ce ni poate cădea nouă și alor noștri spre cinste și folos, că poate sânt unii cari se gândesc rău asupra-ni și lucrează nedrept¹. Unora ca acelora dușmani să li fiți, cum li sântem noi dușmanilor noștri; să li faceți cum facem noi acum pentru voi. Târgoviște, Vineri după Sântă-Măria Mică [10 Septevre], anul Domnului 1456.

Vlad-Vodă al Țerii-Românești,
și herțec de Făgăraș, fratele și
prietenul vostru întru toate.

V.

(1462.)

După câțva timp de stăpânire liniștită, din mila regelui Ungariei, dar răzimată pe puterea istețimii și vitejiei sale, Vlad Țepeș intră în luptă cu Ungurii, supt urmașii, slabi sau încă nedeprinși cu greutatea Cărmuirii, ai lui Hunyadi bătrânul, mort puține zile după ce silise pe marele Sultan Mohamed al II-lea, cuceritorul Constantinopolului, a despresura Belgradul. Dorința de a-și căpăta feudele ardelene îl îndemna la războiu cu creștinii din vecinătate, ca și furia împotriva Sașilor cari ocrotiau pribegii și li îngăduiau să năvălească, dându-li chiar și ajutoare. Atunci a făcut el acele prădăciuni cumplite și ucideri în părțile Brașovului și Sibiiului, pe care povestirile săsești le-au crescut cu toată exagerarea patimei și fricii, și care au dat lui Vlad-Vodă chipul de groază supt care a rămas apoi cunoscut.

Numai în 1461 el își schimbă purtarea. Se întoarce la politica tradițională care fusese și a tatălui său. La porunca de a da birul rămas în urmă pe trei ani, cinczeci de copii pentru ceata aleasă a lenicerilor și cinczeci de cai, precum și de a hotărnicii în paguba sa raiaua

* ¹ E vorba de pribegi, mai ales Dan, fiul lui Dan al II-lea, care fu prins de Țepeș și ucis, cu o deosebită cruzime.

Giurgiului, luat de Turci poate încă pe vremea lui Vlad Dracul, el răspunde prin viclenia care-i dă, pentru moarte, pe Hamza beiu de Nicopol și prin nemiloasa pradă în Bulgaria, unde pierde, în setea lui de răzbu-nare, peste 20.000 de suflete.

Scrisoarea ce urmează dă această veste. Vlad, gata să se însoare cu o rudă a noului rege Matiaș, fiul lui Ioan Hunyadi, cere ajutorul vecinului. Nu o face însă cu umilință, ci hotărît, cu termene precise. Și el arată că nu e vorba de dânsul și de țara lui numai — întâia-i grijă —, ci și de Ungaria însăși, înaintea căreia, ca strajă gata a fi jertfită, stăm noi.

Pe acest războiu era să-l piardă, trebuind să fugă fără o adevărată luptă și nu se putu întoarce cu ajutorul Craiului Matiaș, care găsi scrisorile lui de trădare către Turci și alți dușmani, le crezu adevărate și hotărâtoare și se întoarce înapoi. Scurta-i stăpânire-dăruită la sfârșitul anului 1476 de Ștefan-cel-Mare se mântui prin căderea strașnicului viteaz într'o cursă întinsă de dușmanii vechi și neîmpăcați.

Ediție: Scrisoarea latină, alcătuită după dictarea lui Tepeș, am-găs-t-o între copile, păstrate în Biblioteca Regală Publică din München, ale contemporanului Hermann Schedel, și s'a publicat în Bogdan, *Vlad Tepeș și narațiunile germane și rusești asupra lui*, București, 1896, p. 78 și urm.

Prea-înălțate Doamne, milostiv nouă. În alte scrisori ți-am fost scris Măriei Tale cum Turcii, dușmanii cei preă-cruzi ai Crucii lui Hristos, trimeseră la noi soliș lor cei mari ca să nu mai ținem pacea și legătura făcută și întocmită între Măria Ta și noi și să nu mai serbăm nunta, ci să ne alipim numai de dânsii și să mergem la Poarta Împăratului aceluia al Turcilor, adecă la Curtea lui, iar, dacă nu ne vom lăsa de pacea și de legătura și de nunta Măriei Tale, nici Turcii nu vor ținea pacea cu noi. Mai trimeseseră și pe un sfetnic de frunte al Împăratului turcesc, anume Hamza-beg de Nicopol, ca să hotărască granița la Dunăre, pentru ca, dacă acel Hamza-beg ar putea să ne aducă

în vre-un chip, cu şiretenii, ori pe credinţă, ori cu alt meşteşug, la Poartă, bine, iar, de unde nu, să caute a ne prinde şi a ne duce prins. Dar, cu îndurarea lui Dumnezeu, pe când mergeam spre hotarul acela, am aflat despre şiretenia şi vicleşugul lor, şi noi am fost aceia cari am pus mâna pe acel Hamza-beg, în Ţinutul şi în Ţara Turcească, supt o cetate ce i se zice Giurgiul: deschizând Turcii cetatea la strigătele oamenilor noştri, cu gândul ca să între numai ai lor, ai noştri, amestecându-se cu dânşii, au intrat, şi au dobândit cetatea. Pe care am şi ars-o îndată. Şi am ucis oamenii şi femeile, mari şi mici, cari locuiau de la Obluciţa şi Novosele, unde se varsă Dunărea în Mare, până la Rahova, care se afla chiar lângă Chilia, din jos, şi până la locurile Samovit şi Ghighen (Ghighiul bulgăresc), în număr de 23.884 de Turci şi de Bulgari, fără de cei ce au ars prin case sau ale căror capete n'au fost înfăţişate dregătorilor noştri. Măria Ta să ştii că deocamdată acestea le-am săvârşit în paguba lor, a celor cari ne tot îndemnau cu stăruinţile lor să lasăm pe creştini şi să ne dăm de partea lor. Deci să ştii, Măria Ta, că am călcat pacea cu dânşii, nu pentru vre-un folos al nostru, ci pentru cinstea Măriei Tale şi a Sfintei Coroane a Măriei Tale şi pentru păstrarea Creştinătăţii întregi şi pentru întărirea legii catolice. Ceia ce văzând ei că am făcut, şi-au părăsit gâlcevurile şi certurile pe care le aveau până acum în orice parte, şi de spre ţara şi Coroana cea sfântă a Măriei Tale şi de spre toate celelalte părţi, şi şi-au aruncat toată turbarea asupra-ni. Cum se va deschide vremea, adecă primăvara, au de gând să vie duşmăneşte, cu toată puterea lor. Însă vaduri n'au, căci şi vadurile lor la Dunăre, afară de Vidin, am pus să le ardă, să le nimicască şi să le facă pustii. Pentru că pe la vadul Vidinului nu prea pot să ni strice, ci ei ar voi să-şi

aducă vasele de la Țarigrad și Galipole, pe Marea, în Dunăre. Deci Măria Ta, milostive doamne, dacă voia Măriei Tale este să ai luptă cu dânșii, atunci strânge-ți toată țara și tot poporul de oaste, și călării și cei de pe jos, adu-i în această Țară-Românească a noastră și binevoiește să te bați aice cu dânșii. Iar, dacă nu vrei să vii Măria Ta însuși, atunci fii bun de-ți trimete oastea întreagă în părțile ardelene ale Măriei Tale, încă de la Sf. Gheorghe. Dacă Măria Ta nu vrei să-ți dai însă toată oastea, atunci dă numai cât ți-e voia, măcar Ardealul și Secuimea. Ci, dacă Măria Ta voiești să dai vre-un ajutor, atunci Măria Ta să fii bun a nu ne zăbovi, ci să ni spui cu adevărat gândul Măriei Tale. Pe omul nostru, care aduce scrisoarea, de data aceasta să nu-l întârzii, mă rog, Măria Ta, ci să mi-l trimeți îndărăt, îndată și iute. Pentru că nici cu un chip nu voim să lăsăm în drum ce am început, ci să ducem lucrul la capăt. Căci, dacă Dumnezeu cel atotputernic va asculta rugăciunile și dorințele creștinilor și-și va apleca auzul cu bunăvoință spre rugăciunile sărmanilor săi și ni va da astfel de biruință împotriva păgânilor, dușmani ai Crucii lui Hristos, va fi cea mai mare cinste și folos și ajutor sufletesc pentru Măria Ta și Sfânta Coroană a Măriei Tale și pentru toată Creștinătatea cea adevărată. De oare ce nu voim să fugim înaintea sălbătăciei lor, ci să avem, în orice chip, luptă cu dânșii. Iar, dacă vom ajunge, ferească Dumnezeu, la un capăt rău, și va peri țerișoara noastră această, nici Măria Ta nu vei avea folos și înlesnire de așa ceva, pentru că vai fi spre paguba Creștinătății întregi. De alminterea, să crezi ce-ți va spune acest om al nostru, Rađul Farmă, ca și cum am grăi noi de față cu Măria Ta. Din cetatea Giurgiului (?), 11 Februar 1462.

Catastif în câte locuri câți oameni, bărbați și femei.

data aceasta au fost uciși, Turci și Bulgari, în Țara Turcească de dumnealui Vlad al Țerii-Românești.

Întăiu în locurile ce se zic Oblucița și Novoselo au fost uciși 1.350, ș. a.; și în Dârstor și în Cartal și în Dridopotrom (?) 6.840; așijderea în Orșova au fost uciși 343, în Vectrem (?) au fost uciși 840; în Turtucaia au fost uciși 630; așijderea la Marotin au fost uciși 210; la Giurgiu de amândouă părțile au fost uciși 6.414, și cetatea de peste Dunăre a fost cucerită și luată. Domnul cetății, adecă subașa, a fost omorât, și Hamza-beg acolo a fost prins; și subașa de Nicopol, fiul lui Firuz-beg, și el a fost prins, și i-au tăiat capul; și câți Turci erau, ce se țineau de Nicopol, toți cei mai de frunte au perit cu el. Așijderea la Turnu și la Batin și la Novigrad au fost uciși 384, la Siștov și în două târguri ce se țin de el au fost uciși 410; așijderea vadul de la Nicopol a fost ars cu totul și nimicit; așijderea și Samovitul; și la Ghighen au fost uciși 1.138; în târgul Rahovei au fost uciși 1460; acolo așijderea și vadul a ars cu totul; și a fost pus căpitan, de Domnul Vlad, Neagoe la Rahova. Așijderea în locurile de mai sus unde au fost vaduri, care au fost arse și nimicite, oamenii, bărbați și femei, și tineri, și copiii cei mici, împreună cu pruncii, de o potrivă au fost uciși, și tot locul acela a rămas nimicit. Iar cele de mai sus sânt numai numele morților ale căror capete și semne au fost aduse dregătorilor noștri așezați în toate părțile; cei cari altfel n'au fost arătați, ori au ars prin case, al acelora număr nu-l știm, că au perit foarte mulți, ș. a.

VI.

Ștefan-cel-Mare.

(1475.)

Din nenorocire n'avem aproape de loc scrisori politice de la Ștefan-cel-Mare. Cu atât e mai prețioasă

această circulară a lui, scurtă și energică, de un laco-
nism antic, după lupta de la Podul-Înalt.

Ediții: în traducere latină, Macușev, *Monuments historiques des Slaves méridionaux et de leurs voisins, tirés des archives et des bibliothèques publiques d'Italie*, II, Beigrad, 1882 (*Glasnicul sârbesc*, seria a 2-a, XIV-XV), pp. 131-3; *Acta externa* din „*Monumenta Hungariae Historica*“, V, pp. 301-2; *Columna lui Traian*, 1876, pp. 420-2; în traducere italiană, Iorga, *Acte și fragmente cu privire la istoria Românilor*, III, București 1897, pp. 91-2; o versiune latină întrebuițată, *ibid.*, p. 92.

Prea-străluciților, prea-marilor și nobililor Domni în toată Creștinătatea, unde se va arăta ori auzi această scrisoare. Io Ștefan-Vodă, din mila lui Dumnezeu Domn al țerii Moldovei, plecata noastră închinăciune și bunăvoință. Dumneavoastră știți bine cum prea-crudul și necredinciosul Împărat turcesc de multă vreme este un stricător al Creștinătății și zi de zi se gândește cum ar putea supune și nimici toată Creștinătatea. Deci îți fac știut Domniei tale că de Bobotează acum în urma a trimes Împăratul turcesc oaste nespuse de mare a Turcilor, 120.000 de oameni la număr, și cu aceia avea ca fruntași pe cei mai aproape, mai mari și mai iubiți oameni ai lui: pe Soliman, Pașă și beglerbeg, cu toată Curtea aceluia Împărat și cu toți spahii din Rumelia, și cu Domnul din Țara-Românească, cu toată puterea lui. Și Isa-beg, Ali-beg, Schender-beg, Daud-beg, Iosub-beg, begul de Vuitrn..., begul din Sofia, Piri-beg, Iunus, Isac-Pașa și toți hânsarii lor, cari toți sânt atotputernici și au fost Voevozi acelei oștiri. Când am văzut noi așa o oaste mare, ne-am ridicat vitejește, cu trupul nostru și cu armele noastre, și li-am stat împotriva, și, cu ajutorul lui Dumnezeu celui atotputernic, am învins strașnic pe acei dușmani ai noștri și ai Creștinătății întregi, și i-am sfărâmat, i-am călcat în picioare... Suceava, Ianuarie 25.

VII.

(1478¹.)

Doi ani după lupta de la Valea-Albă, în care-i peri boierimea, tânără și bătrână, el însuși scăpând în adâncul pădurilor ocrotitoare, Ștefan trimese la Veneția un sol, ca să arăte suferințele de până atunci și nevoile situației sale. E aceeași teorie ca și în cele de mai înainte: grijă de țară, simț de datorie pentru Creștinătate, dispoziție bucuroasă de a se jertfi pentru dânsa, ținerea cu sfințenie a tratatelor și jurămintelor, dar indignare adâncă împotriva principilor creștini din vecinătate cari nu-și înțeleg interesul, cari se gâlcesc între ei la ceasul celei mai mari primejdii, cari-l lasă singur înaintea dușmanului tuturor, cari, în sfârșit, se bucură de nenorocirea ce l-a atins, crezând că-l vor umili măcar.

Dar se adaugă ceva care lipsește înaintașilor și contemporanilor săi: șocoteala cuminte a împrejurărilor, armonioasa clădire a unui edificiu politic în care trăim până astăzi, dezvoltând firește neatârarea noastră din autonomia noastră desăvârșită, din libertatea noastră religioasă absolută. Și în sfârșit acel simț creștin care face ca niciodată biruința să nu nască trufia, nici înfrângerea să nu se coboare până la desnădejde, toate fiind în voia Domnului care ține samă însă de orice silință ce omul face către bine.

Ediție: Hurmuzaki, VIII, la această dată; I. Bogdan, *Documentele lui Ștefan-cel-Mare*, adaus latin.

Aceste lucruri le-a spus din gură Ioan Țamblac sol și unchiu al dumisale lui Ștefan-Vodă, din partea lui.

Tot ce s'a întâmplat din pricina Turcilor în Domnia lui, va fi aflat Înălțimea Sa (dogele) de mult. Dar cu adevărat ceia ce s'a întâmplat n'ar fi fost dacă ar fi aflat că prinții creștini și vecinii săi nu s'ar fi purtat cu el așa cum s'au purtat; dar ei au călcat jurămintele

---

¹ 8 Maiu.

lor și învoielile ce le aveau cu ei, l-au înșelat, și a pățit câte a pățit. Învoielile și jurămintele ce erau între ei cuprindeau că toți trebuiau să se gătească și să ajute acel loc și acea Domnie împotriva căreia ar merge Turcul. Și deci, în nădejdea lor, a urmat împotriva mea ce am spus. Pentru că, de n'ar fi fost așa, din două lucruri aș fi făcut una: Ori m'aș fi împotrivit dușmanului la vad și nu l-aș fi lăsat să treacă, ori, de mi-ar fi fost aceasta cu neputință, aș fi căutat să scap pe oamenii din țara mea, și n'ar fi suferit atâta pagubă. Dar ei m'au lăsat singur, și a urmat cum zic mai sus. Și, dacă dușmanul ar fi fost singur, n'ar fi fost atât de rău, dar a făcut să vie Țara-Românească de o parte și Tatarii de alta, și el însuși cu toată puterea lui, și m'au încunjurat de trei părți, și m'au găsit singur, cu toată oastea mea turburată pentru mântuirea celor de acasă¹. Și gândește-te Înăițimea Ta câtă gloată aveam asupra-mi, împotriva mea atâtea puteri. Eu, cu Curtea mea, am făcut ce mi-a fost cu puțință, și s'a întâmplat ca mai sus, — care lucru socot că a fost voința lui Dumnezeu, ca să mă pedepsească pe mine, păcătosul; și lăudat să fie numele lui!

Iar, după ce a plecat dușmanul, cu adevărat am rămas părăsit de orice ajutor de la creștini, pentru că, nu numai că nu m'au sprijinit, dar poate că unii au avut plăcere pentru paguba făcută mie și țerii mele de Necredincioși. Și în această vreme a venit la mine secretarul Înălțimii Tale și mi-a spus ce i s'a poruncit, și mi-a făgăduit multe lucruri din partea Înălțimii Tale prea-creștine, care ești plină de bunăvoință și de grijă pentru binele creștinilor și nimicirea vrăjmașului. Care lucru m'a mângâiat și mi-a dat mare nădejde, și am ră-

---

¹ La 1476 Tatarii năvăliseră asupra Moldovei. Țeranii au plecat să-și apere și mântuie pe ai lor.

mas aproape odihnit. Pentru că mi-a spus că, din banii trimeși în Țara Ungurească și din alții, voi avea ajutor și orice fel de ocrotire.

Și de aceia m'am grăbit să izgonesc pe Basarab ca Voevod al Țerii-Românești și să pun alt Domn creștin, adevă pe Drăculea, ca să ne înțelegem împreună. Și am îndemnat la aceasta și pe Măria Sa Craiul Unguresc, ca să poarte grijă din partea lui ca Vlad Drăculea să se facă Domn, și, încredințându-l în sfârșit, a frimes să-mi spuie că eu să-mi strâng oastea și să merg să pun pe acel Domn în Țara-Românească. Și așa am făcut îndată, și am mers eu de o parte și căpitanul Craiului de alta, și ne-am unit, și am pus în Domnie pe acel Drăculea. Și, făcând aceasta, el mi-a cerut să-i lăsăm oamenii noștri pentru paza lui, căci în Munteni nu se încredea prea mult. Și eu i-am lăsat 200 de oameni de la Poarta mea. Și după aceasta ne-am despărțit, și îndată s'a întors acel necredincios Basarab, și l-a găsit singur, și l-a ucis, și cu el au perit toți ai miei afară de zece.

Care lucru l-am aflat fără zăbavă, și, găsindu-se lângă mine secretarul Înălțimii Voastre, și aflând și el, își luă rămas-bun. Și mi-a spus dacă era cu plăcerea mea să-l las să se ducă, pentru că acuma a venit timpul să se împlinescă cele ce ni le spusese din partea Înălțimii Voastre, și eu îl sfătuiam să nu plece, din pricina iernii, care era foarte crudă pe la 16 Ianuar [1447]. Și i-am spus că putea să scrie și să lucreze prin cărți. Și el îmi răspundea: „Ce voi face însumi, nu pot face prin scrisoare“. Și mi-a cerut și om ca să meargă cu el și să-l aibă în tovărășia lui, și să se întoarcă iar. Și a hotărît cu mine să se întoarcă de Paști.

Iar eu, ce e drept, văzând grija și graba lui, l-am lăsat să meargă, și i-am dat un om, și am rămas sigur pe cuvintele lui ca pe un lucru făcut. Cu ceilalți Domni

creștini, vecinii miei, am vrut să fac o încercare, ca să nu mă aflu iarăși înșelat. Și Înălțimea Ta știe gâlcevile care sânt între ei, din pricina cărora fiecare cu mult greu abia poate face ale sale, și de nevoie lucrurile mele rămân fără ocrotire. Ba cred chiar că acum Craiul unguresc va face pace cu Țara-Românească, ceia ce va fi foarte rău. Deci locul meu de scăpare și nădejdea mea sunt la Înălțimea Ta, pe care te rog să fii bun a mă ajuta.

Nici nu vreau să spun de cât folos e această țară a mea pentru Creștinătate, socotind că e de prisos, căci e lucru știut bine de toți. Că e zid de apărare al Țerii Ungurești, și al Țerii Leșești. Și, în ce privește aceste două Crăii, afară de aceasta fiind împiedecat Turcul cu mine acum de patru ani, au rămas mulți creștini odihniți.

Deci, ca la Domni creștini și cunoscuți creștini, alerg la Înălțimea Ta, cerșind ajutorul vostru ca un creștin ce sânt, pentru păstrarea acestei țeri a mele de priință Creștinătății. Și făgăduiesc că orice dar și ajutor îmi veți fi dat, îl voiu răsplăti pe multe căi, când îmi veți porunci și veți avea nevoie, și împotriva necredincioșilor, și unde vă va fi porunca, fără zăbavă. Afară de aceasta, Înălțimea Ta va face un lucru foarte vrednic de laudă ajutând un Domn creștin.

Ceia ce acuma cer, e aceasta. Căci sânt sigur că Turcul iarăși va veni împotriva mea, în vara această, pentru cele două locuri ale mele, Chilia și Cetatea-Albă, care-i sânt foarte cu supărare. Deci într'aceasta vrău să fiu ajutat astăzi, căci vremea nu ne îngăduie a lua alte măsuri mai înfinse. Și Înălțimea Ta te poți gândi că aceste două locuri sânt toată Moldova, și Moldova cu aceste două locuri e un zid pentru Țara-Ungurească și Țara Leșească. Afară de aceasta eu zic și mai mult: că, de se vor păstra aceste cetăți, Turcii

vor putea pierde și Cafa¹ și Crâmul, și va fi ușor lucru. Dar chipul cum s'ar face, nu-l spun, ca să nu mă întind mai mult la scris, dar, când veți porunci, o să-l spun.

VIII.

(1481.)

Doi ani mai târziu, Ștefan încerca să dea încă un Domn Țerii-Românești, de unde izgonise și pe Radu-cel-Frumos și pe Basarab-cel-Bătrân și pe fiul acestuia, Basarab-cel-Tânăr, Țepeluș, căutând în zădar pe acela care ar îndrăzni să se ridice peste fatalitățile situației sale, rămânându-i credincios lui și Creștinătății prieten. Avea la sine pe Mircea care se zicea fiul lui Vlad Dracul și căruia dușmanii îi dădeau ca mamă pe Călțuna din Brăila, batjocura pescarilor de acolo. Mircea n'a putut stăpâni țara pe care o reclamă ca moștenire a părintelui său, și mai fericit decât dânsul a fost Vlad Călugărul, fost „popă“ pribeag, care e însuși străbunul lui Mihai Viteazul.

Scrisoarea lui Ștefan vădește sentimentele lui față de Românii de peste Milcov : el dușmăniă numai pe Domni și numai îndreptarea politică a acestora. Iar pentru sârmani era cruțător și bun, îngrijindu-se de pacea și de hrana lor.

Ediții : Bogdan¹, pp. 109-10, no. CIX ; Bogdan², pp. 282-4, no. CCXXIX.

Io Ștefan Voevod, cu mila lui Dumnezeu Domn a toată Țara Moldovei, scriem Domnia Mea la toți boierii, și mari și mici, și la toți județii și la toți sârmanii, de a mic la mare, din tot Ținutul... Și după aceasta așa să vă fie în știre că am luat Domnia Mea lângă mine pe feciorul Domniei Mele Mircea Voevod, și nu-l voi lăsa de la mine, ci voi stăru pentru binele lui ca și pentru al meu, însumi cu capul meu și cu boierii mei.

¹ Cetate genovesă, pierdută în mâna Turcilor la 1473.

și cu toată țara mea, până ce va fi în baștina sa, Țara-Românească, care-i este dreaptă baștină, cum și Dumnezeu știe, și cunoașteți și voi. Drept aceia vă zic: în ce ceas veți vedea această scrisoare a mea, ci voi în acel ceas să vă întoarceți la locurile voastre, care de unde ați fost și unde ați stat dintru'ntăiu, cu tot avutul vostru cât veți fi având, și să vă păstrați avutul, și să arătați unde ați arat și dintru'ntăiu, fără vre-o frică ori grijă și teamă. Căci așa să știți că nu mă gândesc a vă face niciun rău și nicio pagubă, ci să vă păstrați și să trăiți în pace. Și iarăși cine va voi să vie la Domnia Mea și la feciorul meu Mircea Voevod, iar Domnia Mea și fiul Domniei Mele Mircea Voevod îl vom milui și hrăni și cinsti. Și la aceasta este credința Domniei Mele, și a boierilor Domniei Mele, mari și mici. Scris în Târgul-de-jos ¹, Mart 15.

IX.

Radu-cel-Mare.

(1505)

După Vlad Călugărul, care ajută pe Turci să-i iea lui Ștefan acele cetăți de care vorbește cu atâta dragoste și grijă în solia către doge, ajunse la Domnie, în 1495, evlaviosul ctitor de multe biserici Radu-cel-Mare. Era al Turcilor cu totul, și trebui să facă greul, costisitorul și primejdiosul drum la Poartă. Cu privire la el scrie Radu în această scrisoare.

Ediție: Hurmuzaki, XV, la această dată.

Radu, cu mila lui Dumnezeu Domn al Țerii-Românești, și altele. Dumneavoastră, vecinilor și prietenilor noștri vrednici de cinste. Vă facem cunoscut dumneavoastră întâmplarea ce ni-a venit de la Turci. Adecă niște vaduri împreună cu vămile ni le-a luat Împăratul;

¹ Romanul.

pe lângă aceasta zice că a pus în catastiful său patru ori cinci mii de oameni, cari spune el că ar fi venit în țara noastră să stea, iar acum vrea să capete de la noi tot atâția. Ci noi prin niciun fel de daruri, cât de mari, ale noastre, sau prin cererile prietenilor noștri n'am putut să împăcăm pe împăratul. Deci trebuie ca acum să trecem noi înșine fără zăbavă la el. Dacă însă, cu ajutorul lui Dumnezeu, vom putea face acolo ceva bun, atunci, după ce Dumnezeu ne va aduce înapoi cu sănătate, îndată ce vom umbla, vă vom da de știre. Pentru care vă rugăm stăruitor să dați în grije supușilor voștri ca să rămâie în pace cu oameții noștri până ne vom întoarce. Altfel să vă fie Dumnezeu sănătoși. 1505.

Dumisale judelui și juraților cetății Brașovului, ș. a., vecinilor noștri vrednici de cinste, ș. a.

X.

Mihnea-cel-Rău.

(1508.)

Urmașul lui Radu-cel-Mare fu Mihnea, un crunt fiu al lui Țepeș, odată pribeag la Unguri, dar pus de Turci. El își sângeră sabia de trupurile boierilor și peri însuși, izgonit de răscoală, la Sibiiu, de sabie. Cu privire la Turci, nu era cel mai credincios vasal, și, măgulind pe Sașii vecini, îi asigură că ar fi în stare să oprească, și el ca tatăl său, pe păgâni.

Ediție: Hurmuzaki, XV, la această dată.

Mihnea, cu mila lui Dumnezeu Domn muntean, și altele. Dumneavoastră vecini și prieteni vrednici de cinstea noastră. Știți dumneavoastră că în țara Ungurească am slujit totdeauna dumisale Craiului și arhierilor și magnaților Țerii Ungurești și am avut cinste de la dânșii. Iar acum, cu voia lui Dumnezeu și a boierilor, am luat

cârma acestei țeri a noastre, și toți boierii sânt cu noi, și toate cetățile sânt în mâinile noastre. Deci nu vrem să fim nerecunoscători pentru binefacerile ce le-am primit în Țara Ungurească. Voim să fim veșnic în bună prietenie cu voi. Voim chiar ca sârmanii Măriei Sale Craiului și ai noștri să trăiască împreună în pace. Iar, de spre partea Turcilor, pe legea noastră cea creștinească, să n'aveți nicio frică! Celelalte vi le spune dumneavoastră acest om al nostru anume Benedict Pitarul în numele nostru, în vorbele căruia să puneți credință neîndoielnică, și celelalte. Să fiți sănătoși. Dată în Argeș, Luni după Înălțarea Domnului [5 Iunie], 1508.

Dumnealor căpeteniei orașului, juzilor și juraților cetății Sibiiului, vecinii și prietenii noștri vrednici de cinste, și altele.

XI.

Bogdan Orbul.

(1510)

De la fiul lui Ștefan-cel-Mare, care pierdu Pocuția, ultima pradă rămasă în ghiarele bătrânului leu Ștefan, ca să capete în Polonia o regală logodnică — și ea nu-i fu niciodată soție —, de la acest cap slab pentru un braț viteaz, avem, în clipa când se temea de furia Tatarilor, această scrisoare din 1510, plină de repetiții și confusii.

Hurmuzaki, XV, la această dată.

Bogdan, cu mila lui Dumnezeu Domn și Voevod al țerii Moldovei. Dumneavoastră domnilor vecini și prieteni nouă cu adevărat iubiți. Fiindcă Măria Sa Craiul v'ă dat vouă în ajutor și v'ă scris să vă grăbiți întru ajutorul nostru, după cererea noastră, de aceia vă rugăm pe dumneavoastră, ca pe niște prieteni buni, să vă gătiți fiecare, după porunca Măriei Sale Craiului, și

cu toate armele de războiu și tot ce se mai ține de răzhoiu, cât se poate mai bine și mai ales să țineți cât mai iute în pregătire 600 de călăreți, cum au făcut și Secuții, și să-i aveți la îndemână gata, pentru ca, atunci când pe urmă vă voi cere dumneavoastră, în clipa aceea, pe dată să trimeteți pe acei 600 ca înaintași în ajutorul nostru. Iar deocamdată să binevoiți a trimete 200 de pușcași prin această slugă a noastră Ilie, care aduce scrisoarea de față. Și dumneavoastră, cum v'am mai spus, fiecare și în orice zi și ceas să fiți gata după poruncile Măriei Sale Craiului, domnului nostru celui prea-milostiv, pentru ca, atunci când vre-odată vă vom cere, îndată să fiți în stare a pleca în ajutorul nostru. Așijderea și acestor slugi ale noastre să li dați credință. Și dorim să fiți sănătoși dumneavoastră după dorință. Date din Curtea noastră în târgul nostru al Bahluiului. Joi înainte de Sf. Mihail Arhanghelul [26 Septemvre], anul Mântuirii 1510.

Dumnealor căpeteniei orașului, juzilor și juraților și celorlalți Sași din părțile Ardealului, de orice stare, prieteni și vecini nouă iubiți cu adevărat.

XII.

Vlad-Vodă (Vlăduț).

(1511.)

Izgonitorii lui Mihnea găsiră pe un tânăr flăcăuandru din sângele lui Vlad Călugărul, Vlad-Vodă, căruia i se zicea, cu alintare și despreț: Vlăduț. Fu ucis răpede, lângă București, „supt un păr“, de Turcii Dunării, che-mați de puternicii boieri ai Craiovei, coborători dintr'un ocrotit al lui Vladislav-Vodă.

Scrisoarea de față-l arată pornit de războiu și fără prevestirea sfârșitului său grozav.

Ediție: Hnrmuzaki, XV, la această dată.

Vlad-Vodă, cu mila lui Dumnezeu Voevod muntean, Domn și moștean. Dumneavoastră, prieteni și vecini ai noștri vrednici de cinste. Ne-am rugat între alte lucruri ale noastre pentru niște afaceri grele ale noastre domnului nostru prea-milostiv Craiului Măria Sa, și s'a îndurat să-și facă milă de noi la rugăciunea noastră. Pentru credința și mărturia căruia, ni-a dat scrisori ale Măriei Sale, pe care vi le am trimes prin omul nostru credincios Ruhan, în vorbele cărtia să credeți neîndoielnic. Anume ca să putem cumpăra și aduce arme împotriva viclenilor, prea-cruzilor dușmani ai legii creștine, din țara dumisale Craiului și din Ținuturile ei, oricari ar fi, dacă am avea nevoie de așa ceva. Deci vă cerem dumneavoastră prin aceasta cu stăruință ca, la primirea scrisorii acesteia a Măriei Sale, să dați ascultare poruncii și să vă supuneți dumisale Craiului și să binevoiți și să găsiți cu cale a ni da scrisorile voastre pentru acest scop, însemnate cu pecetea voastră. Dat în Milești, în cele patru zile d'inaintea lui Mihail Arhanghelul [24-7 Septembrie], anul Domnului 1511.

Dumnealor juzilor și juraților cetății Sibiului, și celelalte, prietenilor și vecinilor noștri vrednici de cinste.

XIII.

Basarab al IV-lea Neagoe.

(1518.)

Un Domn muntean nou, cărturar sânguincios, judecător isteț al lucrărilor frumoase, ziditorul mănăstirii Argeșului, Neagoe, Basarab al IV-lea, vine la rând. Mai dese ori se înfățișează cu grija aurului și argintului potirelor, cădelnițelor și altor podoabe bisericesti decât cu a fierului armelor.

Ediție: Hurmuzaki, XV, la această dată.

Dumneavoastră, prieteni și vecini ai noștri vrednici de cinste. Vă aduceți aminte că, anul trecut, cerusem de la d-voastră argintari mai isteți decât ceilalți, cari să facă înțelepțește lucrările noastre. Ci dumneavoastră ați ales și ați trimis la noi pentru lucrările noastre ca mai isteți decât ceilalți pe meșterul Ioan și pe meșterul Celestin Argintariul, cari de sigur că au săvârșit lucrările noastre aici în Țara-Românească a noastră destul de după placul nostru. Și am pus să ni facă niște cupe, și le-au făcut cum doriaș. Pentru care ni-au făcut socoteală deplină de acestea, de toate. Și noi după vrednicia lor i-am răsplătit destul de darnic, pe ei și pe soții lor. Dar de atunci, mai de curând, a venit la noi același meșter Celestin Argintariul, cerând de la noi argint să-l lucreze. Ci noi i-am dat argintul cel mai curat ca să ni facă o cățuie după chipul turmului cetății noastre. Că noi am străbătut Țara Ungurească, și mai frumos turn nicăiri n'am văzut. Mai înainte, când făcuse acel lucru al nostru și ni-l înfățișase înaintea ochilor, nu ni-a plăcut, pentru că era făcut după felul Țiganilor. Avem noi destui meșteri cari ar fi putut mai frumos să facă de cum a făcut el. Pentru care a doua oară același meșter Celestin ni-a făgăduit să facă mai frumos, și a luat argintul de la noi iarăși, din mâinile dumisale lui Valentin Pitarul și lui Oprea Vistierul. De la care cerem acuma, dacă ține la cinstea lui, să ni dea cățuia sau argintul. Că până acum, precum am aflat, acel meșter Celestin n'a făcut lucrul nostru, pe care făgăduise a-l face atunci, la Paștile ce au trecut. Deci vă rugăm pe dumneavoastră să vă îngrijiți cu sârguință de acest lucru al nostru, cu privire la noi, după spusese slugii noastre dumnealui Valentin Pitarul, în vorbele căruia să binevoiți a pune credință deplină, și celelalte. Căroră li dorim să fie mult timp sănătoși. Din

Pitești, Sâmbătă înainte de Sf. Toma [18 Dechemvre], anul 1518.

Basarab, din mila lui Dumnezeu Doamn muntean Domn și moștenitor, și altele.

Dumnealor judelui Craiului și căpeteniei orașului cetății Sibiiului, domni prieteni și vecini ai noștri vrednici de cinste.

XIV.

(1520.)

Lui Neagoe nu-i lipsiau însă, la întâmplare, și gândurile războinice. Astfel în această scrisoare, în care se întâlnește grija sfințirii solemne a unei mănăstiri, cu care prilej era să facă și o mare cercetare a oștilor lui, cu dorința de a folosi Creștinătății și, în rândul întâiu, Ungariei, care la 1526 era să-și afle sfârșitul în lupta de la Mohács. Deci tradiția politică a neconținutei alipiri către creștini, fără deosebire de confesiune, trăia și în aceste timpuri de pașnică Domnie care a dat țerii cele mai frumoase podoabe ale ei în clădiri.

Tonul scrisorii e absolut bisericesc, cuprinzând formule de smerenie și iubire a aproapelui.

Ediție: Hurmuzaki, XV, la această dată.

Dumneavoastră, fraților și vecinilor mult iubiți nouă. Să vă vie în minte că, de când Dumnezeu cel Prea-Înalt ne-a ales în Domnia sau Voevozia acestei Țeri-Românești, de și nu eram vrednici și destoinici de stăpânirea ei, totuși, după voia lui Dumnezeu dacă s'a făcut așa, de pe acea vreme până astăzi știm că în pace v'am ținut cu toată prietenia și buna vecinătate, cum v'am fost făgăduit dumneavoastră, fraților, prin neconținutele noastre făgăduieli. De aceia vă putem da de știre, ca unor vecini, și aceia că, în timpuri ce n'au trecut de mult, printr'o credincioasă slugă a noastră, am arătat că sântem gața a sluji cu credință dumisale:

Ludovic, cu mila lui Dumnezeu rege al Ungariei și Boemiei, și altele, domnul nostru prea-milostiv, și afară de aceasta chiar și întregii Creștinătăți. Așa că, atunci când va fi de nevoie, cu toată puterea noastră și oștile noastre, să ridicăm armele pentru acea Țară Ungurească și anume cu 40.000 de călări și pedestri voim să fim de față. Pentru care am hotărît la toți boierii țerii acesteia să facă până la un anume timp acest lucru, căci am înțeles că Împăratul, Țarul Turcilor, se pune în mișcare. Dar încotro se duce, habar n'avem ¹.

Apoi, cum știți și d-voastră, am isprăvit biserica noastră sau mănăstirea pe care o făceam din nou întru cinstea atotputernicului Dumnezeu: după legea și rânduiala credinței noastre am sfințit acea biserică întru lauda Înălțării Domnului nostru Isus Hristos ². La închinarea acestei biserici vă veni toată țara aceasta. Deci am trimis de li-a poruncit să se adune; cu prilejul acestei închinări vom putea să cercetăm în scurt oștile noastre. Pentru care prin aceasta vă rugăm, ca pe niște prieteni, ca d-voastră, fraților, să binevoșiți a trimete dintre cei doisprezece jurați ai cetății d-voastră un om de credință din cetatea d-voastră aici, la noi, ca să-l mai vedem. Pentru că avem un gând ca acela și atâta gătire de v'ar plăcea și d-voastră; de aceia am poruncit și am făcut să fiți chemați. Și de acuma să trăiți în fericire, fraților. Târgoviște, Joi după sărbătoarea Sf. Marcu Evanghelistul [26 April], anul Domnului 1520.

Basarab Voevod al Țerii-Românești, ș. a.

Dumnealor judeului Craiului, căpeteniei cetății și celorlalți cetățeni ce sânt în Brașov, prieteni și vecini ai noștri vrednici de cinste.

¹ Era un zvon fals. V. Iorga, *Geschichte des osmanischen Reiches*, II, p. 385.

² Nu e vorba de mănăstirea din Argeș, care poartă hramul Adormirii Maicii Domnului.

XV.

Ștefan-cel-Tânăr (Ștefăniță).

(1523.)

Nepotul de fiu al lui Ștefan-cel-Mare avea fără îndoială însușiri. Sigur de sine, însuflețit de dorința faptelor mari, el găsia în negocierile sale cu vecinii, mai ales cu Polonii, cari voiau să-l bage în foc pentru singur folosul lor, vorbe de ironie mușcatoare.

Un sol al lui în Polonia vorbește astfel.

Ediție: Hurmuzaki, II⁸, p. 708 și urm.; cu traducere în Hasdeu, *Archiva istorică*, I, pp. 12-3.

Înțelese din astea Domnul meu că se încearcă păgânul să-l desbina de Creștinătate și de Măria Voastră, ferească-ne Dumnezeu. Și multă nemulțămire simți Măria Sa și Sfatul Măriei Sale. Și trimeseră fără zăbavă către sangeac, ca răspuns la solie, cu daruri prietenești, pe Vornicul Iurie care fusese și la Măria Voastră, dându-i învățătură să afle și să cerceteze despre cele descoperite din gura solului, ca apoi, îndată ce vom căpăta știri, să nu întârziem de a înștiința și pe Măria Voastră despre toate câte vom ști, ca astfel să fiți încredințați Măria Voastră, mare și bun prieten al nostru, că noi și Divanul nostru nu vrem a ne despărți de Creștinătate și de Măria Voastră, cât timp vom fi vii și ne vom putea lupta din voia lui Dumnezeu. Căci altfel însăși Măria Voastră înțelegeți ce asupriri suferă Domnul meu din partea păgânilor !

Așa dar, bunul și marele nostru prieten, să cătați Măria Voastră ca prin Domnia și Crăia Măriei Voastre să se ridice Creștinătatea. Zău, aveți Măria Voastră o-

Domnie și Crăie mare și un Sfat mare la număr; și puteți să cumpăniți lucrurile despre păgâni și să vă sculați și să vă apărați împotriva dușmanului d'împreună cu toată Creștinătatea, deșteptând pe Sfântul părintele Papa, și pe Chesarul, și pe toți Domnii creștini să înfrunte cu puterea pe necredincioșii vrăjmași ai Creștinătății. Căci am arătat Măriei Voastre ce făcură păgânii cu Țara Ungurească și cum de curând risipiră și stricară Domnia și Țara Muntenească, punând acolo Domn pe Turcul Mohammed; și cum însuși Sultanul cu toate puterile sale împresură pe mare și pe uscat Rodosul, să nu-i ajute Dumnezeu, pentru ca nu cumva, dobândindu-l ferească Dumnezeu, să pună apoi mâna pe toată Creștinătatea. De aceia veghiați Măria Voastră până ce păgânul, oprit în alte părți, încă nu s'a întors cu 'ața spre noi; căci atunci vai de Creștinătate! Domnul meu, prieten al Măriei Voastre, vă face cunoscut primejdia Creștinătății și vă îndeamnă să vă sculați împreună cu toată Creștinătatea împotriva păgânului, nedesbinați și alipiți ca unghia de deget.

De asemenea, domnul meu, prietenul Măriei Voastre, roagă pe Măria Voastră și pe toți Domnii creștini să nu-l lăsați pe el afară din mila creștinilor, de vreme ce Măria Sa dorește cu toată credința și cu toată dreptatea să fie cu Creștinătatea, întru cât îl vor ierta puterile, și să meargă cu Domnia Voastră, împotriva dușmanului. Numai Măria Voastră și Creștinătatea să nu ne răspingeți din sânul Vostru; căci știe Dumnezeu ce mari asupriri păgânești are Domnul meu, prietenul Măriei Voastre, din pricina Creștinătății; și o știți și Măria Voastră.

Să vă mai spun Măriei Voastre că Domnul meu, prietenul Măriei Voastre, ține acuma sfat cu boierii săi despre Craii și Domnii creștini, pentru ca să hotărască,

cine din ei ar fi atât de vrednic și înțelept, încât să fie în stare a începe, a întocmi, a călăuzi lucrul cel mare al împăciurii creștinilor împotriva dușmanilor păgâni ai Creștinătății. Și nici Domnul meu, nici boierii săi nu se putură dumeri a găsi un Craiu și Domn atât de vrednic și înțelept pentru această treabă, afară numai pe Măria Voastră, care, dacă ați voi s'o faceți, cu Sfatul Măriei Voastre, chemându-vă în ajutor pe Dumnezeu și pe Maica Domnului, zău că ați fi un mare și ales hatman, cap și povățuitor a toată Creștinătatea. Căci, în adevăr, din câți Domni creștini cunoaște Domnul meu și Sfatul Măriei Sale, nu este altul în vrednicie ca Măria Voastră: unii sânt prea tineri, alții necunoscuți nouă, alții nedestoinici pentru facerea unor lucruri și legături atât de mărețe.

În sfârșit, rugăm pe Măria Voastră a băga în samă cuvintele noastre, gândindu-vă bine mai înainte de toate să nu piară Creștinătatea tocmai în zilele Măriei Voastre; căci, dacă astăzi Dumnezeu va pedepsi țara noastră Moldova, să nu vă îndoiiți Măria Voastră că mâne o să vie rândul și pentru alte Domnii creștine. Nu țreceți cu ușurință asupra soliei noastre, fiind ea de cea mai mare însemnătate. Măria Voastră aveți o Domnie mare și un Sfat mare la număr: sfătuiți-vă și chibzuiți!

XVI.
(1524.)

Încă mai aspru sună aceste rânduri, din anul 1524, cuprinse în altă instrucție de ambasador:

Ediție: Hurmuzaki. II^a, pp. 723-4.

Pentru solia pe care d-voastră o ați trimes la el, precum și pentru bucuria cu care d-voastră ați primit vestea despre biruința lui asupra Turcilor, [Vodă] vă mulțamește și mi-a poruncit a vă spune că nu s'a luptat pentru țara sa și oamenii săi cu dânșii, ci pentru

a se putea curăți de bănuiala necredinței, dacă d-voastră ați fi avut-o despre el. Prin care zice că a ațâțat pe Turc împotriva-i¹ și așteaptă din ceas în ceas năvălirea lui. Deci dumnealor nu trebuiau să ceară ajutorul meu, ci mai ales că pentru țara Craiului am pornit dușmănie cu Turcii și cu acest prilej am pierdut patru sfetnici, pe lângă alți mulți și buni. Și, cu toate că vă mulțumesc pentru că făgăduiți a-mi da ajutor și nu voiți a vă cruța averile și cheltuielile și ostenețile și sănătatea, totuși trebuie să vă spun că n'am văzut omul care, dacă însuși se înneacă, dă ajutor altuia, ci însuși trebuie întâiu să înnoate la mal. Așa și d-voastră îmi făgăduiți ajutor, dar nu voiți să vă luptați cu dușmanii, așteptând ca eu să mă lupt cu dușmanul d-voastră. Întăiu d-voastră să vă luptați cu dușmanul d-voastră, cu care lucru vă veți ajuta și pe d-voastră și pe mine, — că eu nu pot să vă dau ajutor când am și eu aceeași nevoie ca și d-voastră. Vă mai plângeți că nu vă dau veste de lucruri nouă. Cum v'am înștiințat în fiecare an despre orice oaste, vă arăt acum prin tine² că Turcul Thassule (*sic*) nu s'a întors peste Dunăre, ci strânge aici, între Chilia și Cetatea-Albă, oaste împotriva țerii Craiului. Mai la urmă nici nu sânt straja voastră năimită, nici nu sânt dator a vă da știri, mai ales când toate câte vi le spun ziceți că nu sânt adevărate. Iar acum aveți însuși adevărul înaintea ochilor.

XVII.

Petru Rareș.

(1529.)

Petru, zis Rareș, fiul din flori al lui Ștefan-cel-Mare, i-a fost adevăratul urmaș : prin istețime, prin urmărirea

¹ In 1518 el blruise pe Tătari.

² Solul.

îndărătnică a planurilor sale, prin mărima acestor planuri. El a stăpânit prin ginerii săi Țara-Românească și a râvnit Ardealul, adăugând la Ciceul și Cetatea-de-Baltă, moștenite de la părintele său, Ungurașul, Retegul Rodna și chiar Bistrița.

În 1529, trei ani de la lupta de la Mohács și în același an cu expediția prin care Sultanul Soliman-cel-Măreț ocupă Buda, Petru făcu trei expediții în Ardeal. Cea de a treia avea în frunte pe Domnul însuși și avea de scop luarea Brașovului, pe care se făcea a voi numai să-l smulgă din ascultarea lui Ferdinand de Habsburg, fratele Împăratului Carol Quintul și unul din concurenții la stăpânirea Ungariei, și să-l supuie lui Ioan Zápolya, celalt Craiu, fost Voevod al Ardealului și sprijinit de Turci. După o lungă împresurare orașul se răscumpără de peire.

În același timp, prin scrisorile ce urmează, Petru îngrozește pe Bistrițenii nesupuși.

Ediție : Hurmuzaki, XI, la această dată.

Petru Voevod, cu mila lui Dumnezeu Domn al țerii Moldovei. Dumneavoastră, credincioșii noștri în adevăr iubiți. Am auzit că prin răutatea și răscoala voastră iarăși v'ăți rădicat coarnele, și nu voiți să vă supuneți nouă, și vă împotriviți Măriei Sale Craiului, și nu lăsați să între în cetatea voastră pârăcălabii noștri pe cari i-am orânduit. Și să știți deci voi, Bistrițenilor, că vom porni asupra voastră cu putere de războiu gătită și mare, și pe toți, cu copiii, de la cel mai mare la cel mai mic, pe unii îi vom trece prin fier și foc, și în patru părți vă vom ția și vă vom pedepsi. Pentru că întâiu mi-ați arătat credință și apoi necredință. Și, dacă vreți să vă deslegați de mânia noastră, îndată ce veți vedea scrisorile noastre, să și primiți pe pârăcălabii noștri în cetatea voastră și în mijlocul vostru. Și să nu faceți altfel, și, apoi, de vă va spune ceva Grigore, omul nostru, în numele nostru, să-l credeți. Neamț, la săptămâna

după Adormirea Maicei Domnului [22 August], anul 1529.

Dumnealor. judelui și juraților Bistriței, credincioșii noștri iubiți.

XVIII.

(1529.)

Somația către Brașoveni se face astfel, din satul vecin al Prejmerului.

Ediție : Hurmuzaki, XV, la această dată.

Petru Voevod, tu mila lui Dumnezeu Domn al țerii Moldovei. Dumneavoastră prietenilor noștri cu adevărat iubiți. Am venit aici împotriva viclenilor Măriei Sale domnului Ianăș, Craiul unguresc, ca să vă supunem. supt paza Măriei Sale. Ceia ce, cum văzui eu, nu voiți: Așa ni se pare nouă că aveți de gând să vă hrăniți cu pietre. Să știți bine deci: noi n'am venit pe două-trei săptămâni, ci până vă vom îndupleca și vom face cum ni era voia. Și la întorsul înapoi vom arde cu pară de foc această țară a Bârsei, și vom lăsa țara goală și pustie. Și în primăvară vă făgăduim iarăși războiu, și iarăși vom pune să se calce în picioare sămănăturile voastre când vor fi crescut, pentru ca iarăși să fiți fără hrană timp de un an. Poate că voi, o prea-nebuni și proști oameni, socotiți că, fiind între pietre, pietrele puteți să le și roadeți. Ci cu atâta vă prăpădiți viața și veți rămânea în deșert, pentru că noi oprim pe Secui, supt pedeapsă, să nu vă aduca și să nu vă vândă grâu sau altă hrană. Vom avea straja noastră adesea între ei. Deci vă îndemnăm ca, la vederea acestei scrisori a noastre, îndată să trimeteți la noi șese oameni aleși, ca să ne înțelegem, și, pe credința noastră cea bună, li vom da drumul să se întoarcă îndărăt. În Prejmer, la

săptămâna după Luca Evanghelistul [25 Octomvre] 1529.

Dumnealor judeului și juraților brașoveni, prietenilor noștri iubiți cu adevărat.

XIX.

(1529.)

După primirea banilor și plăcerea supunerii Sașilor, Petru se întorcea spre casă. De pe pământ moldovelesc el fulgeră o ultimă amenințare către Bistrițeni, cari avură îndată de lucru cu ostașii lui Vodă.

Ediție: Hurmuzaki, XV, la această dată.

Petru Voevod, cu mila lui Dumnezeu Domn al Moldovei. Dumneavoastră, pe cari nu vă iubim de loc. După culesul viilor, pe la 1-iu Noiembrie, mersesem cu dușmănie împotriva viclenilor Măriei Sale Craiului, Domnului nostru prea milostiv. Dintre dânșii unii, la cari am ajuns, precum sânt cetățile Brașovul și Sighișoara, s'au dat întâiu Măriei Sale Craiului, apoi nouă, și încă și multe orașe foarte puternic întărite. Și ne gătiam a pleca asupra voastră. Unii ne-au întâmpinat cu vorbe ca acelea că și voi aveți în inimă și în cuget să vă supuneți nouă. Și de aceia am zăbovit acea hotărâre a noastră și am trimes la voi pe boierii noștri de frunte, Tomșa, Marele-Vistier, și Vlad, pârcălabul de Hotin, ca să vă plecați nouă. După cum am aflat, din îndărătnicia voastră, tot vă împotriviți, și nu vreți până vă voi tăia capetele. Și să știți sigur că iarăși în curând vom trimete oaste nouă pentru a încunjura Bistrița, a vă dumesnici prin foame și a ierna la voi, ca să nu iasă niciunul din voi până nu vom veni noi înșine acolo. Și cu adevărat să știți că, de așteptați sosirea noastră acolo, vom pune să vă taie pe toți, de la mare până la mic, și nimenea dintre voi nu va avea nădejde și

leac. Și pe Mihai pârcălabul nu trebuie să-l căzniți acolo la voi, ci mai bine să-i dați drumul. Că pe calea șesului și acuma în munți să ne așteptați ca oaspete dacă nu vă veți închina nouă și nu vă veți pleca în stăpânirea noastră. Lângă apa Bistriței, în ajunul Sf. Andrei Apostolul [29 Noiembrie], anul 1529.

Dumnealui judeului și juraților și bătrânilor Bistriței, credincioși iubiți nouă cu adevărat.

XX.

(1531.)

La 1530 Rareș se întoarce asupra Poloniei. În el ca și în tatăl său, ardea patima răzeșului pentru moșia lui pe care cu niciun preț și pentru niciun alt câștig nu înțelege a o părăsi în mâinile altuia.

Dar, după ce luase Pocuția, Domnul cuceritor fu biruit, la Obertyn, de soldații lui Ioan Tarnowski închiși în tabăra lor de cară, pentru a da numai la urmă hotărâtorul asalt.

Petru-Vodă nu privia această mare înfrângere, din care însuși se alese .ăni, decât ca un întâiu soroc de judecată pierdută. Se găti a duce mai departe gâlceava pentru pământul său. Și până atunci scria regelui Poloniei răvașe ca acesta.

Ediție : Hurmuzaki, *Supl. II*¹, la această dată.

Prea-înnălțate doamne, prietene iubit. Petru-Voevod, cu mila lui Dumnezeu Domn al țerii Moldovei. Deci, ca să nu fii în nesiguranță Măria Ta, în zilele acestea am trimis omul nostru la dumneavoastră cu scrisorile noastre pentru felurite lucruri grele; care a fost oprit de Ottà¹. Dar tot a îngrijit de scrisoarea noastră către dumneavoastră și, când s'a cetit scrisoarea noastră, dumneavoastră ni-ați scris ce nu se

¹ De Chodecz, comandant în Pocuția, la Colomeia.

cade a scrie unui Domn. Noi nu știm: ori de a fost scrisă acea scrisoare după spusa Domniei Tale, ori ca să ne înșele cu dânsa. Că adecă țara Pocuției nu se ține de Moldova și că părintele nostru Ștefan Voevod cel Mare, Dumnezeu să-l ierte, n'a stăpânit țara Pocuției. Și mai spui Domnia Ta că noi nu sântem feciorul lui Ștefan-Vodă cel Mare, ci sântem feciorul lui Bogdan Voevod, care era frate cu noi. Ci aici a scăpătat scriitorul și s'a înșelat când ni tăgăduiește pe părintele nostru. Și acea parte a Pocuției Ștefan Voevod cel Mare, tatăl nostru cel prea-iubit, a ținut-o multă vreme. După moartea părintelui nostru, supt Bogdan Voevod, fratele nostru, pentru sora Domniei Tale care era logodită cu dânsul, supt veșmânt de înșelăciune s'a luat de la el țara Pocuției. Ci acuma avem nevoie de țara aceia: de aceia am luat-o de la Domnia Ta, pentru că ni este adevărată și legiuită moșie.

Acum noi nu voim ca Domnia Ta să ni arăți amenințări. De aceia te rugăm pe Domnia Ta ca pe un bun prieten, pentru bună vecinătate, să ni-o hărăzești, pentru că știm sigur cum că țara aceia a Pocuției se ține de Moldova: de aceia am luat-o. Iar unde zici Domnia Ta că noi am călcat tocmelile, jurămintele noastre, ci noi n'am călcat tocmelile noastre, nici jurămintele, nici n'am călcat pecetea noastră, căci n'am intrat în stăpânirile leșești ale Domniei Tale nici o jumătate de leghe, ci ne sânguim a păstra veșnic jurămintele ce am făgăduit. Dar am auzit că Domnia Ta ai încununat pe fiul Domniei Tale în Crăia leșească; și l-ai așezat în Scaunul cel crăiesc; noi cu dânsul n'am făcut până acum nici jurământ, nici tocmeli. Și, dacă Domnia Ta socoți că acel Ținut al Pocuției nu se ține de Moldova, să trimeți Mărie Ta un om, să întrebe: întâiu la prea-puternicul Împărat turcesc, apoi la chiar dumnealui Ioan Craiul Țerii Ungurești, cari

vor face drept județ și dreptate între noi: a căruia dintre noi, a Țerii Leșești sau a Țerii Moldovei, e țara aceea. Că, atunci când trimetem solii noștri la Domnia Ta, magnații Domniei Tale îi opresc și nu-i lasă a merge la Domnia Ta, și pe urmă Domnia Ta ni scrii că viclenim.

Nu știm: cu știrea ori fără știrea Domniei Tale a fost scris cuvântul acela. Dacă și Domnia Ta te îndoiești de acest lucru, trimete pe omul Domniei Tale să vadă, să cerceteze și să cetească scrisorile Domniei Tale, ori de viclenim. Și, altfel, dorim ca Domnia Ta să fii sănătos. În Bahliu (Hârlău), 21 Februar 1531.

XXI.

(1532.)

Altă scrisoare, din 1532, cuprinde locuri ca acestea.

Ediție: Hurmuzaki, *Supl. I*, pp. 64-5.

Cât vom trăi nu vom suferi să ne iea cineva în batjocură ori să ni facă pagubă...

Măria Ta să știe că, dacă trebuie să ne învoim, să ne învoim după datina creștinească, și, dacă trebuie să ne batem, apoi să ne batem. Să se hotărească odată. Dar, dacă Măria Ta nu vrei să ni dai ca despăgubire¹ țara aceasta Pocuția, vom lua-o noi, vom trece-o prin foc; și nu va folosi nimeni, nici noi, nici Măria Ta, căci va rămânea pustie.

Nu putem să nu ne mirăm că Măria Ta nu vrei să înțelegi și că stăruie să aibi unul din Ținuturile noastre, precum ar face un om pe care un zid bun îl acopere....

---

¹ Pentru cele pierdute de la Obertyn. Petru judeca iarăși ca într'un proces răzășesc pentru moșie.

XXII.

(1533.)

În aceleași forme, de drept, nu de politică, urmează, din partea lui Petru-Vodă, plângerile și cererile în 1533. Le luăm dintr'o instrucție de sol trimis în Polonia.

Oferta de a ceda Pocuția, pe bani, e o șiretenie a Domnului ca să-și adoarmă dușmanul.

Ediție: Hurmúzaki, *Supl. I*², p. 72 și urm.

Stăpânul d-țale, după ce m'a bătut și mi-a prădat țara, nu vrea să se împace cu mine. Dar tot ar fi fost mai bine să-mi fi dăruit bucata aceea de loc ca despăgubire pentru pagubele mele cele mari, — că m'ar fi făcut astfel îndatoritul lui, — decât să-și puie nădejdea în păgân. Că n'am auzit vre-odată ca un câne amestecându-se între sfinți să facă vre-un lucru bun. Așa și cu păgânii, că bucuria lor cea mai mare și meșteșugul lor e să încurce între dânșii pe domnii creștini...

Nu domnesc de mult, și e a patra oară de când văd războiul pentru Pocuția; țara asta nu face, de, sigur, cheltuielile pentru dânsa și sângele ce s'a vărsat din pricina ei. Dacă Măria Sa Craiul nu vrea să facă precum cer, să mă despăgubească în bani: aș face atunci pacea, de și nu se plătește. Solul Țarului tăăresc care e la mine îmi spune că Măria Sa Craiul îi dă pe an 15.000 de bani de aur și daruri de alți 5.000. Dacă Măria Sa Craiul ar face cu mine o tocmeală și m'ar câștiga pentru slujba sa, n'ar mai trebui să dea nimic Tațarilor; Măria Sa ar putea să nu li dea peșcheșul timp de un an și, dacă ar năvăli eț în țerile Măriei Sale, m'aș sili eu din rășputeri pentru ca, împreună cu oștile Măriei Sale Craiului, să-i punem pe fugă: ar fi o cinste și o bucurie pentru Măria Sa Craiul. Măria Sa

trebuie să ție samă că aștept cū răbdare despăgubirea pentru ce am pierdut; aștept ca Măria Sa să-și vie în minți, de și, din pricina Măriei Sale, de peste un an n'am alt sprijin decât acela pe care mi l-a dat Craiul lanăș prin episcopul din Ardeal.

Vezi icoașa asta a Sfintei Invieri pe care am jurat și jur că, dacă Măria Sa Craiul nu isprăvește cu mine, nu voiu înceta și mă voiu răsbuna până la moarte. Acela în care Măria Sa Craiul nădăjduiește¹ nu mă va împiedeca: știu eu cum și cu ce să-i astup gura! Nu-mi voiu lăsa răsbunarea și dacă lumea toată ar fi să se dărâme asupra mea

XXIII.

(1537.)

Peste patru ani încă, lucrul nu se lămurise. La o amenințare de războiu, Rareș răspunde cu aceste mișcătoare cuvinte.

Ediție : Hurmuzaki, II, la această dată.

Petru, cu mila lui Dumnezeu Voievod și Domn și moștean al Țerii Moldovei, ș. a. Am înțeles că Măria Ta vei porni cu armele dușmănește împotriva noastră și a acestei țeri a Moldovei. Țara aceasta e a prea-înnălțatului și nebiruitului Împărat turcesc, domnul meu cel prea-milostiv, și ni-a dat-o nouă s'o stăpânim: să trăiască Măria Sa Împărătească! Nu știm cum am jignit cu faptele noastre pe Măria Ta. Știm că pe Măria Ta te sfătuiesc magnații din Sfat să năvălești în țara aceasta a Împăratului, și altele. Cei ce privesc la începuturi, sfârșitul însă nu-l știu. Deci, și dacă Măria Ta ești setos de sângele creștinilor, fă după voia Măriei Tale cea crăiască. Și noi sântem cu toate puterile noastre gata și te vom aștepta pe Măria Ta. Dumnezeu știe cui îi va ajuta norocul, și, dacă vom fi biruiți de Măria Ta, vom

¹ Sultanul Soliman.

fi biruiți de un prea-puternic Domn și Craiu, care cârmuiește multe țeri. Iar, dacă milostivul Dumnezeu ni va fi nouă cu noroc, lucru despre care n'avem nicio îndoială, și Măria Ta vei fi biruit, vei fi fost biruit de un biet Domn al Moldovei. Și mai nădăjduim că pentru apărarea țerii Împăratului va veni oaste turcească. Ce vei vrea să faci Măria Ta, fie pe placul Măriei Tale! Măria Ta știi tainele inimii Măriei Tale: ce e de făcut. Din tabără, în ajunul Sf. Iacov Apostolul [24 Iulie], de la Nașterea lui Hristos 1537.

Măriei Sale domnului domn Sigismund, ș. a.

XXIV.

(1537.)

Tot odată, el amenință pe rege astfel dacă s'ar încumeta să-i calce hotarul moșiei celei mari și vechi.

Ediție: Hufmuzaki, II, p. 148.

Ci noi din partea aceasta a țerii Măriei Sale Craiului am fost și sântem de apărare, ca un scut, și de spre Tatari, și de spre Turci. Ci Măria Sa socoate toate acestea drept un lucru de nimic. Într-o zi i-am putea face Măriei Sale și țerii Măriei Sale mai multă slujbă credincioasă decât e vrednică bucățica aceia de pământ. Mulți ani de zile știm că Măria Sa nu va lua nicio roadă din țara aceia. Deci, dacă Măria Sa nu ni va da după doșnță acea țară, nu voim să mai cerem de la Măria Sa; fie pe placul Măriei Sale. Că, dacă va veni cu dușmănie în această țară a Moldovei, știm că se vor face mari pustiiri în țara noastră. Ci nădăjduim în Dumnezeu ocrotitorul că ne va țineă veghetori și, cu ce măsură a măsurat Craiul, i se va măsura îndărăt. Cât va fi stricat cu fier și foc, îndoit i se va strica țara Măriei Sale, cu fier și foc, de Turci și de Tatari. Când va intra Măria Sa în această țară a Moldovei, de altă parte va avea pe Tatari în Craia Sa.

XXV.

(1540.)

Fugar în Ardeal, Petru se văzu de la o vreme împresurat în cetatea lui, a Ciceului, de către oamenii „Craiului Ianaș“, care nu voia să sufere de la Turci din pricina acestui oaspete: Cu scrisori alcătuite în sârbește de Doamnă-sa, odrasla de Despoți Elena-Ecaterina, Petru merse deci, prin Caransebeș, la Poartă, având cu el numai pe secretarul Grigore Rosenberger, de la Cotnari, și câțiva casnici. De acolo, după câteva luni, când istețimea lui își deschisese în de ajuns noul drum către Domnie, scrie el, adevărat fiu al celui nebiruit, către Bistrițeni.

Ediție: Hurmuzaki, XV, la această dată.

Petru, cu mila lui Dumnezeu Voevod și moștean al Moldovei. Închinăciunea noastră cu toată prietenia noastră s'o știți întâiu. Jupâne Toma, ni-ar plăcea să aflăm de la d-ta de sănătatea d-tale. Să știi că noi sântem la Țarigrad, bine sănătoși, slavă Domnului, și ținuți bine și în cinste de Măria Sa Împăratul și de Viziri; nu ni Țipsește nimic, slavă Domnului. Dacă lucrul zăbovește, trebuie să fim cu răbdare. Ci nădăjduim în Dumnezeu și apoi în Măria Sa Împăratul, că lucrul se va schimba în curând, și altele. Să știi, dragă jupâne Toma, că am dat lui Toader acestuia scrisori la dumnealui judele și la Sfat, și mai ales la dumneata: să vă sârguiți și să găsiți cale, cu dumnealui judele și Sfatul, ca să aflați deplin cum îi merge Doamnei noastre și copiilor, și, când veți afla aceasta, să îndemnați pe Toader a se întoarce cu răspuns la noi unde va auzi că sântem. Dacă însă n'ar voi s'o facă, vă rugăm ca nici într'un chip să nu fie slobod a merge în Moldova, nici aiurea, că e peste voia noastră, de și pe nimeni nu-l ținem și nu-l vrem cu sila, ci și-a călcat jurământul și făgăduiala cea mare. Vă mai rog pentru cal, să vă sârguiți cu el. Și

ce veți putea face bine femeii și copiilor, cu hrană și alte lucruri, tot va fi plătit... Nădăjduim în Dumnezeu că vom fi ce am fost, și mai mult decât atâta, vom plăti tot pe tocmai. A scrie mai mult nu ni-a dat vremea. În Țarigrad, Miercuri spre Sâmpietru, anul 1540.

D-sale jupânul Toma Boldorffer, la Bistrița, bunului nostru prieten.

XXVI.

(1541.)

În toiu iernii următoare i se împlinise lui Rareș visul- era Domn numit de „Împăratul“ său păgân și stătea gata să treacă Dunărea cu Turcii ce i se dăduseră împotriva Domnului ridicat de boieri, Alexandru-Vodă Cornea, după ce Domnul turcesc, Ștefan Lăcustă, fusese omorât de dâșii. El se lăuda că Turcii îi vor da înapoi acea Tighine, acele părți ale Bugeacului, luate de dâșii la scoaterea lui în 1538 și pentru pierderea cărora sângerase în cetatea din Suceava bietul Lăcustă „fiu al lui Ștefan-cel-Mare“.

Ed ție: Hurmuzaki, XV, la această dată.

Petru, din mila lui Dumnezeu Voevod și drept moștean al Moldovei. Închinăciune. Să știți mai întâiu, dumneata jupâne și bun prietene, că am dori să aflăm de sănătatea d-tale. Așijderea să știți că, din mila lui Dumnezeu, sântem bine sănătoși, și celelalte. Îți dau de știre că atotputernicul Dumnezeu cu mila lui dumnezeiască a făcut așa că nebiruitul Împărat, prea-milostivul nostru Domn, și prea-luminații Viziri, îndurătorii noștri domni, ni-au dat iarăși Moldova, țara noastră, tocmai așa cum am ținut-o, și asemenea și în Ardeal ce am ținut mai înainte. Și a dat cu noi 3.000 din Curtea Sa, Spahii și Ieniceri, și altă mulțime de oaste mai e la îndemână, de ni va fi de nevoie. Și am plecat cu cinste mare de la Măria Sa Împăratul la 23 Ianuar, și nădăjduim a fi cu ajutorul lui Dumnezeu în Suceava... Pe-

viitor îngrijiți-vă, mă rog, jupânilor, de calul meu¹ cu sânguință. De ne va lăsa Dumnezeu să trăim, vă vom răsplăti. Și ce vă va spune omul nostru, dați-i crezare, și aveți-l în grijă. Am aflat că ne-au făcut morți, și Dumnezeu ni va mai da zile de viață, Dumnezeu să vă păzească. Silistra, la vadul Dunării, 28 Ianuar 1541.

Dumisale Toma Boldorffer, în Bistrița, bunului nostru prieten.

XXVII.

(1544.)

Dar părțile smulse de Turci din trupul Moldovei nu mai fură date îndărăt. Tributul fu crescut. Fiul lui Petru-Vodă, Ilie, merse la Constantinopol ca ostatec. Straja de Turci păzia toate mișcările hainului din 1538.

Deci, când Rareș află că o mare oaste creștină, având în frunte pe marchisul Ioachim de Brandenburg, vine să ia lui Soliman Sultanul Buda și Ungaria de curând cucerită, el dădu tot ce avea la el, bani, boi de hrană și făgădui a vinde pe „Împăratul nebiruit” și a-l da în mâinile creștinilor. Solul trimise de el, Iacob Fischer, vorbește astfel marchisului.

Ediții: Iorga, *Acte și fragmente*, 1, pp. 108-10; H. Traut, *Kurfürst Joachim von Brandenburg und der Türkenfeldzug vom Jahre 1542*, Gummersbach, 1892, p. 104, nota 1.

1. Voevodul arată Măriei Voastre Electorale închinarea sa și dorește mult noroc și biruință Măriei Tale și la toată Creștinătatea.

2. Vă dă de știre că are veșnic ștafete cum că Împăratul turcesc nu vine anul acesta însuși, ci va trimete 10.000 de oameni din cea mai bună oaste a lui spre a scăpa Buda și Țara Ungurească. Anul acesta, nu mai poate să trimeată altă oaste și, dacă-i va fi învinsă

---

¹ Murgul, „Peyloo”, pe care nu-l uită în scrisorile sale, avându-i grija mai mult decât a Doamnei și coconilor domnești.

aceasta, poate intra oricine în voie bună la Turci: puțină nădejde mai este pe urmă. Doi Pași duc oastea: li-a spus numele Voevodul, dar aducătorul [Iacob Fischer din Viena] le-a uitat.

3. Sfatul Voevodului este să nu vă împrăștiți aice, ci cu sânguință să căutați a prăpădi și izgoni această oaste turcească, și anume de acum până la Paști să se isprăvească. Turcul se gătește foarte bine, lucrează iute, unde poate, cu protivnicii lui și-și potrivește lucrurile pentru ieșirea într'acoace. În toate țerile și-a chemat ostașii și li-a poruncit alor săi să vie înarmați.

A scris și Voevodului și celuilalt Domn român¹ ca și ei cu toată puterea și gătirea să plece, și ei înșii să meargă cu oastea. Vrea să piardă, nu numai Țara Ungurească și Austria, ci toată Țara Nemțească.

Și, când va fi gata, vrea să înceapă războiul cu 800.000.

4. Când va veni Voevodul însuși cu oastea sa, va face tabără deosebi, pentru ca să afle gândul și planurile Turcilor, și va face cunoscut orice veste Măriei Tale Electorale și creștinilor.

Și, de va ajunge la luptă, așa se va purta că vor avea creștinii de dânsul bucurie, și va fi spre toată îndatorirea cuvenită, de și are la Turci ca ostatec un fiu pe care a trebuit să li-l trimeată, și cu toate că l-au părăsit creștinii față de Turc și de Craiul leșesc. Totuși el vrea să rămâie împreună cu creștinii, și are nădejde să li poată sluji mai mult decât a ții.

Când, acum patru ani, a fost gonit de Turc, a fugit pentru siguranța sa la Unguri în Ardeal, cari ca și ei i-au făgăduit ajutor, dar nu și-au ținut credința, — că el a adus la ei 200.000 de florinți și i-a cheltuit acolo: apoi l-au dat pe mâna Turcilor.

5. Ce vrea Măria Sa să-i poruncească ori să caute-

---

¹ Radu Paisie.

la el, s'o facă numai cu puțină solie, fără a bate la ochi ca să nu se bage de samă.

7. Se roagă, dacă se va vorbi de el față cu Ungurii, să nu-l laude, căci nu se încrede în Unguri și nu prea voiește ca pentru aceasta să fie pârît Turcului.

8. Proviant și vite, mai ales boi și vaci, dă bucuros din țara lui, dar, ca să nu se bage de samă, să le scoată prin Rusia și Țara Leșească.

9. Sfătuiește să nu se împrăștie această oaste. Dacă e de nevoie, se poate potrivi iernatec în Ardeal.

XXVIII.

Radu de la Afumați.

(1544.)

Dintre contemporanii munteni ai lui Rareș, unul singur se ridică la o însemnătate războinică. Radu, de la Afumați din Ilfov, fiu al lui Radu-cel-Mare, se desface prin biruințele lui din vălmășagul de Domni cari trag la dânsii, sfășiind-o, biata purpură bizantină contrafăcută a lui Neagoe. Mormântul lui din Argeș, unde i se primi trupul ca al ginerului ctitorului, e pecetluit cu chipul lui de luptător încununat, ținând buzduganul în mână, și cu amintirea tuturor luptelor în care a biruit ori a fost învins. Nu se pomenește însă și cruda lui ucidere, împreună cu moștenitorul, în cuprinsul sfânt al unei biserici, la Râmnicul de lângă Olt.

În scrisoarea ce urmează, viteazul arată cum un concurent și presupus frate, Bădica — domnește : Radu, — atras în cursă de Turci, a perit cu țeasta sfărâmată de dânsii.

Ediție : Bogdan ¹, pp. 172-3, no. CLXIX.

Din mila lui Dumnezeu și cu ajutorul Domnului nostru, al Înălțimii Sale Craiului, noi, Domnul în-

tregii Țării-Românești, scriem cinstiților și bunilor noștri prieteni și de aproape vecini, județului și celor doisprezece pârgari din Brașov, și multă sănătate vă poftim d-voastră. Și după aceasta vă dăm în știre d-voastră: d-voastră știți cum s'a întâmplat înainte vreme cu această Țară-Românească, că mai întâiu a venit Vladislav Voevod în țară, iar asupra lui s'a ridicat Bădica Voevod ca să fie Domn în Țara-Românească, și a trimis pe boieri la Poarta împărătească, să-i aducă steag și pace. Și-i aduseră Turcii steag. Dar, când era să-și primească steagul în mână, Turcii i-au luat steagul și i-au tăiat capul, și împreună cu el au tăiat și zece boieri. Și pe locul acela și în aceeași vreme au zis Turcii oștirii: „mergeți unde se află Domnul vostru Radu Voevod care e dincolo de plaiuri, fiindcă el vă este Domn, și Împăratul lui i-a dat Țara-Românească, să fie Domn [într'însa]. Și vedeți voi acest steag? El este al lui Radu Voevod cel de peste plaiu.“ Astfel au zis Turcii. Dar noi nu-i credem pe ei, căci Turcii sânt șireți și necredincioși, și nu-i credem.

Deci mă rog de d-voastră, trimeteți-mi oaste în ajutor, câtă vă este cu putință, dar în taină, căci vreau s'o așez la o parte și să văd dacă Turcii vor într'adevăr și cu gând bun să ni aducă pace și steag, sau dacă nu cumva vor să lucreze cu șiretenie și cu gând să piarză Țara-Românească și să se apropie de țara Înălțimii Sale Craiului și a d-voastră, ca s'o prade. Pentru aceasta noi trebuie să avem cu ce să ne apărăm și cu ce să ne batem cu ei, ca să ne apărăm și să nu ne dăm Turcilor. De aceasta vă rog pe d-voastră, și Dumnezeu să vă înmulțească anii d-voastră. Scris în Târgoviște, Ianuar 27.

Iar d-voastră bine să vă pregătiți și să vă păziți, și să aveți oastea gata.

XXIX.

(1546.)

Iliaş Rareş.

Urmaşul lui Petru-Vodă, fiul său Ilie, care era să-şi piardă numele cel bun turcindu-se, pentru care faptă, mai rea decât oricare în judecata contemporanilor, pomenirea lui se şterse cu mânie din cărţi şi de pe piatra inscripţiilor, începe Domnia sa scriind Bistriţenilor aceste rânduri mândre.

Ediţie. Hurmuzaki, XV, la această dată.

Iliaş, cu mila lui Dumnezeu Domn şi drept moştenitor al Ţerii Moldovei, şi celelalte. Dumneavoastră prieteni şi vecini nouă iubiţi cu adevărat. Sănatate cu toată priinţa. A venit la noi un zvon nu tocmai plăcut, ceia ce nu se cuvine unor vecini buni, dacă lucrul e aşa, şi anume că, după răposarea părintelui nostru, d-voastră, strângând oaste, voiţi a năvăli în satele noastre rodnene şi a le înstrăina de la noi. Ceia ce nu se poate. De v'a sfătuit cineva pe d-voastră la aceasta, rău v'a sfătuit: nu trebuie să-l ascultaţi; e un amăgitor, şi celelalte. Acuma părintele nostru a trecut dintre cei vii, — al cărui suflet să fie în sânul lui Dumnezeu şi pomenirea lui binecuvântată! De oare ce însă Dumnezeu Sfântul ne-a ales, şi boierii a toată ţara noastră, cu voia Măriei Sale Împăratului, ca Domn, astfel ne vom sârgui a ne purta, noi şi ai noştri, şi a apăra averea noastră şi a o păstra, ca şi părintele nostru; ba încă s'o şi adăugim! În sfârşit vom grîji a ţinea bună vecinătate cu toţi: dar, dacă va încerca vre unul lucruri ca acelea ce nu se cad, trăiesc încă ostaşii ţerii noastre! Voim să ţinem Ţinutul părintelui nostru: bunilor bun li vom fi, dar totdeauna duşmanilor noştri ne vom împotrivi. Altfel, să fiţi d-voastră sănătoşi. Suceava, 6 Septemvre, anul Domnului 1546.

Dumisale domnului Matiaș Szász, jude al cetății Bistriței, și juraților, prieteni și vecini ai noștri cu ade-vărat iubiți.

XXX.

(1556.)

Pătrașcu-Vodă cel Bun.

De la Pătrașcu, tatăl lui Mihai Viteazul, blând Domn care nu trăi în Scaunul țerii decât prea puțină vreme, dar avu mângâierea că i se vor coborî rămășițele în pământ creștin și românesc, avem aeest raport către Sultan, care — chiar ținându-se samă de formele stilului oriental, impus în legăturile cu Țarigradul, — vădește o adâncă umilință.

Ediție: Hurmuzaki, II, la această dată.

Înălțatului Emir Sultan Soliman Han. Celui de la Răsărit până la Apus supt soare singur Împărat al Împăraților și Domn peste toți Emirii cei mari, Înălțatului Sultan Soliman-Han.

Mă închin smerit Măriei Tale Împărătești. Apoi M. T. I. vei fi înștiințat, cu privire la slujba ce mi-ai poruncit M. T. I., să mergem cu tabăra în Țara Ungurească pentru paza feciorului lui Ianăș Craiu, că eu, robul M. T. I., mulțămit din toată inima să slujesc pe M. T. I., am trimes îndată oastea mea la timpul cvenit în acel loc unde se afla Crăiasa cu fiul ei¹. Apoi eu, robul M. T. I., am mers însuși, cu toată tabăra mea ce aveam, și am trecut prin Țara Ungurească și am ajuns lângă munții cari despart hotarele Țerii Ungurești și Moldovei. Și, venind Crăiasa și fiul ei, de acolo apoi i-am dus cu cinste mare până în Ardeal și

¹ Reg.na Isabela, văduva lui Ioan Zápolya, și fiul ei Ioan-Sigismund, de mult adăpostiți în Polonia, de unde și venise regina.

i-am pus în Scaun în cetatea Clujului, cu mila M. T. I., și i-am dat în mâna acelor domni unguri și a celor din țară. Și toți s'au umilit și au jurat a fi robi ai M. T. I. și a sluji cu credință fiului Craiului Ianăș. Acum eu, robul M. T. I., m'am întors și sânt în țara mea pe care mila M. T. I. mi-a dat-o. Cuvintele ce am vrut să le spun și să le arăt M. T. I., le-am spus lui Hasan-Ceauș, robul M. T. I., care a fost cu mine în slujba M. T. I. El va spune mai cu de-amănuntul M. T. I. Și ce alta se va întâmpla, M. T. I. va afla cu alt rob al său, Ohur-Ceauș. De aceasta înștiințez pe M. T. I., ca robul pe Domnul său. Dumnezeu să înmulțească zilele și anii M. T. I., în veac mult. Scrisă la 4 Noiembrie 1556.

Robul și noroiul de supt copitele [calului] M. T. I.

*Io Pătrașcu Voevod si Domn
al Țerii-Românești.*

XXXI.

(1555-7.)

Grija de Creștinătate, dorința de a veni ceasul când' i-ar putea ajuta, setea de răsbunare pentru atâtea suferinți și înjosiri însuflețesc însă o scrisoare, tot de pe atunci, către Brașoveni.

Ediție: Bogdan¹, pp. 196-8, no. CXCII.

Din mila lui Dumnezeu Io Pătrașcu, Voevod și Domn. Scriem Domnia Mea cinstiților și bunilor noștri prieteni și de aproape vecini și frați, lui Hanăș Begner județului și celor doisprezece pângari din Brașov, și multă sănătate cu dragoste vă poftim d-voastră. Și, după aceasta, vă dau de știre d-voastră, pentru cărțile și vorbele ce mi-ați trimes d-voastră prin omul d-voastră Dobre, că toate pe rând și bine le-am înțeles Domnia Mea : întâiu, ca să dăm de știre și Sibienilor despre lucrurile cinsti-

tei Porți, cum v'am dat și d-voastră. Să știți d-voastră că li-am dat și lor de știre, ca și d-voastră. Apoi m'ați înștiințat pe Domnia Mea că ați trimes d-voastră și la Înălțimea Sa Craiul, să vă dea răspuns; când v'a veni d-voastră răspunsul de la Înălțimea Sa Craiul, d-voastră să vă adunați și să faceți sfat; d-voastră sânteți doar oameni înțelepți și cuminți! Și să tocmiți cum vă va fi bine, și d-voastră și nouă; căci d-voastră știți bine cât de mare-i puterea Împăratului și cine poate sta împotriva lui! Căci, de vă va birui pe voi și țara d-voastră, nu va mai fi niciun Domn și niciun Craiu acolo, în țara de sine stătătoare a d-voastră, ci vor fi prin toate cetățile Turci, și vom peri, noi, amândouă aceste țeri creștine. Și să știți d-voastră adevărat că eu credința și frăția ce am legat-o cu d-voastră nu vreau s'o rup cu niciun chip, ci vreau s'o țin și până la moartea Domniei Mele. Și mă voi sârgui a vă sluji cu dreptate d-voastră, cât îmi va sta în putință Domniei Mele. Și nu veți avea d-voastră nicio greutate de spre partea Domniei Mele, afară doar de ar veni asupra Domniei Mele vre-o mare nevoie de silă de la Poartă, ca să vin — Doamne ferește — Domnia Mea cu oaste asupra capului d-voastră. Și, atunci chiar, nu voi sări nici de cum, până nu voi vedea Domnia Mea mare foc pe umerii Domniei Mele. Iar, dacă vom vedea mare greutate și foc de spre partea Turcilor, ce va fi să facem atunci, să știți că altfel n'am putut face. D-voastră știți că noi sântem în mâna Turcilor, — dar vă vom da și atunci de știre d-voastră. Și, iarăși, vă dau de știre d-voastră că aș fi dat drumul Domnia Mea lui Muhup-Ceauș să vie la d-voastră, dar Domnia Mea așteaptă răspunsul ce trebuie să vie de la Înălțimea Sa Craiul; să-mi dați de veste d-voastră, să știu și Domnia Mea. Și apoi să știți d-voastră că va veni acum în curând un Ceauș mare de la Împăratul și că, răspunsul ce-l va

aduce, Domnia Mea despre toate vorbele câte le voi înțelege, vă voi da și d-voastră de știre. Aceasta vă dau în știre d-voastră, și toate câte va spune omul d-voastră, Dobre, de la noi către d-voastră, toate să le credeți, că sânt vorbele noastre adevărate. Și Dumnezeu să înmulțească zilele și anii d-voastră; amin. Scris în Maiu 23.

XXXII.

Alexandru-Vodă Lăpușneanu.

(1566.)

Un alt Alexandru Lăpușneanu decât cel obișnuit ră sare înaintea noastră din scrisorile domnești care vorbesc de dorul ce are Doamna Ruxanda de a mânca prune și cireșe din Ardeal, de meșteri de bere și de pâne, de doftorul de ochi care trebuie pentru a lecu pe bolnavul Voevod. Acestălal chip, omenesc și pașnic, samănă mai bine cu acela pe care ni-l dă și cronica slavonă a timpului.

Uciderile apar în a doua Domnie, după usurparea lui Despot și a lui Tomșa, când erau trădători de pedepsit și viitoare trădări de împiedecat. Aceiași cronică slavonă (a lui Azarie) lămurește măcelul boierilor astfel :

„A adunat pre vrăjmașii cari puseseră la cale înșelăciunile de mai nainte și pe boierii necredincioși, și pe toți i-a dat morții nemilostive.

„De atunci s'a potolit furtuna cu valurile mari, și peste Marea vieții plutiai fără turburare ; căci duhul lui Dumnezeu sufla drept, ca boarea cucerniciei“.

Și Ureche însuși, de și înrăurit de ideile Renașterii cu privire la „tirani“, se inspiră de sentimentele contemporanilor Lăpușneanului, sătui de neastâmpăr boieresc, când scrie aceste rânduri :

„Alexandru-Vodă, dacă s'au curățit de toată grija de afară..., au vrut să se curățească și de vrăjmașii săi din casă, pre carii își prepusesese el că pentru vicleșugurile lor fu scos din Domnia de 'ntăiu“.

Totuși în această pățimașă scrisoare pentru pedep-

sirea nemiloasă a celor amestecați în încercarea lui Sava, poreclit Mâzgă, care însă ca viitor Domn își zicea : Ștefan-Vodă, întâlnim pe vechea noastră cunoștință, vărsătorul de sânge.

Ediție : Hurmuzaki, XI, Adaus, la această dată.

Alexandru, cu mila lui Dumnezeu Voevod și drept moștean al țerii Moldovei, și celelalte.

Dumneavoastră prietenilor, vecini iubiți nouă. Sănătate și izbânda tuturor celor fericite. De câteva ori în vremea trecută s'au ridicat niște lotri din Ținuturile și încunjurimile voastre, cari au luat calea către țara noastră ca să ne tulbure pe noi și Domnia noastră. A căroră căpetenie a fost unul căruia-i zic Sava și cu alți lotri, de o samă cu el. Pe cari cum i-am simțit, în clipa aceea am scris oaste și mulțime mare ca să ne împotrivim acelor vicleni. În sfârșit, după ce s'au luptat eu ostașii noștri acei lotri, au perit mișelește; mulți dintre ei au fost uciși în munți și înecați în ape, iar alții au fost aduși vii în târgul nostru în Iași; dintre cari pe mulți am poruncit să-i taie și să-i ucigă iar pe alții, tăiați în patru bucăți, să-i puie în frigare, căci erau toți oameni așa de primejdioși; iar pe câțiva dintre ei îi ținem încă vii. Iar doi din cei prinși s'au găsit a fi din cetatea voastră a Bisfriței, cari, în conștiința lor, la ceasul morții, au mărturisit de față cu toți sfetnicii și boierii țerii noastre că ei au venit cu voia și cu învoirea voastră, ca să ne tulbure pe noi și ținutul nostru; al căror gând rău Dumnezeu l-a depărtat și în nimic l-a prefăcut.

Ne mirăm pentru ce cuvânt ați îndrăznit a încerca d-voastră acest lucru. când știți că avem pace și jurământ și tocmeală veșnică cu Măria Sa Craiul, pentru că și Domnia Lui și a Noastră să fie în pace de o potrivă, veșnic, cu prietenie de amândouă părțile. Dar

poate că vă e greu d-voastră că am închis calea prin munți către cetatea d-voastră; ceia ce am făcut-o cu acel gând, ca să ne putem feri de cursele unor lotri ca aceia (cari acuma, cu ajutorul lui Dumnezeu, au căzut în mâinile noastre). Dar nici într'un chip n'am putut face să nu ne supărați. Că trimeteți asupra noastră și a țerii noastre pe cei mai scârboși dintre lotri; ceia ce nici într'un chip nu trebuie să faceți. Aduceți-vă aminte că trăiesc în țara și Domnia noastră ostașii cari odată vă căzneau cu încunjurare, de mai că erați aduși a peri de foame și de sete, închiși în cetatea voastră. Dacă ostașii aceia bătrâni ai țerii noastre, cari făceau lucruri ca acestea, au încetat din viață, dar trăiesc fiii lor viteji, cari pot face multe lucruri mari. Noi totdeauna am fost și sântem iubitori de pace; ci voi, din potrivă, ați vrut să ne tulburați pe noi și Ținutul nostru cel bine liniștit și pașnic.

Ci vă sfătuim a căuta în tot chipul să țineți prietenia cea veche. Ca fără îndoială pentru acest lucru vom ruga de ajutor și vom întreba pe prea-puternicul și nebiruitul Împărat al Turcilor, domnul și binefăcătorul nostru prea-milostiv. Și, orice lucru rău veți unelti, în capul vostru o să cadă. Despre toate acestea să ni dați d-voastră răspuns cât mai iute prin cărți. Și să fiți sănătoși și fericiți. În târgul Iași, zi 'ntăiu Iulie anul Domnului-1566.

După porunca Voevodului însuși:
Ștefan din Dej, pisarul Domnului.

Vă rugăm stăruitor pe d-voastră să vă sânguiți întru aceia ca pe lotrii scăpați, mai ales pe cel căruia-i zic Sava și Ungureanu Sulgerul și pe Mihai Bence să-i trimeteți la noi pe ascuns; iar pe Ioan și pe Lupu, frații Ungureanului, să-i ucideți acolo. Și, dacă veți face aceasta, vă vom fi mulțămitori.

Dumnealor judeului și juraților și celorlalți sfetnici ai cetății Bistriței, și celelalte, domnii, prietenii noștri iubiți, și celelalte.

XXXIII.

Ioan-Vodă Despot.

(1561.)

De la aventurierul grec Vasile Eraclide, urmaș, deopotrivă de închipuit, al lui Hercule, al Despoților sârbești, al „marchisilor“ de Noxas și Paros, ba chiar al lui Ștefan-cel-Mare, arăta și o biserică înălțată de tatăl său! —, avem multe scrisori. Unele sânt numai exerciții de savantă retorică latină. Altele însă cuprind în ele viață, patimă și unele elemente de ideal, firești la un om al Renașterii, cu gândul la vechi tradiții și la puțința unei glorii nouă.

Odată el poruncește, în tonul unui moștenitor care a răbdat prea mult, să i se prindă numitul Alexandru (Lăpușeanu), usurpator al Moldovei sale.

Ediție: Hurmuzaki, II, p. 392.

Ioan Voevod, cu mila lui Dumnezeu Domn al Moldovei, sănătate ție, Iacove Bole, staroste, credinciosul nostru. La primirea scrisorii noastre de față, îndată, fără zăbavă, vei călări cu oastea ta la țermul Dunării, și cu obișnuita-ți sârguință vei încerca să prinzi pe acel ticălos de Alexandru și pe țovarășii săi, și mi-l vei trimete viu sau mort; și nu-ți va lipsi mila noastră. Și mângâie pe oamenii aceia din partea mea. Dacă Dumnezeu atotputernicul îmi va fi într'ajutor, voiu primi bine pe toți țovarășii lui Alexandru; dacă vor veni să mi se închine, pe toți îi voiu ierta și-i voiu primi în mila mea. Dar, de vor fi îndărătnici, îndată vor fi pedepsiți pentru greșelile lor. Așa să știi. Dat în Iași, la 30 Noiembrie 1561.

XXXIV.

(1561.)

Ceva mai târziu el chiamă pe boieri, urmași ai Romanilor, la înnoirea măririi străbune prin luarea, de care părea să garanteze, a Bugeacului, a Țerii-Românești — râvnia și la Ardeal —, ba chiar a foastei Împărății bizantine.

Ediție: Hurmuzaki, II, pp. 415-6, no. CCCLXVI.

Io Despot, din mila lui Dumnezeu Domn al Moldovei, lui Ioan Stroici ¹, și la alți boieri de cinste, -sănătate. Apoi să știți cu toții de obște că dorința mea nu e alta decât să slobozim această țară de tiranie și s'o aducem în stare bună, cum a fost odată, pe vremea prea-luminaților miei înaintași. V'am scăpat de tiranul cel mare și de Voevodul de neam prost, care nu se sătura să verse sângele vostru și să-și însușească averile voastre, și vă făcuse pe toți robi ai lui, cu soțiile și feciorii voștri. Eu sânt departe de gândul de a stăpâni în acest chip. Întăiu eu sânt Domnul vostru cu drept de moștenire și nu sânt de neam prost, și vă iubesc ca pe fiii și frații miei, și fiii voștri și averile voastre vreau să nu fie supărați de nimeni. Sânt creștin și nu voi găsi plăcere niciodată să vărs sângele creștinilor; nu vreau să dați bir nimăruia, nici să vă învoiți a fi supărați de nimeni. De la voi nu vreau alta decât să fiți credincioși cu totul și ascultători. Și aceasta va fi mântuirea voastră. Pentru că gândul meu nu e altul decât să fac ca Dunărea să fie hotarul țerii mele a Moldovei și să mă războiesc zi și noapte cu necredincioșii și blăstămații de Turci. Întru care nădăjduiesc în mărirea lui Dumnezeu, prin rugăciunile tuturor sfinților și îngerilor și arhanghelilor, eu voi, vitejilor și neam

¹ Vlstiernicul și favoritul lui Despot.

războinic, ce vă coborâți din vitejii Romani, cari au făcut să tremure lumea, și vouă nu v'a lipsit și nu vă va lipsi inima de a face orice faptă slăvită, ci numai era lipsă că n'aveați Domnul vostru născut, care să vă călăuzească la fapte de cinste. Acuma, fiilor și fraților prea-iubiți, Domnul Dumnezeu nostru și-a adus aminte de noi și m'a pus în Scaunul părinților miei, de unde cu voi, cum zic, și cu ajutorul și ocrotirea ce voi avea de la prea-nebiruitul Împărat, Ferdinand, domnul meu prea-milostiv, nădăjduiesc, în puțină vreme, a dobândi iarăși locurile Moldovei mele, pe care le ține păgânul: adecă malul Dunării, și nu numai acelea, dar și Țara-Românească și apoi toată Țara Grecească. Și nu e nicio îndoială că vom avea ajutor și ocrotire de la toți domniile creștini, pe Mare și pe uscat, împotriva dușmanului de obște, și totdeauna cu ajutorul lui Dumnezeu vom avea biruință împotriva lor, cu veșnica vărsare a sângelui lor. Și cu aceasta ne vom face cunoscuți lumii întregi ca adevărați Romani și coborâți din aceia, și numele nostru va fi nemuritor, și vom fi iarăși icoana părinților noștri, cari s'au lăsat apoi pradă lupului, cu atâta rușine înaintea lumii întregi.

Aceasta e ce-am voit să vă spunem și ce doresc de la voi. Rudelor și slugilor lui Alexandru-Vodă la toți li dau iertare îndată ce vor veni să mă slujească credincios. Așa să știți.

XXXV.

Bogdan Lăpușneann.

(1570.)

Urmașul Lăpușneanului, mort aproape orb și poate otrăvit, fu copilul Bogdan, călăuzit de mamă-sa Ruxanda, fiica lui Petru-Rareș, și de doi boieri. Până ce într-o zi scăpă, prin moartea mamei, de această epitropie și

prinse a hoinări, după nevestă și cumnați, în Polonia, unde un pețitor refuzat îl răni ca răsbunare, dând prilej Turcilor a pune un Domn din Constantinopol.

Ediție : Hurmuzaki, XV, la această dată.

Bogdan, din mila lui Dumnezeu Voevod și adevărat moștean al țerii Moldovei, și celelalte. Dumneavoastră prieteni, vecini nouă cu adevărat iubiți. Sănătate și izbândă a tuturor celor fericite. Am primit scrisorile d-voastră pline de iubire, în care ni dați de știre că a fost prins, prin sânghința și răbdarea d-voastră, un lotru pribeag care se zicea pe nedrept Ștefan Voevod : a fost prins și trimes la Măria Sa Craiul. Ceia ce ni este foarte plăcut : că d-voastră, pentru plăcerea noastră, ați făcut aceasta cu hotărâre. Și vă rugăm cu stăruință ca și de acum înainte să rămâneți în iubirea noastră și prietenia începută. Iar, unde se va înfățișa prilejul, și noi sântem gata a vă face pe plac d-voastră întru toate. Prin acestea voim ca d-voastră să fiți în cât mai bună sănătate. Din târgul Sucevei, 16 Maiu, anul 1570.

După însărcinarea lui Vodă însuși :

Ștefan din Dej.

Dumnealor judeului și celorlalți pângari jurați ai cetății Bistriței, domni prieteni, vecini nouă cu adevărat iubiți, și altele.

XXXVI.

Ioan-Vodă cel Cumplit.

(1572.)

Cumplitul-Ioan-Vodă, fiul lui Ștefăniță, dar fost giuvaergiu în Constantinopol, după ce se însurase la Moscova și lăsase acolo, cu soția, un fiu, Petru, pe care era să-l iscălească, crezându-l încă viu, în cărțile sale domnești, — nu apare în scrisori așa de crunt cum l-au zugrăvit clericii pe cari i-a despoiat, fugărit și ars pentru a se

înfrupta din banii lor și a plăti lefile ostașilor cu simbrie, chemați pentru a-i apăra Scaunul și viața. Acela care în curând era să se ridice astfel asupra Turcilor pentru că-i cereau cât nu credea să poată da, acela care era să străbată prădând Bugeacul, cu cetele Cazacilor săi năimiți, ca să piară apoi după capitulația de la Roșcani, rupt de patru cămile, începe vorbind Bistrițenilor de mila „puternicului împărat” păgân.

Ediție: Hurmuzaki, XV, la această dată.

Vă dau aceasta de știre ca bunilor noștri vecini că puternicul împărat ne-a așezat în țara noastră, și acum sântem aici cu voia lui Dumnezeu. Înțelegem că ați fost buni vecini cu Domnii d'înaintea noastră, și noi dorim ca și cu noi să fiți cu bună vecinătate, fiindcă aceste două țeri, Moldova și Țara-Ungurească, sânt supt stăpânirea puternicului împărat, și Ștefan Báthory, Domnul vostru, e ruda noastră și Domnul nostru cel bun. De aceia vă vestim că în țara noastră puteți îndrăzni să veniți slobod ca în timpul Domnilor de înainte, să aduceți vite și voi în țara noastră și să luați vitele de care aveți nevoie. Și săracii noștri, când merg în țara voastră, să umble în pace printre d-voastră. După aceasta ce va spune această slugă credincioasă a noastră, Mateiu, cu cuvintele noastre, d-voastră să-i credeți. Vă dorim sănătate de la Domnul Dumnezeu. Această scrisoare s'a dat în Iași, în luna [Iulie], ziua a 12-a, anul 1572

Această scrisoare să se dea în Bistrița în mâna judeului și întregului Sfat, bunilor noștri vecini, cu toată cinstea.

XXXVII.

Petru Cercel.

(1579.)

Într'un târziu, douăzeci de ani de la moartea tatălui său, Pătrașcu-cel-Bun, fiul de Domn Petru venia în Pa-

ris, la Curtea strălucită și stricată a regelui Franciei Henric al III-lea pentru a cere ajutorul de nevoie ca să ajungă în moștenirea sa. Om frumos, cu ochii mari și pletele lungi, vorbind elegant limba italiană, la modă, scriind poesii în această limbă, el căpătă ce doria, stăpânî doi ani în Țara-Românească, fugi în Ardeal, fu închis la Hustul Maramurășului, scăpă de acolo pentru a-și lua din capăt rătăcirile, fiind palat și gondolă în Veneția, — până ce dușmanul său Mihnea izbuti să-l facă a fi înecat în apele Bosforului.

Ediție: Iorga, *Acte și fragmente*, I, pp. 29-30.

Sânt sigur că o întâmplare ca aceasta, așa de vrednică de compătimire, cum e a mea, nu poate decât să-ți aducă tulburare în pieptul cel prea-milostiv. Că eu m'am născut adevărat prinț creștin și drept moștenitor al Țerii-Românești. Care țară stăpânind-o răposatul meu părinte Pătrașcu Voevod, Domn născut al acelei țeri, dar birnic al Turcului, în acea vreme eu, din porunca puternicului Soliman, Împărat al Răsăritului, am fost trimis de părintele meu la Curtea aceluia Împărat, când n'aveam decât vre-o zece ani, ca să mă înfățișeze ca birnic al său, după dașinile sale obișnuite. Și, murind părintele meu când mă aflam într'o vrăstă așa de tânără, afară din țară, la acea Curte din Țarigrad, atuncea, prin mijloacele cele mai nedrepte și drăcești, alții s'au făcut Domni în chiar țară mea; fiind trimeseși să cârmuiască țara aceia până la vrăsta mea deplină, ei vreau să se moștenească în ceia ce cu dreptate e al meu și alții se bucură de dânsul.

Acuma, rămâind eu în mânilor Turcilor, am fost trimis apoi de anume Viziri prin Siria și Țara Arăpească, și pot zice, zău, prin mai multe cetăți și coșteie din Asia, tot în pază mare, năcăjit și chinuit patrusprezece ani, și, văzându-mă la urmă așa de mult subjugat de norocul meu cel rău, și în așa răutăte a sorții mele, iubirea de țară m'a silit să-mi caut voia. Și astfel, cu

cea mai mare greutate, cu primejdia vieții, am plecat din părțile Răsăritului, de la Damasc, cu gândul însă de a veni să mă arunc la picioarele acestei Coroane preacreștine, care a fost din vechiu mângâietoare și preamiloasă mamă a oamenilor nenorociți, și mai ales a prinților năcăjiți și bătuiți de valuri. Acuma, după ce, cu ajutorul lui Dumnezeu, am ajuns în locul de care de așa de multă vreme dori-am, te rog pe Măria Ta preacreștină cu umilință să binevoiești, cu obișnuita-ți milostenie și cu puterea Măriei Tale cea mai slăvită, să capeți de la Sultan, nu altceva, ci numai îndatorirea deosebită a unei singure și slobode îngăduinți ca, intrând eu în țara mea, ca unul ce sânt așa de mult dorit de poporul meu cel năcăjit, să pot fi sigur de spre partea acestui puternic Împărat turcesc, precum sânt sigur că nu va răspinge o cerere așa de dreaptă a unui așa de mare domn cum e Măria Ta preacreștină. Asigurându-l eu, pe acel Împărat, de acea ascultare pe care tatăl meu și bunicul și alți înaintași ai miei au ținut-o, neavând nicio îndoială, că, prin mijlocul Măriei Sale preacreștine, voiu putea să ajung la împlinirea dorințelor mele așa de cuviincioase. Precum apoi, nu numai eu, dar țara mea, boierii, Vistieria vor fi totdeauna în slujba și la porunca Măriei Tale preacreștine și a Coroanei acesteia preacreștine. Aceiași va fi și îndatorirea urmașului meu, care va rămânea de veșnică amintire.

Și, cu toată umilința, mă las în sama binevoitoarei și plinei de omenie îndurări a Măriei Tale preacreștine.

XXXVIII.

Petru Șchiopul

(1592¹.)

Fiu al pretendentului muntean Mircea fiul lui Mihnea,

¹ 8 Septembrie.

Petru-Vodă, zis Şchiopul, pentru umbletul lui de bolnav, a fost, ca Domn al Moldovei, creştin drept, Domn împodobit cu toate bunătăţile, „matcă fără ac“ iubind cu o nemărgenită patimă pe fiul bătrâneţelor sale, botezat Ştefan după marele înaintaş. Petru a fugit la Împăratul când i s'a părut că stăpânul ar vrea să turcească pe frumosul copil. Aici, la creştini, a găsit bănuială, nesfârşite cereri de bani, asprime şi jigniri. S'a sfârşit la Bozen în Tirol, şi, cu câtva timp înainte, până nu se aşază acolo, el scria astfel arhiducelui guvernator Ferdinand despre dorinţile şi planurile lui.

Ediţie: Hurmuzaki, XI, la această dată.

Mi s'au adus scrisorile Măriei Tale, pe care le-am cetit pe rând şi le-am înţeles. Pentru care sfătuire şi îndemn al Măriei Tale îţi mulţănesc foarte mult. Acuma şi noi îţi dăm ştire în scrisorile noastre, ca toate să le afle şi să le înţeleghi Măria Ta, deplin şi pe larg. Dar să fie voia Măriei Tale cu noi ca nişte oameni străini, că noi nu avem afară de Dumnezeu pe altul nimeni afară de Măria Ta care să se milostivească de noi şi la care să putem stărui. Ni scrii Măria Ta că nu e bun locul acela ca să rămâem în el, pentru că ai avut gâlcevi cu fratele gărdinariul¹, cu episcopul. Dar noi n'am ştiut aceasta. Ci rugăm pe Dumnezeu să fie pace între Măria Ta şi fratele gărdinariul. Noi sântem oameni străini; ce-avem noi cu fratele gărdinariul? Ci să fii Măria Ta sănătos! Iarăşi ni scrii Măria Ta că aici în Innsbruck sau în cetatea aceia care se zice Bozen, e mai bine. Fie voia Măriei Tale!

Şi iarăşi ni scrii Măria Ta despre lege, ce lege avem noi, ori că pe alţi oameni cari stau în ţara aceasta să nu-i îndemnăm a primi legea noastră. Eu vreau să spun lămurit Măriei Tale: ce avem noi cu oamenii! Că noi n'avem căi pentru a învăţa şi îndemna la legea

¹ Aşa zicea Mihai Viteazul pentru: cardinal.

noastră. Departe de noi! Dar, totuși aceasta ne rugăm cu lacrimi și o cerem numai decât: să ni învoiască Măria Ta a face un lăcaș de biserică pentru rugăciunile noastre, de scânduri, în vre-un unghiu ori în vre-o grădină. Totuși să fie voia Măriei Tale! Despre Ștefan însă, fiul meu, faci pomenire Măria Ta să-l las să primească legea catolică. Despre aceia, în toate chipurile și locurile, fiul meu Ștefan e slugă Măriei Tale, dar, dacă Domnul Dumnezeu ni va lungi viața și va avea mila și îndurarea Măriei Tale asupra capului său, și dacă-i va veni vremea de însurat, și va voi să aibă soție din vre-un boier sau sfetnic al Măriei Tale, și singur, fără voia noastră, va intra în legea catolică. Pentru că nouă ni place legea catolică, dacă este lege dreaptă. Măria Ta știi bine ce e legea și învățătura grecească; noi din copilărie de asta ne amintim, și o ținem, și o mărturisim; dar în părțile noastre sânt multe legi și învățături, și toate sânt în pace. Și noi cerem de la Măria Ta să fim în pace în legea noastră, pentru că și în țara noastră este legea catolică, și au biserici, care biserici au fost clădite de părinții noștri, și sânt catolicii în pace. Că știe și singur Sfântul Papa, pentru că a fost trimes de Sfântul Papa în solie un episcop în țara noastră¹, ca să vadă cum se ține legea catolică, precum poți înțelege din scrisorile Sfântului Papa.

Iarși ni scrii Măria Ta, că, dacă vreau să cumpăr vre-un loc în țara Măriei Tale, despre aceia cum obișnuiesc domnii Măriei Tale a plăti pentru supuși, așa și noi de bună voia noastră. Ci să fie voia Măriei Tale. Noi fără voia Măriei Tale nu vom face nimic. Dar, dacă am voi să cumpărăm un loc de la Măria

---

¹ Mancinelli sau Warszewiecki.

Ta, ori de va fi răspins ori de va fi primit, fie voia Măriei Tale cu noi, străinii!

Iarăși scrii Măria Ta că, dacă vom cumpăra vre-un loc, să nu clădim un lăcaș mare, și să plătim oamenilor și meșterilor, și să nu ținem oameni răi. Noi oameni răi nu ținem, nici boierii noștri. Despre aceia îți voi spune Măriei Tale că, oriunde vom sta în țara Măriei Tale, ori în cetate, ori la drum, în toate locurile, vor fi domni, magnați de-ai Măriei Tale, și ar putea să arăte toate Măriei Tale. Să nu credeți că sântem oameni răi, că noi n'am căuta să dăm nimănui răul pentru rău.

XXXIX.

Aron-Vodă.

(1594.)

Aron-Vodă, tovarășul lui Mihai Viteazul în cele d'întăiu lupte ale acestuia, dă în câteva scrisori ale lui vești despre ciocnirile cu Turcii împotriva cărora fusese silit să se ridice și el.

Ediție: Hurmuzaki, *Supl.* II¹.

Noi, Aron, din mila lui Dumnezeu Domn, ș. a. Prealuminate domnule Hatman, prea-iubitul nostru domn și prieten.

Am mai scris Măriei Tale ca să-ți vestesc ce se apucau să facă păgânii. Dar Măria Ta n'ai înțeles bine din scrisoarea noastră de ce păgâni era vorba. Îți facem deci știut acuma că Hanul tătăresc a trimis la noi să ne întrebe dacă e bun drumul pe care înaintașul nostru Petru-Vodă¹ s'a dus în Țara Ungu-

---

¹ Petru Șchiopol, care fugise de frica Turcilor la Tulln lângă Viena, de unde-și luă apoi locuința la Innsbruck și în sfârșit la Bozen, locul de odihnă al rămășiților lui.

rească. Pe lângă aceasta a mai cerut să-i dăm eălăuzi ca să-i ducă cetele pe drumul ce este în cuprinsul țerii Măriei Sale Craiului. Fiind eu creștin, n'am voit să las ca d-ta să nu știi gândurile acelor păgâni, cari, după cât ni s'a spus, sânt în număr de 150.000 de Tataři. Dacă acești păgâni de Tataři au nevoie de călăuzi, să-i afle aiurea, și nu la noi, căci noi voim să fim totdeauna de partea creștinilor, și sântem chiar gata să murim cu ei, cum am arătat-o cu tot adevărul în scrisoarea noastră către d-ta. Dată la 5 Mart 1594.

XL.

(1595.)

Prea-luminate domnule Hatman, milostivul nostru Domn și prieten.

Ni s'a părut de nevoie a-ți vesti d-tale că 4.000 de Turci, precum și Tatarii dobrogeni, s'au strâns lângă Oblucița. Ceia ce aflând noi, am chemat pe Dumnezeu într'ajutor și am trimes oastea noastră împotriva lor. În luptă acest dușman al sfintei Cruci n'a avut de ce să se bucure: a pierdut toate steagurile și puștile, și numai acela a scăpat care a avut cal bun. Îți mai dau de știre dumitale că oștile noastre s'au întâmpinat lângă Cetatea-Albă cu un Sultan tătäresc ce avea 7.000 de Tataři, Slavă Proniei și cu voia lui Dumnezeu Atotputernicul, nici acest dușman n'a avut de ce să se bucure: pierzându-și și el toate steagurile și puștile, a fugit de pe câmpul de luptă.

Așijderea și Împăratul tătäresc, întorcându-se din Țara Ungurească, a vrut să treacă Tara-Românească. Fratele nostru, Voievodul Țerii-Românești, aflând aceasta, și chemând pe Domnul Dumnezeu în sprijin, cu oastea sa și cu ajutorul ce a avut de la domnii creștini, i-a ieșit în cale; atunci, cu ajutorul lui Dumnezeu, și acest neprieten n'a

avut de ce să se bucure; pierzând toată pojijia taberei, tunurile și steagurile, cu ce i-a mai rămas, a fugit; pe care l-a gonit până 'n Țara Turcească însuși Domnul muntean, și s'a întors din goană abia a treia zi. Amintindu-ne deci de d-ta ca de un prieten binevoitor, ni s'a părut de nevoie a ți face știut, pentru ca d-ta să binevoiești a te îngriji și a te gândi ca acest neprieten al Sfintei Cruci să n'aibă de ce să se bucure până la sfârșit. De aceia cerem stăruitor ca d-ta prin sfaturile d-tale pe lângă Măria Sa Craiul să binevoiești a face ca Măria Sa să ni dea un ajutor răpede, căci țara noastră e cu adevărat zid a toată Creștinătatea împotriva acestui neprieten, pe care mai că-l ținem în spate. Nu ne îndoim de bunăvoința d-tale, și sântem sigur că vei vrea să te arăți binevoitor față de noi. Îți dorim d-tale bună sănătate și toată fericirea. Din Iași, la 15 Februar, anul Domnului 1595.

Din porunca Măriei Sale Domnului însuși.

Prea-luminatalui domn, domnul Ioan Zamoyski de Zamosc, Mare-Cancelariu și Hatman al Coroanei..., preamilosnvl nostru domn și prieten.

XLI.

Ștefan Vodă (Răzvan).

(1595.)

Înlocuitorul lui Aron-Vodă trădat de Ungurii din strajă principelui unguresc din Ardeal, Sigismund Báthory și lăsat să piară, cu sau fără otravă, în marele castel pustiu al Vințului, fu Hatmanul Răzvan. Dușmanii lui știau să spuie că e fiu de Țigancă, dar el își zicea Ștefan-Vodă. Nu dădu în luptă niciodată cinstea pe rușine: fu izgonit de Polonii lui Zamoyski Cancelariul în clipa chiar când ajuta la cea mai grea luptă pe „fratele” său de cruce Mihai, și peri traș în șa după ce încercase cu arma a-și căpăta iarăși Scaunul.

Din București, în drumul biruitor, cu Mihai și Sigis-

mund Báthory, către Giurgiul lui Sinan-Paşa, el scria astfel, cu o supţire batjocură, trădătorilor.

Ediţie : Hurmúzaki, XI, p. 214, nota 2 (traducere după originalul slavon).

Io Ştefan Voevod, din mila lui Dumnezeu Domn al ţerii Moldovei.

Scrie Domnia Mea tuturor boierilor cari sânt cū străjile, cu Crâstea¹, la margine. Deci vă dau de ştire că ain auzit Domnia Mea cum că sânteţi acolo, şi bine faceţi că ţineţi strajă de spre Turci. Iar, dacă ţineţi strajă de spre Domnia Mea, puteţi să şedeţi în pace, că Domnia Mea cu mila lui Dumnezeu mă îngrijesc singur de aceasta. Iar, dacă veţi fi acolo, şi veţi merge spre întâmpinarea domnului meu, a cinstului Craiu, veţi avea cinste şi laudă de la Domnia Mea în totdeauna. Şi la altceva să nu gândiţi, cum că aş avea alt gând. Aceasta v'o dau de ştire, şi să fiţi sănătoşi; amin.

Scris în Bucureşti, Octomvre în 12.

Dacă nu credeţi, trimeteţi un om al vostru să vadă că eu petrec în trebile ţerii.

XLII.

Mihai Viteazul.

(1596.)

De la Mihai avem această scrisoare către trufaşul şi netrebnicul său vecin, Sigismund Báthory, în clipa primejdiei Tatarilor :

Ediţie : Hurmuzaki, III¹ (traducere germană).

Măriei Tale pot să-ţi scriu cu adevărat aceasta despre Tatari, cum mi s'a scris şi mie, că Hanul Tatarilor,

¹ Apol Vornic-Mare al Moldovei.

cu toată oastea lui, a pornit-o înainte și acuma ar fi fiind la Tudorești: locul îl știu eu bine, și am fost pe acolo; e foarte aproape, așa că în trei zile poate să fie în țara aceasta. Precum a scris și Ieremia-Vodă oamenilor miei, — a căror scrisoare astăzi ți-o trimet Măriei Tale; din care vei înțelege toate Măria Ta. Ci Ieremia-Vodă a pus să se facă poduri peste apă în șase locuri între Orheiu și Soroaca, ca să poată veni într'acoace Leșii și Cazacii, și Ieremia-Vodă vrea să-și facă tabăra lângă Iași. Țara a fugit toată și s'a dus la munți. Gândul Tatarilor e într'acoace. Pe Măria Ta te rog, ca pe domnul meu prea-îndurător, să nu treci cu vederea aceasta, ci îndată să orânduiești oastea într'acoace Dar să fie oameni de samă, că nu e glumă, și poate că nicăiri aiurea nu mai aveți de purtaț grijă. Și ce oaste orânduiești Măria Ta aici, trimete-i-o îndată dumisale [Pangratie] Senneyey; de la el vor veni aici fără zăbavă Căci, dacă ne-ar năvăli dușmanii, și nu li-am putea sta împotrivă, și noi chiar ai trebui să ne tragem înapoi pe drumul Buzăului, la dumnealui Sennyey. Dar, pentru că țara a fugit acuma, nu pot strânge nicio-dajde; cî te rog pe Măria Ta să trimeti bani într'acoace. Și nu cer să-i trimeti în mâna mea, ci orânduiește un om de frunte: dacă va fi de nevoie, voi plăti din banii aceia; de unde nu, vor rămânea la mine, și ți se vor aduce Măriei Tale înapoi. Că eu nu mai am cum lua de la vite ¹, — că Măria Ta știi bine că am dat tot ce aveam ostașilor. Te rog pe Măria Ta să-mi scrii și vești și să dai omului meu drumul înapoi, îndată, cu răspuns. Dumnezeu să te ție pe Măria Ta!

Dat în Târgoviște, 5 Septembrie 1596.

---

¹ Von Weh = von Vieh?

XLIII.

(1598.)

Tatarii nu veniră, dar boierii munteni înțelegeți cu doritorul de Domnie Simion, fratele lui Ieremia Movilă, Domnul Moldovei, plătiră cu capul spaima unui Domn viteaz. Despre aceasta Mihai scrie, la 6 Septembrie, ace-luiași vecin, care nu se mișcase din loc și nu trimesese nimic.

Ediție: Hurmuzaki, III¹.

Năvala Tatarilor, cum ți-am mai scris Măriei Tale, e sigură. Care poate nu s'a făcuț din voia lor, ci Ieremia-Vodă-i ațâță la asta cum vei înțelege Măria Ta mai deplin, din scrisorile cele sârbești, viclenia lui Ieremia-Vodă: cum a cercetat unde sânt eu cu oastea mea și cum i-ar fi în gând să mă înspăimânte, ca să fug înaintea lor. Căci el se străduiește în ce chip ar putea să puie pe fratele său în Scaunul țerii acesteia. Dar Dumnezeu n'o să-i ajute la aceasta, hainului. Măria Ta știi că am prins pe unii boieri cu viclenie, cari-și aveau înțelegere în scris cu Turcii și cu Vodă din Moldova. Cari și-au primit după faptă răsplată. A căror scrisoare ți-o voiu trimete Măriei Tale în puține zile printr'un om de samă al meu, și alte lucruri ți le voiu face știute.

XLIV.

(1598.)

Și la 1598 se gătia o năvălire asupra Țerii-Romănești și, la 6 Iulie, Mihai scrie astfel vecinilor celor noi din Ardeal, comisarilor Împăratului german.

Banii îi lipsiau neconținut și, în clipa unei nouă încăierări cu Turcii, el îi cerea astfel, cu durere și nerăbdare.

Ediție: Hurmuzaki, XII.

Cât se ține de Moldoveni, sânt gata în tabără, dar despre Tatars n'am înțeles nimic; și eu rămân lângă ei pentru ca, de aș afla ceva, să dau de știre toate celelalte Măriilor Voastre. Și Moldovenii sânt gata, cu săpi și alte unelte, ca să înoiască șanțul ce-l făcuseră pe vremea năvălirii mai vechi a Tatarilor, dar fusese umplut pe urmă. Căci se tem pe de o parte de Tatars, pe de alta de Cazaci. Cari Cazaci vreau să vie aici la mine, și și-au trimis oamenii la Ieremia-Vodă pentru trecere prin țara lui, pe care nu li-a îngăduit-o supt cuvânt că se teme de Împăratul turcesc.

Zece mii de Tatars au venit la Dunăre cu Turcii, și se împart la vadurile apei, iar Turcul îi așteaptă ca să năvălească asupra mea dincoace de Dunăre. Boierul mîeu care păzește hotarele țerii mi-a scris aceste scrisori pe care le trimet Măriilor Voastre. Să se trezească deci Măriile Voastre și să se îngrijească mai bine de lucruri: căci aceasta o cere acuma vremea, — că Dumnezeu mi-i martur că eu nu zăbovesc, ci sânt gata să-mi vărs sângele pentru Creștinătate. Dar, dacă voi merge împotriva dușmanilor ori ei împotriva mea, n'am cum să mă împotrivesc. Nu pot da bani ostașilor, cari fără bani nu merg.

Mă tem și de aceia ca nu cumva, văzând pe dușman și neavând bani, să nu se împrăștie (ostașii). Și acuma li-am dat de veste să meargă de la un oraș la altul, dar nu ascultă, merg unde vreau în largul țerii, și răpesc toate. Eu aș putea aduce mare pagubă Vizirului dacă aș avea cu cine. Își vor fi aducând aminte Măriile Voastre când îmi spuneți față de dânșii că vor fi toate spre mai bine; dar acuma vedem cum stăm. Măriile Voastre ni-au jurat nouă și noi Măriilor Voastre să nu ne părăsim unul cu altul. Scrieți Măriile Voastre prea-luminatului prinț Maximilian să vie iute și să stea în Scaunul lui și să caute în juru-i. Pentru că toate

neamurile stau gata, numai 'noi stăm în tăcere. Ori, dacă stă ceva împotriva, pentru Dumnezeu mă rog ca Măriile Voastre să-mi spuie, ca să pot trimete din vreme pe ai miei la Măriile Voastre în Ardeal și să ies și eu, ca nu cumva dușmanul să mă strivească aici. Măriile Voastre să mă ierte că scriu cu atâta îndrăzneală, căci sânt silit a o face. Mă mir că n'aveți încă nicio tabără: deci îngrijiți-vă să se adune ostașii în tabără. Acestor pedestri trimeteți-li de acolo din bielșug praf și puști, precum și bani cu carei să pot plăti ostașilor.

Din Curțile noastre de la Ploiești, în 6 Iulie, anul 1598.

Mihail Voevod.

Te rog scrie-mi care e pricina sosirii târzii a prealuminatului prinț Maximilian, căruia până la moarte vreau să-i fiu spre ajutor. De aceia m'am și legat cu jurământ față de el.

Această țidulă e scrisă de mâna lui Ieremia-Vodă: și din ea puteți afla.

XLV.

(1598.)

Despre luptele lui cu Turcii în toamna anului 1598 scrie Mihai Arhiducelui Maximilian, fratele Împăratului Rudolf și ales pentru a stăpâni în Ardeal, unde nu se putu hotărî să vie niciodată.

Ediție: Hurmuzaki, XII,

Scrisoarea Măriei Tale de la 6 ale trecutei luni Septemvre am primit-o cu bine printr'un ostaș din Orade, și i-am înțeles cuprinsul. Și să fii Măria Ta încredințat că nu mă găsesc cu alt gând decât cu acela pe care l-am arătat Măriei Tale prin credinciosul meu care s'a întors azi, la 16 Octomvre, cu veste bună. Pentru care

mulțămesc foarte sânguincios de buna voință a Măriei Tale, și nu mă îndoiesc nici în privința Măriei Sale Împăratului, nici în privința Măriei Tale. Am mai aflat că Măria Ta ai vrea bucuros să-mi vii în ajutor cu o sumă de bani și că e vorba numai de prilejul cum s'ar putea aduce. Pentru care și mulțămesc Măriei Tale, și te rog îărăși să nu-mi ieai înapoi mila și buna voință îndreptată spre mine, ci, încă mai vârtos, să ne faci a gusta o sumă de bani mai însemnată, pe noi cari acum sântem lipsiți de mijloace și căzuți în sărăcie. Căci noi nu ne-am răzimat decât pe mila Măriei Sale Împărătești și a Măriei Tale, după făgăduința ce mi-ai dat.

Cât privește starea lucrurilor de aici, nu pot să las ascuns de Măria Ta că eu cu ai miei am trecut Dunărea și am întâlnit lângă Nicopol la 13.000 de Turci, cu doi Pași și doisprezece Sangeaci, și m'am luat la cercare cu dânșii, și la urma urmei cu ajutorul lui Dumnezeu așa i-am bătut că puțini din ei au rămas la locul de luptă. Dar Pașii au scăpat toți cu fuga. Apoi am ars pană în temelii orașul Nicopol, în care au fost la 6.000 de case, și am tăiat pe cei de acolo, pe toți.

De aici am mers supt Vidin, unde iar am găsit doi begi cu o mie de Turci, și iarăși ne-am pus așa fel în apărare, încât iarăși au fost bătuți de noi, steagurile li s'au smuls și frunțași turci au și fost prinși. Îndată după aceia, în chiar ziua luptei, am ars orașul Vidinului, în care erau 12.000 de case; dintre ai-noștri puțini au perit. Pe lângă aceasta am ars cetăți mari ale Turcilor, ca Plevna, Vracea, Florentinul și Rahova, pe toate, și pe locuitori, pe Turci, i-am tăiat. Și în țara din prejur, de la hotarul nostru până la Sofia, am ars peste 2.000 de sate, și pe cei d'innuntru, ce s'au găsit creștini, adecă Bulgari, mari și mici, după socoteala mea peste 16.000

de suflete, cu averea lor toată, i-am trecut peste Dunăre, și celor mai săraci li-am dat în țerișoara mea, unde s'a putut, atâta loc cât să-și poată găsi hrana, și am lăsat această țară astfel cu totul pustii și prădată. Așa încât cu ai noștri ne mai putem odihni o clipă. Acuma sânt, cu norocul Măriei Tale, hotărît a trece aiurea peste Dunăre și a arde și prăda toată Dobrogea, până lângă Cetatea-Albă sau până la Marea. Cât îmi va da Atotputernicul suflare în mine, nu voi înceta a sluji Măriei Tale și Creștinătății întregi cu jertfa trupului și vieții mele.

Deci te rog supus pe Măria Ta să nu-mi uiți slujba, ci din mila cea mare a Măriei Tale să ne ajuți cu un ajutor de bani. Îi vei întrebuița Măria Ta, nu cu oameni nerecunoscători, ci cu oameni harnici și credincioși.

În ce privește încunjurarea Orăzii-Mari, te rog preasupus pe Măria Ta să mergi fără grijă asupra Vizirului, căci Domnul Dumnezeu nostru va da Măriei Tale noroc bun, biruința și înfrângerea dușmanului, pentru că e împovărat numai cu oaste proastă. Atotputernicul să-ți dea Măriei Tale viață lungă.

Din Curțile noastre de la Caracăl, în 16 Octomvre, anul Domnului 1598.

Al Luminăției Tale șerb,
Mihail Vodă al Țerii-Românești.

XLVI.

(1599.)

Biruința cea mare de lângă Sibiiu, în marginea satului Șelimber, unde încă se mai ridică movila cu oasele celor căzuți, i-o vestește Mihai câteva zile după aceasta Împăratului în următoarele cuvinte.

Ediție: Hurmuzaki. III¹.

Și-a răzbunat în sfârșit odată Măria Ta jignirile de atâtea ori aduse, nu știu de Ardeleni sau de Craii lor, Măriei Tale și întregii Case de Austria, prin mine, la 28 ale lunii trecute, cu fierul. Căci gârdinariul¹ Báthory mi-a ieșit înainte la pădurile Sibiiului în câmp cu toate rândurile țerii, mai ales cu oaste de strânsură și țeră-nească, neavând oaste cu plată. Și, pentru că, după ce prea-luminatul domn nunțiu al Papei² a stăruit în de ajuns, și de prisos, pentru pace între cele două tabere gata acuma de luptă, el n'a vrut cu niciun chip să plece din țară, de și era prinț intrat fără drept, și să se dea în lături înaintea dreptului Măriei Tale, ci se lăuda că va cerca norocul cu armele. Ci eu, cu credința în Dumnezeu, cel mai mare răsbunător al călcării de jurământ, și răzimat pe dreptatea Măriei Tale, m'am luat la luptă cu el.

Și acela, despoiat de foată tabăra lui, a fost pus pe fugă de mine, cu foată oastea lui, nu fără mare durere a sufletului meu pentru risipa sângelui vărsat de la câteva mii de creștini, căzuți de amândouă părțile. Astfel la 1-iu Noiembrie, în ziua Tuturor Sfinților, am luat în stăpânire ca biruitor Bălgradul, Scaunul Crailor Ardealului.

Acestea am voit să le dau de știre Măriei Tale prin chiar ștafeta mea; cealalte le voiu face cunoscut Măriei Tale mai pe larg cu supunere în curând, prin niște frunțași ai Ardealului și Țerii-Românești. Dumnezeu să te ție la mulți ani pe Măria Ta biruitor în fericire.

În Bălgrad, 4 Noiembrie, anul Domnului 1599.

Al Măriei Tale șerb,
Mihail Voevod.

¹ Așa scria Mihai cuvântul: cardinal.

² Malaspina.

XLVII.

(1600.)

Avem însă și norocul unor scrisori *românești* ale lui Mihai către solii pe cari-i trimesese la Împăratul, în dorința lui de a căpăta cele două singure lucruri ce-i mai trebuiau după vitejie: bani pentru ostași și o situație limpede, asigurată, în Ardealul cucerit de dânsul.

Ediție: *Analele Academiei Române*, XXI, p. 476.

† Bane Mihalceo, și tu, Vistier Stoico, dau-vă în știre pentru omul cinstitului Împărat, ce-a trimes la noi, noi de toate bine pe rând am înțeles, și ce poruncă ni-a trimes, noi încă am socotit pe credincioșii noștri ce sânt pe lângă noi, și oameni bătrâni ce sânt mai pricepuți aicea, de știu de toate rândurile, ce cum este prin altă țară, și cum a fost tocmeala mai de 'nainte vreme. Ce noi cum a fost porunca Împăratului și cum a fost scris în cărțile Marici Lui la noi: ce ni va fi pofta, noi să dăm în știre Împărăției Lui de toate, ce într'aceia noi, deci, ce ni-a fost pofta am scris tot într'această carte ce am trimes la dumneavoastră; și am scos și porunca Împăratului, și făgăduiala ce ni-a fost trimes la noi, de o am trimes și aceia la d-voastră. Ce veți vedea porunca Împăratului și făgăduiala cum ni-a scris, și veți vedea și pofta noastră ce-am po tit, de la cinstitul Împărat. Ce, de veți fi făcut voi vre-o tocmeala cu Împăratul mai nainte pân' va veni această poruncă, aceia la voi; iar voi să căutați pe această pofta ce-am poftit noi. Să [= dacă] va fi bine cu tocmeala ce-ați făcut într'un chip, voi să lăsați să fie cum ați tocmit, iar, să [= dacă] vă va părea că este mai bună ceastă tocmeală ce-am trimes acum și poftă ce-am poftit, iar voi să mergeți să grați Împăratului, să faceți tocmeală pe această poftă și tocmeala ce-am trimes acum la voi. Că, să [= dacă] va zice el, Împăratul, cătră voi că ați tocmit voi și ați făcut tocmeală, iar voi.

aveți cuvânt a-i dare răspuns de veți zice: „Adevăr, făcut-am tocmeală, ce dumneata ai trimis credinciosul Măriei Tale de credință, și cu această poruncă și făgăduială a Împărăției Tale; iar dumnealui a socotit pe porunca Măriei Tale și ni-a scris să grăim Măriei Tale ce e pofta Domniei Lui“, Ce tocmiți pe această poruncă și poftă ce poftim noi, să [= dacă] nu veți fi tocmit voi altă tocmeală mai bună; și nevoiți de pripiți cum mai curând, că este vremea aproape acum, cum vedeți și d-voastră, și cum știți și rândul cum este încoace. Și, în vreme ce veți tocmi pe această tocmeală, voi cum mai curând de olac să-mi trimeteți om cu carte de oțac, să-mi dați în știre Domniei Mele. Și am dat învățătură și lui Pantazi Logofătul: ce, vă va spune și din gură, aceia vă dau în știre... Amin. Scris în Ghenarie 26 de zile, 1600.

1. Împăratul Măria Lui și Țara Ungurească să caute bine aceasta, că Mihail Voevod Domnia Lui n'a gândit cu aceasta că are-a fi el în gura Turcilor și în loc de peire, în Țara-Rumânească, ce, toată frica lasând înapoi, ispitit-a strîște mare. N'a gândit de paguba țerii într'atăția ani și de chelchiugul lui, ce în toate strîștile a ispitit în bășăul Turcilor. Ardealul încă, ce sânt 74 de ani de când a fost lepădat de supt Curuna Țerii-Ungurești¹ și a fost închinat Turcilor, iar Mihail Voevod, cu tocmeala lui și cu peire a mulți voinici, a luat Ardealul și l-a închinat cinstitului Împărat, și de acum înaintea se făgăduiește dumnealui, pân' va fi viu, cu mare credință va sluji Împăratului și Țerii-Ungurești și toată Creștinătatea. Ce se roagă Împăratului și Țerii-Ungurești să-i socotească pentru această slujbă și nevointă ce s'a nevoit, să-i lase Țara-Rumânească și țara

---

¹ De la lupta de la Mohács (1526).

Ardealului, să-i fie de moșie lui, și cine se va ținea din feciorii lui, să li fie moșie.

2. Alta, poftesc de la Împăratul și de la Țara Ungurească, cum, ce hotar au făcut părintele Măriei Lui, Maximilian Împăratul¹, cu al doilea Ianăș Craiu², între Ardeal și între Țara-Ungurească, acel hotar să fie și acum; din care hotar din ceastă vreme de răzmiriți a tras la Împărăția lui: una, Oradea cu Ținutul Bihorului, și Hustul cu Ținutul Maramurășului, și Ținutul Crasnei și al Șonocului, și ale Sărandului, și Nagbaia³ cu Baia-de-Sus, și toate Ținuturile lor, carele au fost date de Maximilian-Împărat supt Ardeal, cum au fost mai d'întăiu.

3. Alta, iar poftesc, cum au avut Domnii ce-au fost înaintea noastră voie de-au dat și au miluit cu sate și cu olate, au de supt cetăți sate, au cământa rumtă (*sic*)⁴, și acum să fie aceia, să pociu da și eu sate și olate cui voiu vrea, cu acea putere cum au avut alți Domni.

4. Alta, toate legile Ardealului cum au fost în zilele altor Domni de s'au căutat în Ardeal judecata, ee vom judeca noi să fie judecat, și să nu mai aibă voie a căuta lege într'altă țară.

5. Alta, de rândul oștilor, Măria Împăratului, și cu Sfatul Împăratului și cu cei 7 herțegi⁵ și cu ailalți Domni creștinești, și împreună cu țara Măriei Lui, bine-să țiea aminte și să grijească, că Ardealul și Țara-Rumânească în ce loc sânt; tot norocul Creștinătății este aruncat pe aceste două țeri, — că, Dumnezeu să ferească, de-ar apuca Turcul aceste două țeri, ar fi peire

¹ Maximilian al II-lea.

² Baia-Mare.

³ Baia-Mare.

⁴ Poate „stânci“.

⁵ Arhiduci.

a toată Creștinătatea; cum Dumnezeu să ferească de aceia! Drept aceia, să aibă grijă Măria Lui de leafa oștilor: alta, și de ajutor, când vor trebui la vreme de treabă. Iar Măria Lui să grijească să trimeată voinicii ce vor trebui. Iar, alta, pentru banii de leafă, să vie la noi în luna lui Marț, în 12 zile, cât va socoti Măria Lui să ajungă oștilor, să nu cumva să aibă sminteală Creștinătatea și ceste două țeri.

Că, Dumnezeu ferească, aceia să nu fie, de-ar dobândi Turcii ceste două țeri, Țara Ardealului și Țara-Rumânească, eu aș pofti de la Împăratul și de la tot Sfatul și de la cei șapte herțegi și de la toată țara, cum să-mi dea în Țara-Ungurească olate, cât să aib venit într'un an o sută de mii de talere; și pentru această poftă să aib carte cu pecetea Măriei Lui, cum după moarța mea să rămâie rodului meu.

6. Alta, iar Dumnezeu să ferească, dac'aș cădea eu în robie, cum aceia Dumnezeu să nu dea, iar cinstitul Împărat și cu tot Sfatul și cu toată țara Măriei Lui, și cu toți Domnii creștinești, să aibă a umbla și a griji pentru nevoia mea, toți să mă scumpere din robie. Și pentru aceasta încă poftesc să aib carte, de la Împărăția Lui și de la toți Domnii creștinești.

7. Alta, cum a dat Împăratul lui Batăr Jigmon¹ titeluș pe domnie, așa mă rog Măriei Lui să am și eu așa.

3. Alta, poftim pentru Ținuturile ce-au fost mai d'inainte vreme de moșie și de Ținutul hotarelor cestor două țeri, de Țara Ardealului și de Țara-Rumânească, și le-au fost luat Turcii, de sânt supt mâna lor, când va da Dumnezeu, cu ajutorul Sfinției Lui și cu norocul cinstitului Împărat, să le dobândim de la mâna păgânilor, ele să fie iar o moșie, și să se fie de hotarele

¹ Sigismund Báthory.

acestor două țeri, cum au fost de veac, Iar, de acia înaintea, cu ajutorul lui Dumnezeu, ce vom dobândi de la păgâni, Împăratul va face cum va fi voia Împărăției Lui. Și poftim carte și pentru aceia de la Împărăția Lui.

Io Mihail Voevod.

XLVIII.

(1600.)

Luarea Moldovei o vestește Mihai astfel comisarilor din Ardeal ai Împăratului.

Ediție: Hurmuzaki, IV¹.

Gonind din Scaun pe Ieremia-Vodă și luând țara în stăpânire, am crezut că trebuie să ieau și ramășițele războiului, și l-am urmărit pe Ieremia acela cu armele până la hotarele Podoliei. Și, prinzându-l în cale din fuga lui, — am bătut oștile cu omor mare. El însuși și-a cautat mântuirea în fugă, împreună cu Sigismund Báthory, trecând apa Nistrului. Acuma deci, îndeplinind aceste lucruri cu noroc, cu ajutorul lui Dumnezeu, și săvârșind cu osteneile mele ce trebuia pentru mântuirea Creștinătății, avem țara aceasta toată supț puterea Mariei Sale. Acuma numai de atâta ne ținem ca, împărțind pretutindeni oștile noastre, să silim pe locuitori la supunere. Și nu vom mai zăbovi aici mai multă vreme, ci ne vom întoarce îndată în Ardeal pentru a pune la cale celelalte lucruri, și ne și găsim pe drum. De aceia am voit să vă aduc la cunoștință acestea Domniilor Voastre, ca să înțelegeți că nu lăsăm la o parte nimic din ce privește mântuirea și înaintarea foloaselor Creștinătății. Altfel dorim să fiți Domniile Voastre sănătoși. Din lagărul nostru la hotarele Moldovei, lângă cetatea Hotinului, pe apa Nistrului, 20 Maiu 1600.

XLIX.

(1601.)

Biruit, scos din cucerirea lui, izgonit din chiar țara lui de moștenire, fără ostași, fără bani, fără rost pe lume, Mihai, ajuns la Vieră ca la un liman de siguranță, își arată astfel, pe larg, stăruitor, dreptatea către un Împărat în care avea nevinovăția de a vedea izvorul dreptăților.

Ediție: Hurmuzaki, IV, și Papiu, *Tesaur*, I, de unde luăm, îndreptînd-o, această traducere ;

Din scrisoarea Măriei Tale Sfinte înțeleseiu că nu cunoști în de ajuns starea nenorocirii și a răsturnării mele, pentru care binevoiești a cere sa te lămuresc pe larg, înștiințându-te despre toate amănuntele lucrurilor întâmplare, și de unde s'au urzit toate acestea.

Eu însă, îndată ce a luat început uneltirea trădătorilor, numai decît am scris și am trimis dese cărți la Măria Ta, atît din Ardeal, cît și mai pe urmă din Țara-Românească, voinde a te încunoștiința despre toate. Ci, fiindcă toate întrările și ieșirile erau închise de către Ardeleni, s'a întâmplat de au căzut în mîinile lor toți solii miei trimesei cu scrisori către Măria Ta, și scrisorile le-au ținut la sine, spre a putea săvârși, după datina lor, trădarea ce au cugetat împotriva Măriei Tale. Care gînd de trădare, cît e de înrădăcinat la ei, o știe toată lumea, căci nu unul ori altul, ci o mulțime de prinți și domni de-ai lor fură trădați de către dînșii. Și, ce e mai mult, de cîte ori au întrecut ei măsura și și-au bătut joc de bunătatea Măriei Tale, urzind uneltirile cele mai nelegiute, o știi prea bine Măria Ta, și vei vedea și din această scrisoare a mea. Care scrisoare, avînd în vedere greutatea lucrului, mă rog plecat să binevoiești a o ceti și cerceta cu cunos-

cuta-ți bunătate, blândeță și îndurare. Nu voiu supăra auzul Măriei Tale cu înfrumusețări și plâzmuiri, nici cu vorbe lungi, ci, răzimat pe nevinovăția mea, voiu spune adevărul limpede.

Din ziua și ceasul în care, slobod și de bună voia mea, nu numai m'am îndatorat prin cea mai strânsă legătură a credinței către Măria Ta și către toată Creștinătatea, ci am îndemnat și pe Voevozii Ardealului și Moldovei de s'au plecat și ei cu totul Măriei Tale Sfințite, dintre cari unul, și anume Voevodul Aron, a fost stâns prin otravă în chipul cel mai crud și viclean numai pentru că voiă să asculte de Măria Ta, și nu de Sigismund Báthory, — de atunci m'am nevoit fără încetare și cu cea mai mare înfocare și dreptate a face datoria credinței mele, a o păstra și a o ținea. Care credință am împins-o până acolo, încât, oriunde am simțit că dușmanii uneltesc ceva împotriva Măriei Tale, eu, punând toate la o parte, și socotind ca urzit mie răul ce se pregătia Măriei Tale, am dorit a-l răsbuna, ca unul ce eram credincios jurământului meu. Și aceasta am făcut-o adese ori și în Țara-Românească, isprăvind cu o strălucită biruință în numele Măriei Tale, de și alții și-au pus în samă mărirea faptului. Măria Ta însă te vei putea încredința despre adevăr de la raiterii Măriei Tale.

Și apoi, afară de Turc, dușmanul cel firesc, câți alții și cât de feluriți și neîmpăcați dușmani mi-am făcut, numai pentru credința mea către Măria Ta, vei înțelege foarte ușor.

Țara-Românească nu e mai departe de Scaunul tiranului, ce se chiamă Constantinopol, decât cale de cincizile. În această țară puteam eu petrece foarte bine, în pace, sigur și fără de nicio frică, dacă nu mă simțiam chemat de credința mea către Măria Ta și către toată Creștinătatea. Eu însă, nevrând să adaug puterea Tur-

cilor prin ostașii miei, de bună voie m'am arătat gata a lua parte în legătura creștină; prin care faptă pe tiran mi l-am făcut dușman de moarte și însetat după sângele meu. Cu acest dușman neîmpăcat am dat piept pururea, câștigând o mulțime de biruințe din cele mai strălucite, și prăzi de mare însemnătate, — ceia ce nu se poate să nu fie cunoscut Măriei Tale și Creștinătății întregi, de și au fost unii cari pe nedrept se lăudau cu faptele mele, căutând a-și lua lor ce mi se cuvenia mie.

M'am luptat împotriva dușmanilor numelui creștin cu o inimă atât de neînfrântă, încât nici nu-mi venia a mă mai teme de dânșii, mai vârtos că biruința era totdeauna în parte a ostașului creștin. Însă dușmanul cel mai de temut și mai primejdios mi-a fost chiar acela care se laudă cu numele de creștin, care însă totdeauna a călcat învoielile și a tulburat pacea: Ardelenii, cari, în toate prilejurile unde puteam lucra cu folos împotriva dușmanului firesc, mi s'au împotrivit totdeauna, și, uitând legăturile și jurământul de credință, prin uneltirile lor au stricat planurile cele mântuitoare făcute pentru binele Creștinătății, precum toată lumea știe.

Drept aceia, când Sigismund Báthory, părăsindu-l de bună voie, a lăsat Măriei Tale Ardealul, foarte m'am bucurat, nădăjduind ajutor mai mare de la Măria Ta prin venirea Prea-Luminatului Arhiduce Maximilian, dacă ar fi cărmuit el în Ardeal, pentru că atunci s'ar fi înfățișat de sine mai mari și mai multe înlesniri în tot ce se atinge de binele obștesc al Creștinătății. Însă, când înțeleseiu că Sigismund a fost primit iarăși în Ardeal, Prea-Luminatul Arhiduce înșelat la calea jumătate și comisarii Măriei Tale, Prea-sfinția Sa domnul episcop de Erlau și dumnealui Istvánffy prinși, bucuria mea se întoarse spre mâhnire și întristare. De și acest fapt de viclenie al Ardelenilor nu putea să nu mă tulbure foarte, având însă înaintea ochilor jurământul meu, nu m'am

abătut nici de cum din calea credinții. Din potrivă, muștrând pe Sigismund și pe Ardeleni pentru nestatornicia lor, li-am adus aminte jurământul ce au făcut, și, văzând că și cu aceasta nu folosesc nimic, și că îndrăzneala lor merse până la a primejdui viața comisarilor, am adăugit și amenințări, sfătuindu-i să rămâie credincioși și să fie mai statornici în credință și fără frică împotriva dușmanilor. După aceia, trecând Dunărea cu oastea mea, am mistuit cu foc și sabie Ținuturile tiranului turcesc. Afară de aceasta, pe când Oradea-Mare era împresurată de Sătârgı-Mohamed, îndemnând din nou pe Ardeleni a da ajutor, am trimes însumi acolo o bună parte din oastea mea, cât mi-a fost prin putință. Însă după inima cu care, din ura asupra Măriei Tale și a Luminăției Sale, s'au arătat ei în privința ajutorului la Oradea-Mare, așa să li răsplătească și Dumnezeu, care vede cele din lăuntru ale omului și nu lasă nimic nerăsbunat,

Și aceasta e cea d'intăiu trădare a Ardelenilor împotriva Măriei Tale, pentru că, dacă ar fi fost ei credincioși, n'ar fi primit pe Sigismund, ci, vădindu-și credința cu buna învoire a țerii întregi, ar fi ieșit înaintea trădătorilor cu toate puterile. Ei însă, atunci ca și acum, nu se rasculară împotriva lui Sigismund, care năvălise în țara Măriei Tale călcându-și jurământul.

A doua trădare s'a făcut când Sigismund a adus în Ardeal pe cardinalul Andrei Báthory și, laudându-l foarte țerii întregi, i-a dat cârmuirea peste toată țara, ca să poată înoi singur legătura cu Turcii ce se rupsese; și aceasta s'a făcut împotriva Măriei Tale. Dacă Ardelenii, pe când se făceau acestea, ar fi fost credincioși, fără îndoială ar fi apucat armele cu puteți unite; ei însă, din potrivă, în adunarea lor au ales într'un glas pe Cardinal, și în paguba Coroanei crăiești s'au supus Craiului leșesc și Turcilor. Cu toate că acestea se făcură

precum arăt, și cu toate viclenele uneltiri ale Ardelenilor, Leșilor și Turcilor, cari prin trimeșii lor cercară a mă trage în parte-li, eu am stat neclintit în credința mea, și am înștiințat pe Măria Ta despre toate punctele propunerilor ce mi se făceau prin acei soli, dându-li și lor răspunsuri cuvenite, după cum m'am priceput. Încredințându-mă apoi că nu mai e cu putință a întoarce pe Ardeleni din viclenia lor către Măria Ta și Prea-Luminatul Arhiduce, văzând pe de o parte poprirea comisarilor și a altor trimeși ai Măriei Tale, pe de altă parte starea de plâns și ieșirea din țară a Arhiducesei Maria-Cristina, precum și primejdia Creștinătății întregi, și luând în samă aceia că Ardelenii, îndemnați de Domnul lor și de Sigismund împreună cu doi fruntași ai acestei uneltiri cari acum sânt aici, opriseră înaintea împresurării Orăzii-Mari pe solii miei și pe ai Hanului Tatarilor, cari erau însărcinați cu solie folositoare, — ca un credincios al Măriei Tale nu putui a nu mă înfuria foarte, mai vârtos ca însiși Turcii, Tatarii și alți dușmani oarecari, văzând un monarh atât de mare tratat în chip atât de înjșositor de catre nevoiașii de Ardeleni, începuseră a cârti și a batjocuri de atâta rușine.

Acestea m'au îndemnat a rasbuna jignirea Măriei Tale, a lovi cu oastea mea din porunca și cu voia Măriei Tale pe dușmanii ardeleni și a-i supune cu puterea și cu armele. Spre care scop Măria Ta ai dat învățătură lui Gheorghe Basta, căpitanul tuturor părților ungurești din jos, să mă ajute, ceia ce el n'a făcut; iar acum, chemat de mine într'ajutor, dânsul, fără nicio poruncă sau învățătură, și-a unit oastea cu necredineioșii Ardeleni împotriva mea. Și, cu toate că n'avuiu niciun sprijin din partea lui Basta, eu, nemai putând suferi jignirea făcută Măriei Tale, singur cu armele mele am supus pe Ardeleni și i-am făcut a jura din nou credință

Măriei Tale, Iar țara Ardealului am cârmuit-o în numele Măriei Tale, și nu într'al meu, neabătându-mă cât e negru supt unghie de la învoiala făcută cu dumnealui Pezzen.

Ci, precum vulpea anevoie-și schimbă năravul, așa și Ardelenii cu greu se pot desbăra de învechita lor datină. Drept aceia, Măria Ta vei înțelege și această din urmă gâlceavă, schimbăciunea ardelinească și nelegiuirea ce nu se vă șterge niciodată. Fiindcă Ardelenii vor mai bine pace decât bătaie cu Turcii, văzând că împrejurările-mi îngăduiau a încheia o învoială prielnică cu Turcul, învoială pentru care am fost și vorbit, însă cu îngăduința Măriei Tale, prefăcându-mă numai și purtând pe Turci cu vorbe bune, ei, Ardelenii, luându-le de bune, ar fi primit cu toată inima această pace și-ar fi sfătuit și ar fi hotărât în privința aceasta de față în adunările lor, dacă nu i-aș fi abătut eu de la aceasta pe supt mână, amenințându-i și sperându-i. Ce e mai mult, ei pe supt ascuns mă încredințară să fac numai pace cu Turcul, și dânșii vor împlini toate poruncile mele cu mai mare adevăr și grabă. Văzând însă că nu capată niciun răspuns dorit de la mine, se întoarseră îndată la viclenia și uneltiri tainice, cugetând planuri de trădare. Pentru că, pe când se afla la mine în Ardeal solul turcesc, Ardelenii merseră pe supt ascuns la dansul, și-i spuseră să nu nădăjduiască nicio pace pe cât voi cârmui eu Ardealul, ci să caute vre un chip de a așeza iarăși pe Sigismund, și atunci pacea va fi sigură și neștrămutată. Din aceste uneltiri-solul turcesc și ceilalți sfetnici ai tiranului pricepură că neguțarea mea de pace e numai un joc. Însă despre această trădare eu am aflat numai după ce a plecat chehaia turcesc.

Pe când planurile pomenite se neguțau și se sfătuiău în taină între Ardelenii, Moldovenii și Leși, Sigismund sta nu departe de Ardeal, în cetatea Sucevei, de unde

trimetea pe supt ascuns scrisorile sale către credincioșii săi, întărindu-i în gândul lor de apostasie. Prinzându-se scrisori de acestea de către oamenii miei, eu, după ce le-am cețit, le-am trimis Măriei Tale, și nu știu de Ți-au venit în mână. Văzând eu această trădare, și oastea Polonilor adunată lângă Sigismund, împreună cu ajutorul Turcilor și Tatarilor, cu scop de a mă scoate din Ardeal, în fața acestei primejdii, fui silit de nevoie a lua lucrul de timpuriu, hotărît a mă bate și a-mi cerca norocul mai bine în pământ dușman decât în țara Măriei Tale. Drept aceia, ducându-mi oastea, întrăiu în Moldova, și, învingând pe Ieremia Voevodul Moldovei, împreună cu cetele Leșilor, Turcilor și Tatarilor cari voiau a așeza iarăși pe Sigismund, am luat acea țară în numele Măriei Tale și am silit-o a face jurământul de credință către Măria Ta.

Ardelenii, și după supunerea Moldovei, rănaseră tot în strămoșeasca lor viclenie, pentru că Moise Székely, pe care-l pusesem peste toată oastea mea, numindu-l Căpitan-Mare, și eu alți căpitani de frunte, Gașpar Sibrik și Gheorghe Makó, urzind altă trădare, se duseră peste Sirețiu la Sigismund Báthory, în marginea Țerii Leșești, și acolo se sfătuiră și hotărâră pentru moartea mea, îndatorindu-se Moise Székely cu ai săi către Moise, și întărind legătură între sine prin înscris. Planul era ca Sigismund, cu oaste mare, bine gătită, să năvălească din Țara Leșească în Ardeal, și pe mine să măucidă, sau în luptă pe față, sau în ascuns, chibzuind ei că eu, văzând aceasta, fără îndoială voi ieși cu oastea mea în câmp deschis spre a întâmpina pe Leși, și atunci cei ce erau în legătură se hotărâseră a pune mâna pe mine și a mă trăda lui Sigismund, iar, neputându-se aceasta, căpitanul Gheorghe Makó se arătașe gata a-mi răpezi un glonte.

Aflând eu de la unii din vechii și credincioșii miei

oameni despre această trădare și învoială tăinuită, am chemat la Curte pe Moise Székely cu ceilalți căpitani. Ei însă, știindu-se trădători, fugiră cu tovarășii lor la Sigismund în Țara Leșească, răspândind o mulțime de minciuni despre mine spre a întârâta pe Ardeleni și spre a putea îndeplini cu atât mai ușor planul ce urziseră cu Sigismund împotriva mea. Tot de odată întâriră pe Ardeleni în gândul lor, încredințându-i că peste puțin Leșii li vor veni în ajutor. Nici nu se înșelară în așteptarea lor, pentru că li sosi ajutorul leșesc. Văzând acestea, prin scrisori una după alta am chemat grabnic pe Căpitanul-cel-Mare al Măriei Tale, pentru ajutorul ce credeam că mi-l va da mie, credinciosului Măriei Tale, iar nu Ardelenilor, cari pururea au fost nestatornici și neascultători către Măria Ta.

Nu socoti, Măria Ta, că Ardelenii din credință au ascultat și s'au unit cu Basta. Priciņa e întârzierea lui Sigismund Báthory, pe care-l așteptau, precum și lucrarea și pregătirile mele împotriva lor. Văzând ei acestea, și desnădăjduind de venirea lui Sigismund, se dădură lui Basta supt vâlul credinței, și se răsculară împotriva-mi. Urmarea acestei purtări fără socoteală a lui Basta fu că ai scăpat Măria Ta din mână Moldova și Țara-Românească și Kanisza, care se deteră dușmanului ca o răsplată! Turcii bat din palme, nebuni de bucurie, pentru că văd aceste țeri, împreună cu Kanisza, supuse lor. Acestea li plac Turcilor: în viitor se vor bucura și mii mulț de Ardeal, ceia ce să ferească Dumnezeu! Însă, din Țara-Românească și din Moldova, Ardealul se poate lua ușor. Iar, unindu-se această țară cu Coroana Poloniei, Turcul, după planul ce a făcut, are de gând a năvăli în părțile ungurești și în alte Ținuturi învecinate, spre marele rău al Măriei Tale și a toată Casa de Austria. Cât de ușor se poate face aceasta, cine nu vede, dacă numitele țeri s'ar alipi la Leși cari niciodată

n'au fost binevoitori Casei de Austria, ci dușmanî ai Creștinătății întregi, — ceia ce și până acum s'a dovedit cu prisos! Chiar și în anul trecut, prin uneltirile lor cele tainice, au arătat mai multă bunăvoință Turcilor decât creștinilor. Mărturie e faptul că Leșii au ajutat pe Turci, și Turcii pe Ardeleni; asemenea și Moldova și Țara-Românească au fost răpite tot prin meșteșugurile cele viclene ale Leșilor.

Însemnând acestea mai întâiu, rog pe Măria Ta să ascuți cum s'a început încăierarea între oastea mea și Ardeleni, ca să știi că eu nu-s începătorul tulburării.

Ardelenii, după ce urziră planul de a mă pierde, căutară chipul de a îndeplini acest plan. Drept aceia, după ce Moise Székely fugi cu tovarășii săi la Sigismund Báthory în Țara Leșească, nobilimea ardelenescă, așteptând ajutorul Leșilor cu Sigismund, așeză îndată la o parte oastea ce avea (afară de varmeghia Inidoarei și afară de Banat, care au rămas pe lângă mine). Însă Sigismund a întârziat cu venirea, și de altă parte am chemat oastea mea de pretutindenea. Aceasta nu o făcusem din altă pricină, ci numai ca astfel cu puteri unite să purced împotriva lui Ibrahim, despre care aflasem că se coborâse atunci lângă Belgrad, ca să-l apuc de la spate dacă ar năvăli în Țara-Ungurească, pentru că de timpuriu luasem toate măsurile spre a-mi aduna oastea din toate părțile, de pe unde era, din Moldova, Țara-Românească și Ardeal, și spre a frece cu ea întreagă Dunărea în pământ dușman. Având acest cuget bun și mântuitor pentru toată Creștinătatea, chemăiu și pe Ardeleni, cari erau atunci așezați lângă Turda; ei însă răspunseră că, aflându-se lipsiți de toate cele pentru hrană, deocamdată nu pot veni, și se rugară să-i las acolo, făgăduind că la cea d'întăiu chemare se vor uni cu mine.

În sfârșit, când eră să purced acuma din Sebeș, i-am chemat să vie la mine, prefăcându-mă că nu știu nimic despre legătura lor împotriva mea. Atunci își vădiră înșelăciunea, răspunzând că nu vor lua armele niciodată aiătura cu mine asupra Turcilor. În deșert am trimes solii miei cu scrisori la Ardeleni, rugându-i să nu strice prilejul ce aveam împotriva Turcilor; ei opriră solii miei și nu mi deteră niciun răspuns.

Văzând această schimbare și nestatornicie, trimeseu la Maria Ta pe Ioan Raț, pe Nicolae Vaida și pe Martin Horváth, spre a Te înștiința despre toate; însă, fiind toate căile prinse, și ei fură luați robi și aruncați împreună cu alții în ocnele de sare.

În fața unei îndrăzneli atât de mari, și având în vedere că nu voiu avea mai bun prilej de a bate pe Turci decât acum, când, unindu-se oastea celor trei țeri cu Ardelenii, numărul ei ar fi trecut peste o sută de mii, am alergat la mijlocul ce mi s'a părut mai bun, însărcinând oameni de legea catolică și lutcrană a-i abate din pornirea lor ce putea fi foarte primejdioasă Creștinătății întregi. Însă nici aceștia nu folosiră nimic, neputându-i întoarce din răutatea lor, ba încă puțin a lipsit de n'au ucis pe trimeși, mai vârtos pe preotul cel catolic. Până într'atâta se împietriseră așteptând pe Sigismund!

În acest răstimp ceruiu prin scrisori ajutor de la Basta, și el mi l-a făgăduit; voinđ însă a intra în Ardeal, găsiiu calea pe care era să vină la mine, închisă de oastea Ardelenilor. Aceștia își schimbară gândul, și, sfătuindu-se cu Leșii, cerură ei ajutor de la Basta, nu pentru că erau credincioși, ci pentru că întârzierea lui Sigismund i-a fost făcut să piardă nădejdea în ajutorul leșesc, și vedeau acuma că puterile lor sânt mai pre jos decât ale mele. Așa, pe când eu stam la Sebeș, oastea Ardelenilor, unindu-se la Turda cu a lui Basta, se porni îndată

asupra mea. Eu (fiindcă nu mă temeam de Ardeleni, pe cât timp erau ei singuri) lăsasem partea cea mai mare a oștirii mele la marginea Moldovei și Țerii-Românești, în fața Turcilor, neștiind nimic mai înainte despre unirea lui Basta cu Ardelenii, cari acum împreună se apropiau de lagărul meu, cu scop de a se bate cu mine. Vazând pe raiteri uniți cu viclenii Ardeleni, rămăseiu uimit, și, cu toate că treaba venise la bătaie, nu putui a nu întreba de unde se trage aceasta ca să se verse atâta sânge creștinesc? Însă alt răspuns nu-mi deteră decât ca eu să ies din Ardeal! Cî, fiindcă nu știam în al cui nume vor să iea în stăpânire Ardealul, la porunca lor singură nu mă puteam trage înapoi cu rușine, mai ales nevăzând nicio poruncă de la Măria Ta în privința aceasta. Crediința mea către Măria Ta era și atunci atât de mare, încât cerusem să-mi arăte vre-o poruncă de la Măria Ta, ori, neavând poruncă, să-mi arăte cel puțin scrisorile de însărcinare, sau și copie după învățăturile ce ar fi având de la Măria Ta, să o cetesc, fiind hotărît a-mă supune îndată voinții Măriei Tale.

Ei însă nu-mi răspunseră nimic, cu a cui voință și în puterea căror învățături se răsculasera împotriva mea, cî țineau tot una să ies din Ardeal. Dar, fiindcă, după cum am zis, nu vedeam din a cui poruncă ieau ci Ardealul, și fiindcă mai de multe ori m'am aflat în cele mai mari primejdii din pricina nestațorniciei Ardelenilor, nu puteam ieși cu rușine, mai ales că, lipsindu-mi Ardelenii, nu mai puteam nădăjdui alt ajutor împotriva Turcilor. Apoi ei mai de multe ori au cercat a mă trăda în mâinile dușmanilor, dacă nu mă apăra Dumnezeu pentru curăția sufletului meu; și, în sfârșit, ei se învoiseră a mă omorî, despre care, fiind de nevoie, pot da Măriei Tale și dovezi, chiar cărți iscălite și pecetluite cu mâinile lor înseși.

Necăpătând niciun răspuns, mă gândiiu mult ce ar fi

de făcut, mai vârtos că nu aveam cu mine vre-o parte mai aleasă din oastea mea; cu toate acestea fără luptă nu puteam părăsi țara, înstrăinând-o de la Măria Ta și lăsând-o în mâna vre-unui Ardelean.

E știut însă că încă la începutul luptei eu ți-am fost credincios Măriei Tale, mărturisind aceasta și prin graiu și prin plângerea trimeasă printr'un sol. Toate acestea nu-i mișcară; ci, așezându-și oastea spre bătaie, începură lupta. Dar eu, creștin fiind și neînvățat a mă bate împotriva creștinilor, de și eram împins de nevoie, nu mă luptăiu după cum eram deprins, ca împotriva dușmanului firesc, aprinzând pe ai miei cu cuvântul și cu pilda mea și sprijinind însumi cea d'intăiu lovire a dușmanului, ci, văzând înainte-mi oaste creștină și durându-mă de vărsarea sângelui nevinovat pentru nestatornicia unor necredincioși, mi se muiè inima, și nu sprijiniu după datina mea cea d'intăiu navală, ci mă trăseiu înapoi, — nu pentru că aveam oaste mult mai mică, nici pentru că aş fi pierdut încrederea, ci pentru că mă oțeriam a muia în sânge creștinesc o sabie ce băuse până acum atâta sânge de păgâni!—Și așa ostașii miei, deprinși a mă vedea în luptă totdeauna în fruntea lor, de astă dată nevăzându-mă de față, se umplură de neîncredere și deteră spatele, nu de frică, ci temându-se ca nu cumva să se fi întâmpilat mie vre-o nenorocire..

Acesta e rostul ciocnirii între mine, de o parte, și Ardeleni cu Basta, de altă parte, ciocnire care a dat lui Ibrahim prilejul de a cucerii Kanisza.

Iar, după această fugă, cu ce cruzime sălbatecă s'au purtat Ardelenii, n'ar crede cineva, — pentru că e nemai auzit, însă foarte adevărat. Nouă sute de Secui, ce după fugă se trăsese la munți, și pe cari i-au chemat la sine în numele credinții către Măria Ta, călcând ei învoiala făcută, i-au ucis într'un munte cu

cea mai neuzită sălbătăcie. A doua zi după alungarea oștirii mele, mergând spre Țara-Românească, aproape de Sibiiu dăduiu peste oastea mea muntenească, supt conducerea lui Petru Huszár, și, purcezând înainte la Făgăraș, întâmpinau pe Ioan Szelestey cu oastea mea moldovenească. Mișcați de nenorocirea mea, toți stătură ca să ne batem din nou cu Ardelenii spre a răsbuna nedreptatea ce mi s'a făcut. Abia după mai multe sfături i-am mai îmblânzit, fiindcă începuseră a striga tare, și i-am făcut să lase gândul de a mai lucra la vărsarea de sânge creștin prin creștini, lămurindu-li că tocmai aceasta e politica turcească, anume ca să ne junghiem noi între noi, și arătându-li că oastea leșească cu Sigismund Báthory a intrat pe la Troțuș, oraș al Moldovei, în marginile Ardealului, iar, de altă parte, Moise Székely, venind de spre Bistrița, pradă în Secu cu foc și sabie.

Așa eu, uitând de jigniri și nenorocirile mele, și gândindu-mă numai la binele obștesc, am trimes pe Ioan Szelestey la Ardeleni, arătând prin el mai ales lui Basta toată starea lucrurilor în Ardeal, și îndemnându-l să fie cu privighere asupra Leșilor, dintre cari, spre mai multă încredințare, i-am și trimes pe unii ce căzuseră prinși în mâinile mele. Inșă Ardelenii ajunseră la atâta viclenie și fărădelege, încât aruncară în fiare pe numitul sol, îl bătură, și, după cum auziur în drum, îi zdrobiră mâinile și picioarele; pentru care chinuri neomenești sânt vrednici de pedeapsa potrivită, — mai ales de va fi adevărat, cum se zice, că l-ar fi omorât chinuindu-l. Mă rog de Măria Ta să nu lași nerăsbunat acest omor, pentru că numitul a fost unul dintre slujitorii cei credincioși ai Măriei Tale, și afară de aceasta se afla în solie. Apoi legea obștească, nu numai la creștini, ci și la Turci și la păgâni, oprește a tulbura, supăra și popri pe soli, cu atât mai mult a-i ucide!

După aceasta, lămurindu-se ei și din alte părți cum că au mulți protivnici, trimeseră la mine în solie pe Sebastian Tököly, cu mai mulți alți fruntași ai Ardealului. Pe cari, căutând numai la binele obștesc, i-am primit cu toată omenia, după cum doriră, primind toate propunerile ce-mi făcură. Și, cu toate că nu m'am abătut niciodată din legătura de credință ce făcusem înaintea Preasfinției Sale episcopului de Erlau și înaintea lui Istvánffy, ci am rămas pururea statornic în credință, nefiind deprins a mă schimba ca Ardelenii, a căror dătină e de a jura strâmb de două ori pe zi am primit a mai face un jurământ și am trecut în Țara-Românească, uitând jignirile mele. De aici am îndemnat pe Basta să fie cu luare aminte, ca nu cumva prin viclenia și înșelătoria Leșilor țara să fie smulsă din mâinile Măriei Tale, și, fiind de nevoie, să-mi dea ajutor împotriva Leșilor acelora și a Turcilor.

Ce puteam face eu mai mult pentru Creștinătate? Cu toate acestea, spre a mi-i pregăti mai bine și spre a-i asigura și mai tare de credința mea, am trimes în Ardeal chiar pe soția mea, pe fiul meu și pe fiicămea, — însă cu îndatorirea ca pe fiul meu să-l lase a veni îndată la Măria Ta. După cum auziuu însă, sânt oprți în închisoare, ținuți mișelește și în lipsă de toate. De și n'am fost vrednic de acestea, sânt însă nevoit a le răbda cu inimă tare, spre binele Creștinătății, pentru care sufăr orișice, lăsând în mâna lui Dumnezeu răsbunarea dreptului meu.

După ce, culegându-mi încă puterile, întrăiu în Ța Românească, mă simțiu împresurat din toate părțile de dușmani: ici Leșii, colo Turcii, pustiind câmpiile, satele și orașele, răpind turmele și cirezile, prădând pretutindenea și ducând pe bietul popor ca vitele în prinsoare, încât, privind la pustiirile cele multe și la mulțimea celor duși în prinsoare, fața Țerii-Românești era

cu mult mai de plâns decât în zilele lui Sinan, când oastea turcească cotropise totul.

Adesea am cerut stăruitor ajutorul Ardelenilor, însă totdeauna în deșert, pentru că, punând toate la o parte, singurul lor cuget era acela de a mă pierde. În această primejdie, oricât de mare era, nu m'aș fi temut nici-odată numai de Leși, dacă nu s'ar fi născut de cealaltă parte războiul cu Turcii! pentru că împotriva Leșilor două zile am luptat cu izbândă. Însă, acum, de o parte mă înțeția Leahul, de altă parte mă strâmtora Turcul, din a treia parte, din Ardeal, unde credeam că am prieteni, și nu dușmani, năvăli în Țara-Românească și Moise Székely, căpitanul ostașilor lui Sigismund Báthory.

Încunjurat de dușmani atât de mulți și de neîmpăcați, și pierzând toată nădejdea în făgăduințele ajutorului ardelenesc, mă văzui silit a mă trage de-a lungul munților Țerii-Românești spre Craiova, ca să scap de sălbătăcia Leșilor. De aici încă am cerut de mai multe ori ajutorul Ardelenilor, fără a-l putea însă căpăta. Li adusei aminte învoielile, cărțile de jurământ și legămintele cu care se legaseră; însă pierdui vremea în deșert, pentru că ei se înleleseră pentru moartea mea.

În mijlocul atâtor primejdii, n'am aflat alt leac împotriva acestor rele decât a fugi la Măria Ta, căreia I-am fost pururea credincios, spre a găsi o bunăvoință corespunzătoare faptelor mele la Acela căruia i-am fost cu credință totdeauna. În acest drum dând peste oastea turcească supt poruncile beilor de Vidin și Nicopol, cari trecuseră Dunărea spre a veni în ajutorul Leșilor, răpeziu înaintea pe Banul Craiovei spre a-i lovi. Lupta în numele Măriei Tale am purtat-o cu izbândă, omorând mulți dintre dușmani, între cari pe numiții bei, și luându-li steagurile, dintre care cel mai însemnat e la mine.

Împresurat de atâtea rele, veniiu, cu prea puțini de-ai

miei drept la Măria Ta, prin țerile Măriei Tale și prin Ardeal, unde câte nenorociri, jigniri și răscoale am avut a suferi, vei fi înțeles Măria Ta. În multe locuri săriră pe oamenii miei și-i uciseră fără milă. Din cetatea Devei îndreptară tunurile asupra mea, și înecară în Murăș pe mai mulți dintre ai miei; și aceste nevoi le avuii nu numai într'un loc, ci prin tot Ardealul. Nemulțămiiți cu atâta, trimeseră cărți la Baia-de-Criș spre a răscula lumea împotriva mea. Asemenea întărâtară pe ostașii din Lipova și din cetatea Inăului; fiind însă mai pre jos cu puterea, nu cutezară a lovi pe ai miei.

În acest chip și între aceste nenorociri ajunsei la Măria Ta, gol și despoiat de toate. Visteria mea toată, mărgăritare scumpe, de care am avut mulțime, aurul și argintăria, veșminte alese, mulți cai de mare preț, cu un cuvânt tot ce aveam pe lângă mine, le-am pierdut pentru credința către Măria Ta; și astăzi, lipsit de toate cele ce eu multă sudoare și osteneală mi le-am adunat, nu știu încotro să mă întorc. În drea-marea mea nevoie nici această călătorie n'aș fi putut-o face dacă alții nu mi-ar fi întins mână de ajutor.

Însă, decât aceste, oricât de multe și felurite rele ce am suferit eu, sânt mai mari cele ce suferi Măria Ta și Creștinătatea pentru înstrăinarea celor trei țeri; din care nu puțină primejdie se poate naște. De aceia, nu numai eu, care nu mă simt de ajuns în privința aceasta, ci Creștinătatea întreagă ar fi să stăruiască a se pedepsi, după cum se cuvine, călătorii de jurământ și înstrăinătorii țerilor Măriei Tale.

Am voit să arăt toate acestea Măriei Tale în toată credința și adevărul, întocmai așa precum s'a întâmplat, și, ca să pot face aceasta mai bine, veniiu eu însumi la Măria Ta, înfruntând atâtea primejdii.

Cunoscută fiind credința mea către Măria Ta și către toată Casa de Austria, din multele războaie, în care

după deosebirea timpurilor m'am luptat, și de aproape și de departe, însă totdeauna cu inimă neînfrântă, dovedind râvna mea și dreptul meu, am venit la Măria Ta cu atât mai bucuros, cu cât știu că voi găsi îndurarea convenită.

Drept aceea, Măria Ta, privind cu ochi îndurători pe de o parte nenumăratele daune și nenorociri ce am suferit, mă vei ocroti cu cunoscuta-ți bunăvoință și blândeță, ca, după pilda mea, și alți prinți și fruntași să rămână statornici în credință, iar dușmanii miei, cari preziceau că nu voi găsi ajutor la Măria Ta, să se rușineze și să nu cuteze a mă mai batjocuri. Despre această rară bunăvoință și bunătate a Măriei Tale eu nu m'am îndoit niciodată, ci, din potrivă, și acum, după scoaterea mea din Domnie și după pierderea tuturor bunurilor, nădăjduiesc în bunătatea Măriei Tale, de care și în viitor mă voiu sârgui, cât voiu mai trăi, a mă învrednici prin neconținute slujbe credincioase, până la vărsarea sângelui meu.

Cât despre mijloacele și chipul de a vindeca toate aceste rele, eu după mica mea pricepere le voiu arăta când minunata înțelepciune a Măriei Tale va găsi cu cale a mă primi și pe mine la aceste sfaturi și a alege spre acest scop pe cei mai buni dintre sfetnicii săi. Chipul ce voiu propune nădăjduiesc că va fi cel mai mântuitor și mai ușor, nu numai pentru Măria Ta și Inalta Sa Casă, ci pentru întreaga lume creștină, că vezi Măria Ta cum că Turcii și alți dușmani fac din zi în zi înaintări tot mai mari și plănuiesc peire chiar și acestor părți și locuri.

Al Măriei Tale, Împărate și Craiu, cel mai umilit, pururea supus și credincios.

Mihail, Voevodul Țerii-Românești.

L.

Ieremia Movilă.

(1595.)

Omul Polonilor, Ieremia-Vodă Movilă, coborâtor prin femeii din neamul Lăpuşnenilor, frate de Vlădică şi însuşi boier mare al ţerii, cinstit, blând şi evlavios, fu ca Domn numai un purtător de veşti pentru străini şi un îndeplinitor al voci străinilor. Aşa se înfăţişează şi în scrisorile lui.

Iata cum vesteşte lui Zamoyski, stăpânul, că Ţara-Românească a ajuns iarăşi în mâna unor creştini pe cari nici el, nici acel stăpân nu-i iubia.

Ediţie: Hurmuzaki, *Supl.* II¹.

Prea-luminate şi milostive doamne. Ținem gata slujbele noastre bunăvoinței d-tale, milostivul nostru Domn.

Trimetem îndărăt la d-ta pe acest Cămăraş care a mers cu Radici Sârbul la Mihai-Vodă. Care spune că Voevodul ardelean a gonit pe Turci din Târgovişte, a prins pe Mehmed-Paşa (Paşa Ţerii-Româneşti) şi a gonit pe Sinan-Paşa din Bucureşti. Ni-a dat şi scrisorile lui Răzvan către unii prieteni ai lui, scrise în aceste cuvinte, şi le trimetem d-tale¹. Te rugăm pe d-ta, Domnul nostru milostiv, să binevoieşti a nu înceta să-mi dai ajutorul d-tale şi să ne vesteşti despre toate. Dar te rugăm pe d-ta încă odată. Iarăşi îți ținem gata slujbele noastre bunăvoinței d-tale.

Din Iași, 28 Octombvre 1595.

Îți dorim d-tale, milostivul nostru Domn, toată fericierea.

Ieremia Movilă, cu mila lui Dumnezeu Domn al țerii Moldovei.

Prea-luminatului domn, domnul Ioan Zamoyski de Zamosc..., milostivul nostru Domn.

¹ Vezi-le mai sus.

LI.

(1601.)

Peste șese ani, când Mihai, care-l gonise mai fără luptă și pe care-l apăraseră numai pietrele tari ale cetății Hotinului, căzu prin trădarea uneltită și de dânsul, și, după o nouă biruință, fu ucis împotriva oricărui drept, Ieremia nu arată bucurie, nici jale, ci, cu sufletu-i fără răsunet, trimete astfel la cei mai mari ai lui vestea negliuirii.

Ediție: Hurmuzaki, *Supl.* II¹.

Cât despre Mihai, mi se mai spusese din izvor sigur că ar fi fost ucis. Totuși așteptam întărirea acestei știri. Acuma dumnealui Ștefan Csaky, ghegeneralul a toată țara Ardealului, îmi dă veste sigură că Mihai a fost ucis la 19 August lângă Turda, — ceia ce aduc la cunoștința Măriei Tale. Mihai a avut o ceartă cu Gheorghe Basta pentru tunurile pe care Basta nu voia să i le deie. Mihai, rostindu-se cam pornit, nu numai împotriva lui Basta, dar și împotriva Măriei Sale Împăratului, Basta a pus să-l împuște, apoi să-i taie capul și să-i arunce trupul pe un cal crăpat, ca să-i facă și mai mare necinste...

...Iași, 1-iiu Septemvre 1601.

LII.

Radu-Vodă Șerban.

(1602.)

Adevăratul urmaș al lui Mihai Viteazul fu Radu Șerban. Pornit din Ardeal, el păstră totdeauna legăturile cu Ardealul. Apără la orice prilej interesele împărătești, cerând numai a nu fi uitat cu totul. Când căzu asupra lui Hanul însuși, care aducea pe Simion-Vodă Movilă, el cere astfel ajutorul Imperialilor.

Ediție: Hurmuzaki, IV¹.

Măria Ta Împărate și Craiu, Doamne nouă prea-îndurător.

După supunerea prea-umilită a credincioasei noastre slujbe pe placul Măriei Tale, Domn și prinț al nostru prea-îndurător.

Pentru îndurarea și bunăvoința cu care Măria Ta ești îndreptat către noi și această țară năcăjită, mulțămim totdeauna cu umilință, după cât putem, Măriei Tale, rugând pe Dumnezeu să te păstreze pe Măria Ta Împărătească în bună sănătate cât de mulți ani.

După ce, prea-îndurate Doamne, cu mila lui Dumnezeu și ajutorul bănesc al Măriei Tale Împărătești, am dobândit această nenorocită de țară și pe dușmanul cel mai învierșunat, și al Măriei Tale Împărătești și al nostru, pe Simion Voevod, cu ai lui, Leși, Turci și Tătari, l-am gonit din țara aceia, iar acuma stăm cu ai noștri la hotarul Moldovei, zi și noapte gândindu-ne la aceia, în ce chip mai bine și mai folositor am putea sluji Măriei Tale Împărătești și Creștinătății întregi. Deci rugăm cu umilință pe Măria Ta Împărătească să aibă pentru noi aceiași îndurare și bunăvoință, și nu mai puțin, pe care a avut-o odată față de Mihai Voevod, înaintașul nostru, și în darea de ajutor bănesc, și în alte lucruri de nevoie. Și să ni trimeți îndurător vre-o sumă de bani chiar acuma, pentru ca oștenii noștri, cari sânt încă în țară, să nu fie siliți a pleca, de prea multă neplată, cu paguba cea mare a acestei țeri nenorocite. Pe care îndurare și bunăvoință a Măriei Tale, dacă am căpătat-o, nu vom lipsi a o răsplăti totdeauna, cu umilința cuvenită, prin credința noastră deplină. Așteptăm în această privință de la Măria Ta Împărătească un răspuns prea-binevoitor și prea-plăcut, dorind ca Măria Ta Împărătească să trăiască ani cât mai mulți fericiți. În cetatea noastră a Târgoviștii, 4 Septemvire, anul 1602.

Al Măriei Tale Împărătești și Crăiești credincioasă și veșnică slugă.

Radu Voevod.

[Către Împăratul Rudolf.]

LIII.

(1603)

Tatarii fură opriți la șanțurile de la Teișani în gura Teleajenului. Peste câteva luni, Radu mulțămia de ajutor bătând lângă Brașov și ucigând pe Craiul răsculaților unguri, pe Moise Székely. Îndată însă el se frământa și cu Turcii, și cu Tatarii, și iarăși răsună cerea lui de ajutor, prin solii trimeși la Împărat.

Ediție : Hurmuzaki, IV¹.

Acuma nu vă pot scrie veste mai bună decât numai că, de când ne-am întors din Ardeal, de la înfrângerea și peirea lui Moise Székely, nu mai avem odihnă de spre Tatarii. Ceia ce-mi vine numai de la vecinii miei cei buni, de la Moldovenii. Căci Vodă-i ațâță asupra noastră, și tot vin câte 2.000, 3.000, 6.000, și 7.000 de-odată în țara noastră. Iar noi cu puțina noastră oaste ne-am sârguit de i-am răspins totdeauna, cu rușine și pagubă mare. Iar acum în urmă au năvălit în țară în număr de 10.000 și au venit până la Curțile din Străjești și „Sylich“ (Stănești?). Până ce am aflat aceasta, s’au învârtejit îndărăt. După cari am trimes îndată pe căpitanul nostru Mârza, care i-a prins lângă Giurgiu, și i-a lovit, și cu ajutorul lui Dumnezeu i-a bătut, și mulți dintre Tatarii au perit. Și dintre ai noștri au rămas la 100 de ostași de frunte. Țara e acum așa de pustiită, încât nici în vremea lui Sinan-Pașa n’a fost așa. Și ostașii sânt plictisiți că nu-i putem plăti. De aceia

rugămintea mea sânguincioasă, pentru numele lui Dumnezeu, către d-voastră este aceea că, dacă Măria Sa vrea să ne ajute sau ne va ajuta cu ceva, dumneavoastră să vă întoarceți îndată cu aceia acasă. Căci, dacă dumneavoastră mai rămâneți, vom fi siliți iarăși a ieși din țară înaintea dușmanului. Căci nu mai putem, nici știm a ținea și hrăni oastea cu vorbe, nici să mai vedem nevoia cea mare și tulburarea săracilor noștri supuși. Și arătați ca Simion-Vodă iarăși se gătește tare și are de gând să vie asupra noastră : pe de o parte stă la vorbă cu Măria Ta pentru pace, iar de cealaltă parte aduce Turci și Tatars asupra noastră. De aceia să arătați dumneavoastră aceasta Măriei Sale și să stăruiți prea-plecat la Măria Sa ca să scrie Măria Sa Craiului leșesc și acelui Voevod pentru aceasta, ca să lese în pace țara și oamenii Mariei Tale și să se oprească de la dușmănie ca aceștea. Așa e făcută viața noastră cea ticăloasă și tulburată.

Târgoviște, 24 Octomvrie, anul 1603.

LIV.

(1619.)

După ce mai luă odată Ardealul pentru Împărat, sfărâmând, tot lângă Brașov, și cetele altui prinț ungur, Gavril Báthory, Radu se văzu lipsit de ajutor și-și părăsi țara, cătându-și adăpostul la Viena. Aici își adusera aminte numai rare ori și neîndestulător de dânsul. Într'un rând, când Curtea împărătească voia să-i dea interesele pe mâna celui Gavril, vechiul dușman, el face aceste observații cumiști.

Ediție: Hurmuzaki, IV¹.

Măria Ta Împărate și Craiu, Doamne, Doamne preaindurător.

Dintru întâiu. Unde Turcul în scrisoarea sa făgăduiește că va face toate după placul și voia Măriei Tale Împărătești și Crăiești, înțelegând anume că Domnia Țerii-Românești nu-mi va fi tăgăduită, numai cât să merg însumi la Poarta turcească, aceasta e în socotința și prea-îndurătoarea voie a Măriei Tale. Căci mă mărturisesc a fi fost totdeauna șerb credincios și de multă vreme legat cu Măria Ta Împărătească și Vestita și Prea-Înălțata Casă de Austria, a domnilor, domnilor miei prea-îndurători, la poruncile cărora până acuma protivnic n'ăm fost niciodată. De aceia, și în această afacere, fe-rească Dumnezeu să fiu străin de a mă supune, dacă așa i se pare Măriei Tale că se cuvine și e neapărat de nevoie pentru folosul Măriei Tale și a toată Creștinătatea.

Al doilea, că Împăratul turcesc încearcă a spune că eu am fost șerbul lui și mai vechiu Domn al Țerii-Românești și a mă însuși lui, din aceia scoțându-mi vină mai mare că din pricina mea i s'au adus pagube mari Ținuturilor lui, — nu e de mirare că el a scris aceasta, și e mai de mirare lucru că n'a adaus mai mult. Căci nu-i era ascuns lui că eu am fost șerb legat cu Măria Ta, precum și cu toată Creștinătatea; că acelea toate pe care le credeam că sânt de mare nevoie pentru a crește și a adăugi cinstea, ascultarea și folosul Măriei Tale și a toată Creștinătatea, a trebuit să le fac și să le îndeplinesc cu orice preț, purtând cu Turcul crunte războaie. Apoi că nu cu brațul lui, ci cu puternicul braț al răposatului Împărat Rudolf, înaintașul Măriei Tale, am fost făcut Domn, adus și așezat cu fericire în Domnia Țerii-Românești, primind de la el, și nu de la Turc, steagul ca semn de credință veșnică și de adevărată supunere a mea: lămurit îndestul prin această învățătură în ce chip trebuie să veghez și să duc lucrurile care ar părea că privesc cinstea și folosul Mă-

riei Sale și a toată Creștinătatea. Dar, după ce, de amândouă părțile făcându-se legătură, s'au oprit de la arme, și cât a ținut legătura, nu se dovedește, nici se va dovedi că i-am adus vre-o pagubă.

Cât privește cele arătate în decretul Măriei Tale Împărătești și Crăiești, ai mai binevoit Măria Ta Împărătească și Crăiască să-mi scrii că, din firească îndurare a Măriei Tale, vei vorbi cu solii lui Báthory Gabor, în adunarea obștească de la Pojon, despre lucrul meu.

Judecata mea este în această privință că aceste țeri: Ardealul, Țara-Românească și chiar Moldova nu trebuie lăsate din mâna și puterea Măriei Tale și a toată Creștinătatea. Căci, de vor ajunge în mâna Turcilor cu totul, să creadă că va fi cu cea mai mare daună a Măriei Tale și cu paguba a toată Creștinătatea, ori de se vor ținea cu arma ori cu pacea. Numai dacă Măria Ta va binevoi a da întru toate credință deplină lui Báthory, ale cărui năravuri și a cărui statornicie cred și eu că Măria Ta o știi foarte bine, atunci mie, ca unui șerb credincios și mărturisit, mi se cade a mă supune poruncilor Măriei Tale, și, răzimat pe numele și norocul Măriei Tale, desprețuind toate primejdiile de viață, precum până acum am purtat lucrul cu izbândă, sânt gata a-l purta și a-l îndeplini totdeauna.

Al Măriei Tale Împărătești și Crăiești credincios șerb.

Radu Vodă.

LV.

Constantin-Vodă Movilă.

(1613.)

Ajutător al lui Radu în ultimele lupte a fost un Movilă, tânărul Constantin, care vedea în Domnul muntean pe dușmanul lui Simion și al fiilor lui, cari-i erau și lui dușmani. Gonit din Moldova, pentru aceste lupte chiar,

de Turci, el scrie cele ce urmează din Hotinul unde se adăpostise înainte de o nouă năvălire, căreia era să-i urmeze robia și moartea.

Ediție: Hurmuzaki, IV¹.

Prea-luminate Doamne, prieten și vecin prețuit (Francisc Forgach).

Constantin-Vodă... Sănătate și oferirea neconținută a slujbei noastre foarte sârguincioase. Îți mulțămim cu toată prietenia, și făgăduim că la o întâmplare ne vom strădui a-ți răsplăti, pentru că prin scrisoarea d-tale cu cinste ne-ai cercetat și ni-ai făcut cunoscute unele lucruri foarte plăcute. Și, pentru că legătura noastră de obște cere să-ți amintim neapărat dumitale starea lucrurilor noastre de aici, voim a-ți da de veste măcar atât: că întâiu dușmanii noștri de obște, cari se gândesc nu puțin a face neliniște și împotrivire, precum știi și cunoști aceasta foarte bine, prin meșteșugirile lor stricătoare ne-au scăzut și au lucrat la Poartă pentru Domnia noastră. Și apoi păgânii au încercat ale lor asupra noastră fără conținere, cu cea mai mare încordare. Dar, din mila lui Dumnezeu, n'au putut să ni strice tocmai mult. Ci acum, împotriva credinții Împăratului turcesc date nouă, împotriva făgăduielilor și a încrederii noastre, Vizirii pe unul de neam prost, pe care totuși vreau să-l scoată, din neam domnesc¹, cu ajutorul și sprijinul viclenilor noștri, ni l-au trimes în țară, cu o mulțime de Turci și de Tataari. Înaintea căroră noi, cu învoirea și socoteala sfetnicilor noștri, ne-am dat înapoi, împreună cu credincioșii noștri boieri și oastea ce aveam pe lângă noi, așteptând prilej mai bun. Și ue-am dus la cetatea noastră a Hotinului și am așteptat aici ceas de ceas oastea Măriei Sale Craiului leșesc orânduită în ajutorul nostru, precum și oastea năimită de noi, și nădăjduim că prin acest mijloc, cu ajutorul

---

¹ Ștefan ce se zicea fiul lui Ștefan Tomșa.

Celui Atotputernic, să ni putem răsbuna din bielșug asupra dușmanilor noștri. Pentru care din partea d-tale nu puțin ajutor se cuvine și trebuie neapărat să fii cu sânge și sânge, pentru ca să nu rămâie pe plăcuțelor acestora cari întru aceasta sânt începători și pricinuitoari. Ne lăsam în sama pazei lui Dumnezeu.

Dat în cetatea noastră a Hotinului, 17 Iănuar, anul 1613.

Al prea-luminatei Domniei Tale prieten și vecin gata de orice slujbă :

Constantin-Vodă.

Ștefan Boer, secretar.

LVI.

Alexandru Iliăș.

(1620.)

Urmas al lui Alexandru-cel-Bun, peste mulți bastarzi și decăzuți, Alexandru Iliăș vorbește în aceste cuvinte de peirea lui Gașpar-Vodă Gratiani, care se ridicase pentru. cucerirea creștină a Polonilor împotriva Turcilor.

Ediție : Hurmuzaki, *Supl.* II².

Prea-puternice și milostive domnule Voevod de Chiev. Făgăduim cu stăruință slujba noastră prietenească și credincioasă bunăvoinței d-tale.

Îți vestim d-tale că, din mila lui Dumnezeu și cu norocul M. S. Împărătești, am intrat în stăpânirea ocinei noastre, țara Moldovei, și a Scaunului Iașilor. Acea ocină a noastră era stăpânită până acum de unul care înainte de noi se așezase în Scaun și făgăduia să fie mare prieten al Coroanei Leșești și al d-voastră al turtora. A viclenit întâiu pe Domnul Dumnezeu, apoi pe domnul său, și apoi a pricinuit mari pagube Coroanei

Leşeşti şi acestei sărace ţeri a noastre. Ce putem face? Domnul Dumnezeu e platnic bun : i-a plătit după faptele lui. Noi ştim că înaintaşii noştri erau legaţi cu d-ta prin legături de prietenie ; deci făgăduiesc şi eu, ca un creştin, şi mă înscriu să fiu prieten credincios al d-tale şi al Coroanei Leşeşti : nu voi urmări pilda celui ce a adus Coroanei Leşeşti atâta ruşine şi pagubă.

Iaşi, 12 Octomvre 1620.

Al d-tale credincios prieten şi gata de slujbă.

Alexandru Voevod

fiul lui Iliaş, Domn al ţerii Moldovei.

LVII.

Miron-Vodă Barnovschi.

(1627.)

Movilă de sânge, numit Barnovschi, după moşia părintească Bârnova, în privilegiul polon de nobilitare, Miron-Vodă nu era un fricos, nici un om nesigur faţă de Creştinătate, de vreme ce putea să scrie :

N'am atâtea puteri ca să mă împotrivesc silei păgâneşti şi n'am nădejde decât în Dumnezeu ca să-mi apere capul...

Dar tocmai de aceia el fu silit a-şi pierde mai tot timpul cu silinţi în vederea păstrării păcii turco-polone.

Ediţle ; Hurmuzaki, *Supl.* II ².

Prea-luminaţe şi milostive CraiD, prea-îndurătorul meu domn şi stăpân.

Prin scrisoarea Măriei Tale Crăieşti, prea-milostivul meu domn, precum şi prin aratarea slugii mele am înţeles în de ajuns mulţămirea cu care Măria Ta Crăiască, prea-îndurătorul meu domn, ai primit silinţile ce le-am făcut pentru a păstra o pace trainică între M. S. În-

păratul turcesc și M. T. Crăiască, domnii miei milostivi. Mi-am pus în gând a-mi întrebuița toate puterile ca această slujbă ce am început să-mi poată câștiga milostiva ocrotire a M. T. Crăiești și a M. S. Împăratului turcesc, domnii miei prea-milostivi, și nădăjduiesc în Dumnezeu că lucrurile ce voiu fi îndeplinit vor ținea ani lungi și fericiți, pentru slava celui Prea-înalt și pentru răspândirea binefacerilor unei păci trainice și nesmintite. ...Iași, 15 Octomvre, anul Domnului 1627.

Al Prea-luminatei Măriei Tale Crăiești, prea-îndurătorul domn, prea-umilită și supusă slugă.

Miron Barnovschă

Scos din Scaun, el își arată astfel nădejtile de a-și mai căpăta moștenirea.

Ediție : *ibid*

Afară de aceasta am primit zilele acestea un răspuns prielnic de la Poartă, la care trimisesem între alte dovezi care sună, și astfel, fără să calc tocmelile, voiu fi așezat iarăși în Scaun, — pentru că am grijă mare să nu fac greutăți Statelor Coroanei, — și aş putea apoi, prin gătirea mea de jertfă și statornica mea credință, să recunosc milostiva ocrotire ce mi-ar fi dat-o Măria. Sa Craiul...

LVIII.

Vasile-Vodă (Lupu).

(1642.)

Vasile Lupu ascunde în el multă putere și multă viclenie, multă răutate crudă chiar. Aceasta se vede și după reclamațiile următoare: e de mirat conștiința lui Vasile-Vodă că ar putea răscula pe Românii din Ardeal.

Ediție : Hurmuzaki, IV.

Prea-strălucita Poartă a prea-puternicului Împărat a putut vedea credința mea adevărată încă de pe vremea lui Gratiani, Domnul Moldovei, când, făcându-se legătură cu Leșii împotriva prea-puternicii Împărății turcești, n'am voit să mă unesc cu el și cu ceilalți boieri, și de aceea am fost ars cu fierul roșu pe piept. De către Moise cel fugar în Țara Leșească am fost întâiu închis și abia am scăpat cu viață. Și, pentru că am trimes în mâinile împărătești pe Barnovschi, dușman jurat al Împărăției turcești, chemându-l din Țara Leșească, și apoi pentru moartea lui căutat ca să fiu dat morții, abia am scăpat. Și, în sfârșit, cu voia lui Dumnezeu și cu mila prea-ocrotitorului Împărat Sultan-Murad, am fost numit Domn al Moldovei. În care dregătorie cât am fost de cu credință, și din aceia se vede că fără vre-o pagubă, dar cu cea mai mare pagubă a Leșilor, am împăcat pe Sultanul Murad și pe Vizirul său Murteza cu Leșii. Acum am făcut cheltuieli și osteneli mari ca Muscalii și Cazacii să dea înapoi Azacul¹ fără războiu, și am căpătat pe Muscali prieteni ai Împăratului, iar Leșilor dușmani. De și prea-puternicul Împărat n'a vrut să dea fratelui sau ginerelui meu Domnia munteană, voi fi călăuz în Țara Leșească oștirii împărătești, voi ațâța pe Cazaci să dea ajutor Muscalilor împotriva Leșilor, și astfel Leșii vor avea războiu de o parte de către Muscali și Cazaci, din două părți, și de spre Tatari, Moldoveni și Turci, de dincoace. Cu privire la Ardeal, e ușoară treaba: cunosc foarte bine căile pe care poate fi lovit din Moldova și Țara-Românească: de colo Pașa de Timișoara, de ici Turcii, Tatarii, Moldovenii și Muntenii. Se adauge aceia că în Ardeal mai mult de o treime sânt Români, cărora făgăduindu-li slobozie, îndată-i vom ațâța asupra Ungurilor. Și astfel vor avea

---

¹ Azorul.

acasă și în străini războiu, de n-or ști unde să se întoarcă. Iar Matei¹ e cu totul în slujba Ungurilor și Leșilor, în ei avându-și încrederea și ducându-și acolo comorile. Ci eu, cu tot neamul meu, la Turci, de la cari am Domnia, la ei și pentru ei voiu muri. Acestea să le ție în samă Prea-Puternicul Impărat și Vizirii lui, ca astfel să lățească hotarele Impărăției. Eu sânt gata cu credința și slujba.

LIX.

(1654.)

Același Domn scrie astfel din Constantinopol după căderea sa, căutând să înșele asupra rostului șederii sale la închisoarea de Stat a celor Șapte Turnuri. Se îndreaptă către fratele ce i se găsia în prinsoare la principele Ardealului, către Gheorghe Hatmanul, și-i cere să se puie în legătură cu noul Domn muntean, Constantin-Vodă, înlocuitorul dușmanului său, Matei Basarab.

Ediție: Iorga, *Studii și documente*, IV, pp. 30-1 (românește).

† Io Vasilie Voevod scriem la fratele nostru, la Gheorghie ce au fost Hatman, multă sănătate. Alta, de veștea să 'ntrebi de noi, cu ajutorul lui Dumnezeu ne aflăm cu sănătate și în pace. Venit-am și noi cărăm (*sic*)² în Țarigrad, în 11 zile ale lui Iunie, și cu ajutorul lui Dumnezeu și cu ruga Precistei Măria Sa Vizirul foarte ne-au primit cu bine, și a doua zi ne-au împreunat cu cinstitul Impărat, și ni-au zis cinstitul Impărat să ședem aici la Șapte Turnuri, unde se chiamă, și ședem acum. Iară' cu mila lui Dumnezeu de la toți prietenii avem socotință. (*Un rând de criptogramă.*) Deci să nu-ți faci voie rea, c'am grăit cu capicheaiielele Măriei Sale

¹ Matei Basarab.

² De curând?

Craiului și cu dumnealui Elcî-Hasan-Pașa și cu dumnealui Dzulficar-Aga, carele este dragomanul Măriei Sale Craiului¹, ca sa scrie cărți la Măria Sa Craiu pentru dumneata. Și am scris și eu la Măria Sa Craiu, ca să te slobozească, că nu ești niciun vinovat; deci pare că Măria Sa Craiu te va slobozi. Deci vină în Țara Muntenescă, la dumnealui la Constantin-Vodă, că dumnealui ni este ca un fiu. Deci de-acolo vei veni cu oameni de-a dumisale aici în Țarigrad. Deci Dumnezeu este bun. Ți-aș scrie și de altele ce s'au lucrat, ce știu că le vei ști; ce n'am ce-ți scrie. Numai Măria Sa Hanul au trimis pe un Agă cu noi aici la Împărăție, și au scris foarte bine pentru noi. Deci aveam nădejde de pre mila lui Dumnezeu să nu ne lase de tot, ce să-și aducă aminte de noi.

Atâta scriu, și Dumnezeu să te scoată, iară să ne vedem unul cu altul; căci pentru păcatele noastre ne-au certat Dumnezeu. Deci numai să-i mulțămim și să ne rugăm Sfinției Sale, că nu ne va lăsa. Și fii sănătos. Scris în Țarigrad, Iunie 20 zile.

Io Vasilie Voevoda.

La iubît fratele nostru Gheorghie ce au fost Hatman să se dea cu cinste întru mîinile dumisale.

LX.

Mateiu-Vodă (Basarab).

(1935?.)

Bunul Mateiu-Vodă Basarab scria astfel către ambasadorul francez de la Constantinopol, care-i trimesese un răspînditor al catolicismului. La sfârșit el plînge durerea țerii despoiate și stoarse.

Ediție: Iorga, *Acte și fragmente*, I.

¹ Principelui Ardealului, Gheorghe Rákóczy, al II-lea.

Prea-luminate Domn, mult prețuit de noi,

Peste măsură mă îndatorește curtenitoarea purtare a dumatăle, că binevoiește a ne cerceta cu scrisoarea d-tale curtenitoare, plină de mărturisirea de iubire a blândului d-tale suflet. Ni e plăcută această bună mărturisire față de noi, asigurându-te că va fi totdeauna și la orice prilej răsplătită de noi cu alte bune scrisori. Și cea mai mare cinste ni vei face d-ta dacă nu vei fi zgârcit în a ni împărtăși poruncile d-tale, cum astăzi ai binevoit să ni dai în grijă, în chip neobișnuit, pe d. Anton Devia, care a fost văzut de noi cu obișnuitul ochiu plin de iubire; cu atât mai mult cu cât atârnă de d-ta ca prieten de aproape. Și așa voi face cu oricine va veni din casa Măriei Tale Prea-Luminate, având noi bună aplecare pentru alesele însușiri ce sânt în d-ta. Să ni faci îndatorirea de a vorbi une ori cu dumnealui Caimacamul¹ despre această biată țară și despre noi înșine, povestind grelele biruri și nesuferitele cheltuieli ce avem, din care s'a născut sărăcirea și nimicirea acestui popor, și nici nu au compătimire de noi cine am nădărdit să vie în ajutorul năcazurilor noastre. Ni va fi peste măsură de plăcută această îndatorire, nădărdind folos, față de bunătatea d-tale. Căruia-ți rugăm de la Dumnezeu toată fericirea cea mai mare,

București, 8 Septemvire 1635 (?).

Al d-tale prea-iubitor prieten și gata de îndatorire.

Io Mateiu Basarab

Domn al Țerii-Românești.

LXI.

Constantin Basarab (Cârnul).

(1656.)

De la acest Constantin, care prin intrigă ajunsese Domn, amărând bătrânețele lui Mateiu și știa așa de puțin să

¹ Locțitorul Vizirului.

cârmuiescă încât peste câteva luni avea împotrivă-i pe acei seimeni sârbi și dărăbani români cari smulseseră pentru dânsul Domnia, de la acest distrugător, cu ajutorul „Craifului“ stăpân, din Ardeal, al acelei singure oștiri ce o avea țara, de la această umilă unealtă a celui al doilea Rákóczy, la care trebui să fugă, pentru a nimeri apoi la Cazaci și a fi, o clipă, un neașteptat Domn al Moldovei, avem aceste rânduri, tocmai către stăpânul de peste munți.

Ediție : Iorga, *Studii și documente*, IV, pp. 46-9 (românește).

Răspunsurile instrucției care este dată prin Micheș Chelemen¹, de la seninatul Craiului Ardealului, părintele nostru, către noi, fiul Măriei Sale.

1. Cu mare bucurie sănătatea Măriei Sale înțeles-am, și cu plecăciune fiiască am priimit părinteasca carte împreună cu bunele dojene, rugându-ne și de-aici înaintea să nu înceteze ale Măriei Sale învățături, după cum învață și părinteasca prietenie cătră dreptii fii.

2. Poftele noastre, zice Măria Sa că nu-s tocmita, ce osebite, nu desăvârșit poftite. Noi, ca adevărații fiii și nimica fățarnici, toate le-am arătat Măriei Sale, iar, de va fi și ceva scădere, nu din alta, fără numai însuși din neputință. Despre carele rugăm și poftim să fie iertăciune părintească, — că fiii nu odată, ce de-apururea greșesc părinților; ce, fiind al lui fiu, nu se îndură a-l urgisi. Dacă noi n'am priceput pân' atâta, ce deschidă Măria Sa cărări de învățatură! Noi încă arătăm desăvârșită și stătătoare pofta noastră, crezând că după îndrăzneala noastră ceasta fiască nu se va deslipi, nici va reci inima Măriei Sale de cătră noi; iar, de am ști că se va face ceva receală, noi am tăcea și am fi bucuroși, nu numai de cinstea lumească, ci și de viața noastră să fim lipsiți.

---

¹ Coloman Mikes.

3. Cu adevărat credem a ști Măria Sa Craiul nostru și decât noi mai bine, — că ale oamenilor mari de-a-pururea și mai totdeauna se află mai cu adevărat. Mai departe, părerea și sfătuirea Măriei Sale tot să nu fie încetată, și, dintru împrejurările (ce se zic: încunjurările vremilor) de acum, ce socotește Măria Sa a se izvorî, cu noi încă să nu-i fie păs a împreuna; că noi vom fi ascultători, însă după putința noastră. Cum și credem că afară dintr'aceia nici ar pofti Măria Sa. Știm noi aceasta că Măria Sa nu se lipsește a plăti slugilor Măriei Sale cu cheltuiala noastră, — că și până acum au avut Măria Sa aceste oști: ce, din datul lui Dumnezeu, care are Măria Sa la mână, li-a plătit și le va și putea plăti scutirea și apărarea Măriei Sale. Căci că și acum se făgăduiește a ținea asupra noastră, cu dătătura inimii noastre cea de laudă facem mare mulțămă Măriei Sale, părinte creștin. Numai ce urmăm: ce pofteste părinteasca prietenie, socotință și milă, cătră noi să arate; iar, dintru Maica Sfântului Dumnezeu de ni se va în tâmpla ceva, pentru ale noastre greșale, n'om avea pre cine bănuî; numai ce ne vom ruga Sfinției Sale neprilejuri ca acele să nu lase spre noi, ce mai vârtos cu a Sfintei Sale milă să fim umbriți.

4. A-și păzi Măria Sa lucrurile Măriei Sale și a socoti și spre noi, cu putință este, — că Dumnezeu au dat atâta vrednicie Măriei Sale, și pentru aceia sântem și noi fiii Măriei Sale. Noi pofta noastră vom arăta chiar¹, având nădejde în mila Măriei Sale, ca să nu mai supărăm pentru aceleași lucruri de atâtea ori pe Măria Sa, și noi, fiind așezați din mila Măriei Sale la un tocmit lucru, să putem ruga pre Dumnezeu și să putem sluji și Măriei Sale ce va fi pofta, din putința noastră. Iar Dumnezeu, care cunoaște inimile la toți, și a noastră, încă fie-ni mărturie aieve că noi la a noastră inimă n'am

¹ Limpede.

avut, nici avem rană ca aceia, cum să ni fi fost peste voie ținerea oștilor Măriei Sale. Ci mai vârtos am cunoscut noi că, nu din silă, ci din milă le-au ținut Măria Sa lângă noi, pentru binele nostru și al țerii. Și acuma, căci venim la poște ca acestea¹, cu zău zicem că neputerea ne îndeamnă. Căz cunoaștem și noi că nouă atunci ni-ar fi mai cu temei și cu îndrăzneală tot lucrul, când am avea slugi multe: ce întreec cheltuiala pe venit: unde-s slugi mai multe de cât simbrii, poate socoti Măria Sa cum va putea fi. Alt bine nu se va izvorî, ce numai ură de cătră slugi. Care lucru trebuie dar să-l depărtăm, într'acestași chip.

Pe dumnealui Boroș, cu steagul lui Chiș Andraș și cu dragonii și cu dărăbanții Mierăi, ne rugăm Măriei Sale ca să-i scoată, iar Nemții, pedestrimea, cu jupânul Gaudi, să rămâie aici, — că vom putea lupta. Iar Nemții încă ne rugăm Măriei Sale, cu bună tocmeală să ni-lase, și, de va da Dumnezeu să fie pe voia prietenilor Măriei Sale, zis-au Măria Sa că [n]i-ar da o companie de Nemți. Despre aceia ne și rugăm Măriei Sale să nevoiască, însemnându-se aceia: Măria Sa au are a ținea aceia au aceștia, și ni-ar da nouă o companie, 600; iar, de nu ș'ar putea acest lucru face, ci să-i fie a pesti, și să-i fie cu trebuință Măriei Sale aceștia a-i scoate, atunci, după făgăduința Măriei Sale, tot să ni-lase până în 300 de Nemți lângă noi, în seama noastră. Și, cum și mai zisem, de nu s'ar putea să se însemne Nemții, să se afle până la acea vreme a poștei, — de care lucru, de va fi spre alții spre Măria Sa, Dumnezeu să-l facă norocit pe Măria Sa, ca să nu trebuie ieșirea lor, — iar, de n'ar putea fi într'alt chip, atunci, la scoaterea lor, să fie măcar Unguri pedestrași întrători în loc; și ar putea fi aceia până am însemna Nemți în locul lor.

---

² De a i se mai ușura ținerea oștilor ungurești.

Iar rugăciunea cea mai cu de adinsul este aceasta : să rămâie lângă noi.

Unde pomenește Măria Sa că fără ispravă și fără putare de grijă nu va putea lăsa Măria Sa oștile Măriei Sale, ca carea cumva să nu li se întâmple ceva nenoroc, foarte și de la adâncul inimii noastre poftim și rugăm pe Măria Sa, nenorocul slugilor Măriei Sale nu-l socotească, nice-l ție mai mare pagubă decât al nostru și al boierilor noștri. Că noi sântem fiii, iar boierii, după noi, toți Măriei Sale sânt drepte și jurate slugi. Când s'ar întâmpla acel nenoroc, noi încă am fi părtași, — de care nu gândim să fie, că țara s'au alinat bine. Nici să-și teamă Măria Sa oștile, adecă Nemții, că va avea Măria Sa întru dânsii pagubă; că Unguri avem steaguri 7, cu jupânul Feacheatea¹ Mihai : fac voinici 700; Sârbi avem steaguri 6 : fac voinici 400; de Leși steag 1 : fac voinici 130; dragoni steag 1 : fac voinici 110; beșlii tatarî steag 1 : fac voinici 90; aprozi steag 1 : fac voinici 100. Fără Curtea noastră fac peste tot 2.430 de voinici : aceștia toți cu sulite și cu foc sânt. Și, iarăși, pușcași, iată c'am putut a strânge din olatele noastre : voim să facem și de aceia până în 100, — căroră nu li se va da leafa, numai se vor ierta de alte lucruri.

Așa dară Măria Sa fără de niciun teamăt poate face. Trimiță măcar Măria Sa omul Măriei Sale să li facă căutare pentru mai [mare] credința. Că noi binele Măriei Sale și răul său, paguba, o ținem a fi și al nostru. Așijderea gândim că va fi și Măria Sa tot într'acestași înțeleș. Toate învățăturile Măriei Sale primim, primind. Știm că și primăvara aduce multe cu ivirea ei; ce afară de putință nu putem păși. Pentru aceia Măria Sa aceste ale noastre lipse, așa înțelegându-le, milostivească-se pre vrednicele a noastre poște a da răspuns veselitor, ca să putem după putință până la săvârșit viața noastră

¹ Fékete, Negru.

sluji și Măriei Sale. Acum, de această dată, însemnare de oști mai multe făcându-se, aceste poftite a noastră nu poftim. Iar ajutorul Măriei Sale tot poftim, și avem nădejde la aceia.

5. Dumisale Diicului¹ s'au rumt aii de boierie.

6. Noi încă ținem pre Măria Sa adevărat și milostiv părinte, și nimic nu ne îndoim în părinteasca prietenie. Așijderea rugăm întru a noastră prietenie fiască să se odihnească Măria Sa, — poftind și aceasta, de vom fi greșit într'aceste scrisori, să fie iertăciune. Am adevărat că vin Nemții acum în Moldova; rugăm pe Măria Sa un om să ne trimită, ca să trimitem pentru acel lucru. Cari, de se vor însemna, au la noi aici să rămâie, sau la Măria Sa. Așteptăm pre acestea pre toate răspuns bun. Scris în Târgoviște, luna—, anul 1764 (1656).

Io Constantin Voevod.

LXII.

Gheorghe Ștefan.

(1657.)

Griji ca ale lui Constantin le avea și vecinul lui din Moldova, biruitorul lui Vasile Lupu, bunul boier de țară Gheorghe Logofătul, fiul lui Dumitrașcu Ștefan, căruia alții îi suflaseră o ambiție. Nici el n'avea cu ce plăti datoriile față de mai puternicul prieten de peste munți și, la asprele cereri ale acestuia, el răspunde în aceste cuvinte de dureroasă umilință.

Ediție: Iorga, *Studii și documente*, IV, pp. 51-4.

† Luminate și cinstite Craiu și nouă de bine făcător, milostivul Dumnezeu să te cruce pre Măria Ta cu bună pace și sănătate, împreună cu tot binele, întru mulți ani.

---

¹ Concurentul la tron al lui Constantin, atunci fugăr în Ardeal. Rákóczy va fi vorbit pentru dânsul. Domnul pare a spuné că roștul de boier al Diicului s'a isprăvlt.

Cinstita cartea Măriei Tale dintru mâna cestui poșt al Măriei Tale cu cinste o am primit, și-am cetit cu drag; și-am dat laudă milostivului Dumnezeu, înțelegând de bună sănătatea Măriei Tale. De câte ni scrii Măria Ta, pre amăruntul înțeles-am. Pentru rândul Tatarilor, adevărat este cum zici Măria Ta. Iară pentru acela lucru, precum am și mai scris Măriei Tale că ei ni sânt păgâni, sintce [= pentru că] ei, unde ieau astăzi un ban, mâne cer zece bani —, așa și acolo ei ar vrea a îngloti obicei. Iară avem nădejde pre Dumnezeu, după răspunsul ce li-ai răspuns Măria Ta, să întoarcă obrazul într'alt chip, să mai lase dintr'lor. Or vedea și ei că sânt și alții oameni; că ei, unde li sluji norocul în Țara Leșască, după cum au fost voia lui Dumnezeu, ei socotesc că or supune toată lumea, și gândesc că alții în lume nu-s oameni, ce-s numai ei oameni. Iară Măria Ta foarte ai răspuns bine, să cunoască că nu-i lumea numai cu dânșii. Iară pentru Ciogolea, pentru aceia și noi am socotit că el se are în prieteșug cu dânșii; ce oarece din lucrul lor, tot va adeveri Ciogolea.

Pentru rândul lucrului de spre Țarigrad, de pomenirea maziliei, semnezi Măria Ta cum să fie sănătate, și să fim într'un bun gând, și cuvântului nostru să-i fim marturi, jurământului să-i fim plinitori. Pentru datorie, — să plinim și să nu purtăm pe Măria Ta cu cuvinte, căci este Măriei Tale cu scandală. De care lucru mă mir ce oiu mai zice către Măria Ta, neavând credință eu către Măria Ta. Iară, să nu hiu creștin, ce să hiu Jidov, și de legea mea să hiu scăpat și, la ziua cea de săvârșit, unde ni este a răspunde de toți cineși după lucrul său, și n'a hi fățarie, acolo să him cu Iuda cel vânzător Domnului său, carele știm că locul lui va fi cu cei mulți răi, și să nu ne aflăm la locul cel cu bune răspunsuri, și să nu auzim blagoslovenia

lui Dumnezeu, care toți creștinii spre-aceia nădăjduiesc să o auză și să o vază, de nu mi-i atâta inimă rea cât nu pociu nice odihni, nice a mânca cu folos. Și, de aș avea prilej, și n'aș plăti de istov a Măriei Tale datorie, cât mai de sârg, ca să nu hiu auzit atâta ponos de la Măria Ta, cărele nice la o sănătate nu mă aduce!

Că, de aș avea zece bani în casa mea, trimete-i-aș și aceia tot spre istov de datoria aceia; carea doar Măria Ta socotești că eu din căinția mea și din fără-de-omenia mea pestesc și întârziez Măriei Tale, de nu plătesc. Eu, necum spre ce aș mai arăta cătră Măria Ta cu alt jurământ ceva, ce, cum arătăm mai sus, tot așa zicem: ce nevoia noastră vedem că nu se crede înaintea Măriei Tale. Ce doar n'am fi nice noi cu obraz de marmure sau de hier, — că pre un hier sau pre un marmure cu atâta gloată de atinsături s'are hi sfredelit, dară inima noastră în ce chip n'are hi vătămată de atâta ponos? Ce numai pentru mare nevoie și lipsă ce ni este, și la Măria Ta n'avem credință, — pent'aceia sântem obiduiți; iară obrazul meu s'a făcut mai gros decât pământul de atâta supărare. Ce, preste scurtă vreme, tot om nevoi și om'face cum om putea, și om plăti și Măriei Tale. Pare-ni că dintru cuvânt ce-am avut la Măria Ta și într'alte părți unde ni-am dat cuvântul, nu ne-am scăpat. Iară numai de este ponosul Măriei Tale, și ne afli Măria Ta scăpați din cuvânt, numai pentru acești bani, socotește-ni Măria Ta nevoia și greul, căce n'avem, — că n'am fi nice noi bucuroși a hi în toate zilele înfrunțați și preobrzățați, că ni s'au făcut greu la inimă: ce n'avem ce face, pentru multă nevoie. Iară volnic ești Măria Ta a zice cum a hi voia Măriei Tale, că ni ești Măria Ta mai ales. Ce pentru nevoie caută-ni a auzi toate.

Pentru rândul dușmanului¹, scrisu-ni-au și boierii noștri; iară pentr'acela lucru să știi Măria Ta că, până nu se va surupa, nu va putea fi odihnă nouă. Ce iată cum împlă lucrul lui: acum ni se pare oboarărea lui, mai apoi iară se scoală. Ce și lăsat-am de n'am vrut să mai facem cheltuială după cel rând d'intăiu. Acmù iarăși vedem că Turcii au început a îndemna spre acel lucru, precum știi Măria Ta. Deci și noi am dat învățătură boierilor noștri², de vreme ce veți vedea că vine lucrul să se facă acea treabă de istov, să nu hie amăgituri, ce, numai dacă or vedea treaba istovită, atuncea, pentru banii ce s'au juruit, să facă cum or putea, să iea cu camătă, să se plătească de asupra țerii, — că bani să trimitem, nu avem. Pentru cei voinici³ de carii a cercetat Radu Laslău, unul au fost mărs cu boierii acolo la Măria Ta, iară unul a fost aicea; ce cu dreptul am fost scris Măriei Tale pentru să nu se îndoiască și alții.

Pentru rândul calului, zici Măria Ta că nu poștești Măria Ta acel giugan, ce poștești unul alb, carele au spus Măriei Tale Voina că au fost stând al doile cal, și 'ncă să fie zis că 'ntr'un rând au mărs în grajd și l-au văzut, iară al doilea rând l-au fost ascuns. Ce, să nu hiu creștin, ce să hiu procler, de am dat în lături vr'unul din cai, iară așa cum zice: Căpitan-Pașe⁴ nu am: am un cal, Cadâr-Aga⁵, alb, carele încă la Suceavă mi l-au dăruit, — carele Măria Ta ar știi⁶. Și

¹ Vasile Lupu.

² Capuchehaiele, represintanți la Poartă.

³ Oștași.

⁴ Numele acelu cal.

⁵ Interesantă această numire a cailor domnești după înaltele dregătorii sau numele personalităților turcești de la cari-i avea Gheorghe Ștefan.

⁶ Îl știi.

eu zău numai doi cai am avut acum, de încălecăm eu pre dânșii: acel alb, Cadâr-Aga, și cel sur-alb, moldovenesc, de la Comisul, ce l-am trimis Măriei Tale. Ce acmù numai cu acesta am rămas de treaba mea: am cai câțiva în grajd, ce numai nu mi-s de treaba mea.

Gheorghe Ștefan-Vodă.

LXIII.

Mihnea al III-lea.

(1659.)

De la ciudatul fiu al lui Radu-Vodă Mihnea, care se întitula Mihai-Vodă, după numele vechiului erou, și se răsculă împotriva acestora și luptă cu dânșii, dar fără biruință, avem această scrisoare către cel de-al doilea Rákóczy, la care în curând trebuia să-și caute un adăpost, găsind neizbânda și moartea.

Ediție: Iorga, *Studii și documente*, IV, pp. 57-9.

† Luminatul Domn Racoți Gheorghe, din mila lui Dumnezeu Craiul Ardealului, domn părților Țerii Ungurești, Secuilor șpan, iproci [= și altele], nouă vecin iubit, de bine voitor.

† Cinstite scrisorile Măriei Tale cu sluga noastră vătah de aprozi venitu-ni-au; cu dragoste am primit. De toate pe rând înțeles-am. Bucuratu-ne-am, dând laudă milostivului Dumnezeu pentru sănătatea Măriei Tale, și mulțămim Măriei Tale de lască¹ ce-arăți Măria Ta către noi. De care lucru și noi după datoria vecinătății într'acela chip să ne știi Măria Ta, întru tot voitori de binele Măriei Tale. Numai pentru rândul lui Constantin-Vodă, dacă voești Măria Ta să-l așezi în partea Moldovei, nimic nu-l zăbovi Măria Ta, ci cum mai în grabă

¹ După limba polonă: grație.

să meargă, cu ajutorul Măriei Tale și cu ale Dumnealui oști ce va avea, nimic să nu mai zăbovească; că acum este vremea. Că iată noi, drept voia Măriei Tale și drept folosul Creștinătății, gata ne aflăm cu nevointă și cu ajutor a-l căuta. Care de spre partea noastră am grijit și am și trimis până în 10.000 de oști, tot oameni aleși, și semenime², călări, cu puști lungi și țacălușe³, și peste 2-3 zile vor ajunge la hotară. Numai și din partea Măriei Tale să nu fie altă zăbavă, ci să meargă cum mai curând. Că, cum vor intra de spre partea Măriei Tale, așa vor intra și ai noștri de se vor împreuna toți, și vor merge de-l vor așeza în Scaun. Și după aceia noi cu toată vârtutea noastră căuta-l-vom întru toate după datoria creștinătății, și ca pe un frate îl vom ști lângă vecinătatea noastră³. Numai iar vom zice și vom îndemna pe Măria Ta, altă zăbavă să nu fie, — că apoi alor noștri în sminteală li-ar veni să șadă, să aștepte la hotară. Să trăiești cu mila lui Dumnezeu. Scris Septemvrie 29, 7168 (1659).

Io Mihail Voevod.

Luminatului Domn Racoți Gheorghe, din mila lui Dumnezeu Craiului Ardealului, domnului părților Țerii Ungurești, Săcuilor șpan, iproci, să i se dea.

LXIV.

Grigore-Vodă Ghica.

(1662.)

Șiretul fiu al lui Gheorghe-Vodă Ghica, — bătrânul care moșteni în Moldova pe Gheorghe Ștefan și neamul

¹ Seimeni, ostași cu plată.

² Săcălușe, puști mici.

³ Era bucuros că scapă de el ca râvnitor la Scaunul domnesc muntean, pe care-l avuse.

lui Vasile Lupu, — Grigorașcu Ghica, ucigătorul plin apoi de căință ori de frică al Postelnicului Constantin Cantacuzino, a schimbat toate politicele. Nu odată s'a îndreptat și către creștinii acela care, în dorința de a se face iarăși Domn, a întrebuițat și prefăcuta alipire de legea catolică a Împăratului. Vecinului celui nou din Ardeal, pașnicului și slabului Mihail Apaffy, de care avea nevoie, ca să nu-l copleșească pribegii, îi scrie astfel.

Ediție: *Studii și documente*, IV. p. 59.

Io Gligorie Ghica Voevod, cu mila lui Dumnezeu Domn al Țerii-Românești ¹.

† Cinstitului și luminat fratelui nostru Apafi, cu mila lui Dumnezeu Craiu Ardealului, Domn părților Țerii Ungurești și Săcuilor șpan, sănătate și tot binele de la tot-puternicul Dumnezeu Măriei Tale poftim. Cinstită cartea Măriei Tale și cu cinstit solul Măriei Tale venit-ni-au; dintru care înțelegând de bună sănătatea Măriei Tale, bucuratu-ne-am și am dat laudă lui Dumnezeu. De alalte toate câte ni-au spus cinstit solul Măriei Tale din gură, pe larg am înțeles, și noi iar, din câte ni-au fost a vesti dumitale, de toate am grăit cu solul Măriei Tale, din gură, pe larg; și va spune Măriei Tale. Poftind de la mila lui Dumnezeu în toată vremea să auzim de sănătatea Măriei Tale. Aceasta a-veam a scrie de astă dată. Și fii Măria Ta sănătos. Amin. Scrisă Mart 4 zile, 7170 [1662].

Al Măriei Tale de tot binele voitor și frate,

Io Grigorie Ghica Voevod.

Cinstitului și luminat fratelui nostru Apafi Craiul Ardealului, Domn părților Țerii Ungurești și Săcuilor șpan, cu sănătate și cu cinste să se dea.

---

¹ Traducem titlul slavon.

LXV.

Constantin-Vodă Brâncoveanu.

(1707.)

Multe și frumoase, în vremea celei mai mari desăvârșiri a limbii literare românești, sânt scrisorile lui Constantin-Vodă Brâncoveanu. De însemnătate politică însă, prea puține. Trăind în vremuri grele, omul era ferit, și mai degrabă lăsa altora grija acestui scris primejdios. Întâmplător, una din scrisorile lui către vecinii Brașoveni, pe cari-i îmbogăția cu comenzi, are și cuvinte de părere de rău pentru suferințele unei țeri împovărate.

Ediție: Iorga, *Brașovul și Rumînia*, pp. 371-3.

† Io Constantin Voevod, cu mila lui Dumnezeu Domn al Țerii-Românești.

† Cinstiților și ai noștri buni prieteni și vecini de aproape, în toată vremea de bine voitori, dumnealor tot cinstitul Sfat al cinstitei cetăți Brașovul, sănătate și tot binele poftim d-voastră de la Dumnezeu. Cinstită cartea d-voastră, ce ați trimis, ni-au venit, și, de a d-voastră întreagă sănătate înțelegând, bucuratu-ne-am și am dat laudă lui Dumnezeu. Alalte ce ați scris d-voastră, am înțeles, cum că ați înțeles d-voastră, că aici, în țara noastră, au ieșit o dajde pe dobitoace, ca să dea tot omul, și ne poftiți d-voastră, pentru oamenii de țara d-voastră ce au dobitoace aici, în țară, ca să nu sã supere. De aceasta credeți-ne d-voastră că cu tot adevărul zicem că noi sântem ceia cari mai mult am vrea și am pofti să nu se supere, necum aceia ai țerii d-voastră, ce s'ar fi aflând aici, ce nici pământeni noștri. Dar ce să facem? Pentru multele păsuri și mari cereri și grele porunci ce avem de la cei ce ne stăpâneșc, care unul Dumnezeu știe în ce greu ne aflăm și cu câtă datorie s'au încărcat ceastă biată țară; — pentru aceia

s'au făcut socoteală cu tot Sfatul boierimii țerii noastre de s'au scos această dajde de dobitoace, găsindu-se cu socoteala că aceasta este și bună dreptate la totii. nu se face nimănui nicio strâmbătate, fără cât, cine cât dobitoc va avea, să și-l plătească, precum s'au rânduit. Și așa s'au socotit: tot omul, ori pământean, ori străin, câți se vor afla ca să aibă dobitoace în pământul acesta, să ajute cu toții la aceasta, ca să se poată ridica păsurile și poruncile stăpânilor ce ni sânt asupra: începând întâiu de la noi înșine, vitele noastre ce avem, domnești, le plătim, și toți boierii cei mari, și mănăstirile toate, și arhierii, și toți, de la mare până la mic, cum am zis dumneavoastră mai sus, nimănui măcar o vită nu se scutește. Însă, măcar că însuși noi ni plătim dobitoacele noastre ce avem, și alalți boieri toți, iar încăși pentru dobitoacele ce sânt ale dumnealor judeților, fălnogilor¹, am poruncit să li dea pace, de vreme ce așa s'au socotit: ce vor fi dobitoace boierești, cum ale gubernatului² și ale altor boieri, nemeși mari, să nu se supere. Și așa împreună vor fi nesupărate și ale dumneavoastră, judeților și ale fălnogilor, iar alalți mai prostime, câți se vor afla în pământul nostru cu dobitoace, vor să dea toți: nu se poate într'alt chip. Căci nu doar că sânt trecuți dencoace acum de curând, ce de câtăva vreme se află veniți și așezați aici în țară, și se hrănesc și ei bine, ca și cești pământeni. Și veți ști d-voastră și aceasta că cei ce ne stăpânesc, ne și mustră, și ni zice că aici, în țara noastră, s'au strâns atâta sumă, și din Țara Ungurească, și din alte părți, și, pentru acest nume mare ce s'au făcut că e țara aceea plină de om, cu atâta mai mult și stăpânii cer cât nu este prin putintă, și obiceiurile ce aveam mai

---

¹ Fruntașilor.

² Guvernatorului Ardealului.

denainte, de se ştia ce da țara pe an, le-au stricat pe toate și le-au înălțat, — cât numai Dumnezeu cel milostiv să dea putere săracilor pământului acestuia! Pentru aceia s'au socotit la un păs ca acesta să ajute cu toții. Și, după aceasta, dând Dumnezeu să mai răsuflăm, nu vor mai avea de aceste supărări, nici aceștia de țara d-voastră, nici pământeni noștri: Și, cu aceasta sfârșind, mila lui Dumnezeu să fie cu d-voastră.

Scriș în Târgoviște, Ghenarie 13, leatul 7215 [1707].

De bine voitor d-voastră

Io Costandin Voevod.

Cinstiților a noștri buni prieteni și vecini de aproape, în toată vremea de bine voitori, dumnealor tot cinstitul Sfat al cinstitei cetăți Brașov, cu multă sănătate să se dea.

LXVI.

Dimitrie Cantemir.

(1711.)

Din scurta Domnie a învățatului Dimitrie Cantemir, care fugind de două primejdii, nu scăpă de niciuna și rămase pribeagul științific cu pensie al Țarului, după neizbânda acestuia la Prut, aleggem această circulară a răscoalei sale.

Edițiile se arată în „Analele Academiei Române“, XXXIII, pp. 100-2, de unde reproducem și această traducere.

Dimitrie Cantemir, cu mila lui Dumnezeu Domn pe viață al țerii Moldovei.

Preasfințitului Mitropolit al Sucevei, episcopilor, boierilor, căpitanilor, și celor al doilea și al treilea, de tot felul, și la toată oastea și la toți curtenii de țară, și plăieșilor, și tuturor locuitorilor țerii Moldovei, vă facem știut cu această carte a noastră că, din vremea străbunilor și bunilor părinților noștri, dușmanul Sfintei Cruci

a pustit pe ai noștri multă vreme cu grozava-i putere, arătându-și în deosebi cruzimea. Când însă ascunsese supt piele de oaie pe lupul cel răpareț, prea setos de sânge creștin nevinovat, la începutul ajungerii țerii noastre supt stăpânirea sa și a proorocului său Mohammed, Bogdan-Vodă, fiul lui Ștefan-Vodă, Domn deplin, a făcut, cu jurământ, pace, cu învoială ca Moldova să nu fie supusă la alt bir decât, pe an, 4.000 de galbeni, 40 de cai, 24 șoimi, — după primirea cărora să nu facă nicio silă țerii Moldovei.

Dar păgânul cel necredincios și călcător de jurământ nu și-a ținut cuvântul, ci a făcut atâtea năvăliri zilnice asupra Moldovei, a dărâmat cetăți și întărituri, pe altele le-a luat în stăpânire, ca Tighinea, Chilia, Cetatea-Albă, Galații, Renii, Soroca, Ismailul, cu alte locuri lângă Dunăre, și tot Ținutul Bugeacului, și el însuși, supt cuvinte închipuite, a îngăduit adesea Tatarilor să prade toată țara Moldovei, a luat în aspră robie pe locuitorii ei, pe frunțașii noștri boieri, sfetnici și curteni, a târît pentru poftetele sale pe atâtea din fetele și soțiile lor cinstite; ba încă a cercat să le aducă la legea sa păgână și tiranică, pe dânsule, pe Domni și alți mai mari, împreună cu casele lor, prin felurite chinuri și amenințarea cu moartea. Aceasta au încercat-o și asupra noastră, când cerca să ne nimicească prin dări tainice și de față și adăugia zilnic fel de fel de dăjdi, pe care le știți.

Dar mila dumnezeiască nu uită niciodată de poporul său, și deci cu duhul ei a umplut și a ațâțat pe de Hristos iubitorul Petru Alexievici, Țarul a toată Rusia, care, luându-și nebiruite arme, cu amintirea Sfintei Cruci, adecă, s'a împotrivit puterii celei tirănești, spre desrobirea neamurilor creștine din șerbia păgânilor. Cu care trebuie deci ca noi să ne unim în grabă, ca tovarăși de arme, din toată inima și sufletul, cu toată averea noastră, mergând spre Dunăre și stând împotriva asal-tului tiraniei și năvălirilor Turcilor.

Căci, cu ajutorul lui Dumnezeu, la 4 Iunie oastea Măriei Sale Țarului a stat la Bender, la 15 însă ale aceleiași luni ea s'a mișcat spre Dunăre, către podul pe care cu sângele nostru l-am clădit. De aceia Măria Sa Țarul ni-a dat de știre, nouă și altora, pentru ca oricine poartă numele de creștin să se suie călare și să se unească și el cu oștirea Măriei Sale; iar, care nu va voi, averile i se vor confisca. Și cine va asculta de această carte, acela va căpăta mila Măriei Sale Țarului asupra averii lui întregi. Că s'au numărat lefi din Visteria Măriei Sale pentru 10.000 de ostași, și s'au dat în mâinile mele. Deci cine va veni în tabără, va primi la început 5 galbeni, iar pe lună i se vor da 3 lei împărătești. Și cetățile ce ni s'au luat de tirani se vor da toate înapoi, cum spune Măria Sa Țarul în universalul¹ său. Și, dacă, de acum înainte, cineva ar voi să fie de partea Otomanilor, de față ori în taină, acela va fi a-furisit, blăstămat, izgonit ca Iuda din obștea sfinților, și anatematizat pe veci; și averile lui, ca ale unui dușman al Măriei Sale Țarului, se vor confisca, și le va pierde, și pedeapsa-i va fi tăierea capului.

De aceia, fraților prea-iubiți, aceasta v'o spunem, să nu fie nimeni care să se îndoiască. Căci cine se va arăta protivnic acestei cărți, va chema asupra capului său mulțime de nenorociri strașnice. Și astfel, cu ajutorul lui Dumnezeu, să vă uniți cu oastea Măriei Sale Țarului și să urmați cât mai în grabă pașii noștri. Iar, întru cât cineva din voi nu se va înfățișa în tabără până la 15 Iulie, va fi pedepsit cu asemenea pedepse. Dându-vă de știre aceasta, mă rog de bună sănătate.

Dimitrie Cantemir.

Domnul țerii Moldovei.

(Urmează numele boierilor.)

---

¹ Proclamația.

LXVII.

(1711.)

În urma despărțirii de țară, Dimitrie se găsi pierdut între străini falși sau aspri. Și de la Harcov el se plângea astfel „Împăratului“ său.

Șt. Ciobanu, *Dimitrie Cantemir în Rusia*, pp. 87-8 (din rusește).

Preasfinte și prea-luminate stăpâne Împărate
preamilostive,

1. Cetatea orașului Harcov s'a făcut numai din lemn și nu este încă întărită cu pământ, fără șanț, și aceia pușintel s'a stricat în trei locuri, pentru care rugăm pe Măria Voastră Împărătească să porunciți a se da supt ascultarea noastră pentru zidirea orașului un regiment întreg, fiindcă unii domni își apără pe supușii săi, iar locuitorii săraci ai orașului acest lucru nu-l vor putea face. Cu aceasta vă trimetem și izvodul tunurilor ce se găsesc azi de față.

2. Rugăm cu umilință prea-sfânta voastră Mărie Împărătească să ni se dea nouă o hotărâre întărită prin dreapta Măriei Voastre Împărătești, prin care să ni se întărească toate moșiile, averile și vitele și toate lucrurile casnice potrivit cu cele d'întăiu cărți de izvod date din mila Măriei Voastre Împărătești, fiindcă acele d'întăiu cărți de izvod într'adevăr sânt necunoșcute Exceleenței Sale domnului grof amiral și sânt schimbate și în ele s'a micșorat mult, ceia ce, dacă Măria Voastră dorește să afle tot adevărul, este mărturia primarului din Harcov, care știe tot și de la care se poate afla ce s'a micșorat.

3. Din aceia se vede lămurit că acolo au fost douăzeci și patru de roate de moară pe râul Donețului lângă Izium; în orașul Izium o curte și o curte anume Zverineț afară de oraș, alte mori și velnițe în aceleași locuri, iar lângă satul Ivanovschi patru cătune pe care le-a

stăpânit timp de cinci ani Şidlovschi şi anume Ghe-
niuvca, Malinovo, Mohnaci, Şoludca, lângă oraşul Vo-
lunchi mori şi două sate, Nicolaevca şi Mercic, care
astăzi ar fi ale lui Lavrentie Şidlovschi, colonelul Har-
covului, şi Novaia Soli, pe care le-a înfiinţat ghe-
neralul, Uspevacovţi, şi pe Iziumeţ Colodeajnâi şi Nicolaevţi şi
cătunele de lângă satul Rojdestvenschi cu velniţe, ale
cărora cazane le-a luat domnul obâr-comandant, şi lângă
oraşul care se chiamă Starâi Saltov satele Novâi Saltov,
Perevolocena şi Ohrimovca, care cu totul lipsesc în
cărţile de izvod.

4. Cai, vite, fel de fel de dobitoace, şi albine se gă-
sesc în multe locuri supt alt nume, cum este de pildă
Piatna supt numele lui Şidlovschi, şi câte sânt în altă
parte nu putem şti, şi despre aceasta nu se pomeneşte
în cărţile de izvod.

5. Daniil Andrievschi, care a fost judecător de obşte
la Şidlovschi, ştie despre toate bogăţiile lui Şidlovschi,
prin a cărui şiretenie şi cu ajutorul obâr-comandantului
şi altor rude ale lui Şidlovschi au fost schimbate căr-
ţile de izvod şi după placul lor micşorate. Primăria
oraşului Harcov şi alţii au iscălit totul şi, când vor fi
întrebaţi, vor spune adevărul fără nicio îndoială.

6. Copia întregii averi a lui Şidlovschi, pe care ni-a
dat-o domnul obâr-comandant, o trimit preasfintei Mă-
riei Voastre Împărăteşti.

LXVIII.

(1717.)

Uneori ar fi dorit să plece şi el în lume, în Apusul
de unde trăsesese ştiinţă şi îndemn :

Ibid., pp. 98-9.

Prea-puternice şi prea-luminate stăpâne Împărate,
Din felurite şi mai multe izvoare am aflat că prea-

milostivul stăpân al nostru, Măria Voastră, a binevoit pentru binele de obște al creștinătății (cum și e obiceiul să facă întotdeauna) a pleca pentru oarecare timp în Olanda, gând bun al Măriei Voastre pe care Cel de Sus îl va încununa cu izbândă. Și, având nădejde la mila monarhicească a Măriei Voastre, îndrăznesc să vă rog prea-plecat ca printr'un prea-milostiv ucaz al Măriei Voastre Împărătești către Ocârmuitorul Senat să mi se îngăduie mie, umilului rob al Măriei Voastre, să plec și eu acolo unde binevoiește să se găsească Măria Voastră. Aceasta din trei pricini: întâiu, fiindcă de mult timp, de doi ani de zile, n'am văzut prea-luminata față monarhicească a Voastră și doresc din toată inima să mă îndulcesc în năcazurile mele, văzându-l pe prea-milostivul stăpân al meu; al doilea, că potrivit îndatoririlor de supus și credinții cinștite am ceva de arătat Măriei Voastre ce e de nevoie în vremurile de astăzi; al treilea, că am mare dorință de a cerceta acele țeri. În afară de aceasta aș avea ceva de spus (dacă va fi bunavoința Măriei Voastre Împărătești) și despre nevoile mele ca om. Pentru aceasta rog prea-plecat să se îngăduie robului Măriei Voastre să vie la Măria Voastră acolo unde veți fi fără piedeci, cu trei-patru oameni de slujbă. Așteptând prea-milostivul ucaz al Vostru, rămân robul prea-plecat al Măriei Voastre Împărătești.

Dimitrie Cantemir.

Din Solomino, 17 Ghenarie 1717.

Din Comanici.

LXIX.

(1718)

În acești ani grei, el adună astfel, într'un memoriu, nemulțămirea lui și ale țerii:

Ibid., pp. 102-3.

Prea-puternice și prea-milostive Stăpâne Împărate,

1. Încă pe când eram în țara Moldovei, am primit poruncă din partea Măriei Voastre Împărătești de a sfătui și a încredința tot poporul moldovenesc să jure că va sluji cu credință pe Măria Voastră Împărătească, și am stăruit atâta, din toate puterile, încât toți într'un suflet și-au unit armele la oastea Măriei Voastre Împărătești împotriva tiranilor Turci, fiind îndemnați, nu atât de chemarea mea, cât de cuvântul prea-milostiv al Măriei Voastre Împărătești, care ați hotărât ca, dacă vor jura credință veșnică și vor păstra acea credință și se vor ținea de făgăduielile lor, atunci și Măria Voastră Împărătească nu-i va lăsa niciodată și întreg poporul moldovenesc va avea apărător în toate năcazurile, cum se vede și din diplomă din ponturile 13 și 17.

2. Împreună cu mine, robul tău, întreg poporul moldovenesc a sărutat sfânta cruce în mijlocul bisericii înaintea lui Dumnezeu și a Măriei Voastre Împărătești pentru a păstra legătura și am ținut credința în războiu și am ajutat după putință, nu numai înaintea venirii Măriei Voastre Împărătești, ci și mai pe urmă am bătut mulți Turci și am făcut prinși.

3. Și, când prin ursita lui Dumnezeu s'a făcut pace cu Turcii lângă Prut, s'au împrăștiat săracii Moldoveni în toate părțile, iar cei ce au rămas în Moldova au suferit fără margini și astăzi sufăr în fiecare zi tirănia. Mulți sânt uciși, au fost și atunci, iar anul trecut au fost luate în robie 80.000 de suflete și au fost stricate bisericile și sfintele mănăstiri arse, și în deosebi mănăstirea noastră, punându-i-se lagum¹, a fost stricată și oasele părintelui nostru scoase și pângărite.

---

¹ Mină. — E vorba de Mira, mănăstirea lui Constantin-Vodă Cantemir.

4. Începându-se războiul între Chesar și Sultan, foarte mulți din bieții Moldoveni se omoară și se prăpădesc în fiecare zi atât din partea oamenilor Chesarului, cât și din partea Turcilor și a Tatarilor, astfel că toți au ajuns la o stângere de nesuferit. Poporul moldovenesc ajungând la o așa de mare nenorocire, cu câteva luni în urmă Mitropolitul a trimis pe un arhimandrit să ceară ajutor, iar acum a sosit la Chiev arhiepiscopul de Roman, după cum am fost încunoștiințat de către el printr'o scrisoare. Boierul de întâia treaptă Sturza a trimis aici pe doi fii ai săi, iar ceilalți boieri pribegi unii în Ardeal, iar alții în Țara Leșească, și în alte țeri, îmi scriu și roagă mila Măriei Voastre Împărătești ca să nu lăsați acest popor moldovenesc (care a jurat credință Măriei Voastre și o ține și astăzi) să fie nimicit cu totul de către Turci, Tatars și Chesaricești, să-i ajutați într'un fel oarecare, iar pe urmă Dumnezeu va îndrepta inima și cugetul Măriei Voastre, și potrivit făgăduinții sale să nu lași ca acest popor creștinesc și țara să piară cu desăvârșire.

Așupra stării, dacă Măria Voastră Împărătească va binevoi să întrebe, eu, care cunosc împrejurările acestor țeri, voi arăta Măriei Voastre Împărătești socotințele cum ar fi de lucrat mai bine și cu mai multă siguranță.

Al Măriei Voastre Împărătești rob prea-pleeat,

Dimitrie Cantemir.

Anul 1718, Ghenar...

LXX.

(1723.)

Avem un șir de scrisori din lunile când el simția că i se stânge viața. Iată cea din urmă:

Ibid., p. 128.

Domnul meu, Alexie Vasilievici,

Nu voi stăruî asupra sănătății mele, care slăbește pe zi ce merge. Această slăbire se mărește din clipă în clipă, plecându-se către sfârșit, în loc să meargă spre însănătoșire. Am mare nevoie de bani, astfel că, dacă milostivul Făcător mi-ar da ceva tărie, nu voi avea cu ce pleca la drum; iar, dacă îmi va sosi sfârșitul vieții, nu se va găsi cu ce să mă înmormânteze. De aceia te rog să-mi dai tot ajutorul prietenesc după iubirea binefăcătoare ce o ai față de mine, pentru a mi se face, anul acesta, o leafă hotărâtă. Intr'adevăr simt mare nevoie, ca unul care nu am cu ce face față trebuințelor casnice, căci, cu toate că trăim la țară, totuși, din pricina zdruncinatei sănătăți, cumpărăm totul cu bani peșin. Încă odată te mai rog să nu îndepartezi această cerere a mea, pentru care, dacă voi mai trăi, voi fi gata a te sluji cu cea mai mare râvnă. Rămân cu nădejdea în iubirea d-tale prietenească.

A d-tale slugă veșnică și binevoitoare.

Dimitrie Cantemir.

A D A U S

(1718.)

O frumoasă scrisoare de tânguire, românească, vine atunci de la tovarășul de pribegie al Domnului, cronicarul Ion Neculce:

Ibid., pp. 137-38.

Prea-luminate al meu făcător de bine, Măria Ta graf Golovchin, cu multă plecăciune mă'nchin Mării Tale.

Dau știre și țiplicuesc Mării Tale de amarul și greul păcatelor noastre celor multe ci-au rămas în pământul nostru pân' la acest cias, de nu să mai ridică. Care am tot nădăjduit din cias în cias pe marea mărirea

puterii și milosului sudar ¹ creștinesc, ca, oricum și cu ce fel de mijloace, nu ne va da uitării, să ne lasă în focul cel nestâns la păgân, să rămânem să perim. Văzând că au sfadă păgânii și cu alți monarhi, nădăjduem și noi tare că va mijloci puternicul Împărat de ne va scoate și pe noi dintr'acest foc. Acmù înțeleasem că păgânii cu alți monarhi s'au așezat și s'au împăcat; numai pentru pământul nostru, Moldovii, nimea nu s'au pus. Știindu-ne că ni-am dat protecții prea-săni-natului Măririi Împăratului creștinesc pravoslavnic, când au vinit Mărirea Sa la noi în țară, acmù păgânii, văzând că nimea pentru noi nu se pune nici se pome-nește, ni-au cuprîns de toate părțile, de ni-au luat pământul, și ni-au încungiurat toate granițele țerii, care numai am rămas cu suspin la Dumnezeu, de cătăm cu ochii în sus, iar altă nădejde di pre nicio parte nu avem. Și ne eu femeile și copiii de-i busurmănesc. Ș'am rămas numai cât Dumnezeu ne crede, de multe prăzi și nevoi am sărăcit. Să fugim, să lăsăm locul, n'avem unde, ce acmù la noi atât au rămas, or toți de vii să ne îngropăm, or să ne busurmănim. Ce ne rugăm Măririi Împăratului să fie milostiv asupra noastră, ca un monarh slavice este pe toți creștinii pravoslavnici, să nu ne lase să perim, că noi, cu cătă puțință am avut la vreme când au vinit Mărirea Sa la noi în țară, cu mare bucurie ni-am închinat Măririi Sale și ni-am nevoit spre slujbă, ca tot sângele nostru să-l vărsăm pentru libovul legii Măririi Sale cu mare dreptate. N'am avut de la Dumnezeu cias la acea vreme. Acmù pentru acea de atunce perim cu toții. Unii sântem lipsiți din pământul nostru de atunce, de la acea vreme, pân țeri streine, cu mare lipsă și fără nicio așezare; alții, cari sânt în țară, [ii] pierd păgânii, ș'ar vrè să fugă și n'au

---

¹ Gomdar, Țarul.

unde, văzându-ne la noi cei înstrăinați că trăim cu mare lipsă, fără nicio aşazare. Ce ne rugăm preașfântului sudar, cu toții, să facă milă cu noi den est cias acmù : alt posol să facă voină cu Turcii, sau să pomenească Mărirea Sa să ne rădice Hotinul din spate, și să ne lasă în obiceiile cele vechi. Ne rugăm Măriei Sale să fie milostiv să ne dè o bucată de loc unde s'ar socoti, de o parte, cum este Nipru, or din sus de Chiev, or din gios, v'ou două polcuri, supt protecția Măriei Sale cneazului Dimitrie Cantemir, Domnului nostru ; care cum ar scăpa din păgâni, să aibă razăm la acel loc, supt mila Împărăției să-și chivernisească vieața păn la dată și cias. Că s'au umplut Țara Leșească de podanii noștri, iar de noi, de boierii, este greu, și nu putem să fim podani. De n'a fi mila Împăratului cu noi, numai ne caută să ne busurmănim. Ce ne rugăm Mării Tale să stai la Mărirea Sa Împărătească să ne scoți răspuns, și ni-l va trimite la noi Măria Sa cneazul Dimitrie Cantemir, Domnul nostru. Și mila lui Dumnezeu cu Măria Ta.

A Mării Tale mai mică slugă Ion Neculce, biv Hatman moldavschii i gubernator suceavschii, mă închin Mării Tale împreună și cu alți boieri moldoveni.

U Nijboj, Noemv. 27.

LXXI.

Antioh Cantemir.

(1719.)

Antioh, fratele mai mare al lui Dumitru, numit de mamă cu un nume din „Alexandrie“, a fost de două ori Domn cinstit și bun, în stare să încerce legături nouă cu „Moscul“ drept-credincios, dar fără hotărârea de a rupe cu Turcii. Aceștia, după împrejurările din 1711, l-au păstrat, fără nădejde de Domnie, mai mult ca un prisonier.

Din Constantinopol el scrie așa ca să ceară mila Țarului:

Șt. Ciobanu, *Dimitrie Cantemir în Rusia*, pp. 146-47 (din rusește).

Prea-puternice Împărate, atot-stăpânitor al întregii Rusii, prea-milostive stăpâne. Cu fața smerită mă închin și sărut picioarele Măriei Voastre.

Dacă s'a revărsat supt soare bielșugul milei Măriei Voastre pentru oricine și fiecare, pentru orișicine și fiecare. Pentru mine s'a arătat limpede mila și bunătatea pe care ați binevoit s'o arătați robului său, fratelui meu, și l-ai primit supt protecția Ta monarhicească și l-ai pus să stea în liniște și pace în umbra ocrotirii Voastre. Această faptă bine-credincioasă și împărătească nu puține nădejdi mi-a însuflat și mie, ca să alerg la bunătatea Măriei Voastre cu această prea-plecată carte și cu inima cutezătoare să mă plâng înaintea Preasfintei Voastre Măririi despre nenorocirea neînduplecată în care mă găsesc eu astăzi.

La venirea Măririi Voastre în Moldova, fratele meu, dorind să-și îndeplinească datoria creștinească, arătând credința față de Măria Voastră, nu fără frică a trecut în slujba Măriei Voastre; iar eu, robul Vostru, am rămas la judecătorii nedrepti și oblăduitorii mânioși, fiind rău bănuț (întru cât mă bănuțiam că eu aveam cunoștință de toate treburile fratelui meu); cari la început m'au osândit la moarte. Văzând această nenorocire în viața mea pentru mulțămirea lăcomiei lor și pentru îmblânzirea mâniei lor am fost nevoit să-mi jertfesc tot avutul pentru nesațul lor; și astfel mi-am păstrat viața pentru oarecare timp, iar bănuția la toți ca la unul și până astăzi a rămas neschimbată în inima lor. Și așa îmi petrec la ei viața acum, lipsit de orișice cinste ce-am avut în trecut și nehrănind nicio nădejde de a primi cinstea părintească (în afară de acea cinste,

alta n'am cunoscut), mai cu samă că în această nenorocire sântem lipsiți de cele de nevoie zilnic, care sânt cheltuite, și sântem desprețuiți de toți. Și așa, preaputernice Împărate, cu întreaga familie a noastră sântem urmăriți de mari neajunsuri și lipsiți de cele de nevoie, și în afară de Dumnezeu altă scăpare nu avem, iar după Dumnezeu mila Voastră împărătească fără de margini.

Penru care să binevoiască Măria Voastră să mă iea supt ocrotirea Sa, pe mine și familia mea, și, hotărându-mi o leafă pe an, dintr'o părțică a îndurării Sale, ca să dregem prăpădenia noastră, și întărind aceasta printr'o diplomă monarhicească, îndurător să ne ajutați la nevoile noastre. Pentru care și eu, robul Vostru, în afară de aceia că împreună cu toți ai miei voiu ridica veșnic rugile către Dumnezeu, făgăduiesc cu tărie să slujesc cu toată credința Măriei Voastre și voiu pune toată sânguința pentru rostul de slujbă la care va fi destoinică neputința mea, și voiu îndeplini din toate puterile orișice îndatorire. Și astăzi rămân prea-plecatul rob al prea-milostivei Voastre Măririi.

Antioh Constantinovici.

7227, Ghenar 15.

P. S. Știrile de aici, neîndrăznind să tulbur pe Măria Voastră, și altele le-am trimes fratelui meu, robului Vostru, iar el va arăta despre toate Măriei Voastre.

LXXII.

Nicolae Mavrocordat.

(1711.)

Din ale celui mai priceput și mai nobil dinrre Domnii greci, Nicolae Mavrocordat, dăm această scrisoare care ni arată în el milă de săraci, grijă de dreptate, silinți spre o bună cârmuire și chiar înțelegere pentru rosturile țerilor noastre.

Ediție : Emile Legrand, *Épistolaire grec ou recueil de lettres à Chrysanthe Notaras*, n-1 58 : traducerea lui Al. Mavrocordat, în *Archiva societății științifice și literare*, VII, p. 599, nota 25.

Noi însă, după ce prin binecuvântarea cea de sus am străbătut într'atâta călătoria noastră de am trecut Dunărea, am pus piciorul în Moldova cea zguduită de grele suspine, stropind cu lacrimi pământul ei. Căci aceia pe care o lăsasem cu un an în urmă înflorind, acum a găsim în schimb sluită și întristată, urmând multă pustiire locuitorilor ei celor mulți. Casele le-am văzut pe unele lipsite de locuitori, pe altele nimicite prin foc și prefăcute în cenușă; sfintele lăcașuri cele mai multe din temelie răsturnate și ajunse pradă turbării tătărești. Cum crezi că am fost atinși, prea-sfinte părinte, printr'o așa de prea-amară privire? Până în fundul inimii am fost sfâșiați și de odată scâlțați în lacrimi; de mâhnire am fost rupti, pe de o parte compătîmind pe aceia ce, scăpând din multele nenorociri, se târau afară din casele lor joase, sarbezi la față și mai morți, ca și când ar fi ieșit din morminte, jalnice rămășițe ale viforului ce de-abia încetase, ducând ca o povară o viață ticăloasă. Căci unii din ei, în așa hal de păreau lipsiți de măruntaie, fuseseră furați de către femeile și de copiii lor; alții schilozi, fără mâni și picioare, — cu toții în cea mai cumplită sărăcie, și, nu numai lipsiți de veșminte, ci chiar fără hrana zilnică. Ne căinăm pe noi înșine proorocindu-ni inima chiar de la început câte greutăți aveam de întâmpinat.

Nicolae Mavrocordat.

LXXIII.

Ștefan Cantacuzino.

(1715.)

De la Domnul care se ridică prin căderea vărului său Brâncoveanul, se păstră în Scaun prin peirea lui și urmă

aceleași legături cu creștinii din Ardeal pentru care-i mâncase capul, dăm acest răvaș de „trădare“, către generalul din Ardeal. Și aici răsună aceeași tânguire ca în tot cuprinsul suferinții noastre de veacuri.

Ediție: Hurmuzaki, V.

Prea-luminate doamne, domn respectat de mine în deosebi.

Am primit bine, cu respectul cuvenit, scrisoarea d-tale, mie prea plăcută, din 30 ale lunii trecute, împreună cu obișnuitele știri închise în ea, iar după aceia numai știrile ce mi s'au trimes. Mulțămindu-ți în chipul cel mai călduros pentru ele, tot odată nu voiu scăpa din vedere niciodată corespondența cerută, supt aceeași înfățișare. De oare ce însă nu mi se întâmplă să am altceva de dat în știrea Luminăției Tale decât u:marea cu fierbere mare a pregătirilor de războiu (cum înainte de asta abia de vor fi fost) la Turci și cererile nemai pomenite de cară și cai din această biată țară, și anume atâtea, câte nu s'au mai întâmplat până acum, — numai Dumnezeu să se milostivească de dânsa și să dea bun sfârșit la aceste nenorociri, mă recomand obișnuitei sale ocrotiri și iubiri, și rămân totdeauna al Luminăției Tale cel mai gata de slujbă.

Ștefan Cantacuzino.

București, 8 Fevruar 1715.

Celui ce aduce scrisoarea i-am dat în samă anume lucruri de spus din gură Luminăției Tale, căruia va binevoi a-i da ascultare și credință.

LXXIV.

Ioan Mavrocordat.

(1717.)

Domn al Turcilor, nerecunoscut de Nemți, cari voiau să vadă în el numai un administrator, Ioan Mavrocordat,

fratele lui Nicolae-Vodă, se făcu vrednic de laudă prin ostenele lui spre a nu se încălca și micșura țara de creștinii de la hotare. Pentru aceia scrie el și acest răvaș către generalul din Ardeal.

Ediție: Hurmuzaki. VII.

Cu multe săptămâni înainte mă gândisem a scrie Luminăției Tale și a-i oferi întâiu prea-umilita închinare a sufletului meu, dar din multe pricini am zăbovit; ci prin scrisorile mele te felicit pe Luminăția Ta pentru buna sănătate, mai ales. N'am de gând acuma, prea-luminate Prinț, să Țes lauda însușirilor Luminăției Tale, ajungându-mi dacă voi putea să admir măcar în tăcere mărirea Ei. Atâta, și mai cu samă, mi-a rămas a ruga cu umilință pe Luminăția Ta și îndurarea ei ca să binevoiască a mă primi în numărul ocrotiților Ei. Eu am ținut după puteri țara aceasta cruțată și sigură de toți aceia cari cătau să o sfășie cu cruzime, și de-acuma înainte o voi face cu ajutorul lui Dumnezeu. Dar nici într'un chip nu cred să pot îndeplini aceasta decât prin îndurarea d-tale, prea-luminate Prinț, care ai opri întrarea în ea și a Nemților și a Sârbilor ostași; ceia ce te rog foarte stăruitor a face. Căci de ce să între într'o țară ce nu e întărită nici cu cetăți, nici cu orașe? E toată numai un câmp deschis și pustiu; nu e plină de un fel de oaste dușmană împăratului. Deci, dacă niciunul din Nemți sau din Sârbi nu va năvăli împotriva ei, de la nimenea altul nu va suferi pagubă. În sfârșit ce am cerut până acum cu rugăciune, cer iarăși din adâncul inimii. Și vei fi, prea-luminate Prinț, dacă vei ajuta în felul arătat mai sus, mântuitorul unei teri căzute.

București, 3 Septemvre 1717.

Ioan Mavrocordat.

LXXV.

Constantin Mavrocordat:

(1740.)

Constantin Mavrocordat, Domn plin de învățătură, dacă nu și de talent, și proprietarul unei mari biblioteci; purta de aproape grija celor ce se petreceau la hotarele lui, pentru a înștiința apoi pe Turci, stăpânii săi. De aceia întrebările, cam naive, pe care le pune în această scrisoare către un corespondent al. său.

Ediție: *Studii și documente*, VI, pp. 571-2.

Ba încă, voind să-ți dau prilej d-tale a erește recunoștința mea, te rog să începi cu mine de acum înainte un schimb des de scrisori și să-mi împărtășești vre-o noutate deosebită, căci știrile de obște îmi sânt date de gazetele din Olanda, Colonia, Lipsca, Viena și Londra. De și în împrejurările de acum nu se poate scoate încă nicio urmare sigură, totuși oameni deprinși cu interesele politice, și mai ales cei învățați, pot încă de multe ori, prin lucrările lor, să treacă peste întunecimea viitorului. Îmi vei face deci plăcere să-mi împărtășești ce răspândesc în împrejurările de față: acei cari au cunoștința Curților, și să adaugi părerea d-tale; de pildă cu privire la apropiata alegere a Împăratului Romanilor: concurenții, partidele, scopurile și cercetarea pretențiilor mai de samă ale fiecăruia; mai ales cu privire la urmarea de acum a Prea-Luminatei arhiducese Maria-Teresa în moștenirea Casei de Austria și în regatele Țerii Ungurești și Boemiei. Ce crezi de liniștea Europei? Va fi ea supusă vre unei tulburări? Trebile de la Miazănoapte sunt ele cu totul împăcate? Ce crezi de acest războiu între Spania și Anglia și de mișcarea escadrelor franceze? Asupra acestor materii și altora

asemenea aștept deci înțeleapta d-tale părere. Și te asigur de recunoștința mea.

București, 25 Noiembrie 1740.

LXXVI.

Ioan Teodor Callimachi.

(1757.)

Sufletul patriarhal al lui Ioan Teodor Callimachi, feciorul, crescut la Liov și deprins la diplomație între Grecii de la Constantinopol, al unui Orheian și al unei Câmpulungence, se vede mai bine din această scrisoare, luată dintre acele prin care împărtășia fratelui său Dumitrașcu de la Stănțeștii Botoșanilor griji de gospodărie.

Ediție: Iorga, *Studii și documente*, XXI, p. 244.

Cinstite și iubite frate, multă și fericită sănătate pofdesc dumitale de la mila lui Dumnezeu. Să te păzească milostivul Dumnezeu, cu toată frățesca casa dumitale. Noi toți încă ne aflăm sănătoși.

Zahareaua a venit bine cu Oprișan, însă prea târziu, adecă după ce-am intrat în post, și la câșlegi; brânza și untul pentru trebuința casei am cumpărat cu bani; inul l-ai uitat, așijdere și sarea; slănina, pastrama, orzul pisat, așijdere; ci aceste de primăvară silește să le trimiți, ca amintire nu-î pot intra în voia Raliței.

Din două scrisori ale dumitale ce mi-ai trimes una pe uscat, cu un neguțător, și alta cu Oprișanu, am înțeles de rândul dumilorvoastre, apoi pe urmă, la Ghenar, am auzit schimbarea d-tale din Bănie, și m'am cam oțărît, dar, socotind că Măria Sa Vodă cu alt chip te va mângâia, nu te mâhni; voios să fii, rugând pe Dumnezeu pentru bună-starea Măriei Sale; că, despre mine, iubite frate, nici de cum uitat nu vei fi. Și, de nu s'ar

putea de această dată altă boierie, voiu sili cu rugă-minte să ți se dea un Ținut cu isprăvnicie, ce-a socotit Măria Sa, să-ți fie de folos casei.

Alta, iubite frate, scriindu-mi d-ta cum ai însămat o seamă de oi, iată c'am însămat și eu de aice un om de treabă, gelep, om drept și cu chizaș, care știe rândul acestei negustorii prea bine; se chiamă Io-van Silistrili¹, cu care ne-am însoțit cu zapis, ca, venind acolo la d-ta, cu oile ce-a găsi gata la d-ta și oile ce-a cumpăra, să facă șese mii de oi bune, alese, hargè de Stambol. Căruia i-am dat acuma o mie de lei; a pus și el o mie de lei ai săi, sârmeiaua² și osteneala ce-a face, să fie părtași la dobândă întocma cu noi: așa ni-i tocmeala cu dânsul. I-am dat pe mână și scrisoarea la Măria Sa Vodă de la boierii de aice, ca să i se facă ajutor la toate trebuințele lui, și, trebuindu-i vre-o mie de lei, să i se dea de la Domnie, și, venin-du-i răvașul aice, oi u da banii aice, la boierii capiche-haialele Măriei Sale. Osebit de acești, trebuindu-i și alți bani, aflați acole, cu mijlocirea d-tale, și, trimițându-mi-se și acia polița, eu aici oi u da bani ca să se plinească șase mii de oi. Și, venind cu sănătate la Sfetii Dimitrie, să se vânză, de-a vrea Dumnezeu, cu bun preț, și ce-a fi partea d-tale ți-a veni la mână cu bună și curată socoteală. Deci, venind la d-ta, veți vorbi, și te'i nevoi, frate, la treaba aceasta. Că el își va alege care oi va socoti a fi de trebuință de aice. Și să vă feriți de vre-o sminteală, că la aceasta cu cheltuială va fi. Că el vine acolea cu ciobanii săi și cu chehaialele³, și de-a milui Dumnezeu să sporim cu dobândă bună estimp, la anul, cu sănătate, le-om face îndoite. D-ta pentru toate

---

¹ De Silistra.

² Capitalul.

³ Vechilii.

vei vorbi cu dânsul, și cu mijlocirea d-tale să se facă cumpărătura ieftină, și, la vreme, să purceagă cu turmele către Dunăre.

Deci, frate, să fiți cu ochii deschiși, mă rog, că eu pe zisa d-tale m'am apucat de această treabă. Când a vrea să-mi scrie, să-și dea cartea în plicul gospod¹, la mâna dumnealui Vel Postelnic, și mi-a veni fără greș. D-ta nu trebuie să-mi scrii, iar el, precum va sluji trebuința, să-mi scrie. Însă sunet nu voiu să se facă cu numele meu, ci să se numească el cumpărător și neguțător turmelor. Pentru Ioniță Armașul mi s'au juruit o boierie așijdere, și pentru cumnatul, Șătrarul Andronache², Vornicia Câmpulungului cu bună seamă. Am luat și a d-sale carte, a surorii, și Dumnezeu să li trimiță sănătate. Pe Opișan îl voiu trimete, acum la Mart, iarăși cu corabia să vie. Și am gătit pentru d-voastră une și alte de trebuința casei; niște pecetluri a rămășiței ce mi-ai trimes, le am trimes și eu la București, ca să se arate Măriei Sale lui Constantin-Vodă³, și aștept răspunsul. Niște zapise a venitului Băniei și le-oiu trimite cu Opișan. Ralița și toți fiii noștri vi se închină cu sănătate, și dumisale cumnatei, și surorilor⁴; și mila lui Dumnezeu pururea cu d-voastră!

Fratele dumitale :

Ion Vel Terziman.

Mart 9, 1757.

Frate, am trebuință de o mie și cinci sute de ocă de lână spălată, opărită, și de primăvară să se puie fără greș la corabie, să-mi vie la vreme.

¹ Domnului.

² Ținea o soră a lui Ioan.

³ Mavrocordat.

⁴ Maria și Paraschiva.

LXXVII.

Grigore Alexandru-Vodă Ghica.

(1777.)

Grigore Alexandru-Vodă Ghica, a cărui peire năpras-zică, în 1777, a lăsat o tragică amintire, părea că pre-vede acest sfârșit. Aceasta se cunoaște și din urmă-toarea scrisoare către Rumiențov, așa de plină de grijă.

Ediție: *Memoriile societății de istorie și arheologie din Odesa*, traducere de Șt. Berechet, în *Neamul românesc literar* pe 1911.

Ca unul ce am simțit totdeauna urmările bunăvoinței Măriei Tale față de mine, și temându-mă ca afacerile între cele două Curți să nu se mântuie prin vre-o rup-tură în împrejurările de față, văzând primejdia la care trebuie să fiu supus prin aceasta, eu în deosebi, și toată țara împreună cu mine, îmi ieau îndrăzneala să alerg la prea-omenoasa providență a Măriei Tale și să o rog foarte respectuos să binevoiască a întrebuița în această împrejurare înaltu-i ajutor pentru siguranța mea și a țerii mele, prin binefăcătoarea sa recomandație către Curtea Rusiei.

Iași, 22 August (2 Septemvre) 1777.

Prințul Grigore Ghica.

LXXVIII.

Ioan Sandu Sturdza.

(1821.)

De la cel d'intăiu Domn de țară în Moldova după 1821, de la smeritul și evlaviosul bătrân Ioan Sandu Sturza dăm o scrisoare către Costachi Conachi poetul, poruncindu-i ce e de făcut după numirea lui de Domn la Constantinopol. Urmează apoi alta către egumenul de

Neamț Domèntian, din vremea când trăia ca mazil peste hotare. Dorul de țară răsbate prin rândurile-i prosaice.

Ediție: Ghibănescu, în *Arhiva Societății științifice și literare din Iași*, XX, No. 2, pp. 466-8.

Părintește.

Slavă lui Dumnezeu ce, necuprins de mintea de om, judecă și rânduieste chibzuind toate cele ce cu înțelepciune se hotărăște, miluindu-mă și pe mină cu Domnia Moldovei, unde am halè Vistiernic pe nepotul meu Petrachi Sturza. Carele dar este și mai mult dator decât toții alții a îmbrătoșa trebile țerii și a Domniei cu toată vârtutea și iubirea de cinste, fiind de laudă că au privit ochiul cel milostiv asupra Sturzeștilor. Și dar, hai, ca, când vor veni socotelile Vistieriei, adecă izvod de toți banii ce au intrat în mâna Caimacamului ¹, ori din care sumele și unde s'au dat, atâta din rusumaturi, din răsuri, din rubiele, de tot omul fără bir, de toate celelalte trepte și de la scutelnici, breslași și slugi, cum și din sare, dată asupra treptelor, cum și a celeilalte sări, cum și banii de la Cananău Iancul, de pe toată pânea, cu toate că Caimacamul vrea să oprească a treia parte supt cuvinte netemeinice, — cari bani să-i faci toți zapt ², având a intra în cheltuielile pământești, silind cu împlinirea banilor birului, fără însă să facă silnice chipuri, ci, scriindu-se cărțile cătră ispravnici, să li dai a înțelege chipurile blândețelor și nevoia în care ne aflăm cu a se desface ridicarea oștilor cu venirea mea acolo; sârguindu-te în toate cu folosul Vistieriei, nu însă cu cereri osebite din partea Domniei.

Cele patru oștile de acolo se vor chibzui precum se va putea.

În Mitropolie nu se va putea ca să se dea ³, pentru

¹ Ștefan Vogoridi.

² Să-i oprești.

³ Reședința lui.

că este calabalâcul lui Ștefănachi ¹, și dar vei face gătire, rânduind pe fiul meu Neculai, spre a-mi găti casele în cele ce șade Vlădica de Roman, unde sânt și casele dumisale aproape. Cu care se împlinește trebuința păr' ce se vor ridica oștile împărătești, când, grijindu-se Curtea, mă voiu muta acolo.

Să pui numai decât să-mi facă șlicul de samur, după rânduiala domnească, numai, de larg, după șlicul cel vechiu, care știi; să mi-l trimeți cu Gheorghe la Seliște; ce-[l] am acasă, în mâna copiilor.

Să pornești pe Neculai, fiul meu, cu menziful ², la Săucești, ca să-mi puie și să-mi tocmească carăta de drum, și să o pornească cu om înadins de ai casei, într'a cărui seamă carăta, ca să o aducă la Focșani, unde să stea la sameșul Neculai Tuduri, până va veni și celălalt calabalâc, trimes pentru venirea mea.

Să se tripeată trei care mocănești pentru venirea mea, pornindu-le starostia Putnei.

De la Putna, fiul meu Gheorghe, ca un logofăt al doilea, să-și iea doi-trei diaci de Divan și să vie cu carăta și celelalte calabalâcuri la satul Călărașii ³, din Țara Muntenească, unde să stea pără ce voiu veni și eu. Diecii vor sta la Focșani, iar Gheorghe va veni la Călărași.

Am auzit că chir Andrei Pavlu ⁴ au luat, în banii ce avea ai lui de la Mihai Voevod Suțul, tacâmul de edecuri ⁵, tot; căruia îndată să-i scrii, și, de va fi cu adevărat că le are, atât tacâmurile de cai, cât și alte lucruri căzute Domniei, de iznoavă să-i scrii, să le tripeată, tot tacâmul, și cu mulțămăi i-oiu plăti, — în-

¹ Vogoridi.

² Poșta.

³ Orașul de azi.

⁴ Mare bancher ieșean.

⁵ Caii domnești.

științându-mă cu cât se va putea mai în grabă de este sau ba. Dar îndată cu un lipcan¹ să-mi scrii, că, nefiind acolo, să se facă de aicea, neapărat.

Să-mi opintești 200.000 de lei la Călărași, cu împrumutarea, cu orice chip se va putea.

Poștile să se ia din purtarea de grijă a lui Pomir², pe care să-i apuci, rânduind pe fiul meu Neculai să-ia seama de ceia ce s'a luat pe afară fără știrea boierilor, poate și a Caimacamului : de caii ce erau pe la poștă și cari s'au mai dat pe urmă, din cari au și făcut Pomir, -din poșta din Focșani, șase telegari, hamuri, alte tacâmuri ale poștii, și de și-au luat surugiii hacurile care are să mai ia.

Cum și pentru socoteala vânzării moșiilor mănăstirești să se facă catagrafie, precum s'au vândut fieștecare moșie și acaret, făcându-se catagrafie ; și precum s'au împăciuit de către cumpărători de pe la locuitori. Căci, oricâte și oricum vor fi asemenea bani, toți au să se dea în cheltuielile obștii.

Lui Moscu să nu i se mai dea un ban leafă și tain și casă, decât dacă va vrea să fie doftor numai curente³, iar nu al Patriei.

Pomir să-l iconomisești⁴, să nu lipsească de acolo.

Am pus și pe Vornicul Teodor Balș Baș-Caimacan, dinpreună cu dumneata, ca să nu facă vorbă, și dar cu unire politicoasă⁵ stai singur săvârșitor, îndemnând pe toți la cele ce trebuința va cere, ca dimpreună să se fscă toate, fără însă să se lase de astăzi pe mâne.

Să socotești pe cine să orânduim capuchihaià la Țarigrad ; chemând pe Bosiecești, să li zici de venirea

¹ Curier tatar.

² Pus de eteriștii greci.

³ Al Domnului.

⁴ Să bagi de samă.

⁵ Cuminte.

aici la Țarigrad ca să se puie la cale, pentru al casei loc, și ecareturi, și venituri, — pentru că știe turcește și a și mai fost la Țarigrad. Înștiințându-mă și de străini și mișcările ale împrejuratelor megieșii.

Grecii, duhuri volintirești, să nu cumva să mai treacă hotarul, și acei cari ar fi trecut până acum, să se urmeze cu toată scumpătatea cercetare să nu cumva să rămâie vre unul necercetat și nesiguripsit ¹.

Pentru trimesul carătei, să se facă poruncă isprăvniciei Bacăului, să deie slujitori de ai Ținutului și caii trebuincioși ca să o ducă la Focșani, de unde cu habituri (?) de ale poștelor și cai de poștă să vie la Călărașii de la Munteni.

Trimete-mi mehmendariu pe nepotul Neçulai Costandachi.

Astăzi, Iulie 1, la cinci ceasuri din zi, m'a rânduit Domn.

Arată Preaosfințitului de Huși ca după datorie să se facă mulțămiriile către înduratul Dumnezeu și rugile ce toți patrioții să le și împlinească către Milostivirea Sa.

Șlicul de samur să fie din cei mai buni samuri, și bine făcut, cu înnoite pielcele pe din lăuntru, ca să poată luptă la sudori, după căldurile ce sânt.

Io Ioan Sturza Voevod.

1822, Iulie 1.

Să săruți pe nepoții din partea noastră, și pe copiii Mariei Rășcanului, Marghioliței Jorăi, și Nastasiicăi : din partea noastră căzutele cercetări și blagosloviri.

Luând răspuns de la jupânul Andrei Pavlu că n'are toate tacâmurile, adecă ciohodari, baș-ciohodari, precum dulămi, ciacșiri, ciobote galbene, barate ² și paf-tale, să pui să se facă de hasă albă; dulămile și cio-

¹ Neînchis sigur.

² Berete.

botele și celelalte că se gătească toate după condică, scriindu-mi ca, care acolo nu se vor putea face, de aice.

LXXIX.

(1822.)

Ediție: Iorga, *Studii și documente*, VII, pp. 349-50.

Cu plecăciune sărut blagoslovitoarea mână, părinte arhimandrit.

Scrisoarea Sfinției Tale din Maiu 25 am primit-o astăzi, August în 8, răspunzătoare scrisorii mele, scrisă Sfinției Tale și sfântului sobor¹ — cu toată bucuria am mulțămit înduratăului Dumnezeu că vă aflați sănătos — împlinitoare cererii mele și făgăduinții, însoțită cu al doilea scrisoare, din Aprilie 18, cu cuprindere că niște sălașe de Țigani, că fratele meu Mihail Sturza i-ar fi aficosit, dându-i mănăstirii Neamțului, Cari Țigani n'au intrat în stăpânirea mănăstirii nici până acum, din întâmplările vremilor, și, fiindcă ați luat făgăduința mea și a soției noastre că spre despăgubirea mănăstirii se vor da alții în locul acelora, — de și nu-mi aduc aminte, de vreme ce Sfinția Voastră scrieți că am făgăduit, se vede dar că Țiganii mănăstirii sânt în Țiganii miei. Și rămână dar îngăduirea ca, cu blagoslovenia Sfinției Sale și câștigând îndemnarea lui Dumnezeu slobozitoare ca să ne întorcem în patria noastră, când, fără multă uitare, de vor fi în Țiganii miei, ori se vor da însuși, ori ai frăține-mieu, ori alții. Cu aceste dar eu sânt al Sfinției Tale plecat fiu sufletesc.

1832, Avgust 8.

Ioan Sturza Voevod.

---

¹ Al mănăstirii.

LXXX.

Mihai Sturza.

(1834.)

De la Mihai Sturza avem aceste două scrisori, dintre care una lămurește asupra monumentului înălțat în grădina publică de la Copou, iar cealaltă arată în ce chip, de hatârul consulului rusesc, se suprima, pentru un nevinovat articol de fantesie, suplimentul literar al gazetei sfiosului Asachi.

Ediție: Hurmuzaki, *Supl.* 1⁵.

Escelenței Sale d-lui conte de Nesselrode.

Iași, 6 Novembre 1834.

D-le conte,

În amintirea actului separat de la Adrianopol, care a pus bazele existenței politice a Moldovei și i-a deschis o eră nouă de prosperitate, înaltul cler și nobilimea moldovenească au dat concursul lor pentru a ridica în grădina publică, acuma creată, un monument spre a veșnici amintirea acestor binefaceri, pe atât de prețioase, pe cât de reale, precum și a legăturii care unește în chip așa de fericit pe cei doi Augusti monarhi cari au încheiat acest act de regenerare a Moldovei.

Interpret al sentimentelor compatrioților miei și martor al binevoitoareii îngrijiri a Escelenței Voastre pentru binele acestui Principat, la consolidarea căruia a contribuit așa de puternic, îndrăznesc a vă ruga, d-le consul, să hinevoiți a depune acest omagiu public la picioarele Tronului împărătesc și a face pe M. S. Augustul nostru protector să primească umila mărturie a recunoștinței adânci de care nația moldovenească va fi totdeauna străbătută.

Crezând că trebuie să vă supun aici alăturat Escelen-

ței Voastre desemnul acestui monument sortit să consacra așa de ilustre amintiri, vă rog a primi asigurarea personală a înaltei mele considerații.

LXXXI.

(1838.)

Ediție: *Ibid.*, 1^a.

Iași, 5 Septembrie 1838.

D-le conte,

Ajungându-mi la cunoștință că în suplimentul ziarului, de la 1-iu a. c., publicat de Institutul Albinei, cu prilejul unor teorii despre whist, s'a făcut mențiunea unei Puteri al cărei nume trebuie să fie venerat și de Guvernul și de locuitorii unei țeri care-i datorește ființa și prosperitatea sa, am crezut de nevoie să ordon suprimarea pe viitor a acestui supliment, care ieșea supt titlul de *Alăuta Românească*; cu atât mai vârtos cu cât editorul foii se găsia în această privință în stare de recidivă.

Făcându-vă cunoscută această măsură, d-le consul, profit de această împrejurare ca să vă asigur că Guvernul va pune totdeauna între datoriile sale cele mai sfinte grija de a veghia spre a preveni sau a reprima cea mai mică atingere la numele rusesc, care nu trebuie să fie încunjurat decât de mărturii de respect și de recunoștință.

Întrebuințez acest prilej pentru a vă reînoi, d-le consul, asigurarea considerației mele celei mai distinse.

LXXXII.

Alexandru-Vodă Ghica.

(1841.)

De la bunul Domn Alexandru Ghica, plin de pașnică omenie, de grijă pentru cultură, de prietenie față de cei

de aproape ai lui, dăm această scrisoare, — una din acelea pe care le-a provocat complotul Bulgarilor din Brăila pentru punerea la cale a unei expediții de liberare a țerii lor.

Ediție: Iorga, *Studii și documente*, XI, pp. 249-50.

Iubite Odobescule,

Neprimind până astăzi de dimineață nicio știință despre sfârșitul pricinii răzvrătirilor bulgare, și, din științele ce mi se trimeteau de la București, văzând că până la 13 răul sporia, scriindu-se în vileag¹ și altă adunătură de oameni cu proaste cugete, am fost plecat să viu la Buzău, ca să fiu mai de aproape în înțelegere cu d-voastră, pentru orice extraordinare măsuri și combinații ar fi fost trebuință într'o asemenea întâmplare. Dar, pe drum întâmpinându-mă curierul ce a fost trimis de căpitanul Manu la București, și de acolo îndreptat către mine, am venit numai până la Buzău, și, socotind pricina desăvârșit potolită, pe de o parte vă însărcinăm a încunoștiința și căpitanului Manu și ofițerilor și soldaților comenzii dumnealor că sântem foarte mulțămiiți de urmarea ce au făcut și că așteptăm raportul d-voastră de numele d-lor ofițeri și de numărul soldaților ca să li rânduim răsplătire. Așteptăm și știință din partea răniților soldați, pe lângă care veți binevoi' a îngriji cu toată doctoriceasca căutare și pe Bulgarii răniți, și ne veți înștiința și ce familie a lăsat, și unde, împușcatul unter-ofițer. Iar, pe de alta, vă orânduim dinpreună cu Aga Manul să faceți în taină cercetarea pricinii lor, ca să dovedeți ce înclinare au avut în acest complot, atât aici, cât și la Serbia și Bulgaria. Puteți să li dați toată încredințarea, în numele nostru, că, mărturisind adevărul, nu numai Stăpânirii turcești nu va fi prădată taina,

¹ Înscrindându-se public între insurgenți.

neprimit fiindu-ni ca să dăm sabiei și robiei pe cei de cindea creștini, ci încă, lămurind cu știința ce li se cere pentru a oblăduirii noastre regulă și liniște, vor scăpa și însuși de strășnicia supt care urmează să fie supuși pe câtă vreme vor fi supt bănuială că nu se des-tăinuesc despre toate înclinările și uneltirile ce au fost avut și mai au încă. Căci, aflând mai la urmă că au tăinuit ceva, apoi urmează să bănuim cugete necurate, și atunci vom fi siliți să-i tratărisim ca pe niște vrăj-mași ai liniștii obștești într'acest pacinic pământ, unde fiind fost umbriți și miluiți, se fac mai nevrednici de milostivirea omenească pentru nemulțumirea lor. Ca aceste chipuri lucrați până când veți chibzui ca să-i transportuiți. Eu mâne mă întorc la București, așteptând raportul d-voastră despre oștire, ce s'au arătat mai sus.

Târgul Buzău, 16 Iulie 1841.

A. Ghica.

LXXXVIII.

Gheorghe Bibescu.

(1843.)

În ce legături stăteau înainte de Unire Domnii țe-rilor vecine arată această afectuoasă scrisoare a lui Gheorghe Bibescu către Mihai Sturza.

Ediție: Hurmuzaki, *Supl* 1⁴.

A. S. S. Principelui M. Sturza.

Principe și prea-iubit frate,

Am simțit o foarte vie mulțămire primind îndatori-toarea scrisoare pe care A. V. S. a însărcinat pe d. Vornic Beldiman să mi-o dea. Stima pe care înnaltele calități ale A. V. mi-au inspirat-o totdeauna nu putea decât să înnalțe prețul sentimentelor pe care binevoiește-a mi le exprima.

Nu țin la nimic mai mult decât să văd stabilindu-se între noi acele raporturi de bună vecinătate și de armonie pe care le reclamă interesul bine conceput al amânduror țărilor și pe care numai o neînțeleasă nedi-băcie singură¹ a putut să le tulbure așa de multă vreme. De sigur că ea nu se poate atribui nici lumini-lor, nici înțelepciunii voastre, de la care scot dulcea convingere că relațiile noastre vor fi totdeauna cele mai prietenești.

Simt, Principe, ca și A. V., nevoia unei întrevederi; o doresc din inimă, dar preocupările nedespărțite de un început de administrație, mai ales când sânt atâtea lucruri de reparat, mă silesc să amân câțva timp ferici- ta clipă pe care n'aș putea-o fixa astăzi înaintea de- a fi hotărît vremea călătoriei mele la Constantinopol.

Alegerea pe care A. V. a binevoit s'o facă în per- soana d-lui Beldiman cu acest prilej nu putea să-mi fie mai plăcută. O rog să primească pentru aceasta foarte sincerele mele mulțămiri și încredințarea repe- tată a sincerei simpatiei (attachement) și a înaltei con- siderații cu care am onoarea să fiu,

Principe și prea-iubit frate,

Al Alteței Voastre Serenisime
prea-umilul și prea-supusul servitor
G Bibescu.

București, 2 Mart 1843.

LXXXIV.

(1856.)

Atitudinea Domnilor cari au fost siliți a-și părăsi Scaunul e totdeauna interesantă. Din fericire ea e și mai totdeauna, în epoca modernă, demnă.

---

¹ Supt Alexandru-Vodă Ghica.

Iată o scrisoare a lui Vodă Bibescu către fratele său Ioan.

Ediție: Iorga, *Floarea Darurilor*. II, p. 115.

Baden-Baden, 21/9 Iulie.

Frate dragă,

Scrisoarea ce mi-ai adresat prin contele Nugent fiul, datată din 5 ale lunii, nu mi-a ajuns decât azi la Baden-Baden, unde mă aflu cu toată familia, de vre-o zece zile. Îmi pare foarte rău că nu mi-a ajuns la Viena. Știam aproape că întâmplările care s'au îndeplinit în urmă, aveau să se petreacă, dar nu le credeam așa de apropiate.

Mă sfătuiești să mă întorc, asigurându-mă că toată nația cere întoarcerea mea. Și în mijlocul acestei nații nu se află zece oameni, afară de rudele mele, care să gândească a-mi scrie: „vină, este nevoie de d-ta!”. Dacă aș putea crede în acea dorință obștească de care-mi vorbești, n'aș sta pe gânduri nicio clipă să vin între voi, ca să mă așez în cele din urmă rânduri fără altă pretenție decât aceia să pot să ofer țerii mele, în împrejurările critice în care va să se găsească, contingentul serviciilor mele, dacă simte nevoie de ele.

Ar fi mai mult decât un inconvenient la întorsul meu, ar fi chiar o primejdie personală, asupra căreia n'aș putea închide ochii decât dacă aș putea fi încredințat de acea opinie generală și binevoitoare de care mă asigură. Dar mă tem că iubirea ta te face prea lesne crezător. Vezi că nu e, din partea mea, un refus, încă mai puțin indiferență, ci o șovăire, firească pentru acei cari au avut decepții crude și cari nu sânt stăpâniți de frigurile ambiției, — căci pe aceia nu-i costă nimic.

Mi s'ar pune întrebarea: De ce pleci d-ta? — Pentru că nația mă chiamă și pentru că ea cere serviciile mele.

— Dar cine-ți spune că nația te chiamă și că-ți vrea serviciile? — Frate-mieu, ori ginere-mieu. — Înțelegi, frate dragă, cât de caraghios poate fi un răspuns ca acesta.

Scrie-mi: am nevoie de scrisorile tale. Poți fi sigur că nimeni nu le deschide și că-mi sosesc totdeauna fără încunjur.

Sărută din parte-mi pe Anica. Doamna și toți ai miei vă trimet vouă amândurora mii de sărutări iubitoare.

Fratele tău care te iubește:

G. Bibescu.

Dumisale Marelui Logofăt Ioan Bibescu, etc., etc., etc.

LXXXV.

Grigore Ghica.

(1853.)

De la nobilul principe care în Moldova a precedat Unirea, pregătind-o și jertfindu-se pentru dânsa până la capăt, de la Grigore Ghica, avem, după greaua lui boală nervoasă, această scrisoare de adâncă tristeță către vecinul său Barbu Știrbei.

Ediție: Iorga, *Corespondența lui Știrbei-Vodă*, I, București, 1904, pp. 78-9.

Principe,

Încredințat fiind de sinceritatea sentimentelor pe care Alteța Voastră a binevoit să mi le exprime în scrisoarea sa din 27 Februar, mă grăbesc să-i arăt cât de mult mi-a fost dulce de primit această dovadă de simpatie și ce bună amintire-mi va întipări în minte. Precum totdeauna am luat din inimă o parte vie la tot ce privește pe Alteța Veastră, astfel cu cea mai mare plăcere găsesc același interes și în ce vă privește, principe.

Boala mea, în multe chipuri apreciată și comentată,

a fost totuși numai și numai urmarea unor osteneți fără margini, amestecate cu amare păreri de rău că silințele și neuzitele jertfe nu sânt în stare să adune spiritele spre același scop, fericirea țerii, și nu ajung a strânge patimile care, neconținut în mișcare, caută să paralizeze vederile și acțiunea Guvernului meu. Dacă, precum îți place să spui, principe, s'au vădit cu acest prilej dovezi de simpatie pentru mine în țară, e totuși păcat că unii din compatrioții miei se îndărătnicesc a nu voi să recunoască abnegația pe care o dovedesc și vederile părintești și împăciuitoare care mă călăuzesc. Dar, oricare ar fi nerecunoștința pe care am cules-o până acum, și aceia care m'ar mai aștepta, nimic nu va putea slăbi devotamentul și desinteresarea cu care am înțeles totdeauna datoriile mele față de țară, și, acum, când puterile mele stoarse mi-au fost întremate printr'o odihnă care ajunsese de neînlăturat, voiu consacra cu aceeași grijă ostenețile mele statornice sarcinii grele pe care am luat-o asupra-mi, rugându-mă ca Pronia să binecuvinteze stăruitoarele mele silinți.

Primește, principe, diu nou asigurarea sentimentelor de iubire și devotament ce port Alteței Voastre Sere-nisime.

Arpășești, 3 15 Mart 1853.

Grigore Ghica.

LXXXVI.

Barbu Știrbei.

(1853.)

Răspunsul lui Știrbei la scrisoarea precedentă scoate la lumină marile lui însușiri de siguranță și liniște.

Ediție: *ibid.*, pp. 79-80.

Principe,

Am aflat cu o bucurie cu totul deosebită fericita întoarcere a Alteței Voastre Serenisime în Capitala sa. Mă grăbesc a-i arăta toată partea pe care o ieam, și, cu acest prilej, îmi îngăduiu să chem luarea aminte a sa asupra grijilor și crușării ce datorește sănătății Sale. Te rog fierbinte, principe, nu lua prea mult la inimă neplăcerile și desilusiile pe care d-ta ca și mine le tot încercăm; privește-le ca inerente situației noastre și nedespărțite de sarcina de a governa pe oameni cu toate patimile ce-i zguduie. Alteța Voastră va găsi în curăția conștiinței sale și în stăruința ce cheltuiește ca să atingă nobilul scop pe care și-l pune înainte, motive potrivite pentru a se ridica mai presus de aceste miserii, care sânt din nenorocire neînălțurate. Știu că Alteța Voastră trebuie să aibă inima rănită de toate desilusiile ce a încercat acuma în urmă, dar, dacă vrea să-mi îngăduie a-i da un sfat prietenesc și frățesc, nu trebuie să lase a se vedea nimic din ele, nu trebuie să vădească amărăciunea pe care trebuie s'o resimtă, ci să se mărginească a se folosi de ceia ce împrejurările i-au desvăluit și să aibă o părere hotărâtă asupra oamenilor, pentru a se ști îndrepta cu încetineală și prudență. În situația noastră grea și gingașă, orice zgomot, orice dare pe față sânt supărătoare; trebuie evitate cu îngrijire și se cuvine a lucra așa încât să nu se provoace. Într'un cuvânt, dragă principe, dacă ai păcătuit până acum prin prea mare încredere, vei prețui fără îndoială nevoia de a nu manifesta prea multă neîncredere, căci și aceasta și-ar avea părțile rele.

Îndrăznesc a mă măguli că Alteța Voastră nu mă va găsi prea îndrăzneț și că nu va vedea în considerațiile ce am luat asupra-mi să supun prețuirii sale luminate decât o nouă dovadă a interesului foarte sincer pe care-l port pentru tot ce iace o atinge.

Binevoiește a primi, principe, expresia repetată a sentimentelor celor mai iubitoare și mai devotate.

LXXXVII.

(1866.)

La alegerea principelui Carol, Vodă-Știrbei dădea fiului său mai mare aceste instrucții :

Ediție: „Analele Academiei Române”, XXVII, p. 85, și în cartea deosebită, *Viața și Domnia lui Barbu Știrbei*.

Trebuie deci ca oamenii cari își simt ceva valoare să se alipească de Guvernul principelui Carol, ca de singura scândură de scăpare, și să-l servească cu devotament și cu toată credința în viitor. Greutățile vor fi la început foarte mari, dar se vor învinge printr'o muncă stăruitoare și bine urmată, căci principele, care posedă un fond de cinste firească și de mare loialitate, nu cere decât să fie ajutat în chip nobil... Cariera oricărui om politic atârnă astăzi numai de zelul conștiințios și stăruitor ce va fi dezvoltat la începutul Domniei actuale, în slujba activă a Statului, și viitorul orișicui atârnă de poziția ce-și va fi făcut în aceste grele momente ale începutului.

LXXXVIII.

(1866.)

Iar scrisoarea fostului Domn al Țării-Românești către noul Domn al României are acest cuprins, care nu mai cere comentarii.

Ediție: *Ibid.*

Măria Ta,

Țara mea ți-a încredințat acum soarta ei.

Un popor crud încercat vi se oferă și vă iea ca Șef.

Fii, Doamne, părintele, regeneratorul lui, începătorul unei ere nouă. Astfel vei răspunde încrederii ce a pus-o în Măria Ta, precum și înaltei Voastre misiuni, pe care v'o înseamnă degetul lui Dumnezeu.

Dă voțe, Măria Ta, unui veteran al cauzei românești a fi și el unul dintre cei d'intăiu cari să Ți facă omagiu și să cheme din adâncul inimii binecuvântările Cerului asupra capului Vostru sfințit.

Dacă aș fi mai tânăr, aș fi căutat cu nerăbdare cinstea de a da cel d'intăiu exemplul devotamentului față de Măria Ta; dar fiii miei mă vor înlocui pe lângă Măria Ta prin servicii pline de râvnă și credință. Poți să te razimi pe sentimentele lor de cinste și de loialitate, care sânt inerente Casei noastre.

LXXXIX.

Alexandru Ioan I-ii Cuza.

(1866).

De la Domnul Unirii dăm această scrisoare plină de o demnitate superioară, cum de mult nu scrisese un Domn român.

Ediție: *Mesagii și proclamații ale lui Cuza-Vodă*, 1910, pp. 179-87.

Alteță,

Nu vă pot ascunde mirarea cu care am primit scrisoarea ce mi-ați adresat, atingătoare de evenimentele de la 4 (17) August trecut¹.

Alteța Voastră ați crezut să-mi amintiți înainte de toate trimeterea unei telegrame la Ems, pe care am primit-o la Viena, adecă atunci când mă și întorceam în Principatele-Unite.

¹ Răscoala din București.

Oricare ar fi fost țelul Alteței Voastre, pomenindu-mi de acea depeșă, eu aș fi socotit că găsesc în scrisoarea sa o comunicație intimă, o preschimbare de idei ce pot primi ca trebuitoare bunelor noastre raporturi și care trebuie să fie inspirate de sentimente de francheță și lealitate ce Alteța Voastră invocați în această circumstanță. Însă, Alteță, un așa caracter al comunicațiilor voastre a fost compromis prin publicitatea dată scrisorii voastre până a nu ajunge în mâinile mele, și acest fapt nu se poate atribui vre unei indiscreții, de vreme ce acest document, nu de mult, s'a reprodus de „Jurnalul de Constantinopol“, organ oficial al Înaltei Porți. Nu pot decât a deplora această publicitate, cel puțin inoportună.

Răspund însă Alteței Voastre ; și întârzierea răspunsului meu este din cauza bolii de care am suferit.

Să examinăm, Alteță, împreună nevoia scrisorii ce mi-ați adresat, și dacă prin această urmare s'a ajuns la țelul ce Înalta Poartă a putut să-și propuie, adecă: a susține acțiunea unui Guvern regulat și a menține neatinse acele principii de autoritate, al căror respect interesează de o potrivă securitatea Imperiului Otoman și liniștea României.

Alteța Voastră ați fost unul din semnatarii actului internațional de la 19 August 1858; ați avut un rol considerabil și foarte activ în conferința de la Paris și ați veghiat totdeauna cu stricteță la respectul unei opere care, în mare parte, este a sa, și ale cărei stipulații sânt, fără îndoială, pururea prezente memoriei sale. Mă văd silit a aduce aminte aici că Principatele-Unite, în termenii formali al Convenției, se administrează liber și fără de tot amestecul Înaltei Porți ; și, dacă augusta Curte suzerană are dreptul de a provoca măsuri de ordine publică în România, este atunci numai când ordinea ar fi fost compromisă și, al doilea, când ar fi

urmat înțelegere între Înalta Poartă și Curțile garante. Așa dar, pe de o parte, privind lucrurile precum ele au urmat în adevăr, și examinând cu un ochiu serios și nepărtenitor mișcarea neînsemnată care a avut de pre-text niște măsuri de igienă în analogie cu acelea ce au fost luate și la Constantinopol la venirea holerei, să ne întrebăm, fost-a oare ordinea publică compromisă prin o așa încercare? Iar, pe de altă parte, nu-mi este încunoștiințat să fi urmat vre-o înțelegere internațională în această chestie.

Deci nu pot pricepe care să fie cauza și țelul scrisorii Alteței Voastre.

De și mă mir că evenimentele din 3 (15) August au putut inspira vii îngrijiri Guvernului Imperial, tot așa putea-o înțelege dacă depeșa care a făcut cunoscute la Constantinopol actele a câțiva sedițioși nu ar fi anunțat tot în același timp și represiunea desăvârșită a acelei încercări de desordine. Însă ce nu-mi pot explica este că îngrijirile Alteței Voastre nu i-au inspirat decât un blam Guvernului Mieu, precum și măsurilor cu care s'a închezășuit liniștea publică.

Fără îndoială, Alteță, pătrunderea Voastră, atât de dovedită, a fost astă dată înșelată. Fără deplina cunoștință a faptelor, lipsit de informații directe, Voi v'ați rostit, nu mă îndoiesc, în bună credință, într'un fel care ar aduce, de nu așa avea convenita priveghere, greutate pe care nu le-ați presupus; și scrisoarea Voastră ar putea, fără nicio îndoială, să fie răstălmăcită de către cei interesați ca o adevărată incurajare.

Într'adevăr, s'ar putea crede, după zisele Alteței Voastre, că evenimentele din 3 (15) August au avut o netăgduită importanță politică; ele nu mai sânt în ochii săi o neînsemnată mișcare, ci o revoluție și toată România sculată în contra Guvernului Mieu: *o expresie brutală a unei nemulțumiri generale.*

Nu se poate admite asemenea consecinți grave, din un incident local ce se produce pretutindeni, ce s'a produs nu de mult, tot pentru asemenea neînsemnătate cauză, la München, la Barcelona, ceia ce nu dovedește nîmîca în contra Guvernelor din Bavaria și Spania.

Deci contestez caracterul general ce Alteța Voastră atribuie evenimentelor din 3 (15) August. Atitudinea locuitorilor Capitalei, în ziua aceia, mărturisirile culese din toate punctele teritoriului dovedesc, din potrivă, că poporul român răspinge cu indignare și energie orice încețcare în contra instituțiunilor țerii. Aceste manifestări așa de vederate vor fi primite, nu mă îndoiesc, cu plăcere de Alteța Voastră, căci ele vor liniști îngrijările sale, și-i vor îndeplini dorințele, aducându-i încredințarea că *nicio sămânță de afeecțiune publică* nu este în spiritul inteligențelor noastre populațiuni.

Cu părere de rău, dar, mă văd silit a arăta Alteței Voastre că a fost înșelată asupra caracterului și gravității evenimentelor din 3 (15) August, și că ea a primit cu prea multă încredere niște amăgiri de care s'ar fi putut feri.

La ce izvor Alteța Voastră s'a inspirat? Nu știu: însă este sigur că nu ați cerut nicio informație Guvernului meu, că ați fost rău înștiințat asupra principiului sedii și că nu ați știut nici cîm că acest incident putea fi exploatat, dacă autoritatea s'ar fi arătat slabă, de tot ce este ostil ordinii de lucruri instituite de Convențiune.

Nu-mi pot tălmăci altfel grăbirea ce Alteța Voastră ați pus-o cînd ați judecat niște evenimente pe care nu le puteați aprecia, și ați aruncat, fără o mai întinsă cercetare, desaprobară asupra unui Guvern pe care Innalta Poartă adesea l-a lăudat pentru silințele, tendințele și progresele sale; căci, după cum însuși ziceți, nu cunoașteți cauzele.

Nu sânt dar în drept a mă mira dacă Alteța Voastră nu ați găsit decât a vă tângui de autoritățile care au știut a menține ordinea publică?

Aș fi înțeles mult mai ușor ca Alteța Voastră să se fi felicitat de un act de vigoare, ale căruia bune consecinți Puterile garante, și mai vârtos Înalta Poartă, le pot aprecia în privirea menținerii liniștii generale în Orient. Alteța Voastră nu ați uitat, fără îndoială, că în anii din urmă solitudinea Guvernului Imperial s'a exercitat într'un fel cu totul opus aceluia ce s'ar presupune că voiți a urma astăzi.

De câte ori Înalta Poartă, pe temeri fără însemnătate, pentru un discurs imprudent al unora din deputații fostelor Camere, spre pildă, nu s'a plâns că Guvernul meu tolera zgomotoasele agitații în foastele Camere și intrigile unor oameni supt rele influențe! Și, atunci când idei de neorânduială erau veghiat propovăduite, ca un îndemn la desordinea ce izbucnia a doua zi, Vă mirați că Guvernul meu a reprimat prin putere așa de periculoase încercări!

Trebuie-a în ziua aceea să se lase turburătorilor o liberă acțiune? Și, presupunând că Guvernul meu să nu-și fi făcut datoria sa, cine s'ar fi însărcinat a restabili ordinea într'adevăr atunci compromisă?

Înalta Poartă, fără îndoială, împreună cu Puterile garante ?

Dumnezeu să ferească, Alteță, ca Înalta Poartă să fie constrânsă la această necesitate, căci atunci ar fi atrasă în niște complicații ale căror consecințe sânt afară de orice prevedere omenească.

Aici socot de nevoie a aminti Alteței Voastre ceia ce am avut plăcere a zice către toți înnalții funcționari otomani în Constantinopol asupra necesității unei strânse și sincere înțelegeri între Înalta Poartă și Principatele-Unite. *Vedeți totdeauna cu un ochiu mulțumit, ziceam,*

evenimentele și actele ce pot mări prosperitatea României. A ridica pe Români, a consolida instituțiile lor, a încuraja desvălirea puterii lor, a dirige aspirațiile lor, a menține privilegiile lor, imunitățile lor, a face să se respecte drepturile lor, pentru ca și ei să știe mai bine respecta drepturile altora, este a lucra tot atât de bine în interesul Imperiului Otoman, pe cât în acel al României înseși; este a da tot de odată României închezări serioase pentru a sa liniște și înflorire, iar Imperiului Otoman asemenea închezări, nu mai puțin serioase, pentru securitatea și puterea sa.

Cu Domni cărora Înalta Poartă nu știa totdeauna a li menaja drepturile și dignitatea, Bucureștii și Iașii erau nevoiți a căuta razimul lor în influențe exterioare; nu este trebuință a aduce aminte care au fost rezultatele acestei politice. Dar eu, ca Domn care înțelege ea România să se bucure deplin de drepturile de autonomie și de independență interioară, dobândite fărăi din vechime (ab antiquo), drepturi recunoscute și consfințite prin tratatul de Paris și prin Convenție, și care vrea să respecte, cum am proclamat-o și dovedit-o, în toate circumstanțele, niște legături de o potrivă de folositoare Imperiului Otoman și Principatelor-Unite; ca un Domn care va fi sigur de a găsi la Constantinopol considerația cuvenită Țerii ce el reprezintă; precum și acea a pozițiunii sale personale, Înalta Poartă va putea totdeauna conta pe România, și niciodată vre-o primejdie nu i-ar veni din partea Românilor.

Așa a fost odinioară, ziceam, încă, politica tradițională a Divanului. Să-și arunce ochii Guvernul Imperial în trecut, și să-și aducă aminte care au fost relațiile Înaltei Porți cu întâii Domni români cari au căutat închezări în suzeranitate; va culege mari învățăminte din înțeleapta și pătrunzătoarea politică a glorioșilor Sultani din veacurile al XV-lea și al XIV-lea;

va înțelege cât era socotită de prețioasă atunci existența Moldovei și a Valachiei, ca State, pentru Imperiul Otoman, și pentru ce Sultanii Baiezyd I-iu, Mohammed al II-lea, Selim I-iu și Soliman al II-lea, de parte de a alătura Principatele cu alte posesii ale lor, de parte de a înăbuși o naționalitate care ar fi putut fi la discreția puternicelor lor arme, au vrut, din potrivă, să-și facă din ele un zid de apărare, să respecte a lor independență interioară și să întărească autonomia și privilegiile poporului român.

Și astăzi voiu ținea tot același limbajiu Alteței Voastre. Situația reciprocă a Imperiului Otoman și a Principatelor-Unite nu s'a schimbat; situația lor comună exterioară e tot aceea; interesele lor sânt tot așa de strâns legate ca în trecut. După socotința mea, orice desordine ce ar amenința liniștea publică în România, orice primejdie care ar amenința pământul sau autonomia noastră sânt, asemenea, amenințări pentru Imperiul Otoman.

Pentru aceasta dar, nu voiu avea niciodată neiertata slăbiciune de a lăsa Înnaltei Porți grija de a lua, în asemenea cas, măsurile concertate ce Convenția îi impune. Eu înțeleg mai înalt și mai cu dignitate datoriile mele.

Și, pentru a vorbi cea de pe urmă dată de trista zi de 3 August, să ne felicităm împreună că desordinea a fost așa de grabnic oprită.

Și mie mi-a părut tot așa de rău cât și oricăruia de asprimile ce au trebuit a se desvăli, încât, ridicându-mă cu Alteța Voastră în sferile filosofiei, doresc și eu ca puterea să nu devie singurul mijloc de potolire în lumea aceasta; și, cu toate acestea, nu mă sfiesc a vă declara că, de câte ori un fapt se va înfățișa înaintea mea ca evenimentele de la 3 August, adecă: de câte ori uneltiri primejdioase vor pune în pericol instituțiile Țerii, voiu ști a răspunde la încrederea poporului român și la do-

rințile sale, menținând cu energie ordinea publică; că, de câte ori liniștea României va fi compromisă, ori de unde ar veni primejdia, Eu nu voi consulta decât datoria mea, drepturile mele și interesele noastre comune.

Îmi iubesc prea mult țara, înțeleg prea mult valoarea legăturilor noastre cu Înnalta Poartă și ale sale legitime preocupății, pentru a le sacrifica vre-odată unei îngrijiri de o responsabilitate pe care voi ști pururea a o primi, oricât ar putea fi ea de grea. Alteța Voastră însăși a putut mai de multe ori să se coningă în lunga sa carieră că rațiunea politică are mari și grele nevoi și că sânt momente unde datoria se impune cu strășnicie spiritelor celor mai înduplecate la blândeță.

Sfârșind, Alteță, vă arăt adâncă mea părere de rău pentru un incident care sper că nu va altera niște raporturi personale ce am dorit totdeauna a menține. Alteța Voastră va reveni în curând, Eu nu mă îndoiesc la niște aprecieri mai potrivite asupra situației Principatelor-Unite; am drept dovadă înalta Sa inteligență și sollicitudinea de care tot lealul executor al voinților Maiestății Sale Imperiale trebuie a fi insuflat pentru Români

Cât pentru mine, Alteță, pururea m'am povățuit și pururea mă voi povățui, în actele mele, numai de interesele țării mele, și aceste interese sânt în ochii miei nedespărțite de acelea ale Imperiului Otoman. Vreau a vă zice că, pătruns de îndatoririle mele, și ca Principe, și ca Român, voi pune toate silințele pentru a întreține cu înalta Poartă acele relațiuni intime de ale căror foloase reciproce era așa de viu încredințat, în anul trecut, spiritul atât de luminat al Alteței Voastre.

Revie acele oare de încredere!

Guvernul Înaltei Porți mă va găsi totdeauna inspirat de aceleași sentimente care mi-au atraș încredințări așa de strălucite ale bunei voințe personale a Maiestății

Sale Imperiale Sultanul, Augustul nostru Suzeran, și ale viei sale solitudinii pentru România.

Primiți, Alteță, încredințarea înnaltei mele considerații.

Alexandru Ioan.

XC.

(1866.)

Iată și cea din urmă declarație publică a marelui Domn (16 Ianuar 1866; cu prilejul presintarii răspunsului la Mesagiu).

Ediție: *Ibid.*, p. 202-4.

Domnule Președinte,

Domnilor Deputați,

Mulțămesc Adunării pentru simțimintele ce-mi exprimă și o felicitez tot odată că ea s'a pătruns de urgența stabilimentelor și marilor lucrări decretate în intervalul sesiunilor, în virtutea Statului.

Cu părere de rău, însă, mă văd silit a aminti că s'au încercat a se discuta chestiuni ce nu sânt de competența Adunării. Națiunea Română a primit în unanimitate noile instituțiuni folositoare, care hotărăsc într'un mod pozitiv drepturile și atribuțiunile fiecărei puteri. Ar fi trist și periculos când în vre una din aceste puteri ale Statului ar urma încercări de încălcare asupra atribuțiunilor celorlalte: căci atunci s'ar compromite echilibrul ce Adunarea, în adresa ce-mi aduce, apreciază cu înțelepciune ca cea mai trainică garanție -a proprietății publice.

În cele din urmă ședințe s'au emis idei și s'au ridicat chestiuni cu totul străine de desbaterile de care Adunarea era ocupată. Constituția noastră are regulile ei deter-

minate. Nimănu-i este permis a se abate de la ele. Făcând din exprimarea unor dorinți obiect de discuțiune, s'a uitat că, după art. XII din Statut, asemenea dorinți are drept să le formuleze comisiunea mixtă a Senatului și a Camerei, care în fiecare an încheie lucrările parlamentare.

Îmi place a crede, împreună cu d-voastră, domnilor Deputați, că buna înțelegere, ce pururea a domnit între Tron și țară, va domni pururea între Tron și Adunare. E destul să vă aduceți aminte că sânteți represintanții unei stări de lucruri nouă, care s'a aclamat de România întreagă.

La discuția bugetelor aveți un câmp întins pentru activitatea d-voastră: acolo controlul d-voastră, cu ose-bire, poate, și trebuie să se exerciteze. Eu mă voi bucura văzându-vă că cercetați cu cea mai mare îngrijire anevoințele și închipuirile țerii și că controlați cu cea mai scrupuloasă luare aminte întrebuințarea banilor publici.

Pe acest temeiu voi fi pururea cu d-voastră, primind cu recunoștința luminile ce veți împărtăși Guvernului meu, și mă voi simți prea fericit dacă, cu concursul ce-mi promite Adunarea, voi putea ridica starea finanțelor noastre și închizășlui prosperitatea iubitei noastre patrii.

CUPRINSUL.

SCRISORI DE BOIERI

Pagina

Câteva considerații asupra boierimii noastre.	3
Albul Vornic	11
Dragomir Manea	12
Crăciun Pârcălabuș	13
Neagu Vornicul, Vlad Vornicul și Cazan Vistierul.	14
Cazan Vistierul și Staico Comisul	15
Boierii Brăilei	16
Tricoliciu Vornicul	17
Staico Logofătul	18
Alexie, pârcălab de Cetatea-de-Baltă	19
Vlădica de Vad Anastasie și boierii Dracșin și Tomșa	20
Matiaș Vistierul	21
Mogoș Spătarul	23
Huru Vornicul	24
Boierii lui Alexandru-Vodă Cornea.	25
Vărtic Vornicul.	28
Andrei Hatmanul	29
Orăș Hatmanul	30
Ureche Vornicul	30
Jurj Pogan	32
Boierii din partidul lui Petru Șchiopul	33
Gheorghe Hatmanul	35
Ștefan Logofătul	36
Ștefan Răzvan	37
Vornicul din Câmpulungul Moldovei	38
Luca Stroici	39
Badea Grădișteanu și Iani Comisul	39
Armașul Sava	40
Boierii munteni din partidul polon.	40
Banul Mihalcea	43

	<u>Pagina</u>
Logofătul Teodosie	45
Leca Aga	46
Gheorghe Pitarul	47
Udrea Hatmanul	47
Cocrișel	48
Boierii din partidul lui Radu-Vodă Șerban	49
Un boierinaș muntean	51
Teodor Ianovici	53
Pătrașco Ciogolea	58
Gavril Hatmanul, fratele lui Vasile Lupu	59
Hancea Vornicul	60
Ienachi Cămărașul	60
Dragomir Vornicul	61
Socol Clucerul	63
Ciogolea Serdarul	64
Gheorghe Ștefan Logofătul și Ștefan Ciogolea	65
Un fecior de hotnog	66
Lupu Prăjescu	66
Vasile Prăjescu	67
Un curtean din Moldova	67
Boierii lui Gheorghe-Voda Ștefan	68
Constantin Cantacuzino Postelnicul	70
Boierii lui Constantin-Vodă Basarab	71
Dabija Vornicul	73
Călărașii răsculați împotriva lui Constantin- Vodă Basarab	75
Radu Comisul	76
Gheorghe Banul Băleanul și alți pribegi munteni	78
Mihai și Șerban Cantacuzino	80
Mihai Cantacuzino	82
Lupu Costachi	84
Ioan Boldescu	84
Ioan Hăbășescul	85
Miron Costin	86
Ilie Moțoc și Savin Zmucilă	87
Postelnicul Mihai Băjescu	89
Boierii munteni partizani ai împăratului	92
Șerban Vlădescu	93
Drăghici Spătarul	95
Constantin Cantacuzino Stolnicul	96
Nicolae Costin	98

	<u>Pagina</u>
Constandachi Clucurul	99
Constantin Ştirbei	100
Ilie Abăză	101
Toader Costachi	103
Nicolae Roset	104
Iordachi Cantacuzino	107
Barbu Văcărescu	107
Ienachi Cantacuzino	109
Stan Jianu	110
Gherasim Cantacuzino	113
Barbu Ştirbei	116
Iordachi Roset Roznovanu	118
Iordachi Drăghici	119
Costachi Cōnachi	123
Teodor Balş Logofătul	125

A D A U S

(Scrisori nouă și lămuriri.)

Barnovschi Păharnicul	129
Dima Portarul	130
Boierii munteni din partidul polon	131
Lupu Mălăiu	136
Ionaşco Roţompan	137
Boierii munteni din partidul lui Leon-Vodă	138
Note la scrisori	143

SCRISORI DE DOMNI

<i>Prefața</i> : Ceva despre datina politică românească	149
Alexandru-Aldea	155
Vlad Dracul	158
Vladislav	159
Vlad Tepeş	161
Ştefan-cel-Mare	167
Radu-cel-Mare	174
Mihnea-cel-Rău	175
Bogdan Orbul	176
Vlad-Vodă (Vlăduț)	177
Basarab al IV-lea Neagoe	178
Ştefan-cel-Tânăr (Ştefăniță)	18-

	<u>Pagina</u>
Petru Rareș	185
Radu de la Afumați	199
Iliăș Rareș	201
Pătrașcu-Vodă cel Bun	202
Alexandru-Vodă Lăpușneanu	205
Ioan-Vodă Despot	208
Bogdan Lăpușneanu	210
Ioan-Vodă cel Cumplit	211
Petru Cercel	212
Petru Șchiopul	214
Aron-Vodă	217
Ștefan-Vodă (Răzvan)	219
Mihai Viteazul	220
Ieremia Movilă	250
Radu-Vodă Șerban.	251
Constantin-Vodă Movilă.	256
Alexandru Iliăș	258
Miron-Vodă Barnovschi.	259
Vasile-Vodă (Lupu)	260
Mateiu-Vodă Basarab	263
Constantin Basarab (Cârnul)	264
Gheorghe Ștefan	269
Mihnea al III-lea	273
Grigore-Vodă Ghica	274
Constantin-Vodă Brâncoveanu	276
Dimitrie Cantemir	278
Antioh Cantemir	288
Nicolae Mavrocordat	290
Ștefan Cantacuzino	291
Ioan Mavrocordat	292
Constantin Mavrocordat.	294
Ioan Teodor Callimachi.	295
Grigore Alexandru-Vodă Ghica	298
Ioan Sandu Sturdza	298
Mihai Sturza	304
Alexandru-Vodă Ghica	305
Gheorghe Bibescu	307
Grigore Ghica	310
Barbu Știrbei.	311
Alexandru Ioan I-ii Cuza	314

=====
Prețul: 70 Lei.
=====